

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І.І. МЕЧНИКОВА
ФАКУЛЬТЕТ ПСИХОЛОГІЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН, ПОЛІТОЛОГІЇ ТА
СОЦІОЛОГІЇ,
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»
ФАКУЛЬТЕТ ПСИХОЛОГІХ, ПОЛІТОЛОГІЇ ТА СОЦІОЛОГІЇ
КОМУАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «ХАРКІВСЬКА ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНА
АКАДЕМІЯ» ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ
ФАКУЛЬТЕТ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК ТА ІНОЗЕМНОЇ
ФІЛОЛОГІЇ
УКРАЇНСЬКА ФУНДАЦІЯ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я,
МОБІЛЬНА БРИГАДА СОЦІАЛЬНО- ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ ЖЕРТВАМ
ЗУМОВЛЕНОГО ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА
В ТОМУ ЧИСЛІ ГЕНДЕРНОГО

ГЕНДЕРНА КОНСТРУКЦІЯ СОЦІУМУ: ІСТОРІЯ І СУЧАСНІСТЬ

**ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

20-21 ТРАВНЯ 2020 року

ОДЕСА
ОНУ
2020

Рекомендовано до друку вченою радою факультету
психології та соціальної роботи
ОНУ імені І. І. Мечникова.

Протокол № від 2020 року.

Редакційна колегія: д.полит.н., проф. **Дунаєва Л. М.** – декан ФПРС ОНУ імені І. І. Мечникова; д.істор.н., проф. академік УАПН **Кормич Л. І.** – завідувача кафедрою політичних теорій Національного університету «Одеська юридична академія», Голова Південно-українського центру гендерних проблем; д.соціолог.н., д.психолог.н., проф. **Кононенко О. І.** – зам.декана факультету психології та соціальної роботи ОНУ імені І. І. Мечникова, д.психолог.н., проф. **Родина Н. В.** – завідувача кафедрою диференціальної і спеціальної психології ОНУ імені І. І. Мечникова, проф. **Оніщук М. В.** – завідувач кафедрою соціології ОНУ імені І. І. Мечникова; д.п.н., проф. **Чернецька Ю. І.** – професор факультету соціально-педагогічних наук та іноземної мови Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, к.п.н., доц. **Отрошко Т. В.** – декан факультету соціально-педагогічних наук та іноземної мови Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради; к.політ.н., проф. **Нікогосян О. О.** – директор Коледжу економіки та соціальної роботи ОНУ імені І. І. Мечникова; к.політ.н., доц. **Хлівнюк Т. П.** – завідувача кафедрою соціальних теорій ФПРС ОНУ імені І. І. Мечникова; к.істор.н., доц. **Гладченко С. В.** – в.о. завідувача кафедрою соціальної роботи ФПРС ОНУ імені І. І. Мечникова; к.псих.н., доц. **Данілова О. С.** – кафедра клінічної психології ФПРС ОНУ імені І. І. Мечникова, к.псих.н., доц. **Смокова Л. С.** – кафедра соціальної допомоги та практичної психології ФПРС ОНУ імені І. І. Мечникова.

Г **Гендерна** конструкція соціуму: історія і сучасність : збірник
34 матеріалів міжнародної науково-практичної конференції / (Одеса,
20-21 травня 2020 р.) – Одеса : Одеський національний університет
імені І. І. Мечникова, 2020. – 206 с.

ISBN – 978-617-689-368-4

У збірнику опубліковані доповіді з актуальних питань гендерної політики в Україні. Розглянути гендерні чинники в життєдіяльності українського суспільства, громадянська освіта в гендерному аспекті, забезпечення основ рівних політичних прав жінок та чоловіків в українському суспільстві, вивчена законодавча та правова ініціатива щодо гендерних питань, визначені гендерні стереотипи та шляхи їх подолання, освітлені проблеми становлення паритетної демократії в Україні, проаналізовано шляхи політичних, державних, суспільних діячів-жінок та чоловіків, надана гендерна історія та наголошені передумови зміни гендерного клімату на політичній арені України.

Матеріали публікуються в авторській редакції. Організаційний комітет залишає за собою право не поділяти думку авторів.

УДК 305

ISBN

© Колектив авторів, 2020

© Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, 2020

SOME DIFFERENCIES IN EDUCATIONAL PROGRESS IN BOYS AND GIRLS AS A RESULT OF COMPREHENSIVE APPLICATION OF INDIVIDUALISED PEDAGOGICAL INTERACTION IN KINDERGARTEN

Engels-Kritidis, Rozalina Plamenova

Assoc. Prof., D. Sc.

Faculty of Educational Studies and the Arts

Sofia University “St. Kliment Ohridski”

Our century’s dynamically-changing world and its democratic spirit allow for more pronounced individual differences, increasingly accepted mostly as advantages and as potential that needs to be utilized effectively. In the context of contemporary inclusive education, it is very important to ensure a field of expression for each child and, on a wider scale, for each subject in the pedagogical interaction, while observing and effectively utilizing the subject’s specifics, abilities, interests, etc.

In the period 2012-2019 a long-term psychological-pedagogical research was conducted in order to prove the significance of individualization and differentiation of pedagogical interaction in kindergarten, as well as to explore and develop research and educational technologies for their practical application in a Bulgarian context by building a conceptual-technological variable-dynamic educational model for individualization and differentiation that focuses on expanding each child’s potential for educational progress [2; 3; 4; etc.]. The proposed model has been conceived mainly as providing a general “scaffolding”, a general framework, while the variable-dynamic aspects provide a multitude of individual specific solutions for each separate child. It is nevertheless possible to define some educational projections of individualization and differentiation, which teachers can keep in mind in their planning and application:

- overall cognitive development;
- specifics/deficiencies in physical or sensory development;
- speech and communication development;
- children’s cognitive interests;

- level of emotional-volitional development;
- possession of expressed gifts or talents;
- temperament;
- rate and quality of mastering the educational content required by the Bulgarian national educational standards;
- level of cognitive and practical self-sufficiency and activity;
- work ability / ability to perform lengthy activities, level of intensity, ease or difficulty during performance, tiredness, etc.;
- expressions of individual learning style, as much as they can be observed during preschool age;
- age (in Bulgarian kindergartens, this refers to mixed-age groups);
- family environment (only/first/second/third child in the family; type of family; mother tongue, other languages spoken in the family, etc.);
- productive and non-discriminatory educational possibilities for gender-based differentiation; etc.

In the context of this paper, individualization means a conceptually-conditioned variable-dynamic system of methods, processes, means, and forms of group pedagogical interaction whose targeted application in a unified comprehensive personalized approach guarantees optimal expression of each child's potential and ensures his/her emotional well-being and active involvement in the pedagogical interaction while considering and respecting all other children in the group [3, p.5].

Based on the purposive interpretation of the scientific literature and the experience from pedagogical practice, the following *leading research hypothesis* was formulated: **the level of children's educational progress toward mastering the educational content is higher in kindergarten groups where there is active, targeted, and multidirectional application of individualization and differentiation on the basis of learning from experience and the children's personally-significant experience**, in comparison with groups where individualization and differentiation is applied through inadequate number and variety of forms, methods, techniques and means [3, p.11].

The leading research hypothesis was specified according to age and gender, as well as according to supposed correlations between educational progress, well-being and level of involvement of each child in kindergarten activities. Bearing in mind the topic of the conference, in this paper we will focus only on the sub-hypothesis connected to the gender [3 p.12], which was the following: taking into account some behavioral peculiarities stemming from gender specifics, we posit that, after active, multidirectional and targeted application of individualization and differentiation in the kindergarten, **the level of educational progress of boys will be higher** in comparison to the level of progress of girls.

Two pedagogical methods were mainly used: psychological-pedagogical experiment and pedagogical observation. The psychological-pedagogical experiment was conducted in three stages in the period March - May 2015: initial assessment experiment; development 12-weeks experiment and final assessment experiment. The number of children who participated were 256 and their age was 3-7 years; attending two state kindergartens in Sofia. In this part of the research concerning the gender differences, 127 children in 4 control groups took part, from which 63 boys and 64 girls (see Table 1).

Table 1. Distribution of children in experimental groups by gender.

		<i>Gender</i>		<i>Number of children (total boys and girls)</i>
		Boys	Girls	
<i>Experimental Groups</i>	Exp. Group I	16	15	31
	Exp. Group II	13	20	33
	Exp. Group III	16	17	33
	Exp. Group IV	18	12	30
Total		63	64	127

Observation was used in two versions: 1) daily unstructured observation by teachers on children in the experimental groups, focused on assessing the individual differences and planning the individualized and/or differentiated pedagogical interaction; and 2) targeted observation by teachers on the experimental and control groups aimed at dynamic sub-grouping and regrouping of children according to their educational progress toward mastering the educational content as per the Bulgarian national educational standards [1].

The outcomes of the psychological-pedagogical research, summarized in numerical format, were subjected to a series of statistical processing operations with the SPSS 22 and Microsoft Excel 2016 software programs. For the research hypothesis, concerning the gender differences, the following zero-effect hypothesis was defined, namely that after active, multidirectional and targeted application of individualization and differentiation in the kindergarten, the level of educational progress of boys will **not** be higher in comparison to the level of progress of girls.

The results show that in the initial phase there is no significant difference between boys and girls ($t = 1.31, p = 0.194$). The statistical analysis results show that in both boys and girls there has been a statistically significant change (for girls $t = 6.88, p = 0.000$, while for boys $t = 8.68, p = 0.000$) and this is clear in Fig. 1.

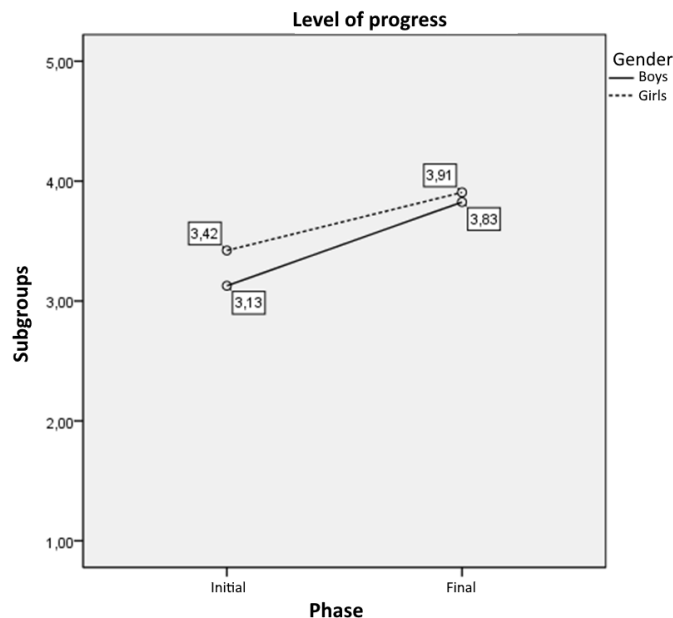

Fig. 1. Differences in the level of progress between the experimental and the control groups – initial and final phase by gender.

Even though in the final phase no statistically-significant difference is registered between boys and girls ($t = 0.39, p = 0.695$) which formally confirms the null hypothesis instead of rejecting it, the steeper statistically-significant change for boys in the experimental groups partially confirms the alternate (research) hypothesis. It can be said that, when there is active and targeted application of the individual and differentiated approach, there is a tendency for boys to show greater progress. This justifies the

application of stronger individual approach, with more strength and frequency especially for boys. Although a statistically significant difference between boys and girls was not registered ($t = 0.39$, $p = 0.695$), the steeper statistically significant change for boys in the experimental groups partially confirms the proposition that **providing individualized and differentiated interaction has a stronger effect on the educational progress of boys** as compared to that of girls; that said, a statistically significant change is observed in both genders (for girls $t = 6.88$, $p = 0.000$, while for boys $t = 8.68$, $p = 0.000$).

At the end of this research and based on the analysis of scientific publications and the results of the experimental educational program, we can conclude from the following: even though **both girls and boys are equally in need of indiscriminate individualized and differentiated pedagogical interaction**, teachers should keep in mind that, during active and targeted application of such interaction, it has been noted that **boys tend to exhibit greater educational progress. It is therefore recommended that kindergarten teachers keep this notion in mind during their pedagogical practice, providing educational environment and support that ensures equal, non-discriminatory chances to both boys and girls.**

As the author's overall research has shown [3], **the level of educational progress of children toward mastering the educational content is higher in kindergarten groups where there is active, purposeful, non-discriminatory and comprehensive application of individualization and differentiation, based on learning through experiencing and children's' personally-significant experience**, compared to groups where individualization and differentiation is applied through few in number and low in variety forms, methods, and techniques. However, when examining gender-related specifics in the effect of increased individualization and differentiation on children's educational progress, **teachers should keep in mind that this conclusion is valid to a larger extent for boys, so pedagogues that apply a comprehensive, targeted, individualized approach can expect a more pronounced effect on boys' educational progress.**

References

1. Decree № 5 for Preschool Education (2016) [Online] Available at: <http://www.mon.bg/?go=page&pageId=7&subpageId=59> [in Bulgarian; accessed on 01.05.2019]
2. Engels-Kritidis, R. Inclusiveness for all: the importance of individualization and differentiation for achieving educational progress in children in kindergarten. *Journal of Preschool and Elementary School Education*, 2/2015(8), pp. 13-28. Special issue on topic: “Inclusiveness in preschool and elementary school education as a space for diversity“, ISSN 2084-7998
3. Engels-Kritidis, R. Individualization and Differentiation of Pedagogical Interaction in Kindergarten. Abstract of Dissertation for acquisition of scientific degree *Doctor of science* in professional field 1.2. Pedagogy (Preschool pedagogy). Sofia, 2019 [in Bulgarian]
4. Engels-Kritidis, R. The Importance of Individualization and Differentiation for Pedagogical Interactions in Kindergartens. *Pedagogy*, 8/2015, p. 1147-1156. [in Bulgarian], ISSN 0861-3982

WOMEN ARTISTS IN BULGARIAN PRINTMAKING – RELEVANCE OF THE PROBLEM, ACCESS TO EDUCATION, FIRST FEMALE PRINTMAKERS 1878-1944¹

Tsveta Petrova

Assist. Prof., PhD

FACULTY OF EDUCATIONAL STUDIES AND THE ARTS

University of Sofia, Bulgaria

Printmaking is a complicated process that requires both technological skills and artistic gifts. The creative process presumes a substantial physical endurance, which is one of the reasons for the widely spread misconception that printmaking is a predominantly male field. But female print artists are heavily represented in the Bulgarian art scene.

Need for research, the problem's relevance

The number of Bulgarian female print artists is substantial. It also continues to grow. The artistic value of their work, which has been recognized by both experts and the public, is without a question. Amid the information flow on the achievements of male print artists, however, the work of female printmaking artists often remains overlooked, it doesn't receive enough attention, its artistic merits are rarely mentioned and analyzed, and

¹ The current study is carried out with the financial support of the Ministry of Education's national program “Young Scientists and Postdoctoral Researchers”.

therefore not popularized. The exception are several monographies – on Anna Kramer (by author Peter Chuhovsky), on Sidoniya Atanasova (written by Antonia Karaivanova, Ivan Velchev, and M. Minchev), on Binka Vazova (penned by Aneliya Nikolaeva), and on Lyoba Palikarova (authored by Vladimir Nestovorov).

Men are heavily represented in galleries' print art collections while female artists are far less included. On the other hand, over the last few years, the topic of women's role in society has been in the spotlight. Various studies, as sporadic as they might be, and articles on the women artists of the first half of the 20th century, were published in Bulgaria. But most of these studies concern women's work in the area of painting. In 2006, the Bulgarian Association of University Women – a successor of the Association of Bulgarian Women with Higher Education, the Sofia Art Gallery and the National Art Gallery co-organized an exhibition called PRESENCES/ABSENCES: Women Artists and Architects in the Modern Art of Bulgaria. The exhibition was presented in the spaces of the Sofia City Art Gallery and curated by Irina Genova (visual arts) and Lyubinka Stoilova (architecture).

The exhibition's headline raised numerous questions, all of which remain relevant today. The curators drew attention to the fact that many “women artists and architects are present in our minds as creators of the Modern art in Bulgaria but they are mostly absent from institutions in charge of preserving historical memories. Works which were reproduced and commented repeatedly when they first appeared and others which were included in the early history of the Modern art of Bulgaria, are difficult and often impossible to trace and find.” [5]. It is the absence or the minimal presence of women in the institutions of memory that has inspired this study whose aim is to identify, albeit schematically, the important women artists in the Bulgarian print art scene between 1878 until 1944. A second curated exhibition focuses on the place of women in Bulgarian art. Back in 2015, the Vaska Emanuilova Gallery presented *Free Choice: The first women artists, 1878-1912*, a research project curated by Plamen Petrov and Ramona Dimova.

The contribution of Prof. Irina Genova deserves to be mentioned as well. Genova is an art critic, university lecturer, and curator. In the last few years, she has studied the role of women as artists, above all in the field of painting.

Additionally, back in 2019, the Bulgarian Fund for Women created a fund for artistic women-centric projects, which is aimed at making the work of female artists visible, thus helping female artists gain access to funding opportunities. This resulted in numerous realized projects in the field of contemporary art.

The lack of a similar study in the field of printmaking is noteworthy, especially given the strong traditions and the high quality associated with the Bulgarian printmaking school. This makes the topic especially timely; the research is urgent as is the popularization of female artists who work in the field. As of this moment, there is only one in-depth study on this particular topic: *The Place of Female Print Artists in the Bulgarian Art of the 20th Century* by Nikolina Dzhanovska [2, p. 249-264], which was published in the collection *Art and Life*. No in-depth research covering the time between the Liberation in 1978 and the 2010s is available, even though a large number of artists have been working in the field throughout this long period of time.

Women artists' access to education

Until the founding of the State Drawing School in 1896 (today's National Academy of Arts in Sofia), the education in the field of art was only available abroad. Until the Liberation in 1978, the all education-related expenses were covered by the person attending an educational institution abroad. After the Liberation, state scholarships were made available. According to Nikolina Dzhanovska – an artist, university lecturer, and researcher, only a few women had the means to afford to obtain their degrees abroad, above all women from wealthy families, families with progressive ideas as well as the families of artists.

Sources vary on the question of women's admission into the State Drawing School during the first year of its existence. Irina Genova argues that “the Art School in Sofia admitted women students from its very beginning. There were 46 male and 3 female students admitted to the school in the first year” [4, p.3]. However, according to Dzhanovska, who refers to her access to the State Drawing School archives and information provided by the official website to the Municipality of Sofia, the students who were admitted during the school's first year were either 18 or 45. No information is available on how many of them were women. Dzhanovska also conducted research on the

private school of artist Esper Slepian, which many of the women, who had not been admitted into the State Drawing School, visited at the time. Women's entry into the world of Bulgarian fine arts was a slow and complicated process, which was connected to the societal implications and the historical situation in the country. There were several prerequisites that led to the more active presence of female artists. As mentioned above, one of these prerequisites was the increased access to education. The second was the founding of the Association of Bulgarian Women with Higher Education back in 1924 and the founding of the Women Artists Section in 1928 as well as the creation of various female-centric societies, which fought for women's equal rights in terms of education, working opportunities, and voting rights. The first sporadic manifestations were carried out by women from wealthy families, who had obtained their degrees abroad but returned to their home country.

The female pioneers in the field of Bulgarian printmaking (1878-1944)

Due to the well-known political situation, the print art's arrival in Bulgaria was somewhat delayed. In the 18th century "imported engravings gained much popularity. In the 19th century, engravings and printmaking started in many Bulgarian monasteries – in Troyan, at the Rila Monastery, etc." [1, p. 8]. From the very beginning of the print art in Bulgaria, women were denied access. The first engravings were created by monks in all-male monasteries. We can speak about female inclusion in the area of printmaking much later, after women's acceptance as artists and the emergence of the print art in Bulgaria. It is noteworthy that the first exhibition of female print artists took place in 1928. According to Dzhanovska, the first print art school for women in Bulgaria (a lithography class) was founded as part of State Drawing School in 1904. The print art department at the Art Academy was founded later, in the 1921/22 school year, by Vasil Zahariev. At the same time started the first attempts of female artists in the field of print art. No evidence of earlier attempts can be found in the archives at Bulgarian museums and galleries. According to Dzhanovska, one of the first appearances of female print artists can be found in the Student Etudes collection in the National Art Academy exposition. Out of the early artists, only Sidoniya Atanasova and Nevena Tuzsuzova (better known as an illustrator and stage designer) gained popularity. Dzhanovska argues (by referring to art critics Ruzha

Marinovska and Irina Genova) that the first attempts of female artists in the field of print art were made in the 1920s. They were made by Ana Balsamadzhieva, Vera Nedkova, and Anna Kramer. In 1928, the first female exhibition, organized by the Association of Bulgarian Women with Higher Education, took place as well.

According to Dzhanovska and Chuhovsky – an artist, teacher, and researcher in the field of printmaking, the first solo print art exhibition by a female artist was Anna Kramer-Behar's exhibition in Pazardzhik in 1937. Kramer-Behar presented 60 relief and engraving print works as part of the exhibition. Even though Anna Kramer is not of Bulgarian descent—she was Polish and earned her education in Vienna—critics and the public considered her to be a Bulgarian print artist.

In the 1920s and 1930s, artists such as Anna Kramer, Binka Vazova, Sidoniya Atanasova, Misha Popova, Olga Gaydarova, Nevena Tuzsuzova, Petrana Klisurova, Lyuba Palikarova [5, p.50-98] left a strong impression. All the above-mentioned artists continued working well into the 1940s. According to Dzhanovska, Mariya Lat and Violeta Lulcheva were among the popular printmaking artists of the 1940s as well.

In summary, it can be said that female print artists in Bulgarian art emerged in the 1920s and 1930s. As it became evident, a substantial number of women artists are working in the field of printmaking, but their works lack the popularity of the art created by men. Women are rarely represented in museum expositions, and are therefore not widely recognizable names for the general public.

References

- [1] Георгиева, С. (2015). Графичният отпечатък – от технологията до поезията. *Графика. Творби от фонда на СГХГ*, 5-10.
- [2] Джановска, Н. (2015). Мястото на жените графички в българското изкуство през XX век. *Изкуство и живот. Юбилеен сборник доклади от международна научна конгресия в чест на 85-годишнината на проф. д. изк. Валентин Ангелов*, 249-264.
- [3] Томов, Е. (1955). *Българска графика*. София: Изд. „Г. Димитров“.
- [4] Genova, I. (2002). Women artists in the modernization of the artistic life in Bulgaria – overcoming boundaries. *Art Studies quarterly*, 2002 (4), 3-8.
- [5] RESENCES / ABSENCES Women Artists and Architects in the Modern Art of Bulgaria. Sofia Art Gallery official website. November 2006 [viewed 12.May 2020]. http://www.sghg.bg/?page=izbrana_izlojba&exhibition=2006.11.08-2006.12.02

GENDER DIFFERENCES IN THE PROCESS OF ADAPTATION TO KINDERGARTEN

Andonova, Diana Zdravkova

PhD, Postdoctorant at Department of Preschool and Media Pedagogy

Faculty of Educational Studies and the Arts

Sofia University “St. Kliment Ohridski”

Gender differences have been found in children’s attachment behaviour in various studies. Transition to kindergarten is a complex process which marks the first separation from the family environment. The secondary socialization of the individual is the first entrance into the education system of preschool institutions. This situation is usually stressful and can have effects on children’s mental and emotional health. The internal working model [1] based on the dyadic relationship mother-infant is fundamental for children’s subsequent development and their relationship with educators and peers, it also determines all relationships throughout their life span.

Bowlby’s [1] Attachment theory is the framework of any effective contemporary adaptation model. Attachment theory states that children develop strong emotional bonds with their caregiver in the first year of their life. The theory enhances the importance of the mother-infant relationship for their social, emotional and cognitive development. According to Freud there are differences in the child’s relationship with their mother and father depending on gender. The adaptation with the presence of the main caregiver has different dimensions depending of the child’s attachment style, temperament and gender. Boys’ and girls’ overall behaviour, emotions and mental representation vary in this situation. The researchers of the socialization in childhood, who support the psychodynamic model, are focused on the emotional relationship between the parent and the child and its influence on the psycho-sexual, psychosocial, and personal development of the individual.

The report analyses the link between attachment style and gender as a factor for differences in girls’ and boys’ process of adaptation to kindergarten. Various studies of

children aged from 1 to 6 years are taken into consideration regarding attachment style, emotional self-regulation, gender identity and overall behaviour.

Attachment style and gender

Gender has not been considered an important factor in the measurement of individual differences in attachment. However, studies using story narrative measures of attachment representation, and studies examining children's mental representations of attachment relationships by the use of doll figures to elicit attachment-relevant stories, have found prominent gender differences [5]. The way children respond with their parents in stressful situations – Attachment patterns, can be described as “secure” or “insecure” or alternatively as “organised” or “disorganised”. The results show that boys have a higher per cent of insecure attachment style. Studies that “used classifications for evaluating the story stem narratives found biases towards secure attachment in girls and towards insecure/disorganized classifications in boys” [5, p.3].

Process of adaptation to kindergarten with the presence of the parent

According to Attachment theory the parent is the “security base” from which the child explores the world. The child searches for reassurance and comfort from the caregiver when wary or scared. Therefore the presence of the parent is needed in the first days in the new social environment of the kindergarten. The three most important measures that Bowlby recorded in consideration of the process of adaptation to kindergarten are: Stranger Anxiety – the innate fear of strangers that infants have; Separation Anxiety – the distress level when separated from their mother (the caregiver) and Social Referencing – when the infant looks at his or her caregiver to check their reaction or emotional expression before deciding how to react to a situation (new object or stranger). The author's pilot experiment on adaptation from the presence of a parent to a nursery group, took place in Kindergarten 38 „Dora Gabe“, Sofia, Bulgaria, during September 2019, 40 children aged from 20 to 30 months (12 from the experimental group and 28 from the control group) were examined. The children were accompanied by one of their parents in the first 5 days of the adaptation. The parent was present as a “security base” whilst the child explored the new environment and was getting to know the educators. Some differences in the behaviour of girls and boys were observed in the following categories: identification with the peer group and

conformism, self-regulation, attachment behaviour and attempts for control over mother (during the separation phase).

Influence of gender identity in the process of adaptation to kindergarten

Around the age of two most children start to develop their gender identification. They become conscious of the physical differences between boys and girls. By the age of four they have a stable sense of their gender identity. According to Social learning theory a child observes and imitates, reinforcing others, usually of the same sex but Cognitive-development theory says that a child observes and imitates models because they are of the same sex [4].

Identification with the peer group has been observed in girls as a factor that aids the adaptation. Girls from the experimental group with secure attachment style show conformity behaviour in daily routine activities such as sitting on the breakfast table, standing in a row, waiting to wash their hands, cleaning their chair, play, etc. They follow and imitate their peers from the same sex, which is a stimulus for faster learning and successful adaptation. No such conformal behaviour was observed in boys.

Attachment and self-regulation in girls and boys in the process of adaptation to kindergarten

Self-regulatory mechanism of children is when they monitor their own behaviour with reference to a self-accepted standard of what is appropriate. As described above, girls tend to show conformity and copy the behaviour of the same gender peer in order to obtain appropriate behaviour as a way of social learning as well as to integrate in the peer's group. The University of Rhode Island's study about attachment and self-regulation in preschool age children, using Bivariate Correlation analysis [2], determined significant relationships between self-regulation items, gender and attachment classification at preschool aged children. Gender approached a significant relationship to attachment classification and was significantly related to emotional regulation, behavioural regulation, and cognitive regulation.

A study of the University of Novi Sad [3] that examined the attachment behaviour during adaptation to kindergarten regarding gender and age differences showed that there are significant gender differences in the dimensions of attachment and overall behaviour

of children. The results show that boys are rated to have a significantly higher per cent of insecure attachment style than girls. On other hand girls were rated with a significantly higher rating of negative behaviour compared to boys.

Gender differences in children with ambivalent attachment style have been found in the attachment behaviour towards their mother and attempts for control over her in the study in Kindergarten 38 „Dora Gabe“. Girls reaction to separation with their mother is expressed by crying and sadness. Whilst in boys it is observed as both crying and sadness combined with aggressive behaviour. This is expressed by temper tantrums, kicking, throwing toys and showing anger towards her when she returns. Studies show that boys have a stronger reaction to short-term separation with their mothers than girls.

Conclusion

The studies analysed in the report show that there are significant gender differences in the process of adaptation of boys and girls when it comes to overall behaviour, self-regulation, attachment behaviour and identification with the peer group. Gender has a significant relationship to attachment classification, emotional, behavioural and cognitive regulation. Girls display higher levels of self-regulatory abilities than boys. There are significant differences in identification with the peer group between girls and boys. Girls are more likely to observe and imitate behaviour models of same sex peers. Boys show significantly higher rating in negative reaction to short-term separation with the mother including (in some cases) aggressive behaviour. Boys show higher per cent of insecure attachment style. Gender differences in attachment style are found as well in studies using story stems and dolls containing an attachment related theme. A study shows higher rating of girls' negative overall behaviour. These conclusions are useful in building effective contemporary models of adaptation to kindergarten, which aim to ease the adjustment and to minimize the stress and the negative effects on children's mental and emotional well being.

References

1. Bowlby J. (1969). Attachment and loss. Vol. 1. Attachment. New York: Basic Books.
2. Pearson, K. M. (2013). Attachment and self-regulation in preschool age children, University of Rhode Island, Retrived on 06.05.2020 from

<https://digitalcommons.uri.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=https://www.google.com/&httpsredir=1&article=1086&context=theses>

3. Rajić, M., Tatalović Vorkapić, S., Pauletić, I. & Mihić, I. (2018). The assessment of attachment behavior during adaptation to kindergarten regarding gender and age differences, 13th Alps-Adria Psychology Conference 67, p.121
4. Smith, P. K., Cowie, H., & Blades, M. (2003). Understanding children's development. Malden, MA: Blackwell Pub.
5. Toth, I., Lakatos, K., & Gervai, J. (2013). Gender differences in children's responses to attachment story stems: True or artefacts? Bulletin of the International Society for the Study of Behavioural Development, 63, 2-5.

ПРОБЛЕМА ДОСЛІДЖЕННЯ ГЕНДЕРНОГО КОНФЛІКТУ У ПОДОЛАННІ СТРЕСОВИХ СИТУАЦІЙ.

Родіна Н.В.

доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри диференціальної і спеціальної психології Одеського національного університету імені І.І. Мечникова

Економіка незалежної України нині стикається з умовами затяжної та всеосяжної кризи, обумовленої впливом та наслідками епідеміологічних, екологічних та інших загроз. Це характеризується в першу чергу нестабільністю у виробничій і фінансовій сферах, швидкими змінами умов ділової активності, змінами систем цінностей по відношенню до професійної діяльності та власного здоров'я та супроводжується кризою традиційних норм, зразків поведінки, ролей, статусів. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває вивчення проблеми подолання кризових ситуацій як на особистісному так і на соціальному рівні, а саме такої її складової як гендерного конфлікту, який викликає протиріччя між нормативними уявленнями про особливості поведінки чоловіків та жінок та небажанням чи неможливістю особистості чи групи людей відповідати цим уявленням.

У дослідженні гендерного конфлікту ми базуємось на системному підході із застосуванням психодинамічної парадигми. Системний підхід до розуміння внутрішньособистісного гендерного рольового конфлікту передбачає, що він має бути розглянутий як структурний елемент особистості, і конкретніше -

психологічної статі, як гендерної підсистеми особистості, а також у взаємозв'язку зі складними і мінливими системами суспільних цінностей, норм, значень і смислів, що визначаються і трансформуються гендерними ролями [2].

З точки зору системології специфіка гендерного конфлікту на внутрішньоособистісному рівні розкривається при співвіднесенні підструктур: «Я як індивідуальність – Я як представник гендерної групи», тобто через співвідношення зовнішньої соціальної оцінки, що одержується особистістю в процесі взаємодії з іншими людьми, і власної оцінки як носія гендерних характеристик і суб'єкта специфічних для біологічної статі ролей [1].

Виходячи з наведених визначень, гендерний конфлікт у структурі копінгу визначається нами як системний внутрішньоособистісний конфлікт між соціально заданою моделлю ролі, яка визначається біологічною статтю, і наявними гендерно-стильовими особливостями подолання [3].

Як відомо, внутрішньоособистісний гендерний конфлікт в певній мірі вказує на дисбаланс статевої ролі в структурі особистості, який є чинником формування неврозів, психосоматичних розладів, кримінальної поведінки, девіантної поведінки. Важливу роль тут відіграє і процес гендерної адаптації індивіда. Ефективність статевої ролі адаптації залежить від того, наскільки адекватно індивід сприймає себе і своє оточення. Якщо виникає інтенсивна потреба в перебудові або адаптації до нових умов взаємодії з оточенням, може виникати гендерно-рольовий конфлікт, який характеризується тривожністю, неприйняттям себе, емоційним дискомфортом, дезадаптивністю в цілому [4].

М. Епштейн, використовуючи моделювання структурними рівняннями показала, що у осіб підліткового та юнацького віку гендерний конфлікт пов'язаний з такими симптомами, як депресія, тривожність, незадоволеність, зростання кількості сексуальних партнерів тощо. Наведені вище дослідження стосуються проблематики внутрішньоособистісного гендерного конфлікту у широкому розумінні. Проте необхідно зазначити, що проблема такого специфічного типу внутрішньоособистісного рольового конфлікту, як гендерний конфлікт у структурі копінгу, ще є недостатньо розробленою.

Отже, сформулювавши визначення гендерного конфлікту в структурі копінгу, нами було зазначено, що ця проблема є маловивченою. Завдяки застосуванню шкали фемінної гендерної ролі у копінгу виділено чотири підвибірки досліджених: жінки з фемінним копінгом, чоловіки з маскуліним копінгом, жінки з маскуліним копінгом, чоловіки з фемінним копінгом. Останні дві групи характеризувались гендерним конфліктом стосовно подолання стресу. У жінок гендерний конфлікт не призводить до дезадапційних порушень і пов'язаний зі зниженням активності захисного механізму заперечення тривоги. У чоловіків даний тип внутрішнього конфлікту пов'язаний із дисгармонійністю захисних механізмів і може викликати міжособистісні конфлікти, утруднюючи адаптацію. На неусвідомлюваному рівні для них характерними є сензитивний страх стосунків, придушення протестних тенденцій, схильність до миролюбства, фемінна організація символічного несвідомого. Також при дослідженні середовищних чинників встановлено, що у осіб чоловічої статі, які виховуються лише матір'ю або іншими особами, але не батьком, формується фемінний гендерний стиль у подоланні стресу.

Література:

1. Клецина, И.С. Психология гендерных отношений: теория и практика / И.С. Клецина. – СПб: Алетейя, 2004. – 408 с.
2. Лопухова Ольга Геннадьевна, Внутриличностный гендерный ролевой конфликт: системный подход к проблеме // Современные исследования социальных проблем № 4 (04), 2010. – С.113-119.
3. Родіна Н.В. Гендерний конфлікт у структурі копінгу особистості / Н.В. Родіна / Освіта та розвиток обдарованої особистості – 2015. - № 2(33). - С. 18-24.
4. Цебрук, М.А. Особенности гендерно-ролевого конфликта в раннем юношеском возрасте: внутриличностный уровень проявления / М.А. Цебрук // Психологический журнал. – 2008. – № 4. – С. 63–67.

ЖІНКИ ТА ЧОЛОВІКИ: ХТО І ЯК ВИТРИМУЮТЬ КАРАНТИН?

Альошин О.О.

Студент 3 курсу спеціальності «Психологія»

Факультет психології та соціальної роботи
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова
Гладченко С.В.

Кандидат історичних наук, доцент кафедри соціальної роботи
Факультет психології та соціальної роботи
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

Кожній людині потрібно щось робити для себе аби радіти від досягнутого результату. Як чоловік, так і жінка виконують свої певні справи, що приносять користь для них, для їх дому, для їх кар'єри або сім'ї. У нашому світі довгий час було прийнято нормою, ще з давніх давен, що чоловік повинен завжди виходити з дому для того, щоб знайти певні речі для подальшого життя, так само і зараз у наш час, чоловік ходить на роботу аби досягти результату, а саме: грошей, вищого звання, репутації та залишку наслідування для дітей. Бажання чоловіка досягнути певних цілей на роботі виробляють процес, де він знаходить заняття у якому може бути зосереджений та спрямований на виграшний результат.

Нажаль, під час карантину, кількість чоловіків залишилися без роботи бо все закрито заради безпеки співробітників. Багато хто має залишитись дома та чекати на відновлення робочого місця, а поки що, потрібно знайти справу в затишному куточку, саме з цього моменту починається проблема. Потрібно увесь час бути лише в одному місці, знаходити собі справи для розваг, звучить легко та просто, що ж тут важкого? Не потрібно працювати! Відпочиваєш від всього та робиш ті справи по дому до яких раніше ніколи б не взявся, звучить чудово, так? Ну ось тоді приклад, уявимо, що вже пройшло 2 тижні карантину, ви зробили все що тільки можна і виникає питання, а що далі робити? Гроші витрачаються бо потрібна їжа та інші засоби для дому, потрібно оплачувати комунальні послуги аби було світло, тепло, вода і т.д., сидіти вдома уже просто нереально, психологічно хочеться робити щось для досягнення якогось результату, щось більше ніж вбиратись дома, готувати та дивитись телевізор або сидіти у інтернеті.

Тут грає той самий фактор, що чоловікові завжди хочеться мати певну справу, де він може себе реалізувати та мати користь від виконаної роботи, якщо цього немає довгий час то починає вироблятися роздратованість яка переростає у ліню або нерозуміння, куди ж можна направити свої зусилля? Хтось знаходить для себе рішення влаштуватися на дистанційну роботу для підзарботку, щоб мати працю та направляти сили на неї, пізнавати нове та намагатись досягти певної мети новому робочому місці. До речі, робоче місце допомагає чоловікам «остинути» від домашньої напруги та відволіктись на інше діло. В якомусь сенсі, це як психологічний захист на певний час. Є багато ситуацій та сцен з кінофільмів, де чоловіки залишались на роботі, або спеціально їхали до робочого офісу, щоб побути там на одинці.

У наш час стандарти починають сильно змінюватись і все більше та більше можливостей отримують жінки для самореалізації. Якщо раніше існував певний ярлик, що «жінка повинна бути лише біля кухонної плити!!» то зараз права змінюються і багато хто з жінок має більше досягнень ніж чоловік. Не виключено, що багато жінок досі бувають дома як турботливі матері, чудові домохазяйки та дружини. Для таких жінок, на мій погляд, карантин менш всього впливає, вони як і були дома, так і залишаються, змінюється лише момент того, що вдома будуть і діти, і коханий чоловік, які іноді можуть відволікати від звичної домашньої роботи і час від часу це починає теж дратувати, бо все йде не за планом, не встигаєш усе в тоді коли потрібно через те, що потрібен контроль за дітьми, ще й чоловік щось хоче, але це все речі, які через декілька днів прийдуть у норму і можна мати вже «оновлений» домашній графік. Тяжко цим жінкам, які почали розвиватись у своєму ділі. Тут є як мінуси так і великі плюси. Спробую їх описати:

Мінуси:

- Доход. Думаю тут зрозуміло. У багатьох жінок робота буває зв'язана із контактом з іншими людьми, наприклад: перукар, косметолог, візажист. Це ті сфери роботи, де все залежить від клієнтури, але через карантин та правила безпеки при спілкуванні з людьми, працювати не можна. Ітог: немає клієнтів, немає доходу.

- Втрата кар'єрного настрою. Що я маю на увазі? У кожної людини на роботі є певні строки, коли потрібно зробити ту чи іншу роботу аби отримати результат у вигляді додаткової зарплати або навіть підвищення. Через те, що усім потрібно покинути робочі місця та залишатись вдома, цей настрій на активну роботу може згинутися і потім знову потрібно робити все як з чистого листа аби показати себе перед начальством.

- Ризик. Нажаль, є такі роботи, де люди не можуть покинути свої місця, та повинні працювати навіть під час карантину. Ризик в тому, що людина може заразитись у цей час, бо ті роботи, де потрібно, щоб людина була на робочому місці, це - робота з людьми. Касир, є дуже гарним прикладом для цієї ситуації . Увесь день йде контакт з людьми. Страх людини захворіти звичайно присутній, але яке кому діло? Потрібні гроші? Працєю! Хочеш бути дома? Лише по своїм вихідним дням.

Плюси:

- Кожен мінус, дає свій плюс. Якщо не сидіти склавши руки можна дуже добре себе зайняти та реалізувати себе просто сидячи дома. Немає клієнтів? Саме час пізнати соціальні мережі та завести свій блог, де можна показувати свої результати та надавати новачкам свої поради. Немає грошей? Зараз багато онлайн конференцій та уроків із майстер класами відомих людей, які навчають свої глядачів певним професійним навичкам. Мабуть, можна почати робити онлайн навчання теж? Дуже прибуткова справа!

- Самоосвіта. Поки ви дома. Є можливість пізнати більше про свою професію. Можна зареєструватись на онлайн лекції, щоб отримати певні навички .

Важливо те, що окрім роботи можна й наладити відношення із своєю коханою половинкою . Провести багато часу разом і навіть влаштувати заробіток для двох, якщо відтворити із себе не лише чоловіка та жінку, а робочу онлайн команду та досягти спільного успіху.

ГЕНДЕРНІ АСПЕКТИ ЛІДЕРСТВА У ПРОФЕСІЙНІЙ СФЕРІ

Чернявська Т.П.

**професор, доктор психологічних наук,
професор кафедри диференціальної і спеціальної психології
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова**

Вступ. В сучасній ситуації всесвітньої пандемії коронавірусу та фінансово-економічної кризи ясно проявляється той факт, що лідерство у всіх сферах професійної діяльності може стати той рушійною силою, яка знайде напрямки виходу із цих складних проблем. Основна риса, яка відрізняє лідерів у діяльності організації від нелідерів – це їх інноваційна діяльність. Лідери, які можуть генерувати та впроваджувати нові життєздатні ідеї, здатні знайти ефективні шляхи та методи подолання криз.

У професійній сфері лідерські якості менеджерів забезпечують ефективність професійної діяльності та успішність її виконання персоналом; баланс між конкурентністю та кооперативністю у взаємодії відділів та співробітників; вплив на підлеглих та оточуючих, який базується на виняткових особистісних якостях менеджерів-лідерів та на їх здатності вселяти віру в то, що їх рішення та дії, методи, якими це забезпечується, бачення та місія - правильні, своєчасні та такі що можливо реалізувати.

У зв'язку з цим дослідження гендерних аспектів лідерства у професійній сфері є пріоритетною дослідницькою проблемою в сучасному науковому психологічному напрямі, зокрема психології менеджменту та бізнесу.

Психологію лідерства вивчали Г.М. Андреева, Б. Басс, Т.В. Бендас, Р. Богардус, Л.М. Карамушка, І.Н. Кон, Я.Л. Коломінський, Дж. Крюгер, К. Левін, Дж. Морено, Б.Д. Паригін, А.В. Петровський Ф. Сміт, Р. Стогділл, Ф. Фідлер, Е. Холландер та ін.

Психологічні аспекти бізнесу та менеджменту вивчали Л. Верт, М. Голдсміт, О.В. Данчева, А. DuBrin, Л.М. Карамушка, W. Cascio, П.Ю. Семенуха, А. Сомервілл,

М.Г. Ткаліч, Ф. Хесселбейн, J. Hollenbeck, Т.П. Чернявська, Ю.М. Швалб, J. Wagner та ін.

Гендерні аспекти лідерства досліджували Ш. Берн, О. Вейнінгер, Е. Гідденс, В.Г. Горчакова, Є.П. Ільїн, Є. Ніколаєва, К. Хорні, Т.П. Чернявська, І.А. Шестопап та ін.

Проблема гендерних відмінностей лідерів у професійній сфері висвітлена у наукових джерелах недостатньо широко, вона є актуальною і тому потребує детального вивчення.

Мета тез полягає в розкритті гендерних особливостей лідерів в управлінській професійній сфері.

Методи теоретико-методологічного дослідження. У дослідженні проблеми гендерних аспектів лідерства в менеджменті та бізнесі використовувалися такі методи: інтерв'ю-бесіда по певному плану, вільне інтерв'ю без строгої деталізації за загальною програмою; анкети самооцінок, експертна оцінка топ менеджерами ефективності діяльності менеджерів середньої ланки; інтроспективне опитування з подальшим структурованим опитуванням і детальним записом відповідей.

Результати. Дослідження гендерних особливостей менеджерів-лідерів було розпочато нами з дослідження психологічних аспектів управлінського лідерства. Виклики сучасності пред'являють до менеджерів підвищені вимоги: до їх творчої активності; до вміння знаходити нові шляхи вирішення проблем, які вони ніколи раніше не вирішували; до вміння по-іншому поглянути на постійні проблеми і знаходити нові методи впливу на співробітників для підвищення їх ефективності діяльності.

Вчені виділяють у структурі особистості лідера такі психологічні якості, як: домінування, низьку особистісну тривожність, цілеспрямованість, гнучкість мислення та спілкування; спрямованість на успіх; суб'єктивне сприйняття життя як інтересного та емоційно насиченого; вони мають уявлення про себе, як про сильну та яскраву особистість (Т.В. Бендас, Л. Верт, А. DuBrin, Л.М. Карамушка, П.Ю. Семенуша, Т.П. Чернявська, Ю.М. Швалб, J. Wagner та ін.).

Вчені, що досліджували гендер виявили низку гендерних характеристик та стереотипів поведінки, які впливають на соціалізацію та самоактуалізацію особистості (С. Бем, Ш. Берн, Є.П. Ільїн, Є. Ніколаєва та ін.).

Дослідження гендерних аспектів лідерства в менеджменті та бізнесі показують, що в умовах економічної нестабільності характеристики особистості менеджерів-лідерів, зокрема їх стать, надають мінімальний вплив на розвиток бізнесу (Т.П. Чернявська, Швалб Ю.М. та ін.).

Наші дослідження показали, що соціальна сміливість менеджерів-лідерів жінок перевищує за цим показником результати менеджерів чоловіків і вказує на більшу активність, підприємливість, готовність до ризику перших (Т.П. Чернявська, 2013).

Висновки. Теоретико-методологічне дослідження гендерних аспектів лідерства у професійній сфері дозволило виявити, професійно важливі особистісні якості менеджерів-лідерів таких, як: пошук і знаходження економічних можливостей, ініціативність; здатність швидко приймати нестандартні ефективні рішення в умовах невизначеності; здатність енергійно діяти в екстремальних умовах криз та ін.

Що до гендерних відмінностей менеджерів-лідерів, то професійно важливі якості менеджерів (чоловіків та жінок) у кризових умовах мінімально відрізняються за впливом на розвиток та ефективність бізнесу.

Література

1. Бендас Т.В. Психология лидерства: учебное пособие. СПб.: Питер, 2009. 448 с.
2. Горчакова В.Г. Психология женщины-профессионала: автореф. дис. ... докт. психол. наук: 19.00.03, СПб., 2000. 48 с.
3. Ильин Е.П. Дифференциальная психофизиология мужчины и женщины. СПб: Питер, 2006. 544 с.
4. Чернявская Т.П. Личностные особенности собственников и несобственников бизнеса: гендерный аспект. Наука і освіта. Південний науковий центр НАПН України. Одеса. 2013. № 4/CXIV. С. 29 –33. URL: file:///C:/Users/tatya/Downloads/NiO_2013_4_8.pdf
5. Чернявская, Т.П. Психология успешности личности в бизнесе: Монография. Одесса: Астропринт, 2010. 288 с.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ГЕНДЕРНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ. ІСТОРИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ

Кернас А.В.

**кандидат психологічних наук, керівник відділу Природних наук
і психологічної гармонізації розвитку особистості Науково-технічного центру
Академії зв'язку України**

Теперішній час – це час стрімких змін, що зачіпають усі сторони життєдіяльності сучасного суспільства. Зміни і перетворення викликані вимогами новітньої історії і давно дозрілою необхідністю у відмові від застарілих забобонів минулого, що стоять на шляху раціональності і творення. У цьому полягає безперечна логіка прогресу людства.

«Будинок має бути центром, а не межею світу жінки», – вважала відомий англійський політик Маргарет Тетчер, яка, до речі, була дбайливою мамою, люблячою дружиною і прем'єр-міністром Великобританії з майже дванадцятирічним стажем [5, с. 3].

Фундаментальні основи гендерних взаємин були закладені ще на етапі розвитку первіснообщинного устрою. У міру еволюційного розвитку цивілізації ці основи отримали своє закріплення в релігійно-філософських догмах.

Згідно Р. М. Грановській, канони світових і національних релігій завжди виступали як тексти, що задавали основні ціннісні представлення культури. Саме тому живі вчення і живий сенс, виражений в слові, в якому він знаходить безсмертя. Р. М. Грановська прямо вказує на величезну по своїх масштабах дію світових релігій на формування людської психології, звертаючи увагу на глибинні зв'язки між силою віри і розвитком людини [1, с.88].

Таким чином, для нас стає очевидним величезний вплив, що робиться релігією на санкціонування громадської думки в повній відповідності з релігійними догмами і постулатами, а разом з цим і формування суворих правил громадської поведінки.

У контексті приведеного вище вважаємо за доцільне розглянути деякі релігійно-філософські постулати, що мають пряме і непряме відношення історичній проблемі міжгендерних взаємин.

У релігійно-філософських навчаннях Сходу символічному зображенню полярних начал – Інь і Янь – надавалося наступне сакральне значення. Інь надавалися наступні характеристики: м'якість, темрява, холод, пасивність, занепад, жіноче начало. Янь у свою чергу представлялося як твердість, світло, тепло, активність, підйом, чоловіче начало. Вважалося, що гармонійний стан характеризується рівновагою цих начал. При цьому, як ми бачимо, жіноче начало позначається зі знаком «-». В той же час, чоловіче начало позначається зі знаком «+».

У свою чергу, в Корані прямо вказується на те, що чоловік є опікуном жінки, і Аллах дає переваги чоловікові над жінкою. Згідно з мусульманськими традиціями, жінці відводиться роль дружини, матері, домогосподарки. І лише з дозволу чоловіка вона мала право здобути освіту і працювати.

Також, як сказано в книзі книг – Біблії, згідно з Книгою Буття, (Бут. 2:7- 25; 3:1- 24), Бог виліпив людину (Адам) з «праху земного» (Адаму), вдихнув життя в його ніздрі і помістив його в Сад Едемський (Бут. 2:7). Пізніше Бог приспав Адама, узяв одне з його ребер і створив з нього першу жінку – Єву, яка стала дружиною для першої людини (Бут. 2:21, 22). «І були обоє нагі, Адам і дружина його, і не соромилися» [3].

Усі древні близькосхідні суспільства були патріархальними, а Біблія є патріархальним документом, написаним людьми патріархального часу. Багато вчених, що займаються дослідженням цього питання, схильні вважати, що в описаних міжгендерних взаєминах основний акцент Біблії робиться на нормативному підпорядкуванні жінок чоловікам.

При достатньому утиску особистих прав і свобод, до жінок на різних етапах історичних епох пред'являлися і досить жорсткі вимоги, закріплені на законодавчому рівні, в яких не робилася ніякої поблажливості, як до слабкої статі.

Так, за часів Римської імперії досить поширеним явищем був виступ жінок-гладіаторів. Жінки-гладіатори мали особливу привабливість, вони билися так само люто і помирили так само мужньо, як і чоловіки. Відносно жінок-гладіаторів (гладіатрис) в Древньому Римі прийняли декілька законодавчих актів. У 11 і 19 роках нашої ери видали *Senatus consulta* у кодексі гладіатрис позначалися їх права і обов'язки. Так, при вступі в ряди гладіаторів вони оголошували себе «юридично мертвою особою», при усвідомленні власної поразки ніхто не мав права ганебно бігти з іподрому, а належало віддати перевагу смерті над безславністю. Гладіатриса зобов'язалася підставити горло під зброю супротивника або покінчити життя самогубством. Примітно, що першими жінками-гладіаторами вважалися зовсім і не рабині, здобуті в походах, а вільні дівчата Риму з привілейованих кіл.

В той же час, згідно з етикетом того часу, якщо чоловік один знаходився в товаристві декількох жінок, людині, що приєднується до загальної компанії, належало спершу привітати чоловіка. Інше вважалося надзвичайним, і свідчило про невихованість і низький культурний рівень розвитку людини.

Деякі поправки, з урахуванням обумовленої природою фізичної переваги чоловіка над жінкою, були прийняті в середньовічній Європі. У VIII-IX віках до судових поєдинків прибігали практично усі народи, що живуть в імперії франків. В деяких випадках допускалися поєдинки чоловіків і жінок, проте при такому випробуванні чоловік часто «давав фору» слабкішому супротивникові. Наприклад, в Німеччині чоловік, що б'ється проти жінки в суді, повинен був битися з нею, стоячи до пояса в ямі.

Також, однією з найбільш похмурих плям історії є епоха інквізиції і так званого «полювання на відьом». З самої назви виходить, що основними жертвами цього судилища були жінки.

У контексті сказаного вище, вважаємо за доцільне посилатися на думку Карен Хорні, згідно якої уся наша цивілізація є маскуліною цивілізацією. Держава, закони, мораль, релігія і наука – усе це творіння чоловіків: «Мистецтво, патріотизм, мораль в цілому і соціальні ідеї зокрема, правильність практичного судження і об'єктивність теоретичних знань, енергія і глибина життя – усі ці категорії по своїй

формі і домаганням належать усьому людству, але у своїй реальній історичній конфігурації – вони наскрізь чоловічі. Допустимо, що усі ці речі, що розглядаються як абсолютні, ми визначимо єдиним словом «об'єктивні». Тоді ми виявимо, що в історії нашої раси має силу рівність: «об'єктивний = чоловічий».

Причина, чому так складно було розпізнати цей історичний факт, полягає в тому, що самі стандарти, по яких людство оцінює природу чоловіка і жінки, не є нейтральними, не враховують відмінність підлог, але по суті своїй – чоловічі. Ми не віримо в чисто «людську» цивілізацію, в якій не виникала б проблема статі, з тієї ж самої причини, яка відділяє подібну цивілізацію від реально існуючої, а саме унаслідок наївного ототожнення понять «Людська істота» і «чоловік», понять, які в багатьох мовах позначаються одним і тим же словом. На якийсь час я залишаю збоку питання, чи обумовлений маскулінний характер основ нашої цивілізації самою природою статі, або тільки перевагою чоловіка в силі, яке насправді ніяк не пов'язане з цивілізацією. В усякому разі, це пояснює, чому в самих різних областях діяльності низькі досягнення зневажливо називають «жіночими», а видатні досягнення жінок, виражаючи схвалення, іменують «чоловічими».

Як будь-яка наука і будь-які цінності, психологія жінок теж розглядалася виключно з позиції чоловіків. При цьому, виходячи зі свого переважного положення, чоловіки неодмінно приписують об'єктивність своєму суб'єктивному, афективному відношенню до жінки, а психологія жінок досі є віддзеркаленням чоловічих бажань і розчарувань.

Ще одним дуже важливим чинником в цій ситуації є те, що жінки пристосувалися до бажань чоловіків і стали рахувати таке пристосування своєю істинною природою. Тобто вони бачать або бачили себе такими, якими хочуть їх бачити чоловіки; несвідомо вони піддалися навіюванню чоловічого розуму [4, с. 28-29].

В. Н. Дружинін у свою чергу вказує на те, що первинне ділення людства на чоловіків і жінок і домінуюча роль чоловіків в сучасному суспільстві привели до того, що наукова психологія – це переважно психологія чоловіка у віці від 18 до 30 років.

Далі автор пояснює, що усі спроби пояснення відмінностей між чоловіками і жінками в рівні соціальних і професійних досягнень зводяться до двох схем: 1) біологічні (генетичні) відмінності між чоловіками і жінками вважаються головною причиною; або ж 2) соціальні умови сприятливі для домінування чоловіків, система виховання і розподілу ролей дає більше шансів для розвитку здібностей чоловіків. Якщо прийняти останнє пояснення, знову виникає питання: а звідки беруться умови, що сприяють розвитку здібностей у чоловіків [2, с. 125].

Феміністки звинувачують дослідників-чоловіків в схильності інтерпретувати результати досліджень, виходячи з чисто чоловічих упереджень по відношенню до жінок. У свою чергу, чоловіки-психологи нетерпимі до спроб зведення причин відмінностей в рівні розвитку пізнавальних і інших здібностей до соціальних детермінант (горезвісному соціальному домінуванню чоловіка в усіх сферах життя). В цілому дослідниці-феміністки (як, втім, усі ліві радикали) схильні до соціологічного редукаціонізму, а дослідники-жінконенависники – до біологічного [2, с. 126].

Більшість дослідників вважають, що відмінності в здібностях чоловіків і жінок пов'язані не із загальним рівнем інтелекту, а з розвитком готових і спеціальних розумових здібностей.

Жінки краще виконують тести на швидкість сприйняття знакової інформації і зображень. Вони краще запам'ятовують локалізацію предметів в просторі, їх взаєморозташування. Як правило, вони перевершують чоловіків в тестах на швидкість перерахування об'єктів однієї категорії. У жінок краще розвинена тонка моторика. Вони перевершують чоловіків в швидкості арифметичних операцій.

Чоловіки значно краще, ніж жінки, виконують просторові тести. Це відноситься, в першу чергу, до завдань, що вимагають просторового представлення і уявного обертання предметів. Значно вище у чоловіків точність прицілювання. Вони краще виконують завдання на розрізнення, на пошук простих фігур, «захованих» в складних (тести на «полезалежність-полenezалежність»). Чоловіки значно перевершують жінок в тестах оцінки математичних здібностей [2, с. 126].

В той же час, міркуючи про природу недовіри між статями, Карен Хорні звертає увагу на те, що стосунки між чоловіками і жінками багато в чому нагадують стосунки між батьками і дітьми, в яких ми вважаємо за краще фокусуватися на позитивних аспектах. Нам хочеться вірити, що любов є деяким фундаментальним чинником, а ворожість – всього лише випадковою обставиною, якої цілком можна уникнути. Хоча усім нам відомі гасла на зразок «битви статей» і «ворожості між статями», потрібно визнати, що ми не схильні надавати їм особливого значення. Вони надмірно загострюють увагу на сексуальних стосунках між чоловіками і жінками і тому з легкістю призводять до занадто одностороннього погляду на цю проблему. Дійсно, згадуючи багато відомих нам історій хвороби, ми могли б дійти висновку, що любовні стосунки досить часто розбиваються об відкриту або приховану ворожість. І проте ми схильні приписувати ці труднощі невдачі людини, несумісності партнерів або економічним і соціальним причинам.

Індивідуальні чинники, які ми вважаємо причиною поганих стосунків між чоловіками і жінками, цілком можуть мати місце. Проте через величезну поширеність, або краще сказати, повсемісності негараздів в любовних стосунках ми повинні поставити собі питання, чи не виникають ці негаразди в індивідуальних випадках з деякого загального джерела; чи немає деякого спільного знаменника у тієї підозрілості, яка з такою легкістю і постійністю виникає між статями? [4, с. 65]. Слід зазначити, що приведені вище слова належать Карен Хорні в ході читання лекції на засіданні Берлінсько-Бранденбурзького відділення Жіночої медичної асоціації Німеччини 20 листопада 1930 року.

Нині спостерігаються тенденції до зміни громадської думки про роль жінок, що обмежується лише вихованням дітей і веденням домашнього господарства. Статистичні дані свідчать про те, що неухильно збільшується число жінок, що досягають успіху і визнання в науці, політиці, спорті.

В той же час ми вважаємо цілком допустимою здорову конкуренцію між чоловіками і жінками. Конкуренцію зі знаком «+», а не зі знаком «-», спрямовану на створення і примноження загальних досягнень людства.

Література

1. Грановская, Р.М. Психология веры. 2-е изд., перераб. / Р.М. Грановская. – СПб.: Питер, 2010. – 480 с.
2. Дружинин, В.Н. Психология общих способностей. 3-е изд. / В.Н. Дружинин. – СПб.: Питер, 2007. – 368 с.
3. Женщины в Библии. Интернет-ресурс. Режим доступа: www.ru.qwe.wiki/wiki/Women_in_the_Bible
4. Хорни, К. Психология женщины. Самоанализ / К. Хорни. – СПб.: Питер, 2013. – 320 с.
5. 100 великих женщин. – Х.: Клуб семейного досуга, 2019. – 381 с.

ГЕНДЕРНЕ НАВЧАННЯ ЛІКАРІВ У ЗАКЛАДАХ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

Березіна В.В.

Старший викладач кафедри філософії

кандидат філософських наук,

Національна медична академія післядипломної освіти імені П.Л. Шупика

(м. Київ)

Необхідність гендерної освіти лікарів не викликає сумнівів. Гендер ми розглядаємо тут передусім як соціальний конструкт, як ядерний аспект ідентичності людини, який вимагає неупередженого ставлення. Для забезпечення такого ставлення з боку лікарів потрібна постійна робота над собою. Зокрема, лікарі вчаться на заняттях виявляти у своєму світогляді власні передсуди та міфи стосовно «соціальної статі» (на противагу біологічній статі), колись некритично засвоєні, та пропрацьовувати їх на когнітивному та емоційному рівнях.

Якісне медичне обслуговування відповідно до норм спілкування в демократичному суспільстві – визнання автономії пацієнта та його коректне інформування («інформована згода») – неможливе без емпатії та вибудовування довірливих стосунків між лікарем та пацієнтом. Емпатія означає не лише інтелектуальне розуміння, а й емоційне приєднання до пацієнта, вживання в його стан. За словами Т. Вайсман, це здатність подивитися на світ очима іншої людини; прийняти точку погляду іншої людини як правду і визнати її як таку, що має право

на існування; не оцінювати і не засуджувати; розуміти емоції інших людей і вміти говорити про них. Д. Гоулман говорить про можливість і необхідність розвитку так званого «емоційного інтелекту» у медичних працівників на шляху до турботливої медицини [1, с. 290-295].

Запровадження гендерного підходу в медицині має певне політично-ідеологічне підґрунтя – жіночі рухи, які виступали за подолання дискримінації і побудови більш справедливих стосунків у суспільстві. Феміністична етика в медицині вимагає, щоб було враховано інтереси тієї чи іншої гендерної групи: чоловіків чи жінок, тобто, наскільки забезпечена гендерна рівність. Йдеться про рівноправну участь чоловіків і жінок в ухваленні рішень як на законодавчому, так і на виконавчому рівнях; рівний доступ чоловіків і жінок до медичної допомоги, яка передбачена конкретною охороною здоров'я; рівне користування ними медичними послугами у відповідності з реальними потребами, однакова якість медичних послуг для чоловіків і жінок. Гендерний підхід в медицині також передбачає толерантне ставлення до сексуальних меншин: визнання існування гомосексуальності та лесбійських стосунків [3, с. 173]. Як вказують Є. Здравомислова і А. Тьомкіна, медична взаємодія в сфері репродуктивного і сексуального здоров'я характеризується особливою гендерною чутливістю [2].

Гендерний підхід просуває фемінні цінності турботи в медицині, протиставляючи її маскулінним цінностям патріархату, таким як індивідуалізм та ринкова логіка, які ведуть до технізації і дегуманізації сучасної медицини. За словами Соціолог Арлі Хохшильд, спостерігається подвійний дефіцит турботи: в міжособистісних стосунках і інституційному рівнях. Відсутність турботи описується через метафору глобального похолодання [2, с. 528].

Конкретно ці втрачені цінності знайшли своє втілення в етиці турботи. Етика турботи (англ. *ethics of care*) належить до альтернативних підходів, які виражають прагнення знайти новий погляд на біоетику (моральні дилеми біомедицини) і проблему її теоретичних основ. Вона багато в чому споріднена з феміністичною етикою. Водночас вона подібна і на етику чеснот, оскільки турбота про себе тут розглядається як певна базова чеснота [5, с. 29-30]. Політична та ідеологічна задача

етики турботи – просування цінностей турботи, розвиток і виховання практик турботи, визнання турботи як умови існування людини і суспільства, формування переконання людей в необхідності брати на себе відповідальність за турботу про інших членів суспільства і ширше – за всіх істот, які потребують підтримки і не можуть існувати на правах повної автономії. Етика турботи передбачає турботу, в першу чергу, по відношенню до соціально незахищених груп. Історично такими були жінки через свою функцію народження дітей. Наприклад, навколо питання абортів досі точаться ідеологічні суперечки. Репродуктивні технології часто розглядаються тут як інструменти чоловічого впливу над жіночим організмом. Однак, як виявилось, свої ризики несе патріархат і для здоров'я чоловіків. Чоловікам не прийнято турбуватися про своє здоров'я, це не по-чоловічому. Тому й виходить, що, як у приказці, «жінки більше хворіють, але чоловіки вмирають раніше».

Іншим аспектом етики турботи та уваги до почуттів є критика біомедичної моделі здоров'я, яка веде до медикалізації як соціального феномену, підміни цілей «турботи про себе» цілями технічного біомедичного контролю, ставлення до свого тіла як до механічного автомату, який треба час від часу віддавати на ремонт лікарям, перекладання відповідальності за своє здоров'я на лікарів, недооцінка психічного / емоційного фактору в хворобі та видужанні, дисоціації тіла. Відновлення в правах тіла і афективності не можливе без «деконструкції» філософії суб'єкта. Як пише Є. Ушаков, етика турботи виводить на перший план не одиничного суб'єкта дій, а взаємини суб'єкта з іншими. Таким чином, тут присутній не індивідуалізм, а взаємозв'язок з оточуючими, контекст стосунків; не протиставлення, а солідарність і турбота про інших [5, с. 29-30].. Це відповідає постмодерністській парадигмі, у якій введення суб'єктивності не веде до соліпсизму. Навпаки, доводиться, що не існує суб'єкта (ідентичності) без міжособистісних стосунків і саме стосунки створюють суб'єкта як іншого.

Запровадження гендерного підходу в медицині також передбачає підсилення ролі системи охорони здоров'я в реагуванні на гендерне насильство. Цього вимагає міжнародне законодавство в області прав людини. Лікарі – це перша і інколи єдина «точка контакту» для осіб, які постраждали від насильства за гендерною ознакою,

коли вони звертаються за допомогою. Медичні працівники, які володіють знаннями і необхідними навичками для реагування на гендерне насильство, можуть зробити дуже багато, щоб пацієнт чи пацієнтка стали здоровіші, щоб її чи його життя стало благополучним та безпечним. Водночас відсутність у лікарів необхідних знань і навичок може нанести ще більшу шкоду пацієнтові і піддати його додатковому ризику. [4, с. 211].

Насамкінець зазначимо, що висловлені вище тези зроблені як узагальнення досвіду викладання у Національній медичній академії післядипломної освіти імені П.Л. Шупика. Тут на кафедрі філософії проводиться гендерне навчання в двох різних напрямках:

- 1) розвиток гендерної чутливості в циклах з філософії та біоетики, зокрема, таких як «Гуманітарні аспекти клінічного мислення» та «Гуманітарні основи діяльності лікаря»
- 2) реагування на гендерне насильство в циклі «Протидія насильству в сім'ї».

Література

1. Гоулман, Д. Эмоциональный интеллект / Дэниел Гоулман; пер. с англ. А.П. Исаевой. - М.: АСТ: АСТ МОСКВА; Владимир: ВКТ, 2009. - 478 с.
2. Здравомыслова Е. А. , Тёмкина А. А. 12 лекций по гендерной социологии: учебное пособие / Е. А. Здравомыслова, А.А. Тёмкина. – СПб.: Издательство Европейского университета в Санкт-Петербурге, 2015. – 768 с.
3. Петрова Р.Г. Гендерология и феминология: Учебное пособие / Р.Г. Петрова. – 5-е изд., перераб. и доп. – М.: Издательско-торговая корпорация «Дашков и К», 2010. – 272 с.
4. Усиление роли системы здравоохранения в реагировании на гендерное насилие в Восточной Европе и Центральной Азии: сборник материалов. – Стамбул: Региональное бюро ЮНФПА для стран Восточной Европе и Центральной Азии, WAVE, 2014. – 409 с.
5. Ушаков, Е. В. Биоэтика : учебник и практикум для вузов / Е. В. Ушаков. — М. : Издательство Юрайт, 2016. — 306 с..

ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ, ЩО ПРОТІКАЄ В СТРЕСОГЕННИХ УМОВАХ

Кременчуцька М.К.

**Кандидат психологічних наук, доц. кафедри диференціальної та спеціальної
психології,**

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

Стрес - звичайне і неминуче явище. Незначні стреси - нешкідливі, надмірний стрес створює проблеми для індивідуумів і організацій. Неможливо недооцінювати шкоду, що наноситься подібним станом, адже стрес знижує ефективність будь-якої діяльності, стрес негативно впливає на здоров'я. Сучасна людина піддається впливу величезної кількості чинників, здатних викликати подібні переживання [2].

Дослідження індивідуальних психологічних ресурсів подолання стресу належать до числа актуальних і перспективних напрямків в психології. Часто різні види діяльності людини, що протікають в стресогенних умовах, потребують посиленої витрати ресурсів людини і висувають вимоги до його стресостійкості та адаптивності.

У сучасних дослідженнях чимало робіт присвячено вивченню психічної регуляції та адаптації людини до стресогенних умов професійної діяльності (Ф.Б. Березін, Л.А. Китаєв-Смик, В.А. Бодров, Л.Г. Дика, С.А. Шапкін, Є. П. Ільїн, М. М. Решетнікова). Однак, існуючі теоретичні підходи не дають можливості повного розгляду індивідуально-психологічних ресурсів подолання стресу, особливо ресурсів соціально і професійно детермінованих. Крім того, слабо розроблені гендерні аспекти подолання стресу в умовах стрессогенної діяльності [1].

Виходячи з виділеної проблеми було проведено дослідження щодо виявлення гендерних відмінностей копінг-стратегій в стрессогенній діяльності професіоналів на прикладі працівників МНС [3].

Було виявлено, що в цілому для співробітників МНС характерні такі стратегії совладання зі стресовими ситуаціями, як рішення проблем, пошук соціальної підтримки, обережні дії, тобто використання пасивних просоціальних, конструктивних або відносно конструктивних стратегій подолання зі стресовою ситуацією.

У чоловіків - співробітників МНС домінують такі стратегії долаючої поведінки: пошук рішення проблем, пошук соціально підтримки і вступ в

соціальний контакт, тоді як у жінок: рішення проблем, пошук соціальної підтримки і самоконтроль.

Встановлено, що при зіткненні зі стресовою ситуацією для чоловіків характерними будуть довільні проблемно-сфокусовані зусилля щодо зміни ситуації, що включають аналітичний підхід до вирішення проблеми, докладання зусиль в пошуку інформаційної, дієвої та емоційної підтримки, прагнення збільшити командну згуртованість, використовувати допомогу інших співробітників нарівні з готовністю надати їм допомогу. У той час як для жінок характерно використання регуляції своїх почуттів і дій, контролювання емоцій з метою можливості аналізувати проблему, здійснювати пошук шляхів виходу з ситуації, що склалася.

Визначено, що для чоловіків переважаючими є такі форми копінг-поведінки: використання в якості способу подолання стресу емоційного супроводу значущими близькими, емоційне дистанціювання від проблеми, довільних проблемно-сфокусовані зусилля для зміни ситуації, що включають аналітичний підхід до вирішення проблеми, допомоги колег та інших співробітників під час стресового впливу і емоційної підтримки значущих близьких після нього, можливої втрати контролю над емоційними реакціями і проявів дратівливості, запальності та проявів агресії по відношенню до оточуючих.

Виявлено, що для жінок переважаючими є такі способи подолання стресу, як прагнення знайти і забезпечити реалізацію найкращого рішення в стресовій ситуації, мінімізувати можливі ризики, знизити можливість негативних наслідків від власних дій і прийнятих рішень, максимальна зосередженість на пошуку рішення, схильність зважувати рішення, що приймаються, прагнення до планування власних дій, саморегуляція і зміна емоційного стану в момент стресового впливу, пошук інформаційної, дієвої та емоційної підтримки, надання позитивного особистісного сенсу стресовій ситуації, схильність до асертивної поведінки, прагнення поділитися переживаннями і почуттями з ними, відчуття співпереживання з їх боку, іноді можливо уникнення рішучих дій, що вимагають великої напруженості і відповідальності за наслідки.

Були виділені наступні відмінності у совладаючої поведінки чоловіків і жінок. У чоловіків структура копінг-поведінки, переважно базується на використанні планування вирішення проблеми, пошуку соціальної підтримки і позитивної переоцінки стресовій ситуації, в той час як у жінок - на використанні планування, самоконтролю і позитивної переоцінки.

Встановлено відмінності в ступені прояву самоконтролю і позитивної переоцінки стресовій ситуації у чоловіків і у жінок. Для жінок більш характерно докладати зусиль з регулювання своїх почуттів і дій, контролювання емоцій для отримання можливості аналізувати проблему, пошуку шляхів виходу з ситуації, що склалася, а також оцінювати ситуацію як необхідну для їх особистісного зростання, знаходити в ній позитивні сторони.

Була виявлена схильність чоловіків до використання таких стратегій, як маніпулятивні та асоціальні дії.

Таким чином, можна зробити висновок що планування психотерапевтичних або тренінгових програм, спрямованих на підвищення стресостійкості співробітників відомств, праця в яких пов'язаний з підвищеним навантаженням і невисоким соціальним захистом, має враховувати гендерні особливості стресостійкості [4].

Література

1. Кременчуцкая М. К., Розанов В.А., Псядло Э.М., Шевченко Е.И. Психосоциальный стресс как фактор психического здоровья населения//Сучасні підходи та технології соціально-психологічної та корекційної роботи з різними віковими групами населення. Зб.матер. Міжнародного наук.-практ. Конф. Одеса, : ОНУ ім. І.І. Мечникова, 2014. С. 143-147.
2. Кременчуцкая М.К., Самара О. Є.Стресс и совладающее поведение. Время и мысль. Одеса, 2007. № 2. С.27-34.
3. Проведення психологічного тестування працівників МНС : методичні вказівки для студ. денної та заочної форми навчання з напряму підготовки 030102 "Психологія" та практичних психол. МНС України / В. А. Розанов [та ін.] ; ОНУ ім. І.І. Мечникова, ІШО . – Одеса : Одеський нац. ун-т, 2012 . – 39 с.
4. Психологическое благополучие личности и психосоциальной стресс: кол. мон. под ред. проф. Розанова В.А.. – Одесса : Феникс, 2017. – 298 с.

**ОКРЕМІ АСПЕКТИ КРИЗИ У ЖІНОК ЗРІЛОГО ВІКУ,
ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ТРУДОВІ ВІДНОСИНИ У КОЛЕКТИВІ
(ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ)**

Ворнікова Л.К.

**аспірант факультету Психології та соціальної роботи
Одеський національний університет імені І.І.Мечникова,**

Суспільна значущість і складність життя сучасних жінок у зрілому віці при зіткненні із соціально-економічними та психологічними проблемами трудових відносин у колективі апелює до індивідуально-психологічних особливостей особистості. Протиріччя й кризи, успіхи й невдачі, надії та розчарування, почуття провини та сумніви, відчуття втрати сенсу життя та пошук нового сенсу, оптимістична і песимістична життєва позиція – усе це властиво жінкам зрілого віку та впливає на якість трудових відносин у колективі.

У українських жінок норма настання клімактерію з 45 до 52 років. Згідно зі статистикою МОЗ України 60-80% жінок цього віку перебувають у клімактерію. Клімактерій – це період, у якому починаються фізіологічні зміни організму жінки 43-55 років, що супроводжуються гормональною перебудовою. Так криза зрілого віку (45-55 років) збігається з настанням клімактерію, що робить цей період набагато труднішим і складним, стверджує Т.М. Титаренко[2]. Найбільш критичними у житті жінки є саме періоди перебудови гормонального статусу, які супроводжуються виразними реакціями з боку усіх функціональних систем організму та індивіда в цілому як на соматичному, так і на психічному рівнях (тобто перебіг клімактерію визначається не тільки гормональними характеристиками, але й індивідуально-психологічними особливостями жінки зрілого віку), що впливає на соціальну компетентність, соціально-психологічну адаптованість жінок зрілого віку, у том числі і на якість трудових відносин у колективі.

Організм сучасної жінки особливий, та у зв'язку з цим кожна жінка відчуває по різному вплив клімактерію на своє самопочуття та психологічний стан, який

може бути досить суперечливим. Однією з основних характеристик даної кризи, на думку Г.Шихі, є розлад внутрішнього світу - зміна відношення до того, що раніше для жінки було важливим [1]. Дослідження Д. Левінсона викривають те, що відбувається переоцінка у контексті трьох, пов'язаних між собою світів: особистого світу, світу родини та професійного світу [4]. Ш. Бюлер з'ясувала, що жінки у період вікових змін (клімактеричному періоді) переглядають власні цілі з урахуванням професійного статусу, фізичного статусу та стану справ у родині [5].

Є загальні тенденції у реакціях жінок на кризу зрілого віку. Традиційно жінки більшою мірою визначають себе у рамках сімейних стосунків, ніж у професійній діяльності. В цей період, як правило, кризові симптоми збігаються з дорослішанням дітей, тому що діти не мають потреби в її турботі, як раніше. Відбуваються зміни відносин з усіма членами родини у зв'язку з закінченням активного батьківства. Це впливає на соціальну компетентність, соціально-психологічну адаптованість, у том числі на трудові відносини у колективі. Жінка у зрілому віці стає сполучною ланкою між двома поколіннями, між дорослими дітьми та старіючими батьками. З'являються проблеми з її старіючими батьками. Вони починають частіше хворіти та їх життя наближається до кінця. Жінка турбується через втрату батьків, що призводить до почуття самотності, що вона сирота, хоча завжди вважала себе дорослою людиною. Жінка починає відчувати страх майбутнього, що далі? Втрачає відчуття колишнього певного життя, відчуває втрату сенсу життя, посилюється почуття тривоги та провини. Це погіршує її соціальну компетентність, соціально-психологічну адаптованість, негативно впливає на її трудові відносини у колективі. Цей період вчений Дж. Холл визначив як період втрат. Втрат економічних, соціальних та індивідуальних, які призводять до стану залежності від оточення.

Додаткові травмуючі фактори, що впливають на соціальну компетентність, соціально-психологічну адаптованість у трудовому колективі є наслідком гормональних змін. Жінка в період вікових змін втрачає впевненість у собі, на це впливає те, що під час клімактерію шкіра стає сухою і зморшкуватою, волосся сивіє і рідшає, частішає серцебиття, відчувається жар, частішають головні болі, проблема

з травленням, порушення сну, зниження апетиту та лібідо, з'являються хронічні хвороби.

В період зрілості жінка відчуває нестабільність у професійному світі. Її колишня впевненість може зруйнуватися. Частішають емоційне та професійне вигорання. Молоді співробітники більш конкурентоспроможні, а чоловіки-однолітки не відчувають подібних труднощів, керівництво надає перевагу чоловікам та молодим фахівцям. В цьому зв'язку жінка усвідомлює завершення кар'єрного росту, виникає передчуття виходу на пенсію.

Таким чином, на соціальну компетентність і соціально-психологічну адаптованість у професійних стосунках жінки зрілого віку (у період клімактерію), впливають емоційно-особистісні чинники, до яких відносяться: зниження самооцінки, тривожність, плаксивість по незначному приводу, різні страхи (фобії), втрата здатності отримувати задоволення від чого-небудь, насолоджуватися життям, втрата інтересів до себе, своєї зовнішності, роботи, улюбленим заняттям, раптові спалахи невмотивованої агресії, постійне невдоволення собою і / або поведінкою оточуючих, провокування конфліктних ситуацій на роботі, непередбачувані коливання настрою, швидко змінюється без видимої причини. Також на успішну соціальну компетентність і соціально-психологічну адаптованість у трудовому колективі жінки зрілого віку мають вплив когнітивні порушення, до таких треба віднести - неможливість зосередити увагу, ослаблення пам'яті та інші.

Соціальна компетентність і соціально-психологічна адаптованість у трудовому колективі залежить від типу особистості жінки. У період клімактерію риси характеру загострюються та проявляються в крайніх формах. Спираючись на положення концепції Е. Еріксона про те, що кожна стадія розвитку визначається тією кризовою ситуацією, яка повинна бути вирішена з метою подальшого безперешкодного процесу розвитку, велике соціальне значення матиме і те, що благополучне розв'язання криз психологічного здоров'я жінок зрілого віку, у період клімактерію, допоможе їй більш успішної соціальної компетентності і соціально-психологічної адаптованості у трудовому колективі, конструктивніше підійти до наступного етапу в своєму житті – старості.

Усі ці чинники впливають на жінку та створюють труднощі у процесі взаємодії в трудовому колективі. Також слід відмітити те, що чоловіки є більш професійно успішнішими, що є також травмуючим фактором для жінки. Варто відмітити, що у чоловіків не має таких вікових проблем, та вони більш віддаються професійної діяльності, що ставить їх у більш виграшну позицію перед керівництвом.

Усе це ускладнює гендерні відносини у професійному колективі й погано впливає на професійну діяльність та психологічне здоров'я жінки зрілого віку.

Таким чином, дослідження жінок зрілого віку у період вікових змін набуває особливого значення у контексті переживання ними соціальної компетентності, соціально-психологічної адаптованості у професійному колективі та відчуття психологічного благополуччя.

Література

1. Шихи Г. Возрастные кризисы. Ступени личностного роста. – СПб. : Ювента, 1999. 435 с.
- 2 Титаренко Т. Життєві кризи: технології консультування. К. : Главник, 2007. 144 с.
3. Боднар О. В. Дослідження двох типів жіночої ідентичності: домогосподарка та ділова жінка. Теоретичні і прикладні проблеми психології. 2018. №3(47). Т.3. С. 5-12.
4. Levinson D. The seasons of a woman's life. 2017. 237 с.
5. Пять фаз жизненного пути человека по Шарлотте Бюлер. Buhler, F. Massarik. N.Y., 2018.

ПРОБЛЕМИ В ВИХОВАННІ ДІТЕЙ НА КАРАНТИНІ

Дунаева Л.М.

Професор, доктор політичних наук, декан факультету Психології і соціальної роботи

Альошин О.О.

Студент 3 курсу.

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

Факультет психології та соціальної роботи

Ніхто й не міг собі уявити, що може настати така ситуація у світі, коли потрібно буде сидіти кожен день дома та виходити на вулицю лише заради покупок

їжі та інших домашніх засобів. Звучить не погано, правда? Кожен день сидиш дома із своєю родиною та відпочиваєте, що може бути гірше? Нажаль, навіть тут можуть виникнути проблеми та нестабільна роздратованість . Як тільки почався карантин на Україні то перші дні все було добре та нічого не передбачало біди , але час показав те, що робить сучасні сім'ї проблемними у стосунках між один з одним. Заглядаючи у інтернет , можна побачити багато новин, де написано, що піднялась жорстокість до дітей зі сторони батьків. Чому? Є декілька причин, чому саме так трапляється, за своїми доглядами хочу перерахувати ці випадки:

- Слаба сім'я

Що я мою на увазі? Те, що самі батьки не звикли бути разом стільки часу. Мати та батько до карантину могли відправити дитину до школи або дитячого садку та піти по своїм справам. Батько увесь час на роботі, мати може робити щось по дому, або теж займатися своєю робочою діяльністю. Ніхто не бачить один одного майже увесь день, а коли всі приходять до дому стомлені та не хочуть навіть інтересуватись справами один одного, що виробляє пасивність у сім'ї. Батьки можуть навіть не спілкуватись та утримувати в собі якісь проблеми, що потім переходять у стрес та роздратованість. Що ж потім? Звичайно! Над ким батьки можуть тримати контроль та владу? Над своєю ж дитиною! Пасивність батьків виробляє те, що дитина бачить та становиться такою сама. Коли їй потрібна допомога, вона у першу чергу звернеться до матері або до батька, але яку реакцію отримує дитина від байдужих батьків? Ніяку! Дитина буде просити допомоги ще, ще, ще і дійде до того, що хтось з батьків зірветься та насварить, може побити, покарати, саме це й приводить до агресії батьків на дитину, а що ж робити? Усі дома разом. Конфлікти можуть зростати та сварки продовжуються та напруга у домі зростає.

- Дитина завжди дома

Несподівано, так? Якщо дитина дома, це ж навпаки добре, батьки менш турбуються про те, а як там їх дитина? З нею все гаразд? Її ніхто не ображає у школі/дитячому садку? Як показують інтернет статті та новини, дитина вдома – проблема! Звичайно, самий кращий розклад , коли зайнятий батько або мати можуть зібрати дитину зі школи та лише по дорозі до дому вислухати новини від своєї

дитини, а дома вже й не мати бажання спілкуватись далі. Тяжко, коли дитина дома УВЕСЬ день, їй може завжди щось бути потрібно, просить допомогу із домашнім завданням, сидить та спілкується через онлайн заняття і це чути на всю квартиру, багато шуму, завжди потрібно щось готувати поїсти та бути при справі. Можу сказати, що коли у дитини є онлайн заняття – це ще батькам дуже сильно пощастило, бо дитина при справі та не особо турбує мати або тата. Питання інше, а що ж робити з дитиною коли уроку немає? Їй нудно, є бажання щось робити і батькам треба теж приймати участь в цьому процесі та придумувати розваги. Мабуть, це і є проблема для багатьох батьків, бо вони не знають що робити, потім від цього дратується уся сім'я, бо дитина не дає покою.

- **Нерозуміння**

Перед тим як почати виховувати свою дитину, потрібно розуміти у чому проблема. Карантин надає для цього рамки, а саме те, що усі знаходяться разом та мають можливість для стислого спілкування та відновлення стосунків, якщо вони були напружені. Находячись певний час дома, можна побачити, як себе поводить ваша дитина, чим вона інтересується та що вона взагалі робить. Раніше не звертали на ці речі увагу? Що ж, час діяти настав! Поспілкуйтесь із своєю дитиною, пізнайте її більше ніж вам здається, робить разом певні справи по дому, наприклад: дивиться фільми, вчитесь готувати, зіграйте у настільні ігри, навіть, звичайне прибирання по дому разом - принесе користь. Взагалі, діти не часто розповідають про свої інтереси, більше всього їм подобається давати певні натяки тому багато дорослих не розуміють що саме їм потрібно та починають відноситись до дитини із настороженням та незацікавленістю.

Карантин надає сім'ям велику можливість бути разом та робити багато справ спільним зусиллям. Це той самий час, коли є купа можливостей для владнання відносин та пізнання один одного. Час, коли батько може побути справжнім батьком, а не людиною, що ходить на роботу та до дому. Час, коли неуважна мати може бути турботливою матір'ю та допомогти дитині із її проблемами.

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХХІ СТОЛІТТЯ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ПСИХОЛОГІЧНЕ БЛАГОПОЛУЧЧЯ ОСОБИ

ПЩЕВСЬКА Е.В.

кандидат історичних наук, доцент

кафедри клінічної психології ФПСР ОНУ ім. І.І.Мечникова

Тенденції розвитку першої половини ХХІ століття, наслідки пандемії коронавірусу стали часом складання нової цивілізаційної ситуації, у якій концепція психологічного благополуччя є предметом наукового і соціального інтересу. Вони також є основою розвитку нової політики вивчення і дослідження цього питання. Це питання у сфері уваги охорони здоров'я, психології, соціології, політології.

Дослідженнями психологічного благополуччя займаються: Європейські дослідження по проблемах якості життя; Європейське соціальне дослідження; дослідження здоров'я, старіння і виходу на пенсію, що охоплює 12 країн Європейського союзу (ЄС) і Швейцарію; Техніко-економічне обґрунтування індикаторів благополуччя. [1]

Аналіз історіографічної бази дослідження дозволяє виявляти формування на основі різних етнічних, соціальних, культурних, географічних, мовних і тому подібне чинників залежну від них систему цінностей, цілей і переконань, прояв цих чинників в поведінці людини. Для різних етнічних і національних груп індекс психологічного благополуччя має різну структуру. Детермінанти і чинники психологічного благополуччя можуть бути різними виходячи з пріоритетних історичних і справжніх проблем кожного суспільства. [2]

У ХХІ столітті комп'ютерних і біотехнології головними продуктами економіки стануть тіла, мозок та інтелект [3, 321], в зоні високого ризику опиняться багато професій. На думку Ю.Н.Харарі, ХХІ століття знаменується черговою когнітивною революцією, в результаті якої на зміну епохи Homo Sapiens прийде епоха Homo Deus. Людині, яка не хоче випасти з обійми необхідно буде усе життя вчитися і досить часто перенавчатися. [3,382] Пандемія коронавірусу і загальна

економічна нестабільність прискорили трудову лихоманку. Після закінчення пандемії зміниться практично увесь ринок праці.

Несприятливі ефекти сучасних соціальних мереж торкаються впливу на психологічне благополуччя (соціальні взаємодії, емоції, самооцінка). Соціальні мережі в першій половині XXI столітті є соціальним явищем, що впливає на суспільство і окрему особу. За даними звіту Digital 2020 на січень 2020 року Кількість інтернет-користувачей у світі виросла до 4,54 мільярдів, що на 7% більше торішнього значення (+ 298 мільйонів нових користувачів порівняно з даними на січень 2019 року). Аудиторія соцмедіа виросла на 9% в порівнянні з 2019 роком (це 321 мільйон нових користувачів за рік). Приріст користувачей мобільних телефонів склав 124 мільйони (2,4%) за останній рік. [4]

У дослідженні, проведеному компанією Factum Group за замовленням Інтернет-асоціації України, відзначається, що доля користувачів інтернету складає 71% (22,96 млн), 65% мають інтернет будинку. Майже усе населення України у віці до 35 років є інтернет-користувачами", - заявили в асоціації. Найбільш активними в інтернеті українці у віці від 15 до 24 років - серед них доля користувачів інтернетом складає 97%, люди від 25 до 34 років - 96%, користувачів старше 65 років - вже 29% (рік тому було тільки 14%). Доля жінок в загальній кількості інтернет-користувачей складає 52%. [5] Ситуація з пандемією коронавірусу, перехід учбових закладів до освіти через комп'ютерні програми збільшили кількість годин перебування в інтернеті.

Э.Кросс, П.Вердуйн, Э.Демиралпы, Х.Шаблэк, Н.Лин та інші дослідники цієї проблеми приходять до висновку, що Фейсбук є чинником, що підриває індивідуальне психологічне благополуччя. [5] Facebook кожен місяць користується більше 2 млрд людей, причому в основному з мобільних пристроїв (87%). 59% зареєстрованих в соцсеті заходять в неї щодня. 44% користувачів вказали себе в профілі як жінки, 56% - як чоловіки. [6]

У дослідженні Коломійця Я.Ю. "Концепція "Другий усності" У. Онга і ретрайбализація суспільства за допомогою соціальних мереж в XXI столітті" ретрайбализації суспільства за допомогою соціальних мереж обґрунтовується

допущення, що збільшення можливостей по комунікації з використанням соціальних мереж привело до виникнення в мережі інтернет різних співтовариств по інтересах і формуванні нової інформаційної культури. [7]

Тенденції розвитку першій половині ХХІ, наслідки пандемії коронавіруса створюють нову реальність, що несе позитивний і негативний початок. Розвиток біотехнологій, вдосконалення інформаційних технологій, несприятливі ефекти сучасних соціальних мереж, "суперництво" з людиною штучного інтелекту, можливості штучного інтелекту контролювати розум людини, формування нового ринку професій з неминучістю приведуть до змін детермінантів та чинників психологічного благополуччя та несприятливого впливу на психологічне благополуччя людей.

Література

- 1.Измерение показателей и постановка целевых ориентиров в области благополучия: Инициатива Европейского регионального бюро ВОЗ, http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0004/195511/e96732r.pdf
- 2.Брэдберн Н., Структура психологического благополучия. Ярославль: Инфра, 2005. - 213 с.
- 3.Юваль Ной Харари, Homo Deus. Краткая история будущего. - М.: Синдбад, 2018. - 496 с.
4. <https://www.web-canape.ru/business/internet-2020-globalnaya-statistika-i-trendy/>
5. <https://www.epravda.com.ua/rus/news/2019/10/11/652498/>
- 6.Kross E., Verduyn P., Demiralp E. et al. Facebook use predict declines in subjective well-being in young adults // PloS One. - 2013. - V. 8(8): e69841.
- 7.Коломиец Я. Ю. Концепция «Второй устности» У. Онга и ретрайбализация общества посредством социальных сетей в ХХІ веке. Часть 1 / Я. Ю. Коломиец // Вопросы теории и практики журналистики. — 2017. — Т. 6, № 3. — С. 418–429. — DOI: 10.17150/2308-6203.2017.6(3).418-429.

КАРАНТИН ЯК МОЖЛИВІСТЬ ВИХОДУ ЗА МЕЖІ ГЕНДЕРНИХ СТЕРЕОТИПІВ

Костіна Т.О.

докторант кафедри психології, кандидат психологічних наук, доцент

Університет Григорія Сковороди в Переяславі

Сучасне суспільство постало перед викликом переосмислення усталеного світового устрою і причиною цьому став вірус COVID-19, який охопив практично

усю земну кулю. Все, що здавалося непохитним, стабільним, загальноприйнятим виявилось не таким: кордони стають зачиненими, прогулянка парком зустрічає суспільний осуд (а, можливо, і штрафи), а безпосередня соціальна взаємодія між людьми, зокрема, тактильні контакти (рукостискання, обійми, поцілунки) – фактично, вже поза межами доступного.

Все більше політиків та державних діячів із різних країн говорять про неминучість фінансової кризи під натиском пандемії. Психологічна спільнота не стоїть осторонь і піднімає питання про психологічний аспект кризи. Адже різкі зміни у суспільстві завжди зачіпають його учасників та учасниць – жінок та чоловіків. Аналіз того, як переживають жінки та чоловіки ситуацію, чи підвищилась/зменшилась вразливість до гендерного насильства у суспільстві загалом, та у окремому господарстві зокрема, як відбувається розподіл часового ресурсу, і як може себе психологічно зберегти особистість у такі буремні часи – це ті важливі питання, що потребують відповідей. Саме тому звернення до гендерної проблематики – необхідна умова переосмислення ситуації та пошуку нових гендерних перспектив, виходу за наявні гендерні стереотипи.

Ситуацію карантину з обмеженнями, які вона (накладає) на суспільство та на окрему особистість можна охарактеризувати як кризову. Власне тут наявні ключові характеристики, притаманних для кризи. Нагадаємо, що рушійною силою для виникнення кризи є унеможливлення реалізації життєвого задуму. У ситуації карантину ми, власне, і спостерігаємо різкий злам звичного, який до того ж супроводжується економічними труднощами (втрата прибутку/роботи), фізичними обмеженнями (обмеження пересування, замкнення у просторі («чотирьох стінах»), проблема доступу до медичних послуг тощо), соціальною депривацією (зменшення соціальних контактів). За таких умов актуалізується питання як впоратися із цією ситуацією [1].

Якщо говорити про гендерний аспект переживання кризи, то у ряді досліджень було показано, що існують схеми переживання кризи, які можуть бути більш характерними для чоловіків, або для жінок [3]. Це пов'язано із специфікою соціокультурних очікувань, які висуваються щодо поведінки чоловіків та жінок. Так,

у переважній більшості стереотип феміністичності дозволяє жінкам бути «слабкими», ділитися своїми проблемами та переживаннями, просити по допомогу.

Стереотип маскуліності, що зафіксований у суспільстві, насаджує чоловікам «мужню» поведінку, як от: самостійне вирішення проблем, незалежність у прийнятті рішень, табу на прояв слабкості. Таким чином, бачимо, що у кризовій ситуації чоловіки потрапляють у ситуацію значного тиску на емоційну сферу. Як відомо, якщо психічна енергія виникла, її необхідно реалізувати: або у прямий спосіб, або опосередковано. Через неможливість відкрито виявляти емоції психологічна напруга всередині чоловіка може призвести до ауто агресії, суїцидних думок, або агресії по відношенню до оточуючих (особливо, до залежних близьких людей) [3].

Як зазначає Гідденс Е. у сучасному світі спостерігається трансформація інтимних соціальних стосунків у бік їх демократизації. Це проявляється у все меншій залежності партнерських (подружніх) стосунків від зовнішніх законів та розгортання у бік внутрішнього розуміння між двома особистостями. Стосунки довіри базуються на емоційній комунікації. І якщо у стосунках поривається зв'язок довіри, то соціум, зазвичай, приймає їх розірвання. Таким чином, стверджує науковець, відбувається демократизація стосунків у повсякденному житті. Гідденс Е. приходять до висновку, що будь-які соціальні зміни відбуваються у результаті змішування сил макро- (держава, транснаціональні капіталістичні корпорації) та мікрорівнів (наприклад, сім'я) [2]. Науковець зазначає, що у сучасному світі ми є більш вільними та маємо більше можливостей у виборі (подружнього) партнера та у організації своїх романтичних стосунків. Та, як відомо, більший вибір – більша відповідальність. Тепер людина має враховувати велику кількість факторів та визначати можливі ризики, що можуть виникнути як наслідок помилкового вибору. Важливим для нас, у контексті гендерного аспекту, є акцентування науковця на тому, що мікрорівень сім'ї (партнерів), яку Гідденс Е. визначав як взаємодію «обличчям до обличчя», вимагає від людини значних зусиль та великої кількості «роботи» [2]. Ця робота пов'язана із рефлексивними зусиллями та навичками людини, які значною мірою обумовлюють успішність / неуспішність вибору партнера, а головне, визначають здатності створювати гармонійні стосунки.

Використання вислову «обличчям до обличчя» давало автору змогу підкреслити, що стосунки – це не лише один окремих індивідуум, це завжди взаємодія, яка включає декількох учасників. Гідденс Е. називає романтичні стосунки – рефлексивним проектом, який постійно потребує інтерпретації та корекції [2]. З цим твердженням важко погодитись. Адже, рефлексія – це необхідна умова для розуміння себе, а відтак, і розуміння партнера, що у кінцевому результаті має вивести на розуміння, яке ми можемо назвати «Себе – Тебе – Нас».

Нові умови – нові правила. Зміна звичного життя змушує людину дивитись на світ по-іншому. Карантин зачинив людей у власних домогосподарствах та змусив взаємодіяти «обличчям до обличчя». Реалізація старих патернів у новій ситуації вже не в змозі забезпечити підтримку системи. Пам'ятаємо, що задача позитивного виходу з кризи – це набуття нових способів реагування на когнітивному, емоційному та поведінковому рівнях. Що це дає суспільству для встановлення нових гендерних перспектив та відходу від усталених гендерних стереотипів?

Наприклад, присутність чоловіка в домі є чудовим приводом для підвищення його залученості у догляді за дітьми та веденні домашнього господарства. Фактично – це шанс, для демонстрації того, що турбота – це робота. І вона потребує зусиль. Але, як ми зазначили вище, партнерство – взаємодія двох, і якщо хтось має виконувати роботу за себе і за іншого, то це не є партнерством. У соціальних мережах все більше жартів про те, що після закінчення карантину люди почнуть розлучатися. Можливо, це буде свідченням того, що криза спричинила усвідомлення, що у стосунках не було «Себе», я не хотіла(в) бачити «Тебе», і не має жодного «Нас». Однак, можливий інший шлях, де взаємодія «обличчям до обличчя» призведе до іншого результату.

Глибинний процес рефлексії, переосмислення усталених стереотипів (особливо, гендерних) спричинить вибух стосунків новітнього формату, де чоловік готує їжу та доглядає дітей, а в цей час жінка працює дистанційно та заробляє гроші для родини. Така зміна гендерних стереотипів сприятиме демократизації партнерських стосунків, їх егалітарності. Гідденс Е. наголошував на взаємодії мікро-

та макрорівнів, а це означає, що зміни у сім'ї (нові бачення гендерних ролей) сприятимуть розгортанню цих змін і на рівні держави.

У кінцевому результаті вихід із кризи має два шляхи: прогрес (адаптація) – набуття нових знань та навичок, або регрес (деадаптація), що проявляється у «застряганні» в минулому, нездатності функціонувати у відповідності до змін та викликів часу. Обрати шлях – означає здійснити вибір; а вибір – це можливість, що вимагає відповідальності. Тож, маємо надію, що українське суспільство прийме цей виклик та зробить свій вибір.

Література

1. Бурмистрова Е. В. Психологическая помощь в кризисных ситуациях. М.: МГППУ, 2006. 96 с.
2. Гидденс Э. Устроение общества: Очерк теории структуризации. М.: Академический проект, 2005. 528 с.
3. Осипова А.А. Справочник психолога по работе в кризисных ситуациях. Р. н/Д, 2006. 315 с.

ГЕНДЕРНІ СТЕРЕОТИПИ ТА ГЕНДЕРНЕ НАСИЛЬСТВО

Дикіна Л.В.

**старший викладач кафедри соціальної допомоги та практичної психології
факультету Психології і соціальної роботи
ОНУ імені І.І. Мечникова**

Актуальність теми. Останнім часом гендерна проблематика привертає увагу досить широкого кола дослідників, що пояснюється високим ступенем актуальності теми. В останні роки соціальні норми і цінності стають більш гнучкими, але не дивлячись на це, в суспільстві ще стійко відтворюються стереотипи минулого. Слово «стереотип» вперше зустрічається в друкарською лексичі, в якій воно використовувалося для позначення форми для друку відбитків (XVIII ст.). У наукове середовище поняття «стереотипу» було введено американським журналістом В.

Ліпманом в роботі «Громадська думка» (1922). Під стереотипом Ліпман «розумів створені культурою образи людей з інших груп, які пояснюють поведінку цих людей і дають їм оцінку, і трактував стереотипи як вибірковий і неточний спосіб сприйняття дійсності, що призводить до її спрощення та виникнення забобонів» [4].

Короткий виклад основного матеріалу дослідження. Гендерні стереотипи - це установлені в суспільстві уявлення про те, якими мають бути чоловіки, жінки та їхні взаємини [1]. Багато хто не вважають гендерні стереотипи проблемою, вважаючи, що вони не важливі і нешкідливі, але це далеко не так. Як стереотипи впливають на наше життя, пояснив в 1948 році американський соціолог Роберт Мертон - ситуації, коли ми приймаємо якесь припущення за істину і здійснюємо дії, що втілюють наше припущення в реальність. Наприклад, шкільний учитель математики вважає, що дівчатка апріорі розбираються в його предметі гірше, ніж хлопчики. Грунтуючись на цьому, він приділяє менше уваги навчанню дівчаток - навіть старатися, якщо зусилля все одно будуть марними. Через деякий час дівчинки дійсно стануть розбиратися в математиці гірше хлопчиків, а вчитель отримає помилковий доказ свого початкового припущення [1].

Гендерні стереотипи пов'язані один з одним, і згодом вони впливають на розвиток особистості, її життєвий шлях, професійний вибір та ін.. Пізніше дівчатка з цього класу не зможуть конкурувати з хлопчиками за вступ до технічних вузів, а тисячі таких вчителів випустять у світ десятки тисяч таких дівчаток. Згодом технічна сфера виявиться закріпленою за чоловіками та їх компетенцією, а дівчатка, які всупереч настановам все ж прорвалися на бажані робочі місця, ще довго будуть стикатися з недовірою і глузуванням з боку клієнтів і колег-чоловіків. Те ж саме стосується і жінок-вчених: століттями жінки були позбавлені доступу до вищої освіти і весь цей час вислуховували міркування про слабкі жіночі здібності до наук. До такої глобальної проблеми, як насильство в сім'ї, теж ведуть свої події та шляхи. Все починається здалеку - з якостей, які заохочуються в сім'ї та суспільстві як типово «чоловічі» і типово «жіночі». Хлопчикам приписують силу, емоційну стриманість, раціональність, можливість дати відсіч, ініціативність в ухваленні рішень, кар'єрні устремління, лідерські якості. Дівчаткам - розвинену емпатію, емоційність,

хазяйновитість, дбайливість, прагнення до краси, охайність, неагресивність, установки на реалізацію в сім'ї (заміжжя, материнство), а не в кар'єрі [3].

Зрозуміло, завжди можна вирости неординарною людиною всупереч усьому тому, що вкладають тобі в голову, але, як правило, часткове засвоєння гендерної схеми розвитку відбувається у кожної особистості. Через установок, що чоловік - «здобувач», а жінка може пожертвувати кар'єрою заради сім'ї і дітей, жінки частіше виявляються в економічній залежності від чоловіка. Причому це трапляється як по їх волі, так і з примусу. У ситуації домашнього насильства фактор економічної залежності стає ще одним способом закріпити дисбаланс влади в стосунках: складніше організувати втечу і переїзд, немає грошей на адвоката, йти нікуди, жити нема на що, за плечима велика перерва в роботі через дітей.

В цілому жінки частіше виявляються біднішими чоловіків. Є таке поняття як «фемінізація бідності» [3], вона складається з великої кількості факторів: жінки частіше працюють на низькооплачуваних обслуговуючих професіях, частіше виховують самотужки дитину, стикаються з упередженнями в професійному рості, неможливістю отримати просування по кар'єрних сходах в певних сферах праці. Фінансова вразливість збільшує вразливість соціальну. Для хлопчиків з дитинства моделюються ситуації, в яких їм, можливо, доведеться проявити фізичне насильство і необхідну агресію: «постояти за себе», «постояти за дівчинку», «захистити батьківщину». Тобто в їх життя як би інтегрована можливість виправданого насильства. Таким чином насильство стає інструментом, яким можна скористатися в будь-який момент. Це схоже на ситуацію вільного носіння зброї. Виходить, якщо чоловік з різних причин виявляється не в змозі визначити, чи виправдане зараз насильство чи ні, він може почати застосовувати його без розбору в будь-якій незрозумілій ситуації.

Для дівчаток такі ситуації не моделюються. Ця різниця, наприклад, призводить до того, що дівчатка в цілому виявляються гірше підготовленими до самозахисту в разі нападу. Справа не тільки в тому, що їм не допомогли розвинути достатню фізичну підготовку, а також в тому, що багатьом жінкам в критичній ситуації складніше зробити будь-яку агресивну дію.

У суспільстві, де «справжня дружина і мати» несе відповідальність за сферу приватного життя і за відносини в сімейному житті - тобто за згладжування гострих кутів і знаходження способів, при яких сімейний уклад буде працювати без збоїв, - жінці складніше вийти із замкнутої ситуації насильства і отримати підтримку. Практично завжди, жінка, якій потрібен захист від насильства, йде за порадою до своїх батьків і друзів, розповідає про пережите насильство з боку партнера, а у відповідь чує, що їй потрібно було «краще намагатися бути гарною дружиною», що вона «сама винна», що важливо зберегти шлюб, що вона не виживе без сильного чоловічого плеча і що дітям потрібен батько. Такий тиск ставить під загрозу життя жінки.

Існує упередження, що з домашнім насильством стикаються якісь «неправильні» жінки, які недостатньо добре впоралися зі своєю «жіночою роллю». Для багатьох жертв насильства визнання в тому, через що вони пройшли, все ще рівноцінно визнанню власної неспроможності як жінки [2].

Саме тому так важливі суспільні кампанії, що висвітлюють цю проблему. Завдяки багаторічній громадській роботі активісток і правозахисниць тепер навіть самі медійні та впливові жінки розповідають свої історії про насильство, роблячи видимою проблему домашнього насильства та акцентуючи увагу на тому, що будь-яка може опинитися в такій ситуації і що вона в ній не буде винна.

Говорити про сексуальне насильство над жінками неймовірно складно: кожен раз доводиться розвінчувати безліч шкідливих і укорінених міфів. До сих пір мало хто знає, що основна частина зґвалтувань (за різними даними, від 60 до 90%) відбувається знайомими і інтимними партнерами постраждалої.

Гвалтівників часто ділять на дві умовні категорії. До першої відносять тих, хто спочатку хотів зробити насильство, а до другої - тих, хто невірно інтерпретував комунікацію з жінкою.

Навколо жіночої та чоловічої сексуальності існують соціально схвалювані характеристики і патерни поведінки, сформовані культурою міжгендерних відносин. Правильна жіноча сексуальність характеризується як пасивна [3].

До сих пір існує дуже стійкий конструкт невинності, з якого випливає наймовірний висновок, що «велика кількість сексуальних партнерів псує жінку». Все це призводить до слатшеймінгу - ситуації, в якій суспільство називає жінку «повією» і намагається розпоряджатися її сексуальністю. Через це жінки менше говорять про свій досвід і рідше артикулюють свої бажання, адже сексуальність може швидко перетворитися на зброю проти них самих.

Правильна чоловіча сексуальність характеризується ініціативністю, соціально схвалюються сексуальні перемоги, а великий досвід чоловіка вважається для нього тільки плюсом. У цій системі координат чоловіки часто невірно інтерпретують жіночу поведінку: нібито вона не може відразу сказати, чого хоче, так як це було б «непристойно», тому «ні – для них значить, так». Вони вважають, що потрібно продовжувати домагатися бажаного або діяти «по-чоловічому» - тобто брати силою. Зрозуміло, сексуальне насильство не існує у вакуумі: громадська реакція безпосередньо впливає і на постраждалих від насильства, і на гвалтівників. Виходить замкнуте коло: через загальний осуд і риторику «сама винна» і «сама хотіла» згвалтування є злочином, що має високу латентність [3]. Це означає, що заяви подаються рідко, а в офіційну статистику потрапляють, за різними даними, від 7 до 10% всіх випадків.

Висока латентність впливає і на суспільну дискусію, тому що чим менше випадків фіксуються і набувають розголосу, тим рідше про них пишуть в ЗМІ. Тема не обговорюється в широких колах, і це шкодить профілактиці згвалтувань, якості сексуальної освіти. А відсутність профілактики веде до того, що рівень ризику залишається колишнім, постраждалі від насильства продовжують мовчати, боячись осуду, а насильники продовжують без страху ходити на волі.

Риторика «провокації» на насильство (обговорення одягу, макіяжу, поведінки постраждалої) теж заснована на стереотипі про чоловіка і жінку як про «мисливця» і «дичину», а також на уявленні про те, що секс має бути в односторонньому порядку: або «беруть», або «дають».

Варто зазначити, що подібне ставлення до сексуальності шкодить не тільки жінкам, а й чоловікам: наприклад, згідно Кримінального кодексу, потерпілою

стороною в разі зґвалтування може бути тільки жінка. На адресу чоловіка зґвалтування буде кваліфіковано як інші «насильницькі дії сексуального характеру» (хоча сексуальне насильство в тюрмі і армії – досить часта проблема). У підсумку проблема сексуального насильства на адресу чоловіків практично не обговорюється, а зізнатися в пережите насильство значить втратити мужність.

Концепції жіночності і мужності все ще жорстко регламентують життя багатьох людей, створюючи уявлення про те, що нормально, а що ні. Якщо ти не вписуєшся в цю нормативність або відхиляєшся від неї (хай навіть будеш жінка, чоловік або небінарна персона), ти автоматично перетворюєшся на «чужого» і насильство по відношенню до тебе може ставати більш легітимним. А якщо насильницька ситуація відбувається з тими, кого суспільство не зараховує до «своїх» і, як правило, їм менше співчують і рідше надають захист.

Висновок. На довгому шляху від стереотипів до насильства відбувається багато різних речей, які ми не помічаємо. Але, не дивлячись на відсутність державної підтримки в питаннях гендерної рівності, в силах кожної людини принаймні постійно вести власну роботу. Ми можемо впливати на найближче оточення, пояснювати своїм дітям (на противагу всьому тому, що вони чують), що хлопчики і дівчатка можуть бути будь-якими, що можуть поєднувати в собі різні якості. Ми можемо підтримувати інших людей в їх виборі, а не засуджувати ми можемо і самі всередині своєї повсякденності руйнувати гендерні стереотипи і будувати нові відносини.

Література

1. Гендерная психология: учебное пособие / Ж.Г. Дусказиева. - Красноярск, 2010.- 108 с.
2. Пылаева О. Насилие на гендерной почве: опыт практической деятельности. // Вопросы соц. Обеспечения.- 2008.- №15.- С12-15.
3. Хегай М.Н. Гендерные стереотипы и насилие против женщин // Гендер и культура. Учебное пособие для студентов гуманитарных вузов. - М., 2000.- 360 с.
4. Рябова Т. Стереотипы и стереотипизация как проблема гендерных исследований // Личность. Культура. Общество. Т.V, вып. 1-2 (15-16).- СПб., 2003.- С. 120-139.

ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ У ВПЛИВІ ГРУПИ НА ОСОБИСТІТЬ

Смолко Н.

1 курс, аспірант, спеціальність 053 Психологія

Науковий керівник: Юнг.Н.В.

кандидат психологічних наук, доцент кафедри соціальної допомоги та
практичної психології

факультету Психології і соціальної роботи,

ОНУ імені І.І. Мечникова

Актуальність теми. Людині, як соціальному суб'єкту досить важлива взаємодія в групі. Там він може багато чому навчитися і розширити діапазон свого світогляду. Як особистість, людина є продукт численних групових впливів, майже всі (за винятком генетично та фізіологічно зумовлених особливостей) в її психології і поведінці складається і закріплюється під впливом участі в діяльності різних соціальних великих і малих груп. Кожна із значущих соціальних груп вносить свій внесок у психологію і поведінку особистості, і цей внесок може бути як позитивним, так і негативним, про це свідчить наявність у людей безлічі переваг і недоліків, велику частину яких вони придбали, перебуваючи в групах. Чим більше у індивіда різноманітних груп, активним учасником яких він стає в процесі життя, тим більше в нього можливостей для розвитку, придбання різноманітних цінних людських якостей. Особливо це стосується вищої духовної культури, яка передається від людини до людини тільки в результаті навчання і виховання, через пряме міжособистісне групове спілкування а також питання про гендерні особливості впливу групи на особистість

Мета дослідження: вивчення гендерних особливостей впливу групи на особистість довести важливість психокорекційного тренінгу в поліпшенні соціально-психологічного клімату в групі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема прояву тривоги у впливі групи на особистість має давню історію. Довгий час це важливе психологічне

питання досліджувалось тому що це питання актуальне у будь-якій структурі де взаємодіють люди.

Цю тему досліджували: вітчизняні психологи: Ананьєва В.Г., Бодалева А.А., Виготського Л.С., Леонтьєва А.Н., Ломова Б.Ф., Лурії А.Р., Мясищева В.Н., Петровського А.В. і ін..

З позиції діяльнісного підходу дослідники Леонтьєв А.Н., Андрєєва Г.М. вважають, що спілкування – це складний багатоплановий процес установа й розвитку контактів між людьми породжуваний потребами в спільній діяльності й обмін, що включає в себе, інформацією, вироблення єдиної стратегії взаємодії, сприйняття й розуміння іншої людини.

Твердження єдності спілкування й діяльності в той же час не припускає однозначності трактування, тобто спілкування розглядають як вид діяльності (Щедровинський Г.П., Леонтьєв А.Н., Рижов В.В., Гусєв Г.И.).

Короткий виклад основного матеріалу дослідження.

Вимірювання тривожності як властивості особистості особливо важливо, оскільки це властивість багато в чому обумовлює поведінку суб'єкта. Певний рівень тривожності - природна й обов'язкова особливість активної діяльності особистості. У кожної людини існує свій оптимальний, чи бажаний, рівень тривожності - це так звана корисна тривожність. Оцінка людиною свого стану в цьому відношенні є для нього істотним компонентом самоконтролю й самовиховання.

Під особистісною тривожністю розуміється стійка індивідуальна характеристика, яка відображає схильність суб'єкта до тривоги і передбачає наявність у нього тенденції сприймати досить широкий «віяло» ситуацій як загрозливі, відповідаючи на кожну з них певною реакцією. Як схильність, особиста тривожність активізується при сприйнятті певних стимулів, що розцінюються людиною як небезпечні для самооцінки, самоповаги.

Ситуативна або реактивна тривожність як стан, характеризується суб'єктивно пережитими емоціями: напруга, занепокоєння, заклопотаність, нервозність. Цей стан виникає як емоційна реакція на стресову ситуацію і може бути різним за інтенсивністю та динамічністю в часі.

За шкалою композитної оцінки методики вивчення емоційного стану та рівня тривоги у групі були виявлені відмінності між хлопцями та дівчатами: $t = 2,9$, $p \leq 0,05$. У дівчат тривога проявляється в більшій мірі, ніж у хлопців

Таким чином, на підставі якісного аналізу отриманих даних і їх статистичної обробки можна зробити висновок про те, що висунуте нами припущення підтвердилося.

Висновки Точність і глибина відображення особистості в групі прямо залежать від відкритості, інтенсивності та різнобічності спілкування даної особистості з іншими членами групи. Від того наскільки комфортно і безпечно людина відчуває себе в групі залежить рівень і якість його взаємодії, це багато в чому пов'язане зі ступенем довіри до членів групи і групи взагалі. Ступінь довіри пов'язана з тривогою, оптимальний рівень тривоги необхідний для ефективного пристосування до дійсності (адаптивна тривожність). А надмірно високий рівень тривожності веде до дезадаптації, яка виявляється в загальній дезорганізованості поведінки та діяльності.

На фізіологічному рівні реакції тривоги виявляються в посиленні серцебиття, частішанні дихання, збільшенні хвилинного об'єму циркуляції крові, підвищенні артеріального тиску, зростанні загальної збудливості і зниженні порогу чутливості. На психологічному рівні тривога проявляється як напруга, заклопотаність, нервозність, відчуття невизначеності й загрожує невдачі, неможливість прийняти рішення і т.д.

Експеримент проведений нами підтвердив, що за допомогою рольових ігор типу соціально-психологічного тренінгу можливо зняти або зменшити показники тривоги в групі.

Література

1. Акцентуированные личности: Перевод с нем. Карл Леонгард; Предисл. и ред. В.М. Блейхера. – 2-е изд. стер. – К.: Вещак. Головное изд-во. – 1989. – 375 с.
2. Андреева Г. М. Социальная психология // М.: Аспект Пресс. 2000.
3. Андреева Г.М.. Богомоллов Н.Н . Петровская Л.А. Зарубежная социальная психология в XX столетии // М.. 2001.
4. Аникеева Н.П. Психологический климат в коллективе // М., 1999. (Коллектив и личность: 16—35.)
5. Аргайл М. Психология счастья // М., 1990.

6. Бодалев А. А. Восприятие и понимание человека человеком // Л.: ЛГУ, 1982.
7. Бодалев А. А. Психология общения // Москва-Воронеж, 1996.
8. Бойко В.В., Ковалев А.Г., Панферов В.Н. Социально-психологический климат коллектива и личность // М.: Мысль, 1998.
9. Брушлинский Л. В., Поликарпов В. А. Мышление и общение // Минск, 1990

ВПЛИВ ГЕНДЕРА НА ОСОБЛИВОСТІ УСВІДОМЛЕННЯ ФІНАНСОВОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ

Корольчук А.А.

**магістр, факультет психології та соціальної роботи,
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова**

Тема емоційного та фінансового благополуччя максимально інтегрована в усі інші сфери життя дорослої людини. Дослідженням феномену емоційного благополуччя займалися такі вчені, як: Г.О. Балл, С.А. Водяха, В.Р. Дорожкін, О.І. Зімовін, Д. Канеман, Л.З. Левит, А. Маслоу, К. Роджерс, М. Селигман, Н. Талеб, В.А. Хащенко, М. Чиксентмихайи, Т.П. Чернявська, О.С. Штепа та ін.

Можна з упевненістю стверджувати, що фінанси є провідною і сполучною темою взаємовідносин між людьми на рівні як спільнот так и межгендерних стосунків.

На прикладі нашої магістерської роботи головна тема якої була «Модель взаємовпливу емоційного і фінансового благополуччя» були зокрема розглянуті особливості та відмінності переживання особистого емоційного і фінансового благополуччя між чоловіками і жінками.

Передумови дослідження проблеми фінансового благополуччя у контексті гендерних особливостей. Основа фінансового управління – бюджетування. Складання бюджету сім'ї – це елементарний навик, що формується в процесі фінансової освіти, який допомагає людям стежити за своїми доходами і витратами, дозволяє визначити, в яких розмірах і в якій формі їм необхідно виробляти

накопичення для різних цілей. Цей процес підвищує фінансову обізнаність членів сім'ї, їх безпеку, благополуччя і незалежність.

За даними дослідження, проведеного австралійським фондом фінансової грамотності, 90% респондентів визнали важливість складання бюджету сім'ї протягом усього життя. Потреба в складанні бюджету зростає зі збільшенням віку членів сімей, зростанням доходів, причому у жінок ця потреба вища, ніж у чоловіків. Мета тез полягає в розкритті гендерних особливостей та рис особистості які формуються протягом життя в силу природних передумов, нормативних і ненормативних криз, пережитих особистістю в різні періоди життя, і безпосередньо впливають на відчуття емоційного і фінансового благополуччя

У дослідженні взяло участь 54 особи, віком від 19 до 55 років (20 чоловіків і 34 жінки). Тестування проводилося серед двох груп. Перша група - держслужбовці, що проходили професійну перепідготовку за навчальною програмою «Кадровий Резерв України». Друга група – жителі села, працівники сільськогосподарського ринку. Об'єднуючим фактором для випробовуваних було те, що всі вони проживають перехідний момент свого життя або прагнуть до певних змін. Більшість з них знаходиться в стані нормативної або ненормативної кризи. Отож, вибірка була гетерогенною. Більше половини опитаних були жінки. Більшість опитаних були у шлюбі, але самотні, розлучені та вдови були також представлені у вибірці. Більшість респондентів були наймані робітники.

Інструментарій емпіричного дослідження.

Вибір методик, які використовувалися в даному емпіричному дослідженні, визначався виходячи з таких умов:

- валідність методики і її адаптованість до умов нашого дослідження;
- можливість використання даних методик в практиці психолога.

У рамках дослідження було здійснено розробку авторської анкети. Дана анкета містить у собі 16 питань із 4-ма можливими варіантами відповідей на них. Загальна направленість питань відповідає направленості обраних для проведення даного дослідження методик, та має за мету доповнення загальної отриманої за допомогою тестування методиками картини.

Отже, в дослідженні застосовувалися 2 методики, авторська анкета та авторський опитувальник суб'єктивно пережитого рівня особистості, пов'язаного з особистісним сприйняттям фінансового благополуччя:

1. Опитувальник «16 особистісних факторів» Р. Кеттелла;
2. Тест «Шкала диференціальних емоцій» К. Ізарда;
3. Авторська анкета «Фінансове благополуччя».
4. Авторський опитувальник «Суб'єктивно пережитий рівень фінансового благополуччя».

Результати дослідження значущі з точки зору гендерних особливостей.

На першому етапі емпіричного дослідження порівнювали емоційний фон у чоловіків і жінок за шкалою К. Ізарда. Для порівняння використовували t -критерій Стьюдента. Встановили, що середнє значення емоційного фону для жінок було 1,67 (0,43). Для чоловіків це значення було 1,74 (0,37).

У нашому дослідженні чоловіки характеризуються дещо більш позитивним емоційним фоном у порівнянні з жінками, проте достовірної різниці між цими двома групами не було.

Для визначення впливу статі на емоційне і матеріальне благополуччя використовували U -критерій Манна-Уїтні. Встановлено, що немає статистично достовірної різниці між емоційним і матеріальним благополуччям у досліджуваних чоловіків та жінок. Можна стверджувати, що статева належність не визначає рівень емоційного фону та емоційного і матеріального благополуччя.

Далі ми визначили вплив наявності дітей на рівень емоційного фону у ставленні до фінансів. Для порівняння використовували t -критерій Стьюдента. Встановили, що середнє значення емоційного фону для людей, у яких є діти становило 1,66 (0,41). Для осіб без дітей це значення було 1,79 (0,41).

Отже, люди, що не мають дітей характеризуються дещо більш позитивним емоційним фоном у порівнянні з людьми, в яких є хоча б одна дитина, проте достовірною різниця між цими двома групами не була.

Щодо емоційного і матеріального благополуччя, для дослідження взаємозв'язку цих понять та наявності дітей використовували U -критерій Манна-

Уітні. В ході аналізу не встановлено статистично достовірної різниці у цих факторах у людей, які мають та не мають дітей. Отже, можна стверджувати, що наявність дітей не зменшує і не збільшує рівень емоційного і матеріального благополуччя, що усвідомлюються та експліцитно стверджуються.

Для аналізу взаємозв'язку віку та емоційного фону у ставленні до фінансів використовували коефіцієнт парної лінійної кореляції Пірсона. Встановили, що коефіцієнт кореляції у цьому випадку був 0,139, а рівень значущості був $p=0,316$. Отже, від осіб, залучених до дослідження не впливав на їхній емоційний фон у ставленні до фінансів.

Також було досліджено кореляцію між віком та рівнем емоційного та матеріального благополуччя. Для аналізу використовували коефіцієнт кореляції Спірмена. Коефіцієнт кореляції для віку та емоційного благополуччя становив 0,112, а рівень значущості був $p=0,419$. Для матеріального благополуччя коефіцієнт кореляції становив 0,042, а рівень значущості був $p=0,419$. Таким чином, не встановлено ніякого зв'язку між віком осіб, що були опитані, та рівнем їхнього емоційного та матеріального благополуччя.

Далі було досліджено вплив сімейного положення на рівень емоційного фону. Для статистичного аналізу використовували критерій Краскела-Уоліса. Результати статистичного аналізу не виявили достовірної різниці у рівні емоційного фону у ставленні до фінансів серед осіб з різним сімейним положенням. Отже можна стверджувати, що сімейне положенні достовірно не впливає на емоційне благополуччя.

Висновки. В результаті досліджування за допомогою авторської анкети, опитувальника К. Ізарда та Р. Кеттела нам вдалося зробити наступні висновки:

- матеріальне благополуччя, яке усвідомлюється та експліцитно виражається, не залежить від того, скільки грошей людина витрачає;
- рівень матеріального благополуччя, що усвідомлюється та експліцитно виражається достовірно залежить від різниці між доходами та витратами, чим більша ця різниця, там вищий рівень матеріального благополуччя;

Також було послідовно проаналізовано вплив кожного з 16 факторів за Р. Кеттеллом ефект коефіцієнта емоційного фону на суб'єктивного ставлення до фінансів. Було встановлено, що F (обережність – безтурботність) та H (нерішучість – сміливість) мають значимий модераційний ефект на взаємовплив емоційного і фінансового благополуччя. Вияснено, що люди, яким властива обережність F (≤ 4 стенів), також схильні до неконструктивного сприйняття травмуючого досвіду і кризових ситуацій, що відбулися з ними в минулому. Це істотно впливає на суб'єктивне сприйняття фінансового благополуччя. Людям, з невираженою рішучістю (значення фактору H ≤ 7 стенів) складніше сприймати майбутнє з точки зору фінансового благополуччя, а значить і емоційного благополуччя в цілому.

Що до гендерних відмінностей, то в представленій вибірці суб'єктивне відчуття як емоційного так і фінансового благополуччя мінімально відрізняються між чоловіками і жінками.

Література

1. Бенко Е.В. Обзор зарубежных публикаций, посвященных исследованию благополучия: Вестник ЮУрГУ, серия «Общая психология, психология личности, история психологии», 2015. № 2. С. 5–13
2. Орлова Д.Г. Психологическое и субъективное благополучие: определение, структура, исследования (обзор современных источников), 2015. №7. С. 28–36.
3. Штепа О.С. Психологічні ресурси як медіатор внутрішнього та зовнішнього "Я" людини. Проблеми сучасної психології, 2016. – № 31. С. 559–568.
4. Чернявская Т.П. Личностные особенности собственников и несобственников бизнеса: гендерный аспект. Наука і освіта. Південний науковий центр НАПН України. Одеса. 2013. № 4/CXIV. С. 29–33. URL: file:///C:/Users/tatya/Downloads/NiO_2013_4_8.pdf
5. Чернявская, Т.П. Психология успешности личности в бизнесе: монография. Одесса: Астропринт, 2010. 288 с.

СОЦІАЛЬНЕ СТРАХУВАННЯ НЕЩАСНИХ ВИПАДКІВ ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ

Кузьмич К.О.

студентка 1 курсу магістратури, ОНУ імені І.І. Мечникова

Науковий керівник: Вінницький О.О.

Кандидат юридичних наук, доцент кафедри соціальних теорій

ОНУ імені І.І. Мечникова

Нещасні випадки у житті людей є досить актуальною темою, оскільки це самостійний вид загальнообов'язкового державного соціального страхування, за допомогою якого здійснюються соціальний захист, охорона життя та здоров'я громадян у процесі їхньої трудової діяльності.

Гендерна рівність це перш за все гармонія в нашому суспільстві. Вирішальною передумовою вдосконалення гендерних відносин є успішний розвиток в Україні економік и і соціальної сфери, забезпечення рівного для жінок і чоловіків досвіду до роботи, належних умов життя, включаючи, житло, якісну освіту, охорону здоров'я.

В Україні система державного соціального страхування складається з: пенсійного страхування, страхування з тимчасової втрати працездатності, страхування на випадок безробіття та страхування від нещасного випадку на виробництві. Основою системи соціального захисту населення має бути державне соціальне страхування, здійснюване на обов'язкових засадах. Адже жодна держава, навіть високорозвинена, не в змозі побудувати таку систему соціального страхування, яка б була спроможною повністю й ефективно задовольнити потреби усіх верств населення.

Згідно із Законом України "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності" - завдання страхування від нещасного випадку такі: проведення профілактичних заходів, спрямованих на усунення шкідливих і небезпечних виробничих факторів, запобігання нещасним випадкам на виробництві, професійним захворюванням та іншим випадкам загрози здоров'ю застрахованих, викликаних умовами праці; відновлення здоров'я та працездатності потерпілих на виробництві від нещасних випадків або професійних захворювань; відшкодування шкоди, пов'язаної з втратою застрахованими особами заробітної плати або відповідної її частини під час виконання трудових обов'язків, надання їм соціальних послуг у зв'язку з ушкодженням здоров'я, а також у разі їх смерті,

здійснення страхових виплат непрацевдатним членам їх сімей, являється вивчення гендерних особливостей нещасних випадків на виробництві.

Нещасний випадок на виробництві може торкнутися як жінок, так і чоловіків. Саме тому метою нашої статті є вивчення гендерних особливостей соціального страхування нещасних випадків.

Предмет статті - гендерні особливості страхування нещасних випадків.

Об'єкт статті - феномен соціального страхування.

Проблемам розвитку системи загальнообов'язкового державного соціального страхування в Україні приділяли увагу у своїх наукових працях такі автори, як: Н. Болотіна, М.Бондарук, І. Гуменюк, О. Коваль, О. Москаленко, С. Прилипко, С. Синчук,.

В рамках теоретичного аналізу проблеми, на думку О. Тищенко, було визначено загальнообов'язкове державне соціальне страхування являє собою правові відносини, що виникають між учасниками соціально-страхових відносин (застрахованими особами, страхувальниками, страховиками) з метою захисту соціально важливих інтересів застрахованих осіб у зв'язку з виникненням суспільно важливих обставин (страхових випадків), які згідно з чинним законодавством України є підставою для здійснення страхових соціальних виплат за рахунок коштів страховиків (фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування) [1, с. 38].

А, наприклад, О.Москаленко визначає загальнообов'язкове державне соціальне страхування як форму соціального забезпечення населення, що становить собою сукупність створюваних та гарантованих державою економічних, організаційних і правових заходів, спрямованих на компенсацію або мінімізацію наслідків погіршення матеріального і соціального становища працівників, а в передбачених законом випадках – інших категорій громадян у разі хвороби, втрати працевдатності, годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, старості, а також у випадку настання інших, установлених законодавством страхових ризиків, за рахунок коштів страхових фондів, що формуються шляхом сплати обов'язкових страхових внесків

роботодавцями, громадянами, а також інших джерел, передбачених законом надходжень, що використовуються лише за їх цільовим призначенням [3, с.83].

Що стосується гендерного аспекту можна виділити кожна людина має свої індивідуальні властивості, особливості і якості, які допомагають протягом усього життя. Чоловіки і жінки є під ризиком потрапляння в нещасний випадок на виробництві. Нещасний випадок - це обмежена в часі подія або раптовий вплив на працівника (жінки або чоловіка) небезпечного виробничого фактора чи середовища, що сталися у процесі виконання ним трудових обов'язків, внаслідок яких заподіяно шкоду здоров'ю або настала смерть. Нещасний випадок або професійне захворювання, яке сталося внаслідок порушення нормативних актів про охорону праці застрахованим, також є страховим випадком і не звільняє страховика від виконання зобов'язань перед потерпілим.

Страховання від нещасного випадку здійснює Фонд соціального страхування від нещасних випадків - некомерційна самоврядна організація, що діє на підставі статуту, який затверджується її правлінням. Управління Фондом соціального страхування від нещасних випадків здійснюється на паритетній основі державою, представниками застрахованих осіб і роботодавців. Безпосереднє управління Фондом соціального страхування від нещасних випадків здійснюють його правління та виконавча дирекція..[2, с.181]

В цілому, можна зробити висновок, що, незважаючи на гендерні особливості, які існують в нашому суспільстві, жінок і чоловіків турбують питання про підвищення рівня захисту населення України і, зокрема, розвитку соціальних видів страхування обумовлює необхідність розроблення державної політики ефективного розвитку соціального страхування в поєднанні із загальнонаціональними економічними пріоритетами, яка б передбачала умови для подальшого розвитку законодавчої та удосконалення нормативної бази, запровадження сплати єдиного соціального внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, розвитку системи загальнообов'язкового медичного страхування.

Література.

1.Коваль О. П. Модернізація системи соціального страхування в Україні : аналіт. доп. / О.П. Коваль. –Київ: НІСД, 2014. –38 с.

2.Козоріз Г.Г.Зарубіжний досвід формування ефективних інститутів соціального страхування / Г.Г. Козоріз / Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України : зб. наук. пр. / Ін-т регіональних досліджень НАН України. –2013. –Вип.1 (99). –С.176 – 185.

3.Крекотень І. М.Проблеми розвитку системи загальнообов'язкового державного соціального страхування в Україні/ І. М. Крекотень // Вісн. Хмельниц. нац. ун-ту. Сер. «Економічні науки». – 2015. –№ 4(1). –С. 80 –84.

ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ СЕКСУАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я

Єрмакова А.С.

аспірант кафедри диференціальної і спеціальної психології

ФПСР

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

Вступ. Сексуальне здоров'я - це стан сексуального, фізичного, емоційного, розумового і соціального благополуччя, це не тільки відсутність хвороби, або будь-яких інших порушень. Передумовою для гарного сексуального здоров'я є позитивне і шанобливе ставлення до сексуальності і сексуальних відносин, а також можливість приємного та безпечного сексуального досвіду, вільного від примусу, дискримінації та насильства (Всесвітня організація охорони здоров'я, 2002 рік). Гарне сексуальне здоров'я вимагає поваги, захисту та обліку сексуальних прав всіх людей.

Сексуальність – це складне соціокультурне явище, яке охоплює різні сфери психічного життя людини: відчуття, переживання, емоції, уяву, думки, мотиви, дії, вчинки – все те, що супроводжує її активність [3].

Розглядаючи сексуальне здоров'я в цілому ми стикаємося з проблемою недостатньої вивченості терміну, так як сам розгляд позиції з точки зору здоров'я, фокус уваги наукових досліджень фахівців-сексологів, сімейних терапевтів і дослідників психологічних аспектів сексуальності спрямований на природу патологічних аспектів сексуального взаємодії як індивідуального, так і парного характеру. Таким чином, актуальність, недостатня вивченість проблеми, її складність зумовили вибір теми дослідження «Гендерні особливості сексуального здоров'я».

Мета: розкриття гендерних особливостей сексуального здоров'я.

Методи теоретичного дослідження. У дослідженні проблеми гендерних аспектів сексуального здоров'я використовувалися такі методи: аналіз, синтез, порівняння, узагальнення і систематизація теоретичних концепцій і положень з проблем сексуального здоров'я та його гендерних особливостей.

Результати теоретичного дослідження. Відповідно зі складною структурою сексуального здоров'я його порушення є інтеграційне, соціально-психолого-біологічне явище, підсумок зіткнення патогенних факторів з захисно-приспосувальними механізмами організму, що включають заходи фізіологічного, соціального, психологічного захисту і реакцію особистості на захворювання. З огляду на динамічний характер сексуальності, не всі відхилення слід кваліфікувати як хвороба, деякі з них треба розглядати як девіації, фізіологічні коливання або акцентуацію (особливу виразність того чи іншого компонента сексуального здоров'я).

Питаннями сексуального здоров'я займалися вчені В.Є. Джонсон, Г. Келі, Р.К. Колодни, Г.С. Кочарян, А.С. Кочарян, С.С. Лібіх, У.Г. Мастерс, А.Б. Смулевич та ін.

Питання про порушення сексуально-еротичної функції традиційно розглядається у відриві від інших функцій сім'ї, не дивлячись на основний постулат системного підходу про взаємозв'язок всіх елементів сімейної системи.

Г.С Кочарян в своїх численних роботах, присвячених різним аспектам порушень сексуальної взаємодії, детально описує особливості формування синдрому тривожного очікування невдачі у чоловіків [1].

Б. Мартель вважає, що важливою складовою сексуального здоров'я є здатність переживати близькість, інтимність в тому сенсі, що відкритися для близькості означає прийняти іншого на своїй власній території, що не відчуваючи себе захопленим або поглинутим, і зануритися в цієї людини, не втрачаючи свого власного буття [2].

Формування сексуальних порушень відбувається під впливом психосоціальних або біологічних факторів. Маніфестації недуги найчастіше передують

специфічний досвід з раннього дитинства або юності. Також порушення може сприяти виникненню стресової ситуації, що супроводжується почуттям провини, приниження, сорому.

Дослідження гендерних особливостей виявили низку гендерних стереотипів та характеристик, які впливають на соціалізацію та самоактуалізацію особистості (В.О. Васютинський, В.Г. Горчакова, Є.П. Ільїн, І. Кон, В.А. Татенко, К. Хорні, Т.П. Чернявська, І.А. Шестопап та ін) .

На думку А. Маслоу, високий ступень самоактуалізації є свідомством психологічного здоров'я у цілому. Механізми психічної активності такі як самоприйняття, самовизначення, саморефлексія, самореалізація, самоактуалізація забезпечують гендерну ідентичність, яка являє собою осмислення, переживання статевої ролі, єдність статевого усвідомлення та поведінки, які грають важливу роль у формуванні сексуального здоров'я людини (В.О. Васютинський, І. Кон, В.А. Татенко та ін.).

Висновки. Причинами порушення сексуального здоров'я з боку психології, можливо виділити хронічне стомлення і стрес - чи не найбільш руйнівні фактори для сімейної гармонії. Це добре відомо дружинам бізнесменів і взагалі зайнятих процвітаючих чоловіків. Чоловіки в самому квітучому, активному віці, що не мають проблем з харчуванням і вітамінами, часто страждають від повної сексуальної апатії на ґрунті постійного стресу і перевтоми.

Низька культура взаємовідносин також має великий вплив на сексуальне здоров'я і гармонії між чоловіками та жінками. Чоловік, який вважає, що виконав всі свої зобов'язання, , який ухиляється від допомоги по господарству і не піклується про те, як він виглядає і чи подобається він своїй дружині, здатний викликати розчарування і охолодження у жінки до всіх чоловіків взагалі. Дружина, яка прагне будь-що-будь одержати верх у суперечці з чоловіком, яка постійно критикує і принижує його, надходить недалекоглядно. Її сьогоднішня перемога - це можливість прийти завтра до поразки.

Чоловіки та жінки, що приймають свою сексуальність як невід'ємну і важливу частину життя, що виражають свої потреби і бажання і здатні встановлювати

сексуальні відносини, що благотворно впливати на їх психіку і поведінку, мають спрямованість на збереження і зміцнення сексуального здоров'я, яке в свою чергу, є значущим компонентом психологічного здоров'я.

Література

1. Кочарян Г.С., Кочарян А.С. Психотерапия сексуальных расстройств супружеских конфликтов. М.: Медицина, 1994. 224 с.
2. Мартель Б. Сексуальность, любовь и Гештальт. СПб.: Речь, 2006. 192 с.
3. Мастерс У.Г., Джонсон В.Є., Колодни Р.К. Основы сексологии (HUMAN SEXUALITY). М.: Мир, 1998. 342 с.
4. Смулевич А.Б. Половые извращения: руководство по психиатрии: в 2 т. Т. 1. М.: Медицина, 1983. 361 с.
5. Чернявская Т.П. Личностные особенности собственников и несобственников бизнеса: гендерный аспект. Наука і освіта. Південний науковий центр НАПН України. Одеса. 2013. № 4/CXIV. С. 29 –33. URL: file:///C:/Users/tatya/Downloads/NiO_2013_4_8.pdf

ПРОБЛЕМА ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ ГЕНДЕРНОГО НАСИЛЬСТВА ТА ГЕНДЕРНИХ СТЕРЕОТИПІВ В СУЧАСНИХ ЖУРНАЛАХ

Кологривова Н.

аспірант факультету Психології і соціальної роботи,

ОНУ імені І.І. Мечникова

Актуальність теми. Демократизація сучасного українського суспільства має на увазі створення рівних можливостей для реалізації особистості незалежно від статі чи соціального становища.

Гендерний стереотип - це спрощений, стійкий, емоційно забарвлений образ поведінки і рис характеру чоловіків і / або жінок. Дані стереотипи проявляються у всіх сферах життя людини: у самосвідомості, в міжособистісному спілкуванні, міжгруповій взаємодії [1].

Гендерний стереотип - це те, що сформувалося в культурі узагальнене, стандартизоване уявлення (переконання) про те, як дійсно поведуться чоловіки і жінки [5]. З одного боку, гендерні стереотипи спрощують процес освоєння гендерних ролей, з іншого - відбувається закінчення всього різноманіття відносин

між статями в обмежені поведінкові рамки для чоловіків і жінок. Сьогодні велика частина населення світу живе в суспільствах з патріархальними гендерними стереотипами. Патріархат є гендерна система, в якій чоловіки домінують над жінками і в якій все, що вважається чоловічим, цінується вище, ніж те, що вважається жіночим [5].

Дихотомічне мислення, засноване на сприйнятті «жінок» і «чоловіків» як протилежностей і взаємодоповнень, привело до того, що історичною спадщиною жінки стала роль «жертви» насильства, зокрема, насильства з боку чоловіка.

Свідомства жорстокого поводження з жінкою присутні в історії всіх культур. У Стародавньому Римі закон давав чоловікам право розлучатися, піддавати тілесним покаранням і навіть вбивати дружин. В Індії чоловіки їли першими і окремо від жінок. Це в голодні часи призводило до того, що жінки страждали від недоїдання і голодували. В середні віки в Європі феодали били своїх дружин так само регулярно, як і своїх кріпаків. Церква, опираючись на Біблію і Коран, санкціонувала покарання дружин, поставивши в обов'язок чоловікові панувати над жінкою. У Росії в зводі правил XVI в. «Домострої» був прописаний закон, який регламентує сімейні відносини, відповідно до якого вчити дружину за допомогою батога розумно і корисно [1]. Ці приклади багато в чому пояснюють, чому сьогодні настільки високий рівень терпимості до подружнього насильства щодо жінки, а також чому сімейне насильство по відношенню до чоловіка спочатку сприймається як нонсенс.

Розмови про «істинну мужність», що асоціюється з силою і агресією та, «вічну жіночість», яка асоціюється зі слабкістю і покорюю, нав'язали людям однаковість у відносинах і сприяли виникненню подружнього насильства над жінкою. Для відповіді на питання, як феномен подружнього насильства сприймається в сучасному суспільстві, які гендерні стереотипи в ньому існують і яка взаємозв'язок між характером стереотипів і проблемою насильства у взаєминах подружжя слід звернутися до досліджень, орієнтованим на вивчення матеріалів преси, так як вона поряд з іншими ЗМІ (телебачення, радіо) виступає в якості одного з найважливіших агентів соціалізації особистості, що мають великий вплив на аудиторію. Преса з

одного боку відображає нагальні проблеми суспільства, з іншого транслює стереотипи «належної» поведінки.

Аналіз сучасних репрезентаційних нормативних образів мужності і жіночності, представлених в матеріалах глянцевого журналу «Cosmopolitan» та «Men's Health» [3], показав, що «Men's Health» - журнал, орієнтований на молодих неодружених працюючих чоловіків у віці до 35 років. При розгляді цього видання нами були застосовані дискурсивні блоки: «Ми конструкт», «Вони» і «Блок героя». «Ми» - «сучасні, справжні чоловіки», які ведуть здоровий спосіб життя, що піклуються про свій зовнішній вигляд, в курсі модних тенденцій. «Вони» - радянські чоловіки, бідні, астилістичні, що не стежать за собою. «Герой» - той, хто створив себе сам, як у фізичному, так і в матеріальному плані. [2]

Типові характеристики Cosmo-girl наведені в самому журналі «Cosmopolitan»: «Я розумна. Типовий середній клас... купую дорогі шмотки, роблю стрижку в модному салоні і не відмовляю собі в хороших ресторанах. У мене прекрасна освіта, інтелігентні, забезпечені батьки, власна квартира і машина». [4] І в чоловічому, і в жіночому журналах робиться наголос на відмінності статей, простежується політика відповідно до якої ставлення до протилежної статі можна визначити як споживче. У чоловічому журналі це проявляється насамперед у тому, що переважна більшість зображень жінок, які з'являються практично на кожній п'ятій-шостій сторінці журналу, в оголеному вигляді (така активна експлуатація сексуальної складової образу жінки сприяє збільшенню нерівності статей). Не менш виразні застосовуються формулювання: «У найкрасивішого чоловіка все повинно бути красиво: і піджак, і подруга, і гачки в ванній. Однак всі ці чудові предмети необхідно не тільки придбати, але і розташувати їх до себе, прикрутити, налагодити, відшліфувати і т.д.».

У «Cosmopolitan» під ідеальним чоловіком мається на увазі перш за все чоловік з хорошим заробітком, можливий варіант - олігарх. «Неземна краса не повинна харчуватися фаст-фудом і їздити на метро. І чоловіком феї повинен бути тільки принц або на худий кінець олігарх... Краса дорогого коштує і дорого продається!». [4] Як бачимо, мова йде не тільки про використання жінок чоловіками,

але спостерігається і протилежна установка, яка, однак, не відхиляється від патріархальної моделі гендерної поведінки, оскільки жінка як і раніше зображується як особа, яка потребує заступництва сильного і успішного чоловіка.

Якщо в чоловічому журналі про жінок, як правило, йдеться лише крізь призму патріархальної системи цінностей, то в жіночому журналі простежується як традиційна стереотипна лінія статево рольових взаємин «сильної» і «слабкої» статі, так і егалітарна. У той же час при спробах «прирівняти» жінку чоловікові проглядається або «вибачливий» тон за те, що жінка посміла примірити роль чоловіка, або навмисне жорстке позиціонування жінки чоловікові. Останнє сприймається скоріше не як твердження того, що вона - жінка самодостатня особистість і компетентний фахівець, а як спроба переконання себе самої в правильності обраної позиції. В обох журналах конфлікти у взаєминах партнерів не просто допускаються, а вітаються: «У відносинах між чоловіком і жінкою головне - довіра. А невеликий конфлікт додасть відносинам гостроти і освіжить секс» («Cosmopolitan») [4]. «Для деяких сварка з партнером або супутником життя - захоплююче проведення часу. Покричали один на одного, побили посуду, розійшлися по різних кімнатах. Дивишся - і на наступний день сім'я як новенька» («Men's Health») [2].

Висновок. На основі проведеного аналізу можна зробити висновок, що в глянцеvih гендерно-орієнтованих журналах як і раніше експлуатується зовнішність жінки, яка представляється переважно як сексуальний об'єкт, хоча в журналі «Cosmopolitan» простежується певна тенденція сприйняття жінок як власниць активної життєвої позиції, що мають свою думку і бажаючих перетворення суспільства.

Література

1. Гендерная психология: учебное пособие / Ж.Г. Дусказиева. - Красноярск, 2010.- 108 с.
2. Журнал («Men's Health»): <https://catalog-n.com/mens-health-zhurnal>. (дата обращения: 28.04.2020).
3. Лазеева Н. В. Языковое конструирование гендера в дискурсе глянцеvih журналов // Вестник Кемеровского государственного университета. - 2012. – № 4.
4. Журнал Cosmopolitan: http://www.imedia.ru/upload/iblock/590/mk_cosmo_2020.pdf (дата обращения: 25.04.2020).
5. Словарь гендерных терминов / Под ред. А. А. Денисовой. Региональная общественная организация «Восток-Запад: женские инновационные проекты».- Москва, 2002.

ГЕНДЕР, ГЕНДЕРНА РОЛЬ, ГЕНДЕРНА ІДЕНТИЧНІСТЬ

Троїцький А.

аспірант кафедри соціальної допомоги та практичної психології

факультету Психології і соціальної роботи,

ОНУ імені І.І. Мечникова

Актуальність теми. Науковий інтерес до гендерних досліджень пов'язаний зі значними змінами, що відбуваються в сучасній культурі, трансформацією ролей чоловіка та жінки на сучасному етапі розвитку суспільства; проблеми соціального статі є сьогодні актуальними. Гендер - це багатогранне, складне і трохи абстрактне поняття, у нього немає єдиного визначення, з яким би всі були згодні.

Короткий виклад основного матеріалу дослідження. На думку Бендас Т. В., гендер - це «соціальна стать, який визначає поведінку особистості в соціумі, а також те, як сприймається це поведінка» [2].

Вчені визначають поняття «гендер» наступним чином:

- Гендер не є природно заданим, а має джерело в культурі і відображає соціальні уявлення, що стосуються відмінностей статей, їх призначення і ролі в соціумі.
- Гендер - сукупність символів, норм і законів, вироблених суспільством в процесі розвитку, які регулюють життя соціуму.
- Гендер вказує на соціальний статус і соціально-психологічні особливості особистості, приписувані соціумом чоловікам і жінкам, на підставі їх статевих відмінностей.
- Гендер - це одночасно і продукт (сформована гендерна самосвідомість конкретної особистості), і процес (практика щоденного життя, дії, відчуття, почуття і думки, пов'язані зі сприйняттям особистості себе як представника своєї статі).
- Гендер не однорідний, мінливий і культурно залежний від соціально-економічного та історичного контекстів, від специфіки гендерних відносин в різних етнічних групах і соціальних класах.

- Гендер є типом ідеологічних взаємин традиційного (патріархального) суспільства, де за основу беруться взаємини влади. Сенс таких взаємин - гендерна нерівність і панування однієї групи (чоловіки) над іншою (жінки) [5].

Гендер - це соціальне поняття, що відноситься до характеристик і поведінки, які культура приписує полам. Найпростіша ілюстрація гендерна - набір якостей, який приходить в голову при фразі «справжній чоловік повинен...» або «справжня жінка повинна...». Для переконливості це зазвичай подається під виглядом біологічної природи гендерної ролі.

Процес гендерної соціалізації починається ще до народження.

Часто батьки захоплено розповідають про дитинку, що вона ще сидіти не вміє, а тягнеться до машинки, тому що «справжній чоловік». Але дитина росте не в соціальному вакуумі, і це впливає на її поведінку.

Стать плоду можна з'ясувати під час УЗД. І вже з цього моменту батьки починають формувати очікування спрямовані на немовля. Купується відповідний одяг, іграшки. Хлопчиків і дівчаток будь-якого віку заохочують по-різному: наприклад, першим дарують машинки та конструктори, другим - м'які іграшки та сукні. Хлопчиків частіше карають фізично, з дівчатками поводяться більш ніжно. Гендерні стереотипи можуть впроваджуватися, навіть якщо батьки в цілому не підтримують їх.

Формування гендерних установок не обов'язково відбувається через заборони, швидше це важливий образ мислення. Наприклад, заохочення «Не кидай спорт, дівчата теж можуть грати в волейбол» говорить про існування загальноприйнятих правил, при яких це неможливо.

Дослідження показують, що в останні роки батьки почали проявляти більше гнучкості в питаннях гендерних стереотипів. Проте, прагнення до рівності в одних сферах не компенсує традиційних поглядів в інших. Консерватизм частіше властивий батькам, причому більш жорстку позицію вони займають по відношенню до синів.

Гендерна роль. Соціальні очікування в зв'язку з гендерної приналежністю людини називаються гендерної роллю. [5] Гендерні ролі є одним з видів соціальних

ролей. Дослідження соціальних ролей допомагають прояснити особливості поведінки особистості, її взаємозв'язку з соціальним середовищем. У багатьох культурах існують досить жорсткі уявлення про те, що дозволяється робити чоловікам чи жінкам, а що неприпустимо. На соціальну природу цих установок вказує те, що заборонені дії, які можливі фізично, просто засуджуються суспільством. Крім цього, біологічна стать не скрізь є вирішальною при визначенні гендерної ролі. Так, наприклад, клятвені діви в Албанії відмовлялися від традиційної жіночої ролі, носили чоловічий одяг, виконували чоловічі обов'язки і отримували право голосу в управлінні громадою; у індіанців в Північній Америці і чоловіки, і жінки могли змінити гендер, вони називалися бердишами.

Очікування, що пред'являються до представників однієї статі, можуть відрізнитися навіть в рамках однієї культури. Наприклад, жінки-аристократки мали непритомніти від чийогось важкого погляду, тоді як їх менш знатні «колеги» змушені були носити нелегкі вантажі.

Таким чином, гендерні ролі можна розглядати як зовнішні прояви моделей поведінки і відносин, які дозволяють іншим людям судити про приналежність індивіда до чоловічої або жіночої статі. Іншими словами, це соціальний прояв гендерної ідентичності індивіда. Гендерне ролі відносяться до типу запропонованих ролей. Статус майбутнього чоловіка чи майбутньої жінки надається дитині при народженні, а потім в процесі гендерної соціалізації дитина навчається виконувати ту чи іншу гендерну роль. Існуючі в суспільстві гендерні стереотипи дуже впливають на процес соціалізації дітей, багато в чому визначаючи їх спрямованість. [5]

Гендерна ідентичність. Термін «гендерна ідентичність» ввів Дж. Мані для характеристики внутрішнього стану людини з позиції відчуття себе представником певної статі, і, крім того, для підтвердження значення соціально-культурного факторів у формуванні психологічної статі. [4]

На думку Бем С., гендерна ідентичність «має особистісний компонент, що залежить від соціокультурної ситуації розвитку людини, а також може змінювати свої спрямованість і зміст» [3].

Гендер людини найчастіше збігається з біологічною статтю. Однак гендерна ідентичність - самовизначення себе чоловіком або жінкою - не дається від народження. Людина може відчувати себе некомфортно в рамках присвоєного їй гендерного статусу (в тому числі з-за жорстких очікувань суспільства).

Число варіантів гендерної ідентифікації назвати складно. Так, наприклад, Facebook зараз пропонує користувачам в Великобританії вибирати з 71 позиції.

Гендерну ідентичність як відокремлений тип особистісної ідентичності можна віднести до найбільш стабільної ідентифікації особистості. На підставі гендерної ідентичності людина формує особистий суб'єктивний образ [1].

У структурі гендерної ідентичності виділяють наступні рівні: 1) базова ідентичність - співвіднесення особистості з альтернативними уявленнями про маскуліність / фемінність; 2) рольова ідентичність - співвіднесення поведінки і переживань особистості з існуючими в даній культурі статево-рольової стереотипами; 3) персональна ідентичність, інтегрує описані рівні і характеризує співвідношення особистості з маскуліністю і фемінністю в контексті індивідуального досвіду міжособистісного спілкування.

Гендерна ідентичність включає: емоційний компонент - розширення області переживань і поповнення внутрішнього досвіду; когнітивний компонент - пізнання особистістю навколишнього світу; поведінковий компонент - забезпечення взаємного зв'язку індивідів у соціальній групі, створює афективну спільність як особливе вживання, в іншого [1].

Таким чином, гендерна ідентичність є поліфункціональне, інтегративне та багатовимірне утворення особистості, яке включає в себе емоційно-оцінний, когнітивний, поведінковий і особистісний компоненти, представлені у взаємному доповненні і пов'язаності між собою. В гендерній ідентичності на першому місці знаходяться соціокультурні критерії чоловічого і жіночого начал, спираючись на які, особистість співвідносить себе з певною гендерної групою, тим самим формуючи свою ідентичність як представника чоловічої або жіночої статі [1].

Література

1. Байгускарова Д. М. Понятие гендерной идентичности как психологического феномена / Д. М. Байгускарова // Молодой ученый. - 2019. - № 3 (241). - С. 330-331. - URL: <https://moluch.ru/archive/241/55816/> (дата обращения: 16.04.2020).
2. Бендас Т. В. Гендерная психология: Учебное пособие. - СПб.: Питер, 2006. - 431 с.
3. Бэм С. Линзы гендера: Трансформация взглядов на проблему неравенства полов / С. Бэм. - М., 2004. - 336 с.
4. Введение в гендерные исследования: учеб. пособие для студентов вузов / И.В. Костинова; под общ. ред. И. В. Костиновой. - М.: Аспект Пресс, 2005. - 255 с.
5. Гендерная психология: учебное пособие / Ж.Г. Дусказиева. - Красноярск, 2010.- 108 с.

ОСОБЛИВОСТІ СТІЙКОСТІ ДО СТРЕСУ КУРСАНТІВ ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ЧОЛОВІЧОЇ СТАТІ

Чачко С.Л.

Кандидат психологічних наук, доцент ФПСР ОНУ імені І.І. Мечникова

Ващенко В.М.

Студентка 4 курсу факультету психології та соціальної роботи

ОНУ імені І.І. Мечникова

У сучасному світі гендерні дослідження набувають дуже великої значущості, адже вони використовуються для аналізу суспільних явищ та їх змін. Гендерні дослідження у психологічній науці, у порівнянні з такими дисциплінами як соціологія, історія та філологія, розвиваються не надто інтенсивне. Проте у західній психології, на відміну від вітчизняної, такі дослідження проводяться достатньо давно і присвячені вони у більшості своїй жіночим проблемам. В той же час важливо вивчати і проблеми, з якими стикаються чоловіки як в повсякденному житті, так і в професійній діяльності.

До підготовки майбутніх офіцерів пред'являються додаткові вимоги та особливу значущість стосовно їх професійної діяльності сьогодні набуває проблема готовності до стресу. Це обумовлено специфікою військово–професійної діяльності, яка неминуче пов'язана з присутністю зовнішніх і внутрішніх факторів (діючих постійно або епізодично), які її ускладнюють, що викликають розвиток важких станів: стресу і емоційної напруженості, перевтоми, депресії і навіть невротичних станів.

З'ясуванню особливостей переживання стресу у військовій діяльності присвячена низка досліджень таких авторів як С.П. Балашова, О.В. Бойко, М.Й. Варій, Г.Р. Дубровинський, С.Л. Чачко, А.М. Романишин, та ін.

Базуючись на теорії особистісного потенціалу Д.О. Леонт'єва [3], вважаємо доречним розглядати психологічні ресурси стресостійкості як запоруку ефективної адаптації курсантів до складних умов несення служби, як складову частину їх стійкості до дії різних видів стресорів.

В.В. Доценко стресостійкості курсантів розглядає як системне поняття, яке включає: структурні компоненти, стан кожного з них, особливості їхньої взаємодії; процес, етапи, динаміку, методи розвитку усвідомленої адаптації особистості до умов діяльності в екстремальних умовах праці [2].

Навчання курсантів характеризується освітньою, виховною та професійною сферами (військово–професійна, службова, службово–побутова). Адаптація до кожної сфери проходить через стресові ситуації, обумовлені соціальними, освітніми, психологічними, віковими аспектами. Успішне проходження цих етапів залежить від індивідуальних якостей курсантів, що формують їх стійкість до стресу [1]. Саме це і робить наше дослідження вкрай актуальним.

Мета дослідження: виявити особливості стійкості до стресу у курсантів військових навчальних закладів чоловічої статі.

Для досягнення мети нами використовувалися наступні методи: теоретичний метод (аналіз літературних першоджерел); емпіричні методи: анкета оцінки нервово–психічної стійкості "Прогноз–2" (В.Ю. Рибников); опитувальник подолання стресу СОРЕ (адаптація Т.О. Гордєєвої, О.М. Осіна, Є.А. Расказової, О.А. Сичова, В.Ю. Шевяхової); тестова методика «Тип поведінкової активності» (адаптація Л.І. Вассермана, Н.В. Гуменюка); шкала нервово–психічної напруги (Т.А. Немчин); шкала психологічного стресу PSM–25 (адаптація Н.Є. Водоп'янової).

Для участі в дослідженні було залучено 30 випадкових респондентів, з яких 15 курсантів чоловічої статі та 15 чоловіків, професія яких не пов'язана з надзвичайними та небезпечними умовами. Середній вік групи складав 22–25 років. Опитування проходило в електронному режимі за допомогою Google Forms.

Дані методики «Прогноз-2» відображають, що у чоловіків-курсантів рівень нервово-психічної стійкості вищий, ніж у чоловіків, професія яких не пов'язана з надзвичайними та небезпечними умовами. Це говорить про те, що курсанти відрізняються низькою вірогідністю нервово-психічних зривів, адекватною самооцінкою та оцінкою оточуючої дійсності. Також у них можливі одиничні та короткочасні порушення поведінки в екстремальних ситуаціях при значних фізичних та емоційних навантаженнях.

За середніми значеннями опитувальника подолання стресу COPE було виявлено, що істотних відмінностей у використанні тих чи інших копінг-стратегій для обох груп респондентів не виявлено. Однак можна відмітити, що для курсантів трохи більш вираженими є копінг стратегії спрямовані на гумор, планування та придушення конкуруючої діяльності. Тобто вони в більшій мірі схильні використовувати продуктивні копінг-стратегії. А саме такі, що спрямовані на вирішення проблеми, не знижують рівень здоров'я та не призводять до соціальної дезадаптації.

За тестовою методикою «Тип поведінкової активності» було виявлено, що респонденти військової групи у більшій мірі, ніж цивільні респонденти, схильні до раціональності і неквапливості у справах і спілкуванні, до поєднання інтенсивної роботи з відпочинком та розслабленням, до природної зміни видів діяльності, коли цього вимагають обставини. Часом довге обдумування планів поєднується з ретельним і відповідальним їх виконанням. Зовнішня стриманість в рухах і мові поєднується з витримкою і незворушністю при невдачах, при спілкуванні з неприємним або незручним співрозмовником. Також для курсантів характерна стійкість до дії фруструючих ситуацій і обставин, внутрішня емоційна стабільність і стриманість в прояві афектів і почуттів до інших людей.

Для цивільних респондентів більш характерними є активна і цілеспрямована діловитість, різнобічність інтересів, вміння збалансувати ділову активність та напружену роботу зі зміною занять і вміло організованим відпочинком; моторика і мовна експресія помірно виражені.

За результатами методики «Шкала нервово–психічної напруги» виявлено, що істотних відмінностей рівня нервово-психічної напруги у військових та цивільних респондентів нема. Для обох груп респондентів характерним є незначно виражений (або не виражений зовсім) стан дискомфорту, психічна активність адекватна ситуації, готовність діяти відповідно до умов ситуації, що може свідчити про значущість ситуативних умов та високий ступень мотивації суб'єкта

Результати проведеного опитування за шкалою PSM–25 свідчать про те, що чоловіки-курсанти в більшій мірі схильні до низького рівня психологічного стресу у порівнянні з чоловіками, професія яких не пов'язана з надзвичайними та небезпечними умовами. Низький рівень психологічного стресу характеризується станом психологічної адаптованості до робочих навантажень.

Отже, психологічними особливостями стійкості до стресу курсантів є: нервово-психічна стійкість та різноманітні фактори, від яких залежить її прояв, адже нервово-психічну стійкість розглядають як комплекс індивідуальних особливостей; а також рівень психологічного стресу. Це пов'язано з тим, що військові структури більш схильні до впливу стресу та різноманітних стресогенних та провокуючих ситуацій та подій, і відповідно до цього стійкість до цих подій та ситуацій посилюється внаслідок тренування, що веде до того, що рівень одержуваного стресу стає нижчим.

Таким чином курсанти військових навчальних закладів чоловічої статі в більшій мірі стійкі до дії стресу, у порівнянні з чоловіками, професія яких не пов'язана з надзвичайними та небезпечними умовами. Наявність стійкості до дії стресу може розглядатись як вкрай важлива професійна якість, що має бути притаманна курсантам військових навчальних закладів на відміну від цивільних.

Література

1. Алгоритм роботи військового психолога щодо психологічного забезпечення професійної діяльності особового складу Збройних Сил України (методичні рекомендації) / Міністерство оборони України, Наук.– дослід. центр гуманітар. проблем Збройних Сил України: Н. А. Агаєв, О. Г. Скрипкін, А. Б. Дейко, В. В. Поливанюк, О. В. Еверт. – К.: НДЦ ГП ЗС України, 2016. – 147 с.
2. Доценко В.В. Психологічні ресурси подолання стресових ситуацій працівниками поліції на етапі фахової підготовки / В.В. Доценко // Філософські, методологічні та психологічні проблеми права. – Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2017. – С. 96–100.
3. Леонтьев Д.А. Развитие личности в норме и в затрудненных условиях / Д.А.Леонтьев // Культурно–историческая психология. – 2014. – №3. – С. 97–106.

ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ ЕМПАТІЇ

Булгак Е.Д.

ст. викладач кафедри клінічної психології

ФПСР ОНУ імені І.І. Мечникова

Об'єктом дослідження виступає здібність людини до переживання почуттів, емоцій, психічних станів іншої людини.

Предмет дослідження – емпатія, її форми, види, структура, особливості формування, розвитку та проявлення у жінок та чоловіків..

Актуальність дослідження. У сучасній психології існує багато напрацювання з проблеми емпатії. Водночас у даних дослідженнях не враховується належність людини до певної статі, що передбачає дотримання нею відповідних соціальних та міжособистісних ролей, визначає норми її поведінки, зумовлює формування та розвиток певних особистісних характеристик. Таким чином, вивчення гендерних особливостей емпатії є актуальним завданням сьогодення.

Емпатія – розуміння емоційного стану, проникнення-вчуття у пережиття іншої людини. Термін «емпатія» ввів у психологію Е.Тітченер.

Сьогодні у психології намітилися два підходи у поглядах на емпатію. З позицій першого підходу, емпатія розглядається як процес або стан (О.Сопіков, І.Юсупов, Т.Райк); для другого підходу характерним є уявлення про цей феномен як про здатність чи стійку властивість особистості (М.Муканов, В.Лабунська, О.Саннікова). У межах другого підходу існує потяг по-різному ставити акценти у визначенні терміну «емпатія»:

- дехто розглядає її в контексті моральних почуттів (Т.Гаврилова, Ю.Гільбух, В.Шадриков);
- інші дослідники акцентують увагу на тому, що емпатія відіграє центральну роль у гармонізації міжособистісних стосунків (В.Абраменкова, В.Агеев, Ю.Гіпенрейтер);

- хтось вважає її джерелом альтруїзму, підтримуючої поведінки (Є.Льїн, В.Колпачников, М.Яницький).

На думку Т.Василишиної, емпатія є особливою здатністю суб'єкта до відбиття емоційних переживань внутрішнього світу іншої людини, що дозволяє партнерам досягати взаємоузгодження позицій, взаємопорозуміння та здатності обирати у відповідності з цим спільні засоби само- і взаєморегуляції у процесі міжособистісної взаємодії [3, с.42].

«Емпатія – це проникнення-вчуття в переживання іншої людини, осягання емоційного стану, так вважає С.Головін. Здатність індивіда до паралельного переживання тих емоцій, що виникають у іншого індивіда в ході спілкування з ним. Розуміння іншої людини шляхом емоційного «вчуття» в її переживання». Автор поділяє емпатію на: когнітивну, що базується на інтелектуальних процесах – порівняння, аналогія тощо; предикативну, що проявляється як здатність передбачати афективні реакції іншого в конкретних ситуаціях; емоційну, засновану на механізмах проекції та наслідування моторних та афективних реакцій іншого.

За даними Т.Василишиної, розуміння дослідниками феномена емпатії має певні розбіжності, головними з яких є такі:

1. емпатія – це афективний процес, переживання емоційного стану іншої людини у відповідь на її емоційну поведінку (В.Бойко, М.Левітов);
2. емпатія – це пізнавальний процес, тобто процес розуміння внутрішнього світу іншої людини, здатність прийняти позицію, роль, перспективу іншого;
3. емпатія – це складний емоційно-пізнавальний процес;
4. емпатія – це взаємодія афективних (емоційних), когнітивних (пізнавальних) і конативних (поведінкових) компонентів (Н.Алкіна, Я.Коломінський, С.Кондратьєва) [3, с.69].

Емпатія перш за все проявляється під час спілкування і міцно пов'язана з психологічними та емоційно-пізнавальними якостями індивіда. Емоційна природа емпатії виявляється в тому, що ситуація іншої людини не стільки продумується, скільки відчувається. Отже, розуміння іншої людини відбувається завдяки емоційному сприйняттю її внутрішнього стану, а не раціонально.

Емпатія допомагає встановити емоційний контакт, робить поведінку людини соціально зумовленою, сприяє збалансованості міжособистісних стосунків.

Форми емпатії залежать від характеру та типу міжособистісних відносин. Когнітивна емпатія проявляється тоді, коли процес спілкування містить інтелектуальні компоненти, і вони намагаються співпереживати партнеру, порівнюючи його поведінку зі своєю або шукаючи схожі ситуації у своєму минулому житті. Емоційна емпатія базується на наслідуванні почуттям та реакціям співрозмовника. Найвищою формою емпатії є дієва, яка характеризує моральну сутність людини та полягає у практичній допомозі іншому [3, с.82].

Гендер – це соціально біологічна характеристика, за допомогою якої люди дають визначення поняттям «чоловік» та «жінка». Вперше поняття «гендер» застосував в 1968 році американський психолог Столлер. У перекладі він означає «стать». Поняття «гендер» містить, в першу чергу, соціально-психологічні погляди стосунків чоловіків та жінок, юнаків і дівчат, хлопчиків і дівчаток. Гендерні установки залежать від культури і епохи.

У загальному значенні, затверджено визнавати, що стать – це анатомічна та біологічна різниця між жінками та чоловіками, а гендер свідчить на психологічні, соціальні, культурні та інші відмінності, запроваджені традиціями і залежними від біологічних причин. К. Міллер і К. Свіфт зазначали: «ризикуючи занадто спростити пояснення, можна сказати, що стать – це біологічні дані, а гендер – соціальне придбання». [2, с. 24].

Гендер знаходиться між постійним впливом соціальної інформації, яка навіює людям, наскільки значна різниця між жінками та чоловіками, і культурних норм, які визначають, що мають робити чоловіки, а що – жінки. Диференціальна соціалізація процес, під час якого ми вивчаємо, що є речі, які властиві одним і не притаманні іншим, в залежності від статі учня.

Диференціальну соціалізацію можна спостерігати ще до народження дитини. Це бажання батьків і навколишніх знати, хто ж народиться дівчинка чи хлопчик, адже від цього багато що залежить: ім'я, який одяг та іграшки будуть купувати, як будуть виховувати.

В 3 роки діти упевнено відносять себе до жіночої або чоловічої статі (відбувається гендерна ідентифікація). Діти починають бачити, що чоловіки і жінки по різному виглядають, займаються різною діяльністю і цікавляться різними речами. Як тільки дитина розпочинає звертати увагу на відмінності між жінками і чоловіками у неї зазвичай появляється підвищена зацікавленість до рольових моделей, спричинена прагненням бути найкращою дівчинкою чи хлопчиком. Диференціальне наслідування пояснює, чому жінкам подобається ходити по магазинах і готувати їжу, а чоловіки часто цього уникають. Дитина росте і бачить, якими жінка займається справами і якщо дитина – дівчинка, то це буде цікавити її набагато більше, ніж, якби на її місці був хлопчик. Гендерно-рольова соціалізація – це процес, що триває протягом усього людського життя, він відображає мінливі обставини і новий досвід [2, с. 36].

Існують багато факторів, котрі мають вплив на гендерно-рольову соціалізацію людини, розпочинаючи вже від самого народження та на протязі усього життя. Різниця в агресивній поведінці виявляється на ряду найбільш достовірних гендерних відмінностей. Існують декілька факторів, від яких залежить, хто більш агресивний жінка або чоловік: конкретна ситуація, тип агресії та гендер учасників конфлікту. Різниця в агресії може трактуватись гендерними ролями, які спонукають прояв чоловіками агресії у деяких формах, в той час як агресивність у жінок не вітається. Чоловіків часто змушують до агресії навколишнє середовище, ставлячи під вагання їх самоповагу або суспільне становище. Жінки навпаки переживають збентеження, коли потрібно проявляти агресію перед іншими. Чоловіки надають перевагу ролям, де необхідний прояв агресії (наприклад, бокс, служба в армії), натомість для багатьох жінок агресивність є недоречною (наприклад, листоноша, кухар) [5, с. 79].

Загальноприйняті стереотипи містять в собі ідею про наявність множинних гендерних відмінностей в емоційності і сфері емпатії. Ш. Берн зауважує, що жінки, на відміну від чоловіків, більш вразливі до почуттів оточуючих та краще виражають емоції. Вірно, розуміння того, що жінки більш емоційні, ніж чоловіки, є однією з найбільш примітивних знахідок в результаті вивчення гендерних стереотипів. Так

мужність частіше за все пов'язують з автономністю, успіхами та поривання до контролю – причому такого, де на першому місці здатність впливати на усвідомлене приховування або вираження власних почуттів. Жіночність асоціюється з прагненням до об'єднання, активним вираженням своїх почуттів та міжособистісною комунікацією, різниця в рівні емпатії проявляється тільки тоді, коли в експерименті випробовувані чоловіки мають повідомити, наскільки вони прагнуть бути емпатійними, тобто представникам чоловічої статі властиво приховувати свої почуття, ніж жінкам.

Аналізуючи дослідження Р. Орме, можна дійти до висновку, що не дивлячись на відсутність різниці між чоловіками і жінками за загальним рівнем коефіцієнта емоційності (EQ), жінки показують високий рівень за міжособистісним показником емоційного інтелекту (соціальна відповідальність, емоційність, міжособистісні стосунки). Чоловіки мають перевагу здібності до управління стресом (контроль імпульсивності, стресостійкості), внутрішньо особистісні дані (здатність відстоювати свої права, самоствердження) та адаптованість (вирішення проблем, визначення правдоподібності). Тобто, жінки на відміну від чоловіків, є більш обізнаними про емоції, проявляють більшу емоційність, у них формуються значно сприятливі міжособистісні стосунки, та вони діють з більшою соціальною відповідальністю. Чоловіки ж, навпаки, проявляють більшу самоповагу, ліпше справляються зі стресом, значно незалежні, краще вирішують проблеми, більш оптимістично налаштовані [1, с. 64].

З дитинства хлопчики пориваються до незалежності: намагаються відділитись від вихователя, частіше від матері вони переконують свою індивідуальність. Дівчаткам більш характерна взаємозалежність: вони виявляють власну індивідуальність у своїх соціальних контактах. Для ігор хлопчиків властива групова діяльність. Ігри дівчаток здійснюється у малих за розмірами групах. У дорослих взаємовідносинах ці гендерні відмінності проявляються глибше. Під час розмов чоловіки зазвичай роблять акцент на завданнях, жінки - на відносинах між людьми. У групах розмови чоловіків зазвичай інформативні; жінці ж важливіше надати підтримку, поділитися з подругами, отримати допомогу. Чоловіки прагнуть до

професійних справ, які посилюють дисонанс (фахівець в області реклами, прокурор); жінки, навпаки, віддають перевагу справам, які зменшують дисонанс (благодійництво, адвокат) [4, с. 59].

С. Вальчевська вважає, що поясненням такої різниці в емпатії чоловіків і жінок є факт, де жінки зазвичай краще тлумачать емоції оточення. Провівши аналіз результатів 125 експериментів, котрі досліджували сенситивність жінок та чоловіків по невербальним характеристикам, виявили: в основному жінки мають перевагу над чоловіками у декодуванні емоційних повідомлень, які надходять від оточуючих. Наприклад, після демонстрації двох секундного уривка німого фільму, де було показано засмучене обличчя героїні, жінки більш точно з'ясували, що відбувалося - обговорювала вона своє розлучення або критикувала когось. Чутливість жінок до знаків невербального спілкування допомагає з'ясувати їх значну емоційну чуйність під час радісних та сумних ситуаціях. Жіноча чутливість не вічна властива гендерна ознака. Скоріше за все, вона є відгуком на соціальні очікування обох статей та реакцією на умови певної життєвої ситуації. Жінки більш спритні в невербальному прояві емоцій, особливо позитивних емоцій. В експерименті людей просили пригадати ситуацію, коли вони відчували печаль, злість та щастя. Передивляючись згодом п'яти секундні відрізки зйомок цих сюжетів з вимкненим звуком, дослідники більше розуміли по міміці жінок, що йдеться про щось щасливе. Чоловіки, трохи краще проявляли злість.

Різницю емоційності між жінками і чоловіками можна аналізувати на декількох рівнях. На першому рівні ми маємо діло зі спроможністю розуміти емоційні стани інших (емпатія) і умінням проявити це розуміння (емпатійна експресія). На другому рівні нас цікавлять переживання самою людиною власних емоцій (емоційні переживання) та її способи ці емоції демонструвати (емоційна експресія)

Як демонструють дослідження, чоловіки спроможні розпізнавати почуття інших і внутрішньо співпереживати їм не гірше за жінок, але вони зацікавлені в тому, що б навколишні не помітили цього в їх поведінці. Чоловіки не прагнуть, що б навколишні бачили їх емпатійними, так як це не властиво їхній гендерній ролі.

Чоловіки нерідко потрапляють в ситуації, де від них вимагають прагнення до змагання, незалежності, владності, прояву сили, а ці якості не поєднуються з емпатійною чуйністю. За результатами досліджень жінки і чоловіки володіють рівною емоційністю, але проявляють свої емоції з різною мірою інтенсивності. Емоційна жорстокість, визнана однією з найважливіших ознак «справжнього чоловіка». Дорослі жінки більше проявляють почуття направлені на оточуючих (прояв інтересу до їхніх почуттів, їх потребам, бажанням). Чоловікам ж навпаки більш характерні егоцентричні почуття. [4, с. 84].

Висновок. Говорячи про відмінності між чоловіками і жінками, можна стверджувати, що жінки краще виражають емоції і більш сприйнятливі до почуттів оточуючих (емпатійні), ніж чоловіки. Жінки, як правило, більш дбайливі, демонструють більше емпатії та емоцій, оцінюють себе з точки зору відносин між людьми. Чоловіки не бажають, щоб оточуючі бачили їх емпатійними, тому що це не відповідає їх гендерній ролі. Турбота і ласка – це важливі властивості жіночої гендерної ролі. Отже, чоловіки не гірше жінок здатні визначати почуття інших і внутрішньо співпереживати їм, але вони зацікавлені в тому, щоб оточення цього не помітило.

Література

1. Андреева И.Н. Гендерные различия в сфере эмоционального интеллекта / И.Н. Андреева // Вопросы психологии. – 2004. - № 1. – 120 с.
2. Берн Шон. Гендерная психология / Ш. Берн. – СПб.: Питер, 2001. – 386 с.
3. Василишина Т.В. Емпатія як фактор ефективності педагогічного спілкування: Дис.. канд. психол. наук / Т.В. Василишина. – К., 2000. – 230 с.
4. Гапова Е.И. Антология гендерной теории / Е.И. Гапова, А.Р. Усманова. – Мн.: Прописи, 2000. – 384 с.
5. Генегга А. І. Аналіз проблеми вивчення емпатії у психологічній літературі та її роль у професійному становленні психолога-практика / А. І. Генегга // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 12 : Психологічні науки. - 2012. - Вип. 36. –280 с.

ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕЖИВАННЯ ПОЧУТТЯ ПРОВИНИ

Білова М.Е.

доцент кафедри соціальної та прикладної психології

ОНУ ім. І.І. Мечникова

Юрченко Г.І.

магістр факультету психології та соціальної роботи

ОНУ ім. І.І. Мечникова

Актуальність дослідження полягає в тому, що таке складне і суперечливе емоційне переживання як почуття провини може здійснювати як позитивний, так і негативний вплив на життя і здоров'я людини. Незважаючи на те, що феномен провини зіграв величезну роль у виникненні світових релігій, які вплинули на формування сучасної гуманістичної моралі, він досліджується дуже мало і тільки останнім часом почали з'являтися роботи, в яких феномен провини розглядається в зв'язку з вивченням феноменології переживання (В. Ф. Василюк, К. Муздибаєв, Л. В. Софіна) [2, 4, 5].

Таким чином, питання про динаміку цього феномену, його природу, характеристику і функції, які надзвичайно важливі для педагогічної, психотерапевтичної та правоохоронної практик, вимагають подальшого дослідження.

Нами приведено результати дослідження стереотипних уявлень про переживання почуття провини з метою встановлення гендерних відмінностей. Почуття вини виступало як психологічний феномен. Ми припустили, що почуття провини як емоційна установка, пов'язана з відповідальністю за порушення моральних принципів, формується із здатності людини відчувати невдоволення собою і навколишньою дійсністю і має певну гендерну специфіку.

Аналіз наукової літератури, присвяченій феномену провини дозволяє стверджувати, що вина є складним психологічним феноменом зі своєю власною структурою і функціями. Вона виникає в результаті негативної оцінки людиною

своєї конкретної поведінки і супроводжується напругою, каяттям і жалем, а також мотивує людину спокутувати або виправити скоєне.

У структурі провини дослідники виділяють три компоненти: емоційний, когнітивний і мотиваційний. Емоційний компонент включає неприємне внутрішнє напруження. Якщо людина визнає себе винним, він буде відчувати бажання виправити, компенсувати завдані збитки. Це - мотиваційний компонент провини. Більш складним і важливим є когнітивна складова провини. Перш за все, людина повинна усвідомити шкідливі наслідки своєї поведінки, і це вимагає вміння робити причинні висновки [1].

Психоаналітичний напрям розглядає деструктивний аспект провини. З. Фрейд розглядав провину як моральний різновид тривоги, як «тривогу совісті». У класифікації Р. Плутчика вина є вторинною емоцією, що комбінує в собі «страх і радість або задоволення». Представники екзистенційно-гуманістичної психології (Дж. Бьюдженталь, Р. Мей, І. Ялом) пов'язують феномен провини з поняттям Ідеалу, а отже, з прагненням людини до вдосконалення [3].

В емпіричній частині дослідження приймали участь студенти Одеського університету і дорослі люди, зайняті в різних сферах професійної діяльності. Загальна кількість піддослідних склало 55 осіб, у віці від 19 до 55 років (чоловіків - 20 осіб, жінок - 35 осіб).

Аналіз уявлень підтвердив, що їх можна віднести до трьох складових: емоційної (34% всіх висловлювань), в якій явно простежуються переживання дисфорічного характеру (пригніченість, страждання і т. п.), а також співчуття і каяття; когнітивної (33% всіх висловлювань), яка включає «усвідомлення і аналіз поведінки / вчинка», «усвідомлення невідповідності «реального» і «ідеального»», «внутрішню оцінку»; мотиваційної (28% всіх висловлювань), в якій превалює «бажання виправити або змінити ситуацію, що склалася або поведінку».

Крім того, ще окремо можна виділити психосоматичні характеристики (5% всіх висловлювань), в якому при переживанні провини респонденти вказували на відчуття внутрішнього дискомфорту, неприємні фізичні відчуття наприклад,

відчуття «важкої ноші або тягаря», «скутості в лещатах», «головного болю» і «поганий сон».

Найбільш характерними поведінковими реакціями на переживання провини є: самозвинувачення, каяття у своїх провинах і жаль про втрачені можливості, аналіз ситуації та виправлення поведінки або помилки;

Результати дослідження виявили яскраво виражену терпимість соціуму до людини, яка вчинила проступок і визнала свою провину (соціальна емпатія) (73,7% всіх висловлювань); соціальну нетерпимість, що виявляється в засудженні, зловтіху і маніпуляції (18,2% всіх висловлювань); і соціальну байдужість (байдужість) - 6,1% всіх висловлювань. Більшість респондентів (84,5%) оцінюють людину, здатну відчувати почуття провини, як «порядну, справедливу, гідну, відповідальну і людяну» і тільки деякі (15,5%) вважають таких людей «вразливими, неповноцінними і слабкими».

Гендерні відмінності при переживанні провини як у чоловіків, так і у жінок пов'язані зі стереотипними уявленнями про «чоловічу» (провідна роль чоловіка в соціумі) і «жіночу» поведінку (турботлива і любляча мати, подруга, дружина).

При описі переживання провини, жінки частіше, ніж чоловіки вдаються до опису фізичних відчуттів, що супроводжують переживання. Серед поведінкових реакцій на переживання почуття провини жінки вказали на велику схильність до самозвинувачення, в той час як чоловікам більше властиво бажання забути і не думати про ситуацію, що викликала переживання

Вказуючи на об'єкт провини, жінки частіше згадують батьків та власних дітей, в той час як чоловіки проявляють схильність до конкретизації об'єкта провини, тобто вказують на людей, яким вони завдали образу.

Результати аналізу уявлень підтвердили звичне уявлення про те, що сором і вина є різними формами здатності людини відчувати незадоволеність (невдоволення) собою і навколишньою дійсністю. Проте, результати показали, що вина на відміну від сорому пов'язана з негативною оцінкою конкретної поведінки, і викликає бажання висповідатися, вибачитися і покаятися.

Література

1. Білова М. Е. Вплив стереотипізованих статево-рольових уявлень на рівень тривожності особистості в умовах трансформації соціальних відносин / М.Е. Білова // Вісник Одеського національного університету. Серія : Психологія. 2016. Т. 21, Вип. 2. С. 7-13.
2. Василюк Ф.Е. Психология переживания / Ф.Е. Василюк. - М., МГУ. 1984. 198 с.
3. Ильин Е. П. Дифференциальная психология мужчины и женщины / Е. П. Ильин. - СПб.: Питер, 2007. 567с.
4. Муздыбаев К. Переживание вины и стыда / К. Муздыбаев. – СПб. : С.- Петерб. фил. Ин-та социологии, 1995. – 39 с.
5. Софіна Л. В. Індивідуально-психологічні відмінності переживання почуття провини: дис. ... канд. психол. наук: спец. 19.00.01 «загальна психологія, історія психології» / Лариса Валеріївна Софіна; КНУШ. Київ, 2009. 175 с.

ФЕМІНІСТИЧНІ ПОГЛЯДИ У НОВЕЛІ «Valse Melancolique» Ольги Кобилянської

Задорожна М.О.

викладач Коледжу економіки та соціальної роботи

ОНУ імені І.І.Мечникова

Освіта – головний ресурс сучасного суспільства, а сам прогрес освіти базується на розбудові системи знань. На сьогоднішній день освіта є доступною в незалежності від соціального статусу та майнових статків. Повна загальна середня освіта є обов'язковою на законодавчому рівні, кожен громадянин України може отримати освіту абсолютно безкоштовно, у цьому і є наша перевага у порівнянні з іншими країнами. Та чи завжди так було? У попередні століття глобальною проблемою була саме соціальна нерівність в освіті. І пов'язана вона була перш за все з майновою нерівністю, а як результат ще й стала гендерною. Для жінок XIX ст. освіта не була обов'язковою, призначення жінки - заміжжя, материнство. Тому шлях жінки в освіті завжди був нелегким, а скоріш за все тернистим. У XIX ст. освіта насамперед надавалась чоловікам і якщо в родині не вистачало коштів для освіти всіх дітей, першими її отримували хлопці. Саме з такою несправедливістю і зіштовхнулася Ольга Кобилянська. Незважаючи на її прагнення до знань, вона закінчила лише 4 класи початкової школи. Проте не полишала свою мрію про освіту і здобувала знання самотужки.

Знаменним стало знайомство О.Кобилянської з Н.Кобринською, яка не лише закликала письменницю писати українською мовою, але й залучила її до феміністичного руху, а саме – Товариства руських жінок. Дане товариство не відносилось до жодних політичних партій, оскільки його мета полягала в іншому. Пізніше в альманахі товариства «Перший вінок» було надруковано статтю у якій були слова: «Уже сам факт, щоби зібрати жіноцтво під стяг літератури задля прояснення і поїдання думок міг виходити тільки з того переконання, що кожна річ, література чи наука, лише настільки має правдиві вартості, наскільки може принести практичний пожиток» [1;120с.]. Для самої Кобринської стяг літератури означав пробудження свідомості. Ці слова не могли не залишити відбиток у душах молодих, прогресивних письменниць, і залучившись підтримкою таких осіб як Ольга Кобилянська, Леся Українка, Олена Пчілка, Дарина Полотнюк та інших, розпочалась активна боротьба за рівні права жінок з чоловіками. Жіночий рух не ставив за мету докорінно змінити соціальне становище жінок, а звертав увагу на нерівноправне становище жінки в тогочасному суспільстві, на її недостатній духовний розвиток. Мета товариства - активна боротьба за духовне розкріпачення жінки.

Н.Кобринська твердила, що обмеженість ролі жінки на Галичині родиною і материнством є наслідком впливу польської аристократії. Вона вважала, що державна незалежність, лібералізм, осучаснення суспільства не можливі без зміни становища жінки в суспільстві. На її думку, зміни в українському суспільстві закореняться тільки тоді, коли вони супроводжуватимуться змінами в способі життя жінок [2;93с.].

Саме цю думку Н.Кобринської яскраво підкреслює і розвиває у своїй творчості О.Кобилянська, зокрема це ми можемо спостерігати в новелі «Valse Melancolique». Письменниця зобразила три типи жінок-інтелігенток, які мають високу мету у житті - прагнуть удосконалити свою особистість. У творі представлено трьох жінок: Ганна – вчителька, Марта - художниця, Софія - піаністка. Вони різні за характером, але їх об'єднує прагнення до фізичної та духовної досконалості. Героїні новели сильні,

вольові, самодостатні, горді та незалежні, вони не бояться залишитись незаміжніми їх мета – утвердитися у чоловічому світі. Щастя жінок перш за все у собі:

«Потім най надходять на нас ті страшила, якими лякають перед незамужністю, як — самітність, безпомічність, дивацтво і т. ін. Ми не будемо самітні. Не будемо смішні, не будемо, так сказати б, бідні. Будемо мати своє товариство, розуміється й мужчин, бо без мужчин – монотонно, і будемо собі жити по душі. Тоді юрба переконається, що незамужня жінка — то не предмет насміху й пожалування, лише істота, що розвинулася неподілено. Значить: не будемо, приміром, жінками чоловіків або матерями, лише самими жінками. Ти розумієш? Будемо людьми, що не пішли ані в жінки, ані в матері, а розвинулися так вповні...» [3; 469с.]

Їх квартира це не просто приміщення для спільного проживання, а приватний простір жінок, який облагороджено й естетизовано, він недоступний для навколишньої понижуючої буденності. Дівчата нікого не впускають у свій простір, він досконалий для реалізації їх мрій, у ньому витає гармонія і спокій.

О.Кобилянська важливу увагу приділяє зображенню зовнішності дівчат, адже саме через зовнішній вигляд героїнь прослідковуємо роль і місце жінки в суспільстві, і особливо у ставленні до самої себе. У зображенні зовнішності акцент робиться на погляді, очах, оскільки очі – дзеркало душі, в них можна побачити все: «Була гарна сама собою. Ясна, майже попеляста блондинка, з правильними рисами і дуже живими блискучими очима. Збудована була прегарно... » [3;470с.] «Вона держиться просто... гарна і має смутні очі... Чешеться цілком ідеально й оббиває голову два рази вузькою чорною оксамиткою, мов діадемою. В неї чоло й ніс творять одну лінію... я мусила її бачити... Говорила дуже лагідно і, не ждучи, аж я попрошу її усісти, відтягнула крісло від столу спокійним, певним рухом і усіла. Світло падало широко блідою струєю на її лице. Змарніле лице з великими смутними очима...» [3;472с.]

Дівчата спрагли до знань, кожную вільну хвилину приділяють навчанню, адже розуміють, що знання – зброя, путівка до досягнення мети, це те, що в майбутньому дасть свої плоди. «Вчилася музики, і язиків, і прерізних робіт ручних, ба — і все інше, що лише можна було, забирала я в себе, щоб стало колись капіталом і

обернулося в хосен. Маєтку я не мала, а життя, вибагливе, мов молода дівчина, жадало свого.»[3;469]

Якщо у новелі О. Кобилянська зображує жінок сильними і вольовими, то чоловіків вона зображає слабкодушними, нерішучими:

« Одного дня, — говорила дальше, по хвилі глибокого віддиху,— розійшлися ми лише так, до "завтра"; я з усміхом на устах і з сонцем у душі, бо ми мали знов бачитися.

І не побачилися більше.

Від'їхав, а ліпше сказати — втік.

Але він уже не той, що був, із подібним духом! Вона запанувала над ним так, що стратив цілком первісний характер своєї істоти. Став об'єктивною машиною, і вся барвність, і звучність його єства, і гнучкість його душі зникли.

Неначе без характеру остався...» [3;476с.]

Ольга Кобилянська у новелі «Valse Melancolique» докорінно змінила ставлення до жінки, яке впродовж багатьох тисячоліть формувалось у традиційно-патріархальній концепції. Письменниця ставить питання краси жіночого тіла, осмислення краси тіла з жіночого погляду, визначення комфортного середовища для розвитку особистості жінки, її приватного простору. Ми не можемо говорити про тотальні зміни у свідомості жінок, адже зміни мають відбутися у свідомості кожної жінки окремо. Проте новаторство у творах О.Кобилянської, а саме у трактуванні й оцінці ремінного й маскулінного свідчить про трансформацію традиційних уявлень про статус і роль жінки у суспільстві, її усвідомлення себе та приватного існування.

Література:

1. Богачевська-Хом'як М. Білим по білому. Жінки в громадському житті України, 1884 – 1939рр. – К.: Либідь, 1995. – 422с.
2. Козуля О. Жінки в історії України, - К.:1993. – 256с.
3. Українська література. 10 клас. Хрестоматія./ Упорядник: Тетяна Кондесюк. – Харків: Видавничий дім Весна, 2018. – 656с.

АНАЛІЗ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА: ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ

Долгоносенко В.В.

студент 1 курсу магістратури спеціальності «Соціальна робота»

Науковий керівник: Г.В. Кравець

доцент кафедри соціальної роботи ФПСР

ОНУ імені І.І. Мечникова

Сфера соціального підприємства набула свого поширення та стала предметом економічних досліджень, починаючи з 90-х років ХХ століття. Все частіше соціально-економічне зростання в країні ототожнюється з успішним сектором соціальної підприємницької діяльності, де керівним менеджментом управляє жінка, а гендерна нерівність нівелюється. Хоча науково-практична зацікавленість гендерним питанням в реалізації та розвитку соціального підприємництва останнім часом зростає, на сьогодні залишається недостатньо вивченим питання сприйняття ролі чоловіка та жінки в умовах бізнес-процесів соціального спрямування, розбіжностей гендерних функцій.

Передумовами розвитку соціального підприємництва прийнято вважати кооперативний рух, який почав активно пропагуватись з середини ХІХ століття. На противагу некомерційним формам та бізнес структурам, кооперативні організації могли створюватись фізичними особами задля задоволення їх соціально-економічних або інших потреб та покращення умов життя членів кооперативу.

Зародженням соціального підприємництва можна вважати спонсорські та меценатські проекти власників торгово-промислового бізнесу, які були направлені на фінансування з частини отриманих від бізнесу коштів на соціальний напрямок (розвиток публічних шкіл, бібліотек, лікарень, музеїв тощо). На даному історичному етапі зростає значення громадських, благодійних та волонтерських організацій, наповнення фонду яких здійснюється членами організацій та залежало від зовнішніх джерел фінансування. За гендерною характеристикою керівний склад таких

організацій був представлений переважно чоловіками, тоді як більшість виконавчого персоналу були жінки. До таких перших соціальних підприємств можна віднести фонд «Ashoka», неприбуткову організацію роздрібної торгівлі «Ten Thousand Villages».

На сьогодні соціальне підприємництво є визнаним у світі видом реалізації підприємницької діяльності, що спрямоване на створення соціально-економічних благ, та яке в свою чергу, урівноважує гендерні аспекти. Так, наприклад, у Великобританії на кінець 2018 року налічувалось близько 95 000 соціальних підприємств, річний внесок в економіку яких визначається на рівні 35 млрд. фунтів стерлінгів та працевлаштування - 1,5 млн. чоловіків. При цьому за гендерною особливістю 45% соціальних підприємств очолюють саме жінки, з них 35% - жінки з інвалідністю [2].

Щодо гендерної характеристики в сфері розвитку вітчизняного соціального підприємництва, то відмічаємо першочергово перевагу чоловіків у його заснуванні та здійсненні: на початку ХХ століття Митрополит Шептицький зароджує принципи соціального бізнесу та коопераційного руху на Західній Україні, підтримку освітньої та культурної сфери. За часів незалежності прототипами соціального бізнесу стає підприємство Українське товариство організацій сліпих (УТОС) та Українське товариство організацій глухих (УТОГ), де соціальна мета документально закріплюється у їх статутах. За часів існування організацій їх керівний склад визначається переважно чоловіками (85% усіх керівників), тоді як працівники організацій за статевою ознакою характеризуються рівномірністю з незначними часовими коливаннями. Подальшим поштовхом у вітчизняному інституті соціального бізнесу стало формування у 2004 році «Мережі громадянської дії в Україні» (UCAN) за фінансової грантової підтримки Агенції США з міжнародного розвитку (USAID), у 2010 році - Консорціуму «Сприяння розвитку соціального підприємництва в Україні» за підтримки Британської Ради в Україні (під його егідою було об'єднано Фонд «Східна Європа», Міжнародний фонд «Відродження», КБ «Ерстебанк» та міжнародна аудиторська компанія «PWC») [1]. Зазначені проекти

неодноразово піднімали серед тем до обговорення гендерні питання, показуючи своїм прикладом можливість рівноправності статей у бізнес-структурах.

Соціально спрямований бізнес є досить новим напрямом у розвитку соціальної економіки. Його роль та значення наразі в світі прирівнюються до таких традиційних напрямків бізнесу як благодійна діяльність, корпоративно-соціальна відповідальність, соціально-економічне меценатство. Соціальне підприємство на сьогодні переймає функції вирішення значних суспільно-економічних проблем у галузях, які недостатньо охоплені державною підтримкою, або вона взагалі відсутня через брак коштів, навичок, відсутність економічних вигод тощо. Сучасне соціальне підприємництво у вітчизняному просторі позиціонує себе як вид бізнесу, який направлений на послаблення соціальних проблем при умові його самоокупності, інноваційності та стійкості без гендерних обмежень.

За оцінками у галузі гендерної політики, у чоловіків сьогодні під контролем знаходиться близько 85-90% економічних ресурсів, при тому що жінки виконують дві третини роботи й лише одну третину заробляють. Кількість соціальних підприємств, яка знаходиться під керівництвом жінок сьогодні, утричі менша, ніж під контролем чоловіків. Найчастіше жінки займають керівні посади на невеликих соціальних підприємствах. Серед керівників соціальних великих підприємств або соціальних проектів жінки складають лише 30% [3].

Такі результати є наслідком того, що розвиток соціального бізнесу визначається характером людського капіталу, який включає особисті якості підприємців, їх бізнесові та ділові зв'язки. В гендерному розумінні можна звести відмінності в бізнесі за такими параметрами: ставлення підприємців до труднощів, які виникають в бізнесі та досвід їх вирішення; чинники впливу на поведінку та успішність чоловіків/жінок; стереотипи та уявні моделі про можливість підприємців у бізнесі за гендерним поділом. Разом з тим, відмічається ряд спільних мотивацій у соціальному підприємстві для представників обох статей, серед яких: намагання бути незалежним, прибуткова ціль, менеджмент власного часу. У соціальному бізнесі наявність та сприйняття ризиків у обох статей переважно однакове, до них відносять: ймовірності фінансових втрат, неплатежі, борги, крадіжки тощо.

Аналіз вітчизняного соціального бізнесу показує і різне сприйняття системи менеджменту персоналу: якщо чоловіки готові частіше доручати організаційні питання підлеглим та готові до найманих працівників, бажаючи розширити мережу бізнес-точок, то жінки покладаються переважно на власні сили та не піддаються кадровому ризику, що скорочує їх гендерну конкурентоспроможність. [3].

Соціальний підприємець має на сьогодні володіти лідерськими якостями, вміти генерувати інноваційні ідеї, бути «сильною» людиною та готовим до ризику, визначатись конкурентоспроможністю. Стрімкий темп бізнес-розвитку у соціальній сфері диктує жінкам необхідність пристосування до нього шляхом коригування традиційної моделі поведінки. Сьогодні на увагу заслуговують такі моделі успішних жінок-підприємців як «маскулінна» (переїняття окремих чоловічих рис поведінки) та «фемінна» (концентрація на виключно жіночих рисах характеру: ласкавість, комунікабельність, гнучкість тощо) [3].

Таким чином, проведений аналіз дозволяє зробити висновок, що соціальне підприємництво, незважаючи на достатньо нове явище для соціальної економіки, набуває все більшого поширення як у країнах розвиненою економікою, так і у країнах з економікою, що розвивається. При цьому розвиток соціального бізнесу характеризується все більшою державною підтримкою та переважним нівелюванням гендерних вимог у його реалізації. Вирішення окремих соціальних питань в такому бізнесі вимагають більшої уваги з боку певної статі (чоловіка або жінки), що передбачається особливостями характеру та поведінки.

Література

1. Свинчук А.А. Соціальне підприємництво: від ідеї до суспільних змін. Посібник / Свинчук А.А., Корнецький А.О., Гончарова М.А., Назарук В.Я., Гусак Н.Є., Туманова А.А. – К:ТОВ «ПІДПРИЄМСТВО «ВІ ЕН ЕЙ», 2017 – 188 с
2. Соціальне підприємництво: теорія, практика та міжнародний досвід [Електронний ресурс]: Зб. матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції; 18 травня 2018 р. – К.: КНЕУ, 2018. -275 с.
3. Школяр М.В., Добрянська І.Я. Гендерний вимір підприємницької діяльності // Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences, V(20), I.: 120, 201.

ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ ФУНКЦІОНУВАННЯ БІЗНЕС-СТРУКТУР В УКРАЇНІ

Циганкова А. В.

**студентка 1 курсу магістратури
спеціальності «Соціальна робота»**

Науковий керівник: Кравець Г.В.

**кандидат політичних наук, доцент кафедри соціальних роботи ФПСР
ОНУ імені І.І. Мечнікова**

У тезах обґрунтовано необхідність з'ясування значення гендерної складової у розвитку та функціонуванні сучасних бізнес-структур. Досягнення гендерного балансу в діяльності підприємства неможливо без достатніх знань нинішньої ситуації в цій сфері. Проблема гендерного впливу у сучасному світі стає постійно, зокрема в бізнес-структурах держав. Раніше жінки не мали право займати впливові посади, бути бізнес партнерами та очолювати організації. Зараз це питання розглядається з усіх можливих сторін для того, щоб зрівняти права чоловіків та жінок, а також підтримувати віяння сучасного світу, які виступають проти утиску прав незалежно від гендерної приналежності.

В наш час жінки працюють в бізнесі, але сучасні реалії актуалізують питання наявності різних умов їх праці та ефективність у порівнянні з колегами чоловіками. У зв'язку з цим, потрібно з'ясувати причини, що заважають жінкам працювати більш прибуткова та визначити наявність гендерної дискримінація в сфері бізнесу та обставин, що її обумовлюють.

Згідно з останніми даними, кількість компаній у яких керівну посаду займають жінки збільшується щороку. Міжнародні дослідження виявляють, що на стан 2019 року організації з жінками-керівниками було 68%, адже кожен рік має свій ріст чи спад.

Адже незважаючи на те, що зараз жінки відстоюють свої права, все одно існує патріархальні погляди значної частини населення (за даними опитування,

проведеного Інститутом соціології НАН України подібних поглядів в Україні дотримуються приблизно 40-50% чоловіків і 20% жінок) обумовлені факти дискримінації жінок в повсякденному житті.

На формування відмінності гендерного функціонування вплинули професії, які суперечать гендерної ідентичності. Наприклад, жінка інженер, керівник, директор, хірург чи таксист. Адже сьогодні ці професії звучать інакше, наприклад, інженерка, директорка та ін. Традиційно малий чи середній бізнес в Україні був для чоловіків. Доступ жінок до бізнес-структур в умовах жорсткої конкуренції і чоловічий корпоративності ще більш ускладнився. Зняття квот по відношенню до жінок в сфері політики має характер приватного бізнесу часів первісного нагромадження капіталів створили ситуацію, коли сформувалась переважно «чоловіча економіка» і «чоловіча політика». Обговорення бізнес-схем або політичних стратегій відбувалося і відбувається з «чоловічими правилами гри». Будучи власниками грошей та ресурсів, завжди вважається мужніми, навіть при відсутності зовнішніх даних або характеру, приписуваних «справжньому чоловікові». Їх мужність, заснована на володінні ресурсами бізнесу, обов'язково включає контроль над жінками з економічної точки зору.

Жінки з професією та вищою освітою розглядаються як загроза соціальному порядку і як конкуренти; тому їх про професіоналізм (а значить, право заробляти гроші) постійно ставлять під сумнів.

Гендерна система - одна з найдавніших стратифікаційних систем. Немає таких суспільств, де б в певних сферах соціального життя чоловіки не мали більше багатства, впливу і статусу, ніж жінки. Навіть в сучасних країнах, де представництво жінок в парламентах перевищує 40%, у сфері бізнесу серед великих власників гендерної рівності немає, і навряд чи воно виникне в найближчому майбутньому.

Державний комітет статистики України не приділяє належної уваги не тільки гендерному аспекту підприємництва, а й взагалі гендерної статистиці. Наприклад, «Статистичний щорічник України» взагалі не дає гендерного розподілу підприємництва в Україні. В статтях статистичних видань цієї державної установи

(за останні роки) теж немає спеціалізованих статистичних збірок гендерного профілю, які б стосувалися сфери підприємництва.

Дослідження зафіксувало, що в цілому по Україні підприємств, що є підконтрольним жінкам, втричі менше, ніж контрольованих чоловіками. Зрозуміло, власник підприємства або власник контрольного пакета акцій або переважної частини активів формує як фінансову, так і соціальну політику підприємства, отже, інтереси жінок не завжди враховуються. Найбільш типовими видами жіночого підприємництва в наш час є діяльність в сфері торгівлі (40% підприємств, контролюємих жінками), в сфері послуг (27%), а також у виробничій сфері і в агробізнесі (21%). Підприємства громадського харчування займають дуже незначну частину в структурі жіночого бізнесу (всього 5%) [1].

Підприємства, що є підконтрольними жінкам, оперативно вирішують процедурні питання по реєстрації та перереєстрації своїх підприємств; вони втричі рідше в порівнянні з підприємствами, контрольованими чоловіками, звертаються до послуг посередників. Також, достатній рівень інформації з питань реєстрації визнали і ті, і інші підприємники. Знову ж, процедуру ліцензування підприємства, якими керують жінки, здійснюють в середньому на 9 днів швидше, ніж перед прийняттям під керівництвом чоловіків. Контрольовані жінками підприємства, незалежно від їх розміру, набагато рідше, ніж підприємства, керовані чоловіками, розробляють бізнес-план або проводять маркетингові дослідження, ознак частіше являються членами різних бізнес-асоціацій, швидше за все тому, що жінки менш впевнені у власних можливостях, а також із-за більшої схильності жінок до спільної праці.

Отже, аналізуючи дані, щодо гендерного функціонування у бізнес-структурі України можна відзначити, що не приділяють увагу гендерним аспектам та гендерній статистиці. Жінок, які керують набагато менше, ніж чоловіків, але у торговій сфері, наприклад, вони справляються краще, ніж чоловіки. Жінки керують меншою частиною малого та великого бізнесу. Також, аналізуючи витрати робочого часу жінок та чоловіків, гендерної відмінності в функціонуванні не має. У наш час відсутня виражена гендерна дискримінація з боку бізнес підприємців. По суті, якщо

в нашому суспільстві зникнуть стереотипи щодо гендерної рівності, то попередні питання стануть просто не актуальними. Тут має сенс об'єднання зусиль як бізнесу, так і медіа, як держави, так і сектору освіти. Адже проблему можна вирішити тільки через обізнаність суспільства, яке таким чином зрозуміє, що варто розглядати успішний результат кожної людини незалежно від статі, бо окремий успіх кожного додає свою частинку у пазл загального успіху суспільства.

Література

1. Гендерна статистика України: сучасний стан, проблеми, напрями вдосконалення.-К. : ПРООН, 2009. - 145 с.
2. Жінки та чоловіки на ринку праці України.- К. : ПРООН, 2009. - 186 с.
3. Соціальні індикатори рівня життя населення.-К. : Держкомстат України, 2008. - 450 с.
4. Scott J. Gender and the Politics of History/Scott J.-N.Y.: Columbia University Press, 1988.-264 p.

ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ МЕДИТАЦІЇ НА ЕМОЦІЙНИЙ СТАН ОСОБИСТОСТІ.

Герасимчук В.П.

**студентка 1 курсу магістратури
спеціальності «Психологія»**

Науковий керівник: Смокова Л.С.

**Кандидат психологічних наук, доцент кафедри
соціальної допомоги та практичної психології**

ФПСР ОНУ імені І. І. Мечникова

Постановка проблеми. Самоізоляція, як нова реальність, оголила безліч соціальних, економічних і психологічних проблем. Більшість людей, що залишилися на самоізоляції зі своїми сім'ями, виявилися закриті також всередині конфліктних відносин, що призвело до збільшення насильства в деяких сім'ях. Питання про способи зниження негативних впливів навколишнього середовища, гендерні відмінності в прояві емоційності, емоційний інтелект, а також ступінь ефективності

різних способів впоратися зі стресом, враховуючи гендерні особливості, стає як ніколи актуальним.

Висока динамічність сучасного життя, пов'язана з великою кількістю інформації, розвитку технології, постійним стресом і спробами впоратися з цією інформацією, «крокувати в ногу з часом» - характеристики сучасного світу. Самоізоляція відкрила безліч проблем не тільки економічних і медичних, а й сімейних, особистісних, міжособистісних. Сучасну реальність частіше супроводжують страхи і тривоги за своє життя і життя своїх близьких, за економічний стан сім'ї, можливу або фактичну втрату роботи. Усередині сім'ї загострилися конфлікти і насильство. Тема насильства відсилає нас до гендерних відмінностей, оскільки через фізичні відмінності, насильство по відношенню до жінок для них може бути несумісне з життям. Конфлікти зазвичай супроводжуються негативними емоціями. Стійкі негативні емоційні стани призводять до підвищеної конфліктності. В цілому, емоційні стани є антиципацією до оцінки ситуації і подальшої реакції - поведінки, оскільки вони є первинною реакцією на зовнішні ситуації.

Емоційна сфера широко вивчалася і продовжує вивчатися як зарубіжними (П. Екман, К. Ізард, В. Фрізен, С. С. Томкінс., Т. Браун, У. Джемс, Д. Гоулман і ін.), так і вітчизняними вченими (К. Г. Ланге, П. В. Симонов, Б. І. Додонов, А. Н. Леонтьєв, О. К. Тихомирова, П. М. Якобсон, Р. С. Немов і ін.).

Що стосується гендерного підходу в психологічних дослідженнях, то він застосовувався в дослідженнях Ш. Берна, К. Бьєрквіста, Д. Фаррінгтона, Д. Зіммермана, Х. Игли та інших зарубіжних вчених. Серед вітчизняних авторів найбільш відомі: Т. А. Гурко, Л. П. Рєпіна, Н. І. Абубакірово, Н. А. Челишева, О. А. Вороніна та ін.

Як вказує Б. Г. Ананьєв, гендером є уявлення індивідуальності в контексті специфічних соціальних відносин. Чимало важливим аспектом в дослідженнях гендерних відмінностей є гендерний стереотип, тобто уявлення конкретного суспільства про норми і стилі поведінки представників різних статей.

Дослідження гендерного аспекту емоційно-психологічного стану особистості, проведені Т. З. Козловою показали, що такий стан, як «відчуваю себе спокійно, врівноважено» у жінок становить 48%, а у чоловіків 39%. Такий показник, як «відчуваю тривогу» у чоловіків дорівнює 23%, в той час як у жінок вище - 34%. У своїх дослідженнях гендерного аспекту тривожності старшокласників Е. І. Стріжіус встановила достовірність відмінностей між юнаками та дівчатами по тривожності за допомогою t-критерію Стьюдента.

Ю. А. Кочетова і М. В. Клімакова встановили наявність гендерних відмінностей в ступені вираженості і спрямованості емоційного інтелекту у підлітків: для юнаків характерний внутрішньоособистісний емоційний інтелект, а для дівчат характерний міжособистісний емоційний інтелект.

До гендерних відмінностей в контексті емоційної сфери за результатами різних досліджень також можна віднести: вміння радіти невеликим подіям, відчувати свої емоції і бути відкритим до інших людей, більш характерні для жінок і схильність переживати почуття провини, характерне для чоловіків. Дослідження студентів медичного ВНЗ показали більш високу ступінь суїцидальності серед юнаків і більш сильне прагнення до соціально одобрюваного поведінки з боку дівчат.

Інші дослідження показують різне проживання почуття провини у чоловіків і жінок: жінки переживають це почуття більш глибоко і емоційно, а у чоловіків найчастіше спрацьовують психологічні захисти.

В цілому за даними дослідження О. А. Векшин емоційна стійкість хлопчиків вище, ніж у дівчаток. А відповідно до результатів інших досліджень, жінки більш емоційно збудливі і триваліше і інтенсивно переживають емоції, в той час як чоловіки схильні проявляти невласливі для жінок гнів і агресію.

Важливим полем для дослідження є не тільки гендерна або стереотипна обумовленість, базис або умови для формування відмінностей, але також і що робити, яким чином можна редукувати підвищену емоційність, яка виявляється по-різному, але однаково впливає на емоційне благополуччя, гармонійні відносини і задоволеність життям. Одним із способів подолання з емоційними станами є

медитація. Для практики усвідомленої (mindfulness) медитації не потрібно проходити спеціального навчання. Така практика медитації добре зарекомендувала себе в комплексній терапії залежних пацієнтів. Пацієнти, які практикували медитацію, проявляли агресію в меншій мірі в порівнянні з контрольною групою. До позитивних ефектів медитації згідно з іншими дослідженнями відносяться: зниження рівня тривожності, поліпшення емоційного благополуччя, підвищення концентрації уваги. Тривала практика медитації також призводить до збільшення кількості сірої речовини в головному мозку.

Існують різні методики, що дозволяють оцінити емоційний стан, такі як: опитувальник емоційності К. Изарда, методика самооцінки тривожності, ригідності і екстравертірованності Д. Моудслі, чотирьохмодальний емоційний запитальник Л. А. Рабинович, шкала емоційної стабільності / нестабільності Г. Айзенка та ін. До методик, які дозволяють оцінити якість життя відноситься «SF-36 HEALTH STATUS SURVEY». Н. М. Юмартова, Н. В. Гришина адаптували два опитувальника, що вимірюють вираженість конструкту "Усвідомленість", що дозволяють оцінити якість практики медитації.

Висновок. У вітчизняній літературі практично відсутні дослідження впливу медитації на емоційні стани, в тому числі чи існують гендерні відмінності такого впливу. В даний час питання про діючі прості способи поліпшити емоційний стан і стабілізувати його є надзвичайно гострими, враховуючи соціальні проблеми, з якими зіткнулося сучасне суспільство. Таким чином, виникає необхідність емпірично вивчити вплив медитації на емоційні стани чоловіків і жінок.

Література

1. Заїка Е. В. Зимовина А. І. Методики дослідження емоційної сфери людини: навчально-методичний посібник / уклад. Заїка Е. В. Зимовина А. І. - Харків: «промартілі», 2018.
2. Козлова Т. З. Емоційно-психологічний стан росіян: гендерний аспект. Людський капітал. - М.: Об'єднана редакція. № 9 (117), 2018.
3. Стріжіус Е. І. Гендерний аспект тривожності старшокласника. Психологія навчання. - М.: «Видавництво АЕО». № 6, 2012.
4. Alessandro Grecucci, Edoardo Pappaianni, Roma Siugzdaite, Anthony Theuninck, and Remo Job. Mindful Emotion Regulation: Exploring the Neurocognitive Mechanisms behind Mindfulness. Hindawi Publishing Corporation BioMed Research International. Article ID 670724, Volume 2015.
5. Kate Splevinsa, Alistair Smithb and Jane Simpson. Do improvements in emotional distress correlate with becoming more mindful? A study of older adults. Aging & Mental Health. Vol. 13, No. 3, May 2009.

ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ ЩОДО БЕЗРОБІТТЯ В ОДЕСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Бойчук К. Г.

**студентка 1 курсу магістратури
спеціальності «Соціальна робота»**

Науковий керівник: Вінницький О. О.

к. юрид. н., доцент кафедри соціальних теорій ФПСР

ОНУ імені І. І. Мечникова

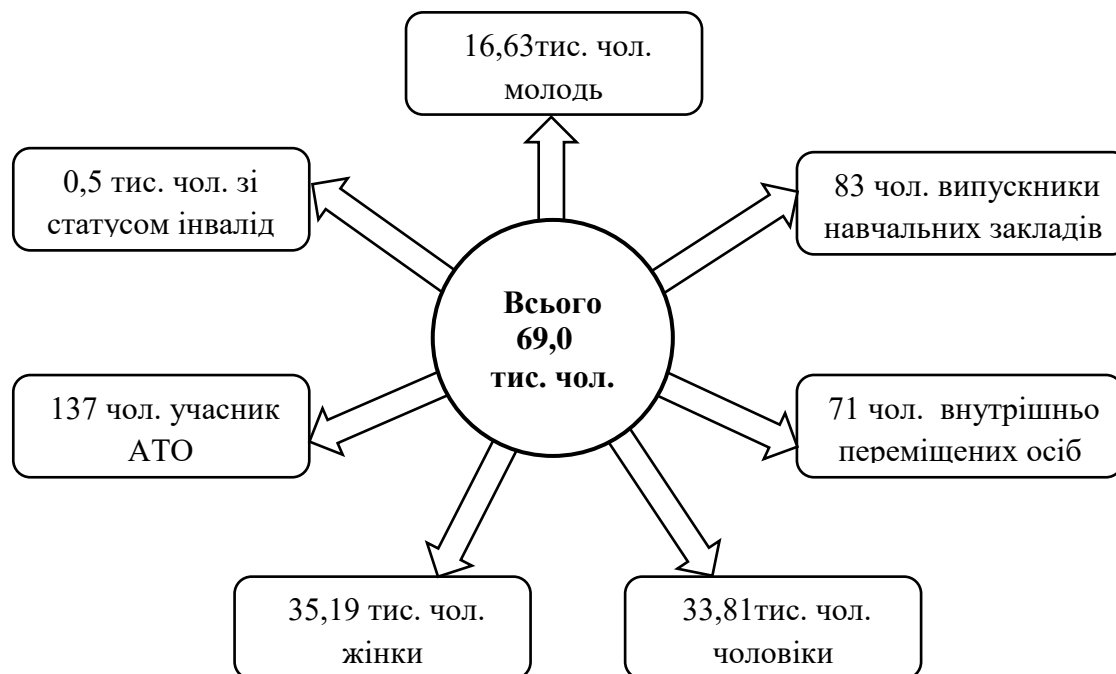
Питання безробіття на сьогодні є дуже актуальною проблемою. Це явище збентежило майже всі економічно розвинені держави світу та в найближчому майбутньому може досягти ще більшого розповсюдження. Безробіття – це соціально-економічне явище, за якого частина осіб не має змоги реалізувати своє право на працю та отримання заробітної плати (винагороди) як джерела існування. В Одеській області та в країні в цілому, діють державні центри зайнятості, діяльність яких спрямована на допомогу та сприяння населенню в питаннях пошуку роботи. Так, клієнт державного центру зайнятості України – особа (як правило, шукач роботи або роботодавець) або організація, що звертається до центру зайнятості з метою одержання передбачених законодавством послуг або матеріального забезпечення.[1]

Державні центри зайнятості надають такі види соціальних послуг: профорієнтаційна робота; сприяння у працевлаштуванні, шляхом пошуку підходящої роботи; надання інформаційних та консультаційних послуг; сприяння в підприємстві та самозайнятості населення; допомога щодо професійного навчання та інше.

Так, станом на 01.04.2020 рік в Одеській області 69 тис. осіб скористалися послугами центрів зайнятості, що на 10,2 тис. осіб більше ніж за аналогічний період минулого 2019 р. При цьому, гендерний аспект на ринку праці в Одеській області свідчить про те, що 35,19 тис. осіб складають жінки (51%) та 33,81 тис. осіб чоловіки (49%). Тобто, на 1,38 тис. жінок більше скористалося послугами щодо

профорієнтації, пошуку роботи, отримання допомоги по безробіттю тощо в період з січня по березень 2020 р.(див. рис. 1.)

Рис. 1. Особистісні характеристики громадян, яким було надано послуги в Одеській області станом на 01.04.2020

Джерело: розроблено автором на основі даних Одеської обласної служби зайнятості

При цьому, станом на 1 квітня 2020 року, в Одеській області, кількість зареєстрованих безробітних становила 14,3 тис. осіб, зокрема 51% (7,2 тис. осіб) жінок та 49% (7,1 тис. осіб) чоловіків. Отримували допомогу по безробіттю майже 12,4 тис. осіб, з них 6,0 тис. осіб (49%) – жінки та 6,4 тис. осіб (51%) – чоловіки. [3]

Так, на сьогодні, в нестабільних соціально-економічних умовах, гендерний аспект є важливою складовою безробіття. Адже, в більшості випадків, страждають соціально вразливі категорії жінок: одинокі матері, які виховують одного, або декількох дітей (багатодітні), дітей-інвалідів тощо. Дані сім'ї, зараз, знаходяться в так званій групі ризику, тому слід приділяти належну увагу в питаннях побуту та належного догляду за дітьми тощо.

В сучасному середовищі, жінки та чоловіки мають рівні права на ринку праці, які юридично та законодавчо установлені. Але, гендерна нерівність стосовно позиції жінки на ринку праці, все одно залишається:

1. Сумісництво основної роботи та домашніх обов'язків. Так, жінка та чоловік відпрацювавши зміну на рівних умовах придуть до дому. В більшості випадків чоловік буде відпочивати, натомість жінка буде займатися домашнім побутом (приготує вечерю, влаштує прибирання тощо). Тобто, жінка після першої роботи має йти на другу домашню неоплачувану роботу.

2. Перерви у трудовій діяльності. Більшість роботодавців, обираючи нового працівника, надають перевагу чоловікам. Цей вибір обумовлений тип, що чоловіки не підуть у декретну відпустку, хоча законодавчо визначено, що відпустка по догляду за дитиною може надаватися і чоловіку. Також, якщо у подружжя захворіла дитина, в більшості випадків, саме жінка «прогулює роботу», або бере відпустку.

3. Дискримінація. Навіть в наш час, жінки потерпають від дискримінації за віком, зовнішністю, сімейним станом при прийомі на роботу.

При цьому, дослідивши ситуацію щодо наявних вакансій на ринку праці та пройшовши практику в центрі зайнятості було встановлено, що деякі тенденції професійної гендерної сегрегації досі є актуальними. Так, незмінним залишається наявність «жіночих» і «чоловічих» професій з різним рівнем кваліфікації та відповідною оплатою. Також, було виявлено, що саме жінки, в більшості випадків, працюють на умовах неповного робочого дня, тимчасовій та випадковій роботі, для того щоб мати час для ведення домашнього господарства. Так, деякі жінки відмовлялись від високооплачуваної роботи з повним робочим днем та надавали перевагу частковій зайнятості для того, щоб мати змогу виховувати дітей та забирати їх з садочка та школи.

Отже, на сьогодні, питання рівності гендерного аспекту на ринку праці залишається відкритим. Так, слід розвивати державну соціальну політику в напрямках трудового законодавства та зайнятості жінок (профорієнтаційна робота, психологічна допомога в самоствердженні тощо). Щодо Одеської області, сучасні соціально-економічні обставини, значно погіршили ситуацію на ринку праці, як для жінок так і для чоловіків. Кількість безробітного населення значно збільшилась.

Тому, держава політика України повинна бути направлена на зміцнення економічної стабільності та забезпечення населення країни новими робочими місцями.

Література

1. Закон України від 23.09.1999 № № 1105-XIV «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» (режим доступу – <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14>).
2. Закон України від 05.07.2012 № 5067-VI «Про зайнятість населення» (режим доступу – <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5067-17>).
3. Державна служба зайнятості: [Веб-сайт]. - Київ, 2020. - URL: <https://www.dcz.gov.ua/> (дата звернення: 27.03.2020).
4. Одеський міський центр зайнятості // Facebook: [Веб-сайт]. Одеса, 2020. URL: <https://www.facebook.com/OMCZOdesa/> (дата звернення: 28.03.2020).

ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ ПСИХОЛОГІЧНИХ ПРОЯВІВ ПОСТТРАВМАТИЧНИХ СТРЕСОВИХ РЕАКЦІЙ В ОСІБ З РІЗНИМИ ТИПАМИ ХАРАКТЕРУ

Петренко М.І.

студентка Факультету психології та соціальної роботи ОНУ

імені І.І. Мечникова

Науковий керівник: Чачко С.Л.

Кандидат психологічних наук, доц.

ОНУ імені І.І. Мечникова

Умови, в яких протікає життєдіяльність сучасних українців, носять екстремальний характер, що пов'язано з багатьма факторами і погрозами: політичними, інформаційними, соціально–економічними. Складні обставини в цьому випадку характеризується особливими ситуаціями, що погрожують життю та здоров'ю людей, і які поєднані з підвищеними психічними й фізичними навантаженнями. Такі навантаження провокують стресові стани, причому нерідко зазначені стани переходять на рівень стресових розладів. Посттравматичний стресовий розлад розвивається в осіб будь–якого віку та статі після стресової

ситуації або події загрозливого чи катастрофічного характеру. За даними МОЗ України за 2019 рік близько 25–30% осіб, з них близько 8% чоловіків та 20% жінок, що пережили травматичні події, мають ПТСР. Якщо нічого не робити, це може закінчитися руйнацією стосунків, роботи, здоров'я чи навіть життя.

Травматична подія, що переживається на фоні дистресу, фрустрації, конфлікту чи кризи з більшою ймовірністю призведе до розвитку посттравматичних стресових та супутніх розладів, ніж у випадку комфортної ситуації [4]. Поява і тривалість афективних та поведінкових розладів, варіантів посттравматичного стресового розладу залежать від взаємодії цілого комплексу чинників [3]. Це й особливості травматичної події, і демографічні, статево–вікові характеристики людини, і її індивідуально–психологічні особливості, риси характеру, загальний стан здоров'я. Внаслідок цього стає актуальним визначення зв'язку індивідуальних характеристик особистості, емоційної сфери та пов'язаних з нею стресових факторів, які обумовлюють порушення процесу адаптації до нормальних умов життя. Для позначення характеристик індивідуальності у вітчизняній психології традиційно використовують поняття "характер" як інтеграційне особистісне утворення, яке формує особистісні риси, Я–концепція, спрямованість, мотиваційно–потребнісна сфера тощо.

Певні психологічні риси сприяють позитивній реконструкції травматичного досвіду, змінюючи світогляд на краще, внаслідок чого можна спостерігати таке явище як посттравматичне зростання. Посттравматичне зростання характеризує переживання та досвід людей, чий розвиток після травми перевершив попередній [5]. Це означає, що в людини виникли суб'єктивно–значущі позитивні зміни, які роблять її життя ліпше. Однак, існують і такі риси, наявність яких навпаки ускладнює процес побудови нового адекватного світобачення. Результатом може бути закріплення деструктивних схем поведінки, мислення, що призводить до різних патологічних процесів таких як посттравматичний стресовий розлад, депресії, фобії, неврози та інше.

Існують особистісні фактори, які можуть знизити поріг розвитку ПТСР та ускладнити його перебіг. Специфіка характеру людини визначає слабкі і сильні

сторони індивідуального регуляторного профілю за низького і середнього ступенів індивідуальної саморегуляції. При розвитку високого усвідомленого рівня саморегуляції відбувається нівелювання впливу характеру і темпераменту на індивідуальний профіль, може формуватися гармонійний стиль саморегуляції з високим розвитком всіх сторін регуляції. Корекція слабких сторін регуляції може відбуватися за рахунок віку, навчання, гендеру, досвіду, мотивації.

Метою роботи являється вивчення гендерного аспекту психологічних проявів посттравматичних стресових реакцій в осіб з різними типами характеру

Методи дослідження: Акцент 2–90, опитувальник депресії А. Бека, шкала оцінки впливу травматичної події (IES–R), шкала дисоціації (DES); методи математичної обробки – первинний статистичний та кореляційний аналіз.

Для участі в дослідженні було залучено 30 випадкових респондентів, з яких 15 жінок та 15 чоловіків, віком 20–30 років. Середній вік групи складав 24–25 років. Опитування проходило в електронному режимі за допомогою Google Forms.

Дані «Шкали дисоціації DES» в чоловічій та жіночій групах відображає помірні дисоціативні прояви, які можемо розглядати як унікаючу копінг–стратегію, яка відволікає увагу від травматичних спогадів, щоб захистити від пригнічуючих емоцій.

Також у чоловічій вибірці визначена відсутність фізіологічних та психологічних ознак депресії, тобто фон настрою, рівень активності, працездатності, емоційної залученості, а також самооцінки і впевненості в майбутньому не знижені. Жінки відрізняються схильністю до маскованої депресії, внаслідок цього спостерігається негативна оцінка навколишнього середовища та актуальних подій. Що може бути пов'язане зі жіночою схильністю до глибокого почуття провини, від цього вони схильні до самобичування, уразливі, не приховують свого смутку: у випадку спільної провини беруть відповідальність на себе, картають себе за помилки, схильні до сумнівів.

За середніми значеннями «Шкали оцінки впливу травматичної події», «Опитувальника депресивних станів А. Бека» та «Шкали дисоціації DES», в незалежності від гендеру, виявлений задовільний рівень загальної оцінки

адаптованості при посттравматичних стресових реакціях, тобто стрес може бути компенсований за допомогою раціонального використання часу, систематичного відпочинку і знаходження компромісного вирішення травматичної ситуації. Проте не дивлячись на це, у значної кількості жінок все ж спостерігається тенденція до пониженого настрою, фізичного та розумового виснаження.

Методика «Акцент–2–90» показала, що у більшості респондентів жіночої статі емотивний, демонстративний та тривожний типи акцентуацій характеру, а у чоловічої вибірки переважно виявлені тривожний, гіпертимний та циклотимічний типи характеру. Особи з емотивними акцентуаціями відрізняються особливою вразливістю і чутливістю. Демонстративній особистості необхідна увага всіх навколишніх, яку вона прагне отримати за будь-яку ціну. Тривожні особи інтенсивно реагують на будь-які, навіть незначні події, впадаючи при цьому в ейфорійні крайності. Схильність чоловіків до циклотимічного та гіпертимного типів акцентуацій виявляють такі риси характеру: активність, енергійність, оптимістичність, високий життєвий тонус (гіпертимна акцентуація), або ж у них виявляються зміни гіпертимних і дистимічних фаз (циклотимічна акцентуація).

Т.Д. Азарних визначає, що ризик розвитку ПТСР пов'язаний з досить широким спектром схильних до рівня акцентуації характерологічних особливостей [1]. В нашому дослідженні кореляційний аналіз встановив, що при присутності певних рис характеру ризик виникнення ПТСР може зменшитися або збільшитися.

Отже, психологічну основу для формування стресостійкості у жінок складають риси гіпертимного, педантичного, та інтровертованого типу характеру, а у чоловічої групи – риси демонстративного та збудливого. В свою чергу до акцентуацій характеру, що виступають умовою посилення проявів гострої посттравматичної реакції у жінок відносяться тривожний, демонстративний, екзальтований, у чоловіків – це дистимічний та застрягаючий. Стимулом для появи постстресової депресії є в обох групах є емотивні, а в жіночій ще додається тривожні риси характеру. А умовою зниження постстресової депресії виступають у жінок гіпертимні, педантичні риси, а у чоловіків також циклотимічні та також гіпертимні риси характеру.

Інакше кажучи демонстративні, педантичні, збудливі риси характеру зменшують тенденцію до дистресуючих спогадів травмуючих подій, проте дистимічний тип її підвищує. Застрагаючий та тривожний типи акцентуації забезпечують тенденцію відчувати неприємні фізичні відчуття, дратівливість, внутрішню напругу при згадці про травму. Гіпертимний тип акцентуації робить надто вираженим уникнення стимулів, пов'язаних з травмою, а емотивний тип – контролює емоційне зuboжіння та байдужість викликане уникненням стресу.

Крім того, емотивний та тривожний типи характеру більш схильні до депресій, в протипагу їм гіпертимні, циклотимічні та педантичні риси характеру знижують депресивність. Активацію захисних механізмів забезпечують інтровертовані та гіпертимні риси характеру, а вимикають їх демонстративний, застрагаючий та екзальтований типи акцентуації.

Таким чином, жінки більш тривожні, і на нашу думку, більш схильні до гострих постстресових реакцій, ніж чоловіки. Це може бути пов'язано з тим, за характером вони більш емоційні та тривожні, їм легше пережити травму у собі, ніж конструктивно вирішити, що потім призводить до депресій та емоційний зривів.

Література

1. Азарных Т.Д. Акцентуации характера как предикторы посттравматических стрессов в юношеском возрасте / Т.Д. Азарных // Вестник Самарского государственного технического университета. – 2014.– № 2 (22). – С. 11–17.
2. Петренко М.І. Реабілітація військовослужбовців у післявоєнний період. / М.І. Петренко. // П'ята Всеукраїнська курсантсько-студентська науково-практична конференція «Національна безпека України: актуальні проблеми та шляхи їх вирішення». – 2019. – С. 45-46.
3. Титаренко Т. М. Соціально–психологічні технології відновлення особистості після травматичних подій: практичний посібник / Т. М. Титаренко, М. С. Дворник, В. О. Климчук та ін. // Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. – Кропивницький: Імекс–ЛТД, 2019. – 220 с.
4. Царенко Л.Г. Особливості переживання психотравми під час воєнного конфлікту / Л.Г. Царенко // Психологія: теорія і практика. – 2019.- Вип. 1(3). – С. 158-170.
5. Чачко С.Л. Посттравматичне зростання як реалізація особистісного потенціалу // Потенціал особистості та тенденції його реалізації в умовах трансформаційних змін у суспільстві: колект. моногр. / за наук. ред. В. І. Подшивалкіної. – Одеса: «Фенікс», 2011. – 368 с.

ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ СЕКСУАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я

Єрмакова А.С.

аспірант кафедри диференціальної і спеціальної психології

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

Вступ. Сексуальне здоров'я - це стан сексуального, фізичного, емоційного, розумового і соціального благополуччя, це не тільки відсутність хвороби, або будь-яких інших порушень. Передумовою для гарного сексуального здоров'я є позитивне і шанобливе ставлення до сексуальності і сексуальних відносин, а також можливість приємного та безпечного сексуального досвіду, вільного від примусу, дискримінації та насильства (Всесвітня організація охорони здоров'я, 2002 рік). Гарне сексуальне здоров'я вимагає поваги, захисту та обліку сексуальних прав всіх людей.

Сексуальність – це складне соціокультурне явище, яке охоплює різні сфери психічного життя людини: відчуття, переживання, емоції, уяву, думки, мотиви, дії, вчинки – все те, що супроводжує її активність [3].

Розглядаючи сексуальне здоров'я в цілому ми стикаємося з проблемою недостатньої вивченості терміну, так як сам розгляд позиції з точки зору здоров'я, фокус уваги наукових досліджень фахівців-сексологів, сімейних терапевтів і дослідників психологічних аспектів сексуальності спрямований на природу патологічних аспектів сексуального взаємодії як індивідуального, так і парного характеру. Таким чином, актуальність, недостатня вивченість проблеми, її складність зумовили вибір теми дослідження «Гендерні особливості сексуального здоров'я».

Мета: розкриття гендерних особливостей сексуального здоров'я.

Методи теоретичного дослідження. У дослідженні проблеми гендерних аспектів сексуального здоров'я використовувалися такі методи: аналіз, синтез, порівняння, узагальнення і систематизація теоретичних концепцій і положень з проблем сексуального здоров'я та його гендерних особливостей.

Результати теоретичного дослідження. Відповідно зі складною структурою сексуального здоров'я його порушення є інтеграційне, соціально-психолого-біологічне явище, підсумок зіткнення патогенних факторів з захисно-приспосувальними механізмами організму, що включають заходи фізіологічного, соціального, психологічного захисту і реакцію особистості на захворювання. З огляду на динамічний характер сексуальності, не всі відхилення слід кваліфікувати як хвороба, деякі з них треба розглядати як девіації, фізіологічні коливання або акцентуацію (особливу виразність того чи іншого компонента сексуального здоров'я).

Питаннями сексуального здоров'я займалися вчені В.Є. Джонсон, Г. Келі, Р.К. Колодни, Г.С. Кочарян, А.С. Кочарян, С.С. Лібіх, У.Г. Мастерс, А.Б. Смулевич та ін.

Питання про порушення сексуально-еротичної функції традиційно розглядається у відриві від інших функцій сім'ї, не дивлячись на основний постулат системного підходу про взаємозв'язок всіх елементів сімейної системи.

Г.С Кочарян в своїх численних роботах, присвячених різним аспектам порушень сексуальної взаємодії, детально описує особливості формування синдрому тривожного очікування невдачі у чоловіків [1].

Б. Мартель вважає, що важливою складовою сексуального здоров'я є здатність переживати близькість, інтимність в тому сенсі, що відкритися для близькості означає прийняти іншого на своїй власній території, що не відчуваючи себе захопленим або поглинутим, і зануритися в цієї людини, не втрачаючи свого власного буття [2].

Формування сексуальних порушень відбувається під впливом психосоціальних або біологічних факторів. Маніфестації недуги найчастіше передують специфічний досвід з раннього дитинства або юності. Також порушення може сприяти виникненню стресової ситуації, що супроводжується почуттям провини, приниження, сорому.

Дослідження гендерних особливостей виявили низку гендерних стереотипів та характеристик, які впливають на соціалізацію та самоактуалізацію особистості (В.О.

Васютинський, В.Г. Горчакова, Є.П. Ільїн, І. Кон, В.А. Татенко, К. Хорні, Т.П. Чернявська, І.А. Шестопап та ін) .

На думку А. Маслоу, високий ступень самоактуалізації є свідомством психологічного здоров'я у цілому. Механізми психічної активності такі як самоприйняття, самовизначення, саморефлексія, самореалізація, самоактуалізація забезпечують гендерну ідентичність, яка являє собою осмислення, переживання статевої ролі, єдність статевого усвідомлення та поведінки, які грають важливу роль у формуванні сексуального здоров'я людини (В.О. Васютинський, І. Кон, В.А. Татенко та ін.).

Висновки. Причинами порушення сексуального здоров'я з боку психології, можливо виділити хронічне стомлення і стрес - чи не найбільш руйнівні фактори для сімейної гармонії. Це добре відомо дружинам бізнесменів і взагалі зайнятих процвітаючих чоловіків. Чоловіки в самому квітучому, активному віці, що не мають проблем з харчуванням і вітамінами, часто страждають від повної сексуальної апатії на ґрунті постійного стресу і перевтоми.

Низька культура взаємовідносин також має великий вплив на сексуальне здоров'я і гармонії між чоловіками та жінками. Чоловік, який вважає, що виконав всі свої зобов'язання, який ухиляється від допомоги по господарству і не піклується про те, як він виглядає і чи подобається він своїй дружині, здатний викликати розчарування і охолодження у жінки до всіх чоловіків взагалі. Дружина, яка прагне будь-що-будь одержати верх у суперечці з чоловіком, яка постійно критикує і принижує його, надходить недалекоглядно. Її сьогоднішня перемога - це можливість прийти завтра до поразки.

Чоловіки та жінки, що приймають свою сексуальність як невід'ємну і важливу частину життя, що виражають свої потреби і бажання і здатні встановлювати сексуальні відносини, що *благодійно* впливати на їх психіку і поведінку, мають спрямованість на збереження і зміцнення сексуального здоров'я, яке в свою чергу, є значущим компонентом психологічного здоров'я.

Література

1. Кочарян Г.С., Кочарян А.С. Психотерапия сексуальных расстройств супружеских конфликтов. М.: Медицина, 1994. 224 с.
2. Мартель Б. Сексуальность, любовь и Гештальт. СПб.: Речь, 2006. 192 с.
3. Мастерс У.Г., Джонсон В.С., Колодни Р.К. Основы сексологии (HUMAN SEXUALITY). М.: Мир, 1998. 342 с.
4. Смулевич А.Б. Половые извращения: руководство по психиатрии: в 2 т. Т. 1. М.: Медицина, 1983. 361 с.
5. Чернявская Т.П. Личностные особенности собственников и несобственников бизнеса: гендерный аспект. *Наука і освіта. Південний науковий центр НАПН України*. Одеса. 2013. № 4/СХІV. С. 29 –33. URL: file:///C:/Users/tatya/Downloads/NiO_2013_4_8.pdf

ГЕНДЕРНІ СТЕРЕОТИПИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Луб М.Л.

Студентка 1 курсу магістратури

ОНУ імені І. І. Мечникова, факультет психології та соціальної роботи

Науковий керівник: Уханова А.І.

Кандидат психологічних наук, доцент кафедри клінічної психології

ФПСР ОНУ імені І. І. Мечникова

Актуальність дослідження: Соціокультурний простір поглинає людину у своє різнобарв'я та вона підсвідомо співвідносить свою поведінку з характерними для цієї культури стереотипами. Так чи інакше стереотипи для людини є актуальними та служать точкою відліку в оцінці своєї поведінки та поведінки інших, вона сама вибирає відповідати їм або не відповідати, гендерні стереотипи виконують роль соціальних норм та регуляторів соціальної поведінки.

Мета дослідження: провести теоретичний аналіз найбільш поширених гендерних стереотипів щодо професійної діяльності в Україні.

Гендерні стереотипи – це суспільні уявлення, що найповніше втілюють моделі поведінки та набір особистісних характеристик, зумовлених статтю. Іншими словами, це уявлення про те, що означає бути чоловіком чи жінкою у суспільстві, і про те, як вони повинні поводитися відповідно до своєї статі [1, с.135].

Гендерні стереотипи як дієвий механізм формування традиційної гендерно-рольової поведінки особистості відповідної статі містять: ідеальні образи чоловіка та жінки; уявлення про риси, притаманні кожній статі; сфери, способи, стилі та моделі самореалізації чоловіка та жінки; особливості процесу соціалізації хлопчиків та дівчаток; поведінкові моделі (норми, приписи, очікування щодо поведінки особи певної статі у стандартній ситуації та соціальні санкції за їх порушення); гендерну стратифікацію (градацію соціальних статусів та ролей чоловіків і жінок, що визначає суспільний престиж статі).

Характерними особливостями гендерних стереотипів як соціокультурних конструктів є їх часова стійкість (резистентність) – здатність утримуватись у свідомості багатьох поколінь носіїв етнічної культури та ригідність, тобто негнучкість, схематичність, залежність від раніше сформованих образів та протидія у зв'язку з цим різним нововведенням. Підтвердження резистентності гендерних стереотипів можна отримати, провівши ретроспективний аналіз видів занять чоловіків і жінок у різних суспільствах, починаючи з прадавніх часів і закінчуючи сучасністю.

Як і у давнину, так і дотепер чоловіки сприймають жінку через призму дітородної функції та схильні пояснювати усталений не на користь жінок розподіл різних видів праці та соціальних ролей. Звісно, у періоди формування розвитку людства, треба було полювати та освоювати нові території, жінки із маленькими дітьми на руках були зовсім не мобільні, тому для виживання роду розподіл праці по гендерному признаку було вкрай необхідним. Однак, як зазначають антропологи, навіть у первісних суспільствах, якщо полювання було можливим поблизу житла, жінки ставали мисливицями нарівні з чоловіками. У теперішньому світі мало що змінилось, навіть якщо жінці вдається у якихось видах діяльності бути «нарівні з чоловіком», її однаково оцінюють перш за все не за здобутками в соціумі і професії, а за сімейним становищем і роллю матері. Науковці переконані, що ставлення до жінки як до другорядної, соціально нижчої істоти остаточно сформувалось, коли з'явилося поняття «приватна власність», успадкування якої відбувалось за чоловічою лінією [1, с.136].

Донині більшість українців переконані, що основне призначення жінки – бути матір'ю, домогосподинею, доглядальницею, а чоловіка – захисником, годувальником у сім'ї та лідером і керівником на роботі. Хоча можна впевнено сказати, що сьогодні соціальна активність жінок значно зросла, межі їх соціальних можливостей розширилися, більша частина з них продовжує вибирати ті професії для самореалізації, які дозволяють їм суміщати роботу із сімейними справами та обов'язками. І це є наслідком того, що жінки переходять у режим праці «у дві зміни» – одна на роботі, друга – вдома і остання частіше за все залишається не оціненою, а тому й невдячною.

Говорун Т.В. зазначає, що у соціальній психології в контексті змісту стереотипів виділяють три рівні установок, які значно впливають на поведінку індивідів, а саме: загальний рівень, рівень приписаних стереотипів, рівень заборонних стереотипів.

Гендерні стереотипи пронизують усі сфери суспільного життя, що безспірно позначається на розподілі соціальних статусів у його горизонтальній та вертикальній структурах влади, економіки, політики, освіти тощо. Так, за даними ООН, жінки виконують 2/3 всієї роботи у світі; при цьому заробляють 1/10 частину всього доходу; володіють менше ніж 1/100 всієї світової власності; складають 2/3 всіх неграмотних у світі. Стосовно України неактуальним можна вважати лише останній аспект.

Стереотип про «чоловічі» і «жіночі» професії лежить в основі того, що жінки займають близько 80 % робочих місць в освіті, охороні здоров'я і соціальній сфері, приблизно стільки ж місць у готельному та ресторанному бізнесі, більше половини місць в оптовій та роздрібній торгівлі, у сфері фінансових послуг. Чоловіки переважають у промисловості, сільському господарстві, у державному управлінні і бізнесі. Таким чином, значна частина робочих місць для жінок не дає їм необхідного матеріального забезпечення.

Як вказує національний тренер-експерт із гендерних питань Лариса Магдюк, новим проявом гендерної нерівності на ринку праці є підвищення інтересу чоловіків до традиційно «жіночих» сфер, наприклад, громадське харчування, дизайн одягу

тощо. При цьому спостерігаємо, що кар'єрне зростання чоловіків у цих професіях відбувається швидше, ніж у жінок, а ось процеси щодо професійної реалізації жінок у «чоловічих» сферах натомість відбуваються значно повільніше [3].

Вплив гендерних стереотипів на професійну діяльність також можна оцінити через вертикальну сегрегацію, проаналізувавши кількість жінок на посадах високого рівня, які передбачають прийняття важливих рішень. У професійній ієрархії жінкам найчастіше належать найнижчі шаблі, керівні ж посади здебільшого належать чоловікам. Цікаво, що стереотип про те, що жінки не вміють швидко приймати рішення, бути наполегливими, рішучими, ініціативними, віддзеркалюється в уявленнях обох статей. Це підтверджують результати багатьох соціологічних досліджень, які вивчали ставлення громадськості до гендерних проблем в українському суспільстві. За даними цих досліджень, більшість респондентів обох статей вважає, що всі керівні посади відповідають чоловікам. Жінкам же відповідають посади спеціаліста та допоміжного персоналу.

На практиці вертикальна сегрегація повною мірою проявляється у сферах політики, державного управління та управління комерційними організаціями. Стереотип «влада – підпорядкування» чітко закріплює за чоловіками статус керівника, лідера, а за жінками - підлеглої, залежної. Очевидно, саме тому жінці найважче досягати кар'єрного зростання у тих сферах, де є влада та матеріальні ресурси. Патріархальна свідомість наділятиме жінку такими неприйнятними для цих сфер рисами, як емоційність, тривожність, нерішучість, нижчий, порівняно з чоловіками, рівень інтелекту тощо, і все це для того, щоб створити штучні перешкоди для доступу жінок до управління і політики.

Аналіз результатів українських соціологічних досліджень дозволяє виділити такі найбільш поширені гендерні стереотипи, які стосуються професійної діяльності: «істинна жінка не прагне кар'єри»; «кар'єра – це доля самотніх жінок»; «у бізнесу не жіноче обличчя»; «жінки недостатньо амбітні»; «керувати повинен чоловік»; «сім'я і кар'єра не сумісні»; «жінки самі обирають низькооплачувані роботи, отримуючи взамін кращі умови праці» і т.ін. Стереотип «істинна жінка не прагне кар'єри» є універсальним і чітко закріплює за жінкою ті ролі і статуси, які

витісняють її на малопrestiжні і низькооплачувані робочі місця. Цей стереотип має прихований зміст – «істинна жінка прагне мати сім'ю і дітей». Таким чином, завуальовано робиться акцент на дітородній функції жінки і на її основному призначенні – сімейний побут, виховання. Так закріплюється другорядне, підлегле становище жінок і обмежується їх соціальна активність. При цьому ніхто не бере до уваги бажання самої жінки, її вибір, здібності і покликання. Головні інститути соціалізації транслиують цей стереотип як норму, а очікування значущих дорослих ще змалечку «програмують» дівчинку на необхідність її виконання. І в цьому справді нема нічого поганого, однак нормативний тиск цього стереотипу позбавляє дівчат і жінок права вибору і права бути реалізованими не лише в сім'ї, але й в роботі і кар'єрі. Таким чином, найбільшим і прихованим недоліком цього стереотипу є те, що він редукує в жінці якість суб'єкта прийняття рішень, насамперед стосовно кар'єри.

Наступний стереотип, «кар'єра – це доля самотніх жінок», є логічним продовженням попереднього. Його замаскований смисл звучить як попередження для жінки: якщо вона вибирає кар'єру, а не сім'ю, вона стає приреченою на самотність. І хоч у житті є багато прикладів, коли професійно-успішна жінка має благополучну сім'ю, про це мало хто говорить і пише. Домінуючий патріархальний все ж таки домінує і убезпечує себе від додаткової конкуренції на ринку праці, джерелом якої може стати жінка.

Наступний стереотип – «у бізнесу не жіноче обличчя», накладає обмеження для жінок у доступі до матеріальних ресурсів. Якщо проаналізувати український ринок праці і різні рівні бізнесу, легко можна помітити таку закономірність: у великому бізнесі, де сконцентровані потужні фінансові ресурси і який приносить найбільші прибутки, жінок практично нема. Його контролюють чоловіки. За даними Міжнародної фінансової корпорації (IFC), лише 6 відсотків жінок-бізнесменів керують в Україні великим бізнесом, тобто підприємствами з понад 250 співробітниками [2]. Як зазначають фахівці, жінкам складніше розпочинати бізнес, оскільки їм проблемніше взяти кредит у банку, бо нема що давати в заставу. Внаслідок проведеної в Україні приватизації фактично 95 % капіталу зосередилось

у руках чоловіків, а у жінок – лише 5 %. Та й мало хто з жінок має технічну освіту (стереотип «технічна освіта - це освіта для чоловіків»), яка є необхідною для ведення бізнесу в галузях будівництва, транспорту чи промислового виробництва. Велику роль тут також відіграє стереотип про те, що жінка повинна бути м'якою, поступливою, доброзичливою (саме так і виховують дівчаток в українському суспільстві), такі риси не притаманні великому бізнесу. Через це більшість жінок-підприємців реалізує себе в малому і частково у середньому бізнесі (їх приблизно 30 %). На думку фахівців, серед причин переважання малих підприємств у жіночому бізнесі можна назвати такі: по-перше, жіноче підприємство в основному сконцентроване у тих галузях, особливості виробництва та технологія яких не потребують великої кількості працівників (сфера послуг і торгівлі); по-друге, так проявляється прагнення знайти баланс між роботою та родиною, тобто жінки в силу «подвійної зайнятості» прагнуть знайти час і на роботу, і на сім'ю. А значить, у бізнесі, як і в інших економічних сферах, спостерігаємо прояв гендерного розподілу праці.

Стереотип «жінки недостатньо амбітні» стосується уявлень про їх лідерські якості і пояснює, чому вони не можуть бути керівниками. Головна причина існування цього стереотипу: усталені уявлення про норми жіночої і чоловічої поведінки, опираючись на які, важко зрозуміти, як турботлива, ніжна й уважна дружина й матір може бути наполегливим, раціональним й ефективним керівником на роботі. Образ сімейної жінки-матері повністю нівелює образ жінки-лідера, а саме лідерство, як і раніше, продовжує вважатись чоловічою роллю. Тому, щоб отримати будь-яку керівну посаду, жінка повинна спочатку нейтралізувати упередження стосовно себе, продемонструвавши вищу, порівняно з чоловіком, компетентність.

Із зазначеного вище можна зробити висновок, що жінки потенційно здатні бути хорошими лідерами, але у цьому перешкодами для них є гендерні стереотипи, внаслідок існування яких вони об'єктивно менше володіють владою, впливом і ресурсами. Усе зазначене породжує й наступні стереотипи – «керувати повинен чоловік», «жінка-керівник стерво». Вони, як і всі попередні, відображають усталений розподіл праці за статевою ознакою, тобто якщо чоловікам належить бути

активно- продуктивним началом, то вони й повинні керувати. Жінки ж асоціюються з пасивно-репродуктивним началом, тому керувати не можуть априорі. Жінки, які долають цей стереотип, породжують у масовій свідомості когнітивний дисонанс, а він, як відомо, завжди напружує і дестабілізує, тому, щоб повернутися у стан рівноваги, психіка «маркує» цих жінок як «відмінних від інших», використовуючи при цьому прізвиська «біла ворона», «залізна леді», «стерво».

Отож, гендерні стереотипи можна віднести до суттєвих перешкод як для жінок, так і для чоловіків у їхній професійній реалізації. Прадавня історія вплинула на розподіл праці за ознакою статі, зараз є багато жінок, які не мають сім'ї та дітей, а також жінок, які працюють поза домом та й чоловіки вже давно не мисливці і не єдині годувальники в сім'ї, але ситуація майже не змінилася на краще. Гендерні стереотипи продовжують стійко відтворюватися у свідомості та поведінці різних поколінь українців, що має ряд негативних наслідків як для держави, так і для її громадян. Через існування цих стереотипів Україна не може забезпечити гендерну рівність своїх громадян, а значить втрачає значний потенціал для власного розвитку. За словами науковців та аналітиків та держава, у якій важливі і відповідальні рішення приймаються за участі жінок, що мають можливість здійснювати керівні функції на високих посадах, є більш успішною і в економічній, і в політичній, і в правовій та інших сферах свого функціонування.

Література

1. Чуйко О.М., Куравська Н.В. Гендер і кар'єра: навчальний посібник/ДВНЗ «Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника». Івано-Франківськ: Супрун В.П., 2019, 372 с.
2. Стадник Галина, редактор: Дмитро Каневський /Гендерна нерівність: жінкам в Україні важче вести бізнес / <http://www.dw.com/uk/гендерна-нерівність-жінкам-в-україні-важче-вести-бізнес/a-14829288>
3. Магдюк Л.Б. Гендерні стереотипи. Вплив гендерних стереотипів на представлення жінок і чоловіків на ринку праці./ Журнал «Маркетинг в Україні», № 5-6, 2011

НЕОБХІДНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ ДЛЯ ВПРОВАДЖЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ ПОЛІТИКИ

Алієва Ф.Ф.

студентка 1 курсу магістратури спеціальності «Соціальна робота»

Науковий керівник: Дяченко О.В.

Кандидат політичних наук, доцент кафедри соціальної роботи ФПСР

ОНУ імені І.І.Мечникова

Сьогодні ми живемо в часи швидких змін. Звісно ж змінюються і взаємовідносини між чоловіками та жінками в усіх сферах життєдіяльності суспільства. Утвердження гендерної рівності є важливим напрямком в політиці України. Інтеграція української держави у світове співтовариство вимагає переосмислення місця і ролі жінок у суспільстві, їх рівноправну участь у всіх сферах життєдіяльності. Підґрунтям для такого висновку є стан гендерних відносин в економічній, соціальній, правовій та політичній сферах українського суспільства, а також стан громадської свідомості, де ще й досі успішно відтворюється низка глибоко вкорінених гендерних стереотипів.

Соціальна дискримінація означає обмеження або втрату прав за гендерною ознакою у всіх сферах життя: трудовій, соціально-економічній політичній, духовній, побутовій. Це призводить до зниження соціального статусу і є однією з форм насилля над особистістю.

Витоки соціальної дискримінації потрібно шукати ще в стародавні часи. Вже тоді вчені та політики прикривали нерівноправне положення жінки в суспільстві дискусіями про те, чи є жінка людиною і чи має вона душу. Погляд на жінку як неповноцінну істоту знайшов своє відображення в теологічних і філософських працях стародавнього світу. Так, наприклад, Сократ говорив: "Три речі можна вважати щастям: що ти не дика тварина, що тигрек, а не варвар, і що ти чоловік, а не жінка"[1].

З часів Сократа вже пройшло два з половиною тисячоліття, але дана проблема не втратила свою актуальність. Це, зокрема, підтверджує і прийняття світовою спільнотою певних нормативних документів, що мають на меті зрівняння чоловіків та жінок у можливостях.

Україна неодноразово підтверджувала, що поділяє гендерні принципи і напрями діяльності з утвердження рівних прав і можливостей жінок і чоловіків, проголошені в міжнародних документах: Загальній декларації прав людини (1948 р.), Європейській конвенції прав людини та основних свобод (1950 р.), Конвенції з ліквідації усіх форм дискримінації щодо жінок (1979 р.), Декларації щодо рівності жінок і чоловіків (1988 р.), Віденській декларації прав людини (1993 р.), Пекінській декларації й Платформі дій (1995 р.), документах Спеціальної сесії Генеральної Асамблеї ООН з питань гендерної рівності (2000 р.), Декларації Тисячоліття (2000 р.) та ін. Незважаючи на визнання Україною обов'язковими для себе базових міжнародних документів у сфері забезпечення гендерної рівності, закріплення принципу недискримінації за ознакою статі на конституційному рівні, прийняття спеціального закону про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, створення відповідних інституційних гарантій у цій сфері, проблема дотримання гендерної рівності залишається актуальною для України.

Принцип рівноправності є підґрунтям всіх статей Конституції України, які регулюють політичні, соціально-економічні й інші права людини. Однак закріплення рівності в правах не розв'язує проблеми реальної рівності. Крім закріплених рівних прав, необхідно надати представникам обох статей рівні можливості для їх реалізації.

Тобто, правове становище жінки багато в чому залежить від характеру її відносин з чоловіками, наявності або відсутності у цій сфері гармонії, заснованої на правовій рівності, яка має різноманітні прояви. Суттєвим проявом рівності у сфері взаємодії чоловіка та жінки є рівність їхніх прав і свобод, їхня юридична рівність перед законом і судом. Але юридична рівність не може подолати фактичну нерівність, що існує між чоловіком і жінкою і проявляється в різних аспектах. Як вже зазначалося, суб'єктивними факторами, що впливають на рівність у

взаємовідносинах чоловіка і жінки, є стереотипи суспільної думки, що формувалися та поширювалися у суспільстві та науці протягом багатьох століть.

Гендерна політика – визначення міжнародними органами та державами, політичними партіями основних гендерних пріоритетів і фундаментальних цінностей, принципів і напрямів діяльності, відповідних методів та способів їхнього втілення, спрямованих на утвердження рівних прав, свобод, створення умов, можливостей і шансів, гарантій забезпечення рівного соціально-політичного статусу чоловіків і жінок, на розвиток гендерної демократії та формування гендерної культури в суспільстві.

Гендерна політика потребує поєднання з соціальною й іншими видами політики. Прогресивний розвиток суспільства можливий не поза гендерними проблемами, а разом з ними.

Гендер – це змодельована суспільством та підтримувана соціальними інститутами система цінностей, норм і характеристик чоловічої й жіночої поведінки, стилю життя та способу мислення, ролей та стосунків жінок і чоловіків, набутих ними як особистостями в процесі соціалізації, що насамперед визначається соціальним, політичним, економічним і культурним контекстами буття й фіксує уявлення про жінку та чоловіка залежно від їх статі[5].

Термін «гендер» введено в соціальні науки Енн Оклей у 70-ті роки ХХ-століття.

Питання правильного розуміння сутності терміну «гендер» є досить складним та дискусійним.

Соціологи проводять різницю між чоловіком і жінкою за такими ознаками: біологічна стать, ідентифікація, гендерні ролі.

Основними проявами гендерної дискримінації є: безробіття жінок; неврахування праці в домашньому господарстві (не оплачується і не враховується в пенсійних схемах); неконкурентноспроможність на ринку праці жінок, які знаходяться у декретній відпустці; абсолютна більшість трудових мігрантів з України – жінки; більшість жертв домашнього насильства становлять жінки; крім цього, жінки практично не представлені на вищих щаблях влади та управління та ін.

Одним з ефективних способів впровадження гендерної політики у соціальній роботі є використання сучасних інформаційних технологій.

Інформаційні технології увійшли у всі сфери нашого життя. Комп'ютер є засобом підвищення ефективності процесу навчання, бере участь у всіх видах людської діяльності, незамінний для соціальної сфери.

Сучасна соціальна робота в Україні знаходиться у стані активного розвитку і орієнтована на розв'язання економічних і соціальних проблем суспільства і вимагає широкого застосування сучасних інформаційних технологій (в тому числі і в впровадженні гендерної політики).

На сьогодні інформаційні технології створюють унікальні можливості для виявлення та розвитку людського потенціалу. Вони здійснюють значний вплив на сталий розвиток суспільства, розширення можливостей чоловіків і жінок, а також дозволяють останнім брати активну участь у суспільному житті і соціально-економічному розвитку країни, висловлювати свої думки та активно пропагувати свою життєву позицію.

Основні ідеї зародження, становлення та розвитку інформаційного суспільства були закладені відомим дослідником – Мануелем Кастельсом, який сфокусував проблему впливу інформаційно-комунікаційних технологій не на технологічній інфраструктурі, а на соціальних наслідках швидкого розвитку інформаційних технологій і їх впливу на гендерну політику зокрема[3]. Розглядаючи філософські засади інформаційного суспільства, його можна визначити як суспільство, в якому реалізовано ряд переваг гендерної рівності, зокрема: існує практично миттєвий зв'язок між людьми, кожного з кожним та кожного з усіма, громадою, суспільством, державою; обидві статі мають тут рівні можливості; жінка у будь-якій країні має можливість досить швидко і своєчасно отримувати достовірну інформацію, з будь-якої держави, знаходячись при цьому у будь-якій точці земної кулі; змінюються засоби масової інформації за формою створення і поширення інформації, постійно інтегруються з інформаційними мережами, потоками, кабельним телебаченням – зникають геополітичні та культурні межі гендерної нерівності в інформаційних мережах. Завдяки технічним можливостям інформаційного обміну мережі Інтернет

останніми роками активно використовується для залучення світової спільноти до жіночих проблем, досягнення фактичної рівності. Наприклад, створюючи веб-сайти (сторінки) тієї або іншої жіночої організації або лідера жіночого руху, можна отримати додаткові можливості для мобілізації добровольців, які готові надати підтримку тим або іншим соціальним акціям, для збору фінансової допомоги недержавним організаціям і жіночим рухам, для проведення маркетингових операцій на соціальному ринку з метою пошуку своєї ніші.

Існує багато факторів, що визначають міру доступу жінок до інформаційних та комунікаційних технологій в якості юзерів, виробників чи споживачів, при цьому залишається різною і міра контролю над розповсюдженням цих технологій. Для того, щоб ці технології перетворилися в дійсно інструмент розвитку, важливо не лише забезпечити розуміння жінками важливості цих технологій, але й створювати сприятливі умови, що дозволять сучасним жінкам мати доступ та користуватися цими технологіями для розширення власних можливостей і сприяння забезпеченню гендерної рівності в суспільстві.

Треба зауважити, що мобільність жінок, будь то доступність транспорту або можливість покидати будинок, часто є більш обмеженою, ніж у чоловіків.

Актуальним стає питання виділення ресурсів для навчання і розширення можливостей жінок в галузі використання ІТ-технологій.

Самі по собі інформаційні технології не можуть забезпечити рівність між чоловіками та жінками або покінчити з убогістю, вони можуть бути засобами соціальної діяльності і позитивних соціальних змін, спрямованих на досягнення такої рівності[4].

Розповсюдження інформаційно-комунікаційних технологій в рамках гендерної політики в державі збільшує можливості жінок, а саме: у плані забезпечення жінки власними коштами для існування, розширюючи можливості для жінок, які займаються виробництвом і торгівлею в соціальних мережах тощо; доступ на місцеві і міжнародні ринки і створення більших можливостей в плані працевлаштування; більш широкі можливості отримання освіти і професійної

підготовки здійснення підприємницької діяльності; у плані охорони здоров'я, життя, освіти і розвитку людського потенціалу.

Незважаючи на досить широке розповсюдження інформаційних та комунікаційних технологій, чоловіки та жінки продовжують мати нерівні можливості, ми можемо спостерігати гендерне зміщення у сфері інформаційних потоків, економічних засобів тощо, окрім того збільшується розрив між окремими соціальними прошарками жінок, що прямим чином залежить від розвитку сучасних технологій та доступу до них, ступеня комп'ютерної грамотності і професійної кваліфікації жінки.

У таких умовах виникла потреба у створенні різноманітних соціальних агентств та залученні до них професіоналів, здатних використовувати сучасні інформаційні технології для попередження і подолання соціальних проблем та зменшення гендерної нерівності.

Нажаль, поки що, не розроблена теоретична концепція розуміння ролі інформаційних систем в соціальній роботі й пояснення зацікавленості в їхньому впровадженні й використанні. Але метою сучасної професійної соціальної роботи є те, що вона має на меті не лише підтримку людини, але й її повернення до повноцінного самостійного активного життя. Тому сьогодні соціальна робота вимагає від тих, хто її виконує, оволодіння найсучаснішими методами роботи з людиною та впливу на суспільні процеси, в тому числі і гендерної рівності.

Сьогодні процес інформатизації деякою мірою торкнувся багатьох галузей господарства, системи оборони й безпеки, банківської сфери, соціальної роботи.

Інформаційне забезпечення соціальної сфери, державної соціальної роботи здобуває особливу значимість, тому що соціальна робота залишається як і раніше важливим фактором допомоги людям. Фахівці з соціальної роботи розробляють програми, розпоряджаються людьми, ресурсами, а також інформацією. Не заперечуючи того, що для покращення роботи організації необхідний компетентний персонал і відповідні ресурси, ясно, що ця робота може бути поліпшена, і в деяких випадках радикально, за рахунок використання сили ІТ-технологій.

Література

1. Гентош Л. Гендерний підхід: історія, культура, суспільство / ред. Л. Гентош. — Львів: ВНТЛ - Класика, 2003, - 343 с.
2. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура / М. Кастельс. – М.: ГУ ВШЭ, 2000, – 608 с.
3. Кохан Ю.В. Гендерна політика в інформаційному суспільстві / О.В. Кохан // Філософія науки: традиції та інновації. - 2014. - № 2 (10). – С. 123-130.
4. Мельник Т.М. Основи теорії гендеру: [навчальний посібник] / Т.М. Мельник. К.: "К.І.С.", 2004, - 462 с.

ГЕНДЕРНА НЕРІВНІСТЬ ТА ГЕНДЕРНЕ НАСИЛЬСТВО: ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ

Пушкін Є.

**аспірант кафедри соціальної допомоги та практичної психології
факультету Психології і соціальної роботи
ОНУ імені І.І. Мечникова**

Актуальність теми. Проблематика гендерної нерівності стала ключовою в феміністській соціології, яка активно розвивається з кінця 70-х років ХХ століття. Гендерна нерівність отримує зовсім інше трактування в теорії конфлікту, де набуває форму основної категорії аналізу та інтерпретації гендерних відносин. Так, в 1975 році Р. Коллінз інтерпретував гендерна нерівність як обумовлене конфліктом між панівною групою (чоловіками) і залежною (жінками). Основна ідея Коллінза полягала в тому, що міра залежності жінки від чоловіка визначається двома факторами: 1) матеріальною залежністю; 2) цінністю жінки як власності, що підлягає обміну.

Одним з центральних в аналізі гендерної нерівності та його витоків в феміністській соціології є поняття патріархату. Поняття патріархату широко використовується в західній соціології і трактується деякими вченими як система соціальних структур, за допомогою яких чоловіки пригнічують і експлуатують жінок. Патріархат в цілому, з подібних позицій, характеризується такими рисами:

патріархальним способом виробництва, а саме домашньою працею з працюючим класом (жінки) і класом експропріаторів (чоловіки); патріархальними відносинами в сфері оплачуваної праці; патріархальними відносинами на державному рівні; чоловічим насильством; патріархальними відносинами в сексуальній сфері; патріархальними відносинами в культурних інститутах (освіта, ЗМІ).

Короткий виклад основного матеріалу дослідження. Насильство на гендерній основі - це один з потужних інструментів придушення волі. Насильство проти жінок зазвичай приймає форми особистісні. Відправним моментом, як правило, є насильство над жіночими тілами. Жінки часто стають жертвами фізичних побиття батьками, братами, коханцями, чоловіками. Величезна кількість жінок привчається жити кожен день з острахом фізичного та емоційного насильства. Головними жертвами сімейного насильства є діти, жінки, інваліди.

Існують дві основні школи, що пояснюють причини появи насильства (в тому числі гендерної): біодетермінізму і соціологізму. Що ж стосується гендерного насильства, то біодетермінізм вважає, що чоловіки агресивніші, ніж жінки. Оскільки на виникнення насильницьких дій впливає чоловічий статевий гормон - тестостерон. Соціологічна школа причину насильства знаходить, не в природі речей, а в умовах існування соціального організму: народу, соціальної групи, статі. Причина гноблення жінки не в тому, що вона фізично слабша, розумово недосконала, психологічно ущербна, емоційно невірноважена і т.ін., як це пояснює біодетермінізм, а в тому, що спочатку суспільство поставило жінку в залежність від чоловіка.

Таким чином, гендерне насильство - різновид агресії, як поведінки, що завдає шкоди або має на меті заподіяння шкоди іншій людині, використання сили на основі ознаки статі - від словесних образ і погроз до важких фізичних побоїв і примусу до вступу в сексуальний зв'язок. Гендерне насильство проявляється в різних формах. Найбільш поширеними в багатьох суспільствах формами насильства є: психологічне, фізичне, сексуальне, економічне насильство, які виражаються в різного роду діях в залежності від культурних традицій, умов соціального середовища, норм права і т.ін. Якщо в Індії жінки частіше стають жертвами

насильства, пов'язане з приданим, то в регіоні Центральної Азії переважає психологічне насильство у всіх його різновидах: починаючи від заборон на навчання, роботу до словесних образ з боку чоловіка, батька, брата, матері, сусіда, колеги, начальника і просто незнайомої людини на вулиці. І все це робиться в рамках традиції, яка маркується як захист честі і гідності дівчини, жінки від посягання чужих людей (чоловіків). Традиційно в багатьох культурах жінки значно частіше стають жертвами домашнього та сексуального насильства.

Каталізаторами насильницької поведінки по відношенню до жінок можуть виступати також і ЗМІ. Створюється культурний клімат, в якому насильство проти жінок вважається цілком прийнятним дією.

Крім загальних причин прояви гендерного насильства - соціальних, економічних, політичних і психологічних, існують і інші. До них можна віднести тендерні стереотипи і міфи, які поширені як серед жінок, так і серед чоловіків.

За своїм характером насильство може бути разовим, що повторюється і хронічним. Гендерне насильство включає в себе фізичне, сексуальне та психологічне насильство в сім'ї: нанесення побоїв, катування, деспотія чоловіка в сім'ї; примус дівчаток у сім'ї до вступу в статевий зв'язок, згвалтування дружини чоловіком; викрадення жінки з метою згвалтування або вступу в шлюб, примусова вагітність; Примусова стерилізація або примусовий аборт.

Фізичне насильство - умисний безпосередній вплив на організм людини. М.Страус, який розробив найбільш поширений в світі інструмент для вивчення домашнього насильства - шкали тактик вирішення конфліктів, виділив два типи фізичного насильства: легкі і важкі форми насильства. Під легкими формами розуміються, перш за все, поштовхи, шльопанці, ляпаси, викручування рук та ін., А під важкими - удари кулаками, ногами, предметами з метою травмувати партнера, застосування зброї, спроби задушити або обпекти партнера. Декларація ООН про викорінення насильства щодо жінок, під фізичною формою насильства має на увазі нанесення жінці фізичного збитку, в тому числі побиття, тортури, вбивство.

Психологічне насильство - умисний вплив на психіку людини, приниження честі і гідності за допомогою погроз, образ, шантажу або примусу до вчинення

правопорушень або діянь, що представляють небезпеку для життя чи здоров'я, а також ведуть до порушення психічного, фізичного та особистісного розвитку. Психологічне (емоційне) насильство - це загрози, грубість, знуцання, і т.ін. Емоційне насильство ідентифікувати набагато важче, хоча наслідки його можуть бути особливо важкими.

Психологічне насильство в сім'ї з боку чоловіка / партнера по відношенню до дружини / партнерші має широкий діапазон впливу: ізолювання, загроза і змушення, зменшення і заперечення своєї провини, використання дітей, емоційний вплив.

Економічне насильство - єдиноначальність при витрачанні грошей в поєднанні зі строгим контролем і позбавленням праву голосу, що використовується домінуючою особою для присвоєння власності і заощаджень, примусу інших осіб до праці або, навпаки, до заборони працювати, використання економічної залежності жінки, відмова дозволити їй влаштуватися працювати, позбавлення фінансової підтримки або загроза такого позбавлення і т.ін.

Сексуальне насильство - діяння, що посягає на статеву недоторканість або статеву свободу людини. Згідно з Кримінальним Кодексом сексуальне насильство класифікується в наступні види: зґвалтування, насильницькі дії сексуального характеру, спонука до дій сексуального характеру, статеві зносини і інші дії сексуального характеру з особою, яка не досягла шістнадцяти років, розпусні дії. Зґвалтування в шлюбі вважається злочином тільки в небагатьох країнах, включаючи Данію, Швецію, Норвегію і Канаду, хоча в більшості країн Східної Європи, включаючи СНД, прийнято законодавство, що не знімає з чоловіка відповідальності за зґвалтування дружини [2].

Домашнє насильство щодо жінок - це не тільки особистісна трагедія жінки. Це порушення прав людини і акт дискримінації по відношенню до жінок. Відповідно до Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, Україна зобов'язана «вживати всіх відповідних заходів для ліквідації дискримінації щодо жінок з боку будь-якої особи, організації або підприємства» і «вживати всіх відповідних заходів, включаючи законодавчі, для зміни або скасування чинних законів, постанов, звичаїв і практик, що являють собою дискримінацію щодо жінок».

В останні роки все більшу увагу і занепокоєння громадськості і правоохоронних органів викликає насильство в сім'ї, що стало найбільш поширеною формою агресії.

Під насильницької злочинністю в родині слід розуміти сукупність суспільно небезпечних і кримінально-протиправних умисних діянь, що посягають на життя, здоров'я або тілесну недоторканність, пов'язаних з енергетичним впливом на органи і тканини організму іншої людини шляхом використання матеріальних факторів зовнішнього середовища або загрозою такого впливу або з психічним впливом, що здійснюються одним членом сім'ї стосовно іншого проти або поза волею останнього [5].

Висновки. В сучасному демократичному суспільстві всі його громадяни мають рівні права. Законом встановлено рівність між чоловіками і жінками. Але на жаль, реальність виглядає іншим чином, в суспільстві існує гендерна нерівність. Продовжують існувати традиційні владні структури, які дуже важко зруйнувати, щоб досягти фактичної рівноправності чоловіків і жінок. У зв'язку з цим володіння рівними правами ще не означає можливості їх рівнозначної реалізації. Чоловіки все таки домінують як в суспільстві, так і в сім'ї; володіють владою, яку вони здійснюють і закріплюють за собою різними шляхами. Одним з таких шляхів є застосування різного виду насильства по відношенню до жінок.

Деякі чоловіки виявляють, що їм простіше управляти слабшими членами своєї сім'ї за допомогою сили, оскільки тут не потрібно ні згоди членів сім'ї, ні наявності навичок міжособистісного спілкування. Але ж сьогодні кожна людина має право на недоторканність особистості, на свободу, дотримання всіх прав і захистів, зокрема захист від насильства. І як це б страшно не звучало на сьогоднішній день - жінки, і діти потребують захисту від насильства в сім'ї. Захист повинен здійснюватися як на правовому, так і на соціальному рівні, при цьому не тільки на словах, а й на ділі.

Література

1. Клецина И.С. Психологическое насилие в гендерных отношениях: теория и практика.- СПб., 2004. - 39 с.
2. Петрова Р. Г. Гендерология и феминология.- М., 2010.- 272 с.

3. Первякова И.К. Женщины - жертвы преступлений // Социс 2009.- №9.- С. 86-97.
4. Пылаева О. Насилие на гендерной почве: опыт практической деятельности. // Вопросы соц. Обеспечения.- 2008.- №15.- С12-15.
5. Хегай М.Н. Гендерные стереотипы и насилие против женщин // Гендер и культура. Учебное пособие для студентов гуманитарных вузов. - М., 2000.- 360 с.

ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ І РОЗВИТКУ ТЕЧІЇ ЧАЙЛДФРІ В УКРАЇНІ ТА ЗА КОРДОНОМ

М. І. Богдан

**студентка 2 скороченого курсу
спеціальності «Соціальна робота»**

Т. П. Хлівнюк

**Кандидат політичних наук, доцент кафедри соціальних теорій ФПСР
ОНУ імені І. І. Мечникова**

На сьогоднішній день в сучасному суспільстві відбувається безліч змін: модифікуються загальноприйняті норми, змінюються звичні орієнтири і усталені моделі поведінки в соціумі. Так інститут сім'ї став одним з основних осередків, що піддалися кардинальній трансформації: збільшення розлучень, популяризація вільних відносин, відкритість ЛГБТ-пар. Розповсюдження феномену чайлдфрі так само стрімко набирає розвивається серед молодих людей.

Представники чайлдфрі - це люди, які обрали для себе усвідомлену і добровільну бездітність при біологічній можливості мати дітей. Як самостійний рух даний феномен почав зароджуватися в 1970-х роках в Америці в рамках діяльності Національної організації для Ні-Батьків і позначало свідому відмову молодих людей від своєї репродуктивної функції, переконаних у тому, що вони не мають ніякої потреби в дітях та їх вихованні.

Першими активістками руху і засновницями організації були феміністки Елен Пек і Ширлі Радл. Вони проголосили 1 червня днем «не батьків» і пояснювали свою діяльність тим, що в США жінка, що не мала дітей до тридцяти років, сприймалася

як неповноцінна і часто піддавалася осуду з боку громадськості. [2] Саме тому вони поставили за мету донести до людей головну думку про те, що народження дитини має бути цілком усвідомленим та власним рішенням батьків, а не обов'язковим кроком, який іноді нав'язується суспільним натиском.

У Європі цей феномен виник у другій половині ХХ століття після того, як в 90-і рр. Леслі Лафетт заснувала одну з перших популярних груп «Мережа Чайлдфрі». Згідно з дослідженнями вчених, в сучасних західних країнах у середньому від 5,5% до 6,5% людей дітородного віку вважають себе представниками цієї соціальної групи. [3]

Можливість усвідомлено та за власним бажанням відмовитися від народження дітей, в цілому, стала можлива саме після сексуальної революції і поширення надійних засобів контрацепції, проте в очах соціуму народження дитини і материнські інстинкти все ще вважалися апріорі характерними бажаннями для кожної жінки, закладеними з дитинства. [2] Але в ході аналізу причин розповсюдження і популяризації даного руху були виявлені основні рушійні фактори, які характеризують представників чайлдфрі, а саме:

- орієнтація на кар'єру і особистісний ріст, що вимагає великих витрат часу та трудових ресурсів;
- пріоритетність у безтурботному, бездітному способі життя;
- усвідомлення неможливості гідного виховати дитину;
- відсутність батьківських інстинктів і любові до дітей в цілому;
- небажання або боязнь жінок тих змін в тілі і фігурі, які супроводжуються вагітністю та пологами. [1].

Аналізуючи існуючі дослідження, треба сказати, що представники чайлдфрі - це переважно високоосвічені молоді люди, професійно успішні і матеріально благополучні жителі великих міст, переважно не схильні до релігії і традиційних звичаїв. Свою приналежність до течії обґрунтовують тим, що є прихильниками гедонізму, усвідомлюють всю небезпеку, пов'язану з дітонародженням, і не бажають сковувати себе такою відповідальністю, а вважають за краще жити в своє

задоволення. Так само багато хто з них переконані, що не в змозі надати дитині всі необхідні умови для її повноцінного і якісного виховання. [1].

Що стосується України, феномен чайлдфрі за останні декілька десятиріч років також стрімко набирає популярність і все більше сімейних пар відмовляються від ідеї заводити дітей. На жаль, вичерпну статистику привести складно, так як, по-перше, облік таких пар не ведеться, а по-друге, багато хто не відносять себе до представників течії через суспільне упередження та розповсюдження гендерних стереотипів, які все ще існують в суспільстві. Але навіть при такій ситуації кількість молодих людей, які відкрито заявляють про свою позицію та популяризують напрям чайлдфрі, щорічно зростає. Вони часто створюють групи у соціальних мережах або інформаційні блоги, у яких діляться своїм досвідом. Частіше вони роблять це не через бажання поширювати свої погляди, а скоріш за для прагнення знайти оточення, яке підтримує їх особистісний вибір. У співтоваристві чайлдфрі свідомо бездітні люди відчують себе більш комфортно.

Саме завдяки відкритому обговоренню серед молоді і розповсюдженню інформації в ЗМІ свідомо відмова від дітонародження привертає все більше уваги і, як наслідок, трансформує громадську думку щодо представників даної соціальної групи. Якщо ще в 2000-і роки поширеною і найпопулярнішою реакцією було засудження, то в даний час до подібного вибору все більше людей ставляться нейтрально, а іноді навіть з розуміння.

Таким чином можна зробити висновок, що чайлдфрі – це одна із порівняно нових течій в українському суспільстві, яка характеризується добровільною відмовою від дітей. Цей феномен, в основному, полягає в усвідомленому виборі кожної людини і прояві її особистого бажання в питанні дітонародження, адже не можна виключати той факт, що з появою дитини, на людину покладається величезна відповідальність за її життя, здоров'я і благополуччя. Самі представники чайлдфрі відзначають, що варто звертати увагу не виключно на народження дітей, а на їх якісне виховання та створення сприятливих умов для формування особистості в майбутньому.

Література

1. Большунова Т. В. Социальные технологии и процессы / Т. В. Большунова [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/fenomen-chayldfri-makrosotsiologicheskii-analiz/viewer>
2. Грицай Л. А. Некоторые аспекты научного изучения феномена «чайлдфри» / Л. А. Грицай [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://vestnik-rzi.ru/2013/10/1003/>
3. Литвинская И. «Чайлдфри. Актуальный взгляд и психоанализ»/ И. Литвинская - М.: SelfPub, 2019. – 179 с.
4. Полутова М. А. Ценностные и мотивационные установки сообщества чайлдфри с позиции постмодернизма / М. А. Полутова [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/tsennostnye-i-motivatsionnye-ustanovki-soobschestva-chayldfri-s-pozitsiy-postmodernizma/viewer>

ВПЛИВ КАМІНГ-АУТУ ДИТИНИ НА ДИТЯЧО-БАТЬКІВСЬКІ ВІДНОСИНИ

Тишкевич Є.Р.

студентка 3 курсу, спеціальності «соціальна робота»

Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова

Науковий керівник: Хлівнюк Т.П.

Кандидат політичних наук, доц. кафедри соціальних теорій

Факультету психології та соціальної роботи

ОНУ імені І.І.Мечникова

Інтереси представників ЛГБТ-спільноти активно відстоюються і захищаються на міжнародному та національному рівнях, що сприяє вирішенню багатьох правових проблем. Але в той же час проблеми на рівні кожної окремої людини та сім'ї вивчаються в меншій мірі, а отже, допомога у їх вирішенні практично не надається, адже інформація, необхідна для розробки форм та методів роботи з відповідною категорією населення, відсутня. Саме цим була обґрунтована актуальність теми, обраної для дослідження. У науковій літературі саме з такого ракурсу дослідження теми не зустрічається взагалі. Та справа в тому, що камінг-аут може стати причиною сімейних конфліктів, адже менталітет, виховання, релігійні погляди батьків зумовлюють негативне ставлення до варіацій норми, оскільки сприйнятливими

вважаються традиційні уявлення про сім'ю, романтичні та статеві відносини. Але сім'я для підлітка являє собою певну модель світу, порушення відносин у якій викликає негативні переживання, що у сукупності з особливостями проходження підліткової кризи може призвести до проявів девіантної поведінки, включаючи суїцидальну [5].

З метою вивчення проблеми було проведене невелике дослідження з використанням методів контент-аналізу та бесіди для виявлення змін у сімейних відносинах після камінг-ауту дитини, задля розуміння складності цього процесу та проблем, що виникають внаслідок «виходу з шафи». У ході було опитано п'ять підлітків віком від 15 до 18 років, які тим чи іншим чином здійснили камінг-аут у сімейному середовищі. Лише в двох випадках з п'яти камінг-аут був наслідком прийняття дитиною усвідомленого рішення про його здійснення, в інших – батьки дізнавалися самостійно через збіг обставин, саме тому камінг-аут був вимушеним.

Відношення батьків до ЛГБТК+-спільноти в більшості сімей опитаних підлітків до камінг-ауту дитини було нейтральним (в трьох випадках), в двох сім'ях – негативним, через що тема сексуальної орієнтації в сім'ях або взагалі не обговорювалася, або підіймалася лише у жартах з мотивом висміювання та засудження. Вищезазначеними факторами зумовлена й перша реакція на нову інформацію – в чотирьох з п'яти ситуацій батьки відмовлялися прийняти орієнтацію дитини та вважали, що це не більше, ніж підліткові забаганки, відповідно, після підліткової кризи бажання мати романтичні та сексуальні відносини з представниками своєї статі зникне. Лише один з чотирьох підлітків, батьки яких стверджували, що орієнтація на одностатеві стосунки є тимчасовим явищем, в певній мірі приймає батьківську точку зору та сподівається, що з часом ситуація насправді зміниться.

Камінг-аут в жодному з випадків не став причиною відмови або кардинальних змін у дитячо-батьківських стосунках. Лише в одній з п'яти ситуацій мати вирішила відвести дитину до психолога та посилила контроль за колом спілкування, що скінчилося з початком відносин підлітка з представником протилежної статі. Ще в

трьох ситуаціях відносини не змінилися лише тому, що батьки зробили вигляд, що нічого не сталося і не відбувається.

Зрозуміти поведінку батьків легше, проводячи аналогію з моделлю Елізабет Кюблер-Росс [1], згідно з якою в трьох випадках батьки залишилися на стадії заперечення, відмовляючись визнати сексуальну орієнтацію дитини; в одній ситуації мати пройшла стадію заперечення, гніву та компромісу, намагаючись заборонами та спробами «вилікувати» щось змінити, але процес прийняття неминучого не був завершений, адже підліток скорегував власну поведінку згідно з бажаннями матері; та в останній ситуації батьки дійшли до стадії безумовного прийняття та розуміння, але лише завдяки тому, що тема сексу й сексуальної орієнтації ніколи не була табуованою в сім'ї та активно обговорювалась, відповідно, батьки на момент камінг-ауту були підготовлені до прийняття.

Відмова батьків прийняти потяги до одностатевих відносин як чітке свідотство гомосексуальності дитини має раціональні корені. Адже на початку пубертатного періоду сексуальні ігри з однолітками (своєї статі в тому числі), пов'язані з роздяганням, діями сексуального характеру, є лише способами самопізнання та порівняння себе з іншими й зовсім не передбачає гомосексуальної поведінки у старшому віці. Занепокоєння має місце лише у випадках, коли така поведінка та подібні ігри продовжуються у 15-16 або більше років [3].

Позиції та переживання батьків дітей, які є представниками ЛГБТ, стосовно камінг-ауту та подальших відносин у сім'ї досліджувалися за матеріалами Іллюмінатору [2] – проекту, спрямованого на просвітництво батьків з питань гендерної ідентичності та сексуальної орієнтації. Окрім виступів експертів з означених тем, проект також зібрав історії батьків – Тетяни, Олени, Наталії та Аліка, - які розповідають події до, під час та після камінг-ауту власної дитини.

Майже всі батьки починають розповідь, поринаючи у спогади про дошкільний та шкільний вік дітей, відзначаючи прояви, що могли свідчити про особливості сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності, але в той час не бралися до уваги або враховувалися, та батьки надавали перевагу мовчазній підтримці, а не відвертій розмові з дитиною з вираженням розуміння, підтримки та прийняття. Саме тому троє

з чотирьох батьків майже одразу після камінг-ауту прийняли дитину, адже процес прийняття почався задовго до камінг-ауту. Одна мати від моменту камінг-ауту до моменту прийняття пройшла всі стадії прийняття неминучого: від відчуття розгубленості та розчарування до повної підтримки, розуміння та навіть активної участі у допомозі іншим батькам дітей, що належать до ЛГБТ, зрозуміти, прийняти та поважати власну дитину, не шукаючи винних та продовжуючи повноцінне функціонування в суспільстві.

Незважаючи на прийняття та підтримку, двоє з чотирьох батьків не розкривають інформацію про сексуальну орієнтацію дитини навіть найближчому оточенню, відчуваючи страх осуду та певний сором через те, що їх діти ніколи не будуть мати такої сім'ї, яка вважається «нормальною» за традиційними уявленнями суспільства. Очікування на те, що дочки (або сини) будуть мати гарних чоловіків (дружин), а потім власних дітей, призводить і до власного розчарування після камінг-ауту дитини. Як засвідчує одна матір, в першу мить після своєрідного зізнання їй здавалося, начебто все руйнується, і її син ніколи не буде мати повноцінну сім'ю та власних дітей, та лише згодом приходить розуміння хибності подібних думок.

В Україні завдяки діяльності Асоціації ЛГБТ «ЛПГІ» в Одесі, Харкові та Миколаєві існує та активно функціонує батьківський рух [4], в рамках якого проводять тренінги, задля надання батькам ЛГБТ інформації про сексуальну орієнтації, гендерну ідентичність, культуру та проблеми ЛГБТ.

Отже, зміни у дитячо-батьківських відносинах після камінг-ауту дитини часто зумовлені необізнаністю батьків у питаннях сексуальності та гендерної ідентичності, через що замість очікуваного прийняття та підтримки, діти отримують запевнення у тому, що гомосексуальність – це лише «тимчасова проблема», про яку краще не згадувати й не розмовляти. Але справжньою проблемою є небажання батьків прикласти зусиль для отримання додаткових знань стосовно ЛГБТ-спільноти, щоб допомогти дитині у процесі самопізнання та прийняття себе, оскільки незавершена психосексуальна ідентифікація може призвести до потреби у

психотерапевтичній допомозі, підвищити ризик здійснення спроб самовбивства тощо.

Література

1. Кюблер-Росс Э. О смерти и умирании [Електронний ресурс] / Элизабет Кюблер-Росс // София. – 2001. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.e-reading.by/book.php?book=94233>.
2. Личный опыт [Електронний ресурс] // Иллюминатор. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <http://illuminator.info/lichniy-opyt>.
3. Психология подростка: учебник / под ред. А. А. Рсана — СПб.: “прайм-ЕВРОЗНАК”, 2003. — 480 с.
4. Родительское движение [Електронний ресурс] // Асоціація ЛГБТ "ЛІГА" – Режим доступу до ресурсу: <https://lgbt.com.ua/родительское-движение/>.
5. Федосеева І. В. Вікові особливості суїцидальної поведінки підлітків / І. В. Федосеева. // "Молодий вчений". – 2016. – С. 161–164.

ПРОБЛЕМИ АДАПТАЦІЙНОГО ПЕРІОДУ СЕРЕД МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ГЕНДЕРНОГО АСПЕКТУ

Гончар Н.А.

Практичний психолог Криворізької загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів

№122

Актуальні проблеми адаптаційного періоду серед молодших школярів через призму гендерного аспекту пов'язані з декількома складовими.

В суспільстві вже створена для школярів модель ролей – гендерних стереотипів, які допомагають засвоєнню ролей у дитячі роки, що вказують на призначення статі в суспільстві, формуючи суто чоловічі або суто жіночі або маскулінні чи фемінні риси, які свідчать про чоловічу чи жіночу поведінку.

Ще до народження дитини, створені соціокультурні стереотипи, які передусім зумовлені правами, обов'язками, нормами поведінки жінки та чоловіка у суспільстві згідно особливостей історичного часу. У свою чергу це призводить до зміни в освіті. В своїй більшості шкільні підручники і книги для дітей написані традиційною мовою, яка змальовує хлопчиків і чоловіків як людей, здатних на великі звершення, а дівчат і жінок – орієнтованих тільки на успіхи у сім'ї; при цьому традиційно

„жіноча” діяльність зображується, зазвичай, зневажливо, а жінки представлені як подружки, дружини або, в кращому випадку, помічниці, які сприяють успіхові чоловіків.

Особливості соціалізації молодших школярів через призму гендерного аспекту

По-перше, початок навчання в школі веде до корінної зміни соціальної ситуації розвитку дитини. Вся система життєвих відносин дітей перебудовується і залежить від того, наскільки успішно школяр та школярка справляється з новими вимогами.

По-друге, перехід від дошкільного дитинства до шкільного життя - один з переломних моментів в психічному розвитку дитини. Провідна діяльність дошкільника - гра. Вона є добровільним заняттям дитини: хоче - грає, не хоче - не грає. Переступивши поріг школи, дитина повинна перейти до освітньої діяльності, а саме інтегрованого навчання, яке передбачає Концепція Нової української школи (далі НУШ).

По-третє, особливості адаптації молодших школярів пов'язані зі вихованням дитини у сім'ї та наявністю конфліктних ситуацій. З одного боку підтримку поведінки хлопчиків до змагальної, а з іншого – пасивної.

По- четверте, навіть якщо Концепція НУШ передбачає автономію вчителя та постійний розвиток педагогічного працівника, учителі використовують старі дидактичні засоби: підручники, навчально-методичні посібники, довідники, словники тощо. Вчителів деморалізує низький соціальний статус та рівень оплати праці. Український вчитель не має справжньої мотивації до особистісного та професійного зростання.

Як вважав вітчизняний соціолог, психолог І.С Кон, особливості гендерної ідентичності дитини з 5-7 років пов'язані з усвідомленням незворотної полові приналежності, що пов'язана з підвищеною половою диференціацією діяльності та установок.

Таким чином, нові вимоги до школярів, зміна ігрової діяльності на учбову, активний психічний розвиток, гендерні стереотипи, зміна особливостей виховання у сім'ях, що супроводжується підвищеною половою диференціацією діяльності та

установок суспільства, низький соціальний статус вчителя та низький рівень оплати праці призводить до проблем адаптації серед молодших школярів Нової української школи через призму гендерного аспекту.

У зарубіжній науковій психології особливістю адаптації молодших школярів вважають 3 аспекти. Так, О.В Запорожець, Д.Б Ельконін, Л.І Божович виділили чотири психологічні аспекти готовності школяра до навчання.

1. Особистісна готовність. Прагнення зайняти своє місце у системі соціальних відносин. «Внутрішня позиція» школяра як готовність дитини зайняти дорослу соціальну позицію. Розвиток довільної сфери: уваги, пам'яті, уміння діяти за зразком та правилом.
2. Інтелектуальна готовність. Урівень розвитку наочно-образного мислення, сприйняття. Вміння робити висновки та диференціювати предмети та явища.
3. Рухова готовність. Розвиток дрібної та крупної моторики.

Питаннями психологічної адаптації першокласників у Концепції НУШ висвітлені у працях Березовської Л.І [1], кандидата психологічних наук, доцента кафедри психології Мукачівського державного університету, а також Чебикіна О.Я [2], доктора психологічних наук, дійсного члена АПН України. Питання гендерної ідентичності висвітлені зарубіжним психологом, соціологом, філософом, антропологом, сексологом І.С Кон [3].

Так, за Л.І Березовською[1], адаптація школярів – це універсальна форма взаємодії людини з навколишнім середовищем, складне соціально зумовлене явище. Чинниками, що впливають на успішність адаптації учня до навчання є зміна соціальної позиції, соціального оточення.

За Чебикіна О.Я [2], соціальна адаптація першокласників – це засвоєння засобів самостійного навчання, від якого залежить рівень опанування дитиною процесу здобування знань. За І.С Коном [3] гендер – це соціально-психологічна характеристика особистості, стать зі соціальної точки зору.

З метою підтвердження гіпотези, що дівчатка легше адаптуються до норм соціуму, використанню традиційної чоловічої роботи на відміну від хлопчиків які ще у ранньому дитинстві зіштовхувалися зі суперечливими вимогами з боку

дорослих, нами були проведено власне емпіричне дослідження на базі Криворізької загальноосвітньої школи I-III ступенів №122, у грудні 2019 року.

У діагностичній роботі взяли участь двадцять чотири школярі другого класу віком від 7 до 8 років. Серед них десять хлопчиків та чотирнадцять дівчат. У ході дослідження за методикою визначення шкільної мотивації (А. Г Лусканової), було виявлено, що хлопці на 5 % більше мають низьку шкільну мотивацію та негативне ставлення до школи у порівнянні з дівчатами.

Результати дослідження подані у таблиці 1. *Таблиця 1*

Висновок. Проблеми адаптаційного періоду у молодших школярів через призму гендерного аспекту пов'язані, перш за все зі нав'язуванням стереотипів та моделей виховання, які прийняті в Україні, не враховуючи гендерну ідентифікацію. З другого боку, дорослі підтримують активність та змагальну поведінку хлопця, а з іншого постійно стримують таку поведінку. Дівчата ж навпаки швидше адаптуються до соціуму та мають змогу швидше себе реалізувати у школі. Нові вимоги до школярів, зміна ігрової діяльності на учбову, активний психічний розвиток, низький

соціальний статус вчителя у суспільстві та низький рівень оплати праці призводить до проблем адаптації серед молодших школярів Нової української школи через призму гендерного аспекту.

У свою чергу це призводить до цементування стереотипів, гендерної сегрегації, яка складалася впродовж тисячоліть.

Література:

1. Адаптація дітей у 1, 5, 10 класах / Упоряд. Т. Червона. Київ : Шкільний світ, [2008. 128 с.]
Дзюбенко О. А. Психологічні особливості адаптації молодших підлітків до навчання в основній школі : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07. Київ, 2013. 209 с.
2. Марінушкіна О. Є., Замазій Ю. О. Адаптація учнів до шкільного навчання. 1–10 класи. Харків : Ранок, [2011. 192 с.]
3. Нова українська школа: Концептуальні засади реформування середньої школи
Л. Гриневич, О. Елькін, С. Калашнікова, І Коберник... - [2016. 11-15 с.]
4. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / [pid zag. red. N. M. Bibik]. Київ : TOB «Видавничий дім «Плеяди», [2017. 206 с.]
5. Кон І. С. Маскулінність як історія // Гендерний калейдоскоп / Под ред. М. М. Малишевої. - М. : Academia, 2002. С. 209-229. [2002. 356-358 с.]

ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ І СТРАТЕГІЙ ДОЛАЮЧОЇ ПОВЕДІНКИ

Долапчи Н. О.

студентка 1 курсу магістратури спец. «Психологія»

ФПСР, ОНУ імені І. І. Мечникова

Смокова Л. С.

Кандидат психологічних наук, доцент кафедри соціальної допомоги та

практичної психології ФПСР,

ОНУ імені І.І. Мечникова

У сучасному суспільстві за останнє десятиліття рівень емоційної нестриманості, нехтування нормами в прояві почуттів в спілкуванні людей, починаючи з сім'ї і закінчуючи різними групами, неухильно зростає. Тому прикра статистика дитячої та дорослої жорстокості, поширення соціальної байдужості, психологічного та фізичного насильства. Емоційна необізнаність, збільшення випадків депресії, спалахи невмотивованої жорстокості, насильства, агресивної

поведінки, на жаль, стають однією з характерних особливостей сучасної цивілізації. У даний час проблема дослідження емоційного інтелекту в юнацькому віці набуває особливої актуальності.

У сучасній психологічній науці під поняттям емоційний інтелект розуміють уміння визначати свої і чужі емоції, а також здатність керувати ними так, щоб досягти поставленої мети. Також до емоційного інтелекту відносять здібності до пізнання, розуміння емоцій і управління ними; при цьому маються на увазі як власні емоції суб'єкта, так і емоції інших людей.

Популяризацією та дослідженням емоційного інтелекту займалися такі зарубіжні вчені, як Д. Гоулман - теорія емоційної компетентності [2], Р. Бар-Он (некогнітивна теорія емоційного інтелекту), Х. Вайсбах і У. Дакс (емоційний інтелект як уміння “інтелектуально” керувати своїм емоційним життям), Дж. Майєр, П. Селовей, Д. Карузо (теорія емоційно-інтелектуальних здібностей) та інші.

У вітчизняній психології минулого століття ідея єдності афективних та інтелектуальних процесів, що належала Л. Виготському, С. Рубінштейн розглядав інтелектуальний процес як неможливий без участі емоцій, А. Леонт'єв - мислення має емоційну (афективну) регуляцію. Д. Люсін був одним з перших вітчизняних дослідників емоційного інтелекту що представив двокомпонентну теорію даного феномена [7]. І. Андрієвою розглянуті передумови розвитку емоційного інтелекту, гендерні відмінності у виразності компонентів емоційного інтелекту, а також можливості розвитку емоційного інтелекту в процесі психологічного тренінгу [1]. С. Дерев'янка встановила ефективність використання психологічного тренінгу в розвитку емоційного інтелекту [3].

В Україні теж з'явилися дослідження з проблеми концептуалізації цього феномена, його функцій (Е. Носенко), вивчення EQ як детермінант внутрішньої свободи особистості (Г. Березюк) та показника цілісного її розвитку (О.Філатова). Специфічний теоретико-методологічний підхід до вивчення емоційного інтелекту розроблено Е. Л. Носенко [5]). Емоційний інтелект розглядається у контексті єдності зовнішнього і внутрішнього щодо детермінації психічного. На думку Е. Л. Носенко, емоційний інтелект як аспект виявлення внутрішнього світу особистості відображає

міру розумності ставлення людини до світу, до інших та до себе як суб'єкта життєдіяльності. Йому притаманні внутрішні (диспозиційні) та зовнішні (ті, що виявляються в ознаках перебігу емоційного процесу) компоненти, котрі зумовлюють стресозахисну та адаптивну функції цієї інтегральної особистісної властивості [8].

Науковий інтерес до розвитку емоційного інтелекту, як основної здатності до спілкування, вміння усвідомлювати свої емоції та розуміти почуття інших людей пов'язаний з копінг-стратегіями юнаків. Основними копінг-стратегіями юнаків є: стратегія вирішення проблем, стратегія пошуку соціальної підтримки, стратегія уникання, застосовуючи яку людина прагне уникнути контакту з оточуючим світом, витісняє необхідність розв'язання проблеми.

Першочерговими напрямками розвитку емоційного інтелекту в юнаків є підвищення рівня їх емоційного інтелекту, що базується на їхній обізнаності у виборі копінг-стратегій. За допомогою емоційного інтелекту, особистість володіє групою ментальних здібностей, які беруть участь в усвідомленні та розумінні власних емоцій і емоцій оточуючих, вмінні дати раду своїм і чужим емоціям: точно зрозуміти, оцінити і виразити їх.

Нині кожного дня юнаки зустрічаються з проблемою прийняття рішень. І знання своїх копінг-стратегій і їх вміле використання значно полегшить прийняття найбільш оптимального рішення. Вивчення стратегій подолання, які застосовують люди, способів, за допомогою яких вони намагаються подолати негативні наслідки кризових ситуацій, є природною основою для розробки психологічної підтримки населення. Між інтелектуальними процесами й емоційними явищами є глибокий і закономірний взаємозв'язок. Розвиток емоцій йде в єдності з розвитком мислення. Їх поєднання забезпечує адекватну оцінку ситуації і вироблення стратегії поведінки залежно від особливостей ситуації. Емоції супроводжують різні прояви життєдіяльності людини і є одним із головних механізмів внутрішньої регуляції її психічної діяльності та поведінки. Кінцевий продукт емоційного інтелекту – ухвалення рішень на підставі відображення і осмислення емоцій, які є диференційованою оцінкою подій, що мають особистісне значення.

Шлях до розвитку емоційного інтелекту полягає через самосвідомість в емоційному інтелекті та спонукає нас зрозуміти в яких стосунках із власними емоціями ми перебуваємо. Це включає переживання почуттів, які протікають, час від часу змінюючи одне одного; відстеження відчуттів у тілі, які супроводжують емоції (у животі, горлі, грудях); вміння відчувати особисті почуття та емоції гніву, суму, страху, радості, кожне з яких супроводжується певними виразами обличчя; переживання почуттів настільки сильних, що помітні як самій людині, так і її оточуючим; звернення уваги на емоції та врахування їх у прийнятті рішень. Проблема копінг-поведінки відносно недавно стала розроблятися у психології.

На сьогодні вивчення психології взаємозв'язку долаючої поведінки та емоційного інтелекту в Україні ще знаходиться на стадії формування. Це виразно контрастує з тим фактом, що сучасна українська психологія спирається на дуже потужну методологічну базу, яку закладено цілою плеядою вітчизняних учених. У сучасних дослідженнях поняття «копінг» вживають для означення поведінки людини не тільки у скрутних життєвих ситуаціях, а й у звичайних умовах, коли потрібно долати повсякденні труднощі (наприклад, проблеми у сімейних стосунках, професійній, матеріальній сферах тощо). Крім того, учені звертають увагу, що застосовуючи копінг, людина виявляє й конструктивну активність, наприклад, проживає подію, а не прагне заховатися від неї за бронею психологічного захисту. Особливості емоційного інтелекту яскраво проявляються в контексті навчання і виховання, так як саме в такому середовищі особливо часто виникають різноманітні оціночні ситуації, які викликають стан емоційного перенапруження, що знаходить відображення в стилі поведінки підлітка. В даний час освітні організації мають право самостійно складати авторські концепції, вести корекційну роботу по унікальним програмам, організовувати педагогічні та психологічні експерименти, з метою поліпшення комфортності освітнього середовища і забезпечення умов для особистісного зростання учнів

Продуктивними методами розвитку емоційного інтелекту є: психогімнастичні вправи, ігри, арт-терапія, тренінги спрямовані на вивчення емоцій, почуттів, бесіди, методи групового впливу. Велика розмаїтість засобів роботи з психоемоційної

сферою особистості дає нам можливість скласти розвиваючу програму для підлітків по формуванню компонентів емоційного інтелекту. Використовуючи різні методи, ми можемо спонукати дітей до вивчення їх внутрішнього світу через різні модальності, тим самим здійснюючи вихід великого потоку почуттів і одночасне їх усвідомлення і вербалізацію. Ці процеси будуть активно впливати на розвиток компонентів емоційного інтелекту, пов'язаних з розумінням своїх і чужих емоцій, а також закладати міцну основу для формування навичок управління власним станом і станом оточуючих людей.

Емоційний інтелект є дуже важливою складовою особистості того, хто навчається, він може обумовлювати його подальший процес адаптації та успішної самореалізації. Включає в себе здатність розуміти свої і чужі емоції, а також керувати ними. Пізнання емоційної сфери починається ще в період дитинства, але досягає найвищої точки розвитку саме в підлітковому віці, коли відбувається серйозна перебудова не тільки організму, але і особистості в цілому. Підліток зосереджується на собі, він намагається зрозуміти себе, свій внутрішній стан, знайти новий чуттєвий досвід, отримати конструктивну емоційну віддачу, проте самостійно не завжди здатний це робити.

В сучасності повинні створити сприятливі соціально-психологічні умови не лише для навчання та виховання, а й для формування таких властивостей особистості, які б забезпечили психічне здоров'я та емоційне благополуччя в суспільстві.

Література

1. Андреева, І. Н. Азбука емоційного інтелекту / І. М. Андреева. - Санкт-Петербург: БХВ-Петербург, 2012.

2. Гоулман, Д. Емоційний інтелект: Чому він може означати більше, ніж IQ / Д. Гоулман; - Москва: Манн, Іванов і Фербер, 2014.

3. Дерев'янка С. П. Емоційний інтелект як чинник соціально-психологічної адаптації особистості до студентського середовища. – К., 2009. – 20 с.

4. Заброцький М.М. Вікова психологія: навч. посібник. К.: МАУП, 1998. - 92 с.

5. Носенко Е.Л., Коврига Н.В. Емоційний інтелект: концептуалізація феномену, основні функції. К.: Вища школа, 2003. - 126 с.

6. Костюк Г.С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. К.: Рад. школа, 1989. - 608 с.

7. Д.В. Люсин, Новая методика для измерения эмоционального интеллекта: опросник ЭМИн, Опубликовано в: Психологическая диагностика. 2006. - № 4. - С. 3 – 22.

ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ АГРЕСИВНОСТІ ОСОБИСТОСТІ ПІДЛІТКІВ

Архипова Т. М.

студентка 1 курсу магістратури

ФПСР імені І.І. Мечникова

Науковий керівник: Данілова О. С.,

**Кандидат психологічних наук, доцент кафедри клінічної психології ФПСР
ОНУ імені І.І.Мечникова**

Актуальність дослідження: Проблема агресії є однією з найактуальніших на сучасному етапі розвитку суспільства. Майже кожен день в газетах і журналах, по радіо і телебаченню повідомляється про агресивні прояви. На загальному тлі зростання агресії спостерігається сплеск дитячої агресивності, яка, як показують лонгітюдні дослідження, проведені за кордоном, досить стабільна в часі, і проявляє сильну тенденцію (в 40 - 50%) переростати в юнацькому і дорослому віці в стійку правопорушну поведінку.

Оскільки прояви агресивної поведінки посилюються в підлітковому віці для дослідження вибрано групу дітей старшого шкільного віку.

Мета дослідження: провести теоретичний опис і провести експериментальне дослідження гендерних особливостей агресивної поведінки у підлітків.

Об'єкт дослідження: прояв агресивності у дітей старшого шкільного віку (15-16 років).

Предметом дослідження є гендерно-специфічні прояви агресії у дітей старшого шкільного віку.

Методики дослідження:

-методика самооцінки психічних станів по Айзенку;

- метод опитування Басса-Дарки;
- тест агресивності за методикою Л. Г.Почебут.

Теоретичну та методологічну основу вивчення проблеми агресивності, становлять роботи таких відомих вчених, як Ричардсон Д., Берон Р., а також: З. Фрейд, К. Лоренц, Л. Берковіц, С. Розенцвейг, А. Бандура, А. Басс, Л. М. Семенюк, М. Б. Алфімова, А. І. Захаров та інші, всі вони працювали над природою і механізмом психічного розвитку підлітків.

База дослідження. Подільська загальноосвітня школа №9, м. Подільськ.

Контингент дослідження. Для участі в дослідженні взято групу підлітків 10-11 класів даної школи, яка складається з 80 осіб: 40 дівчат та 40 юнаків.

Опитувальник Айзенка показав, що більшість показників є в межах норми. Розглянемо їх детальніше: у 44% дівчат і 29% хлопців рівень агресивності низький; у 53,5% дівчат і 61% хлопців показник агресивності середній; і лише у 2,5% дівчат і 10% хлопців цей показник виявився високим.

Проведене дослідження за методикою Басса-Дарки отримало такі результати: рівень фізичної агресії у 25% дівчаток і 18% хлопчиків низький; у 68% дівчаток і 51% хлопчиків – середній; у 7% дівчат і 31% хлопців – високий.

Індекс агресивності на високому рівні виявлено у 2 хлопчиків (2,5% всієї досліджуваної групи), ще в двох цей показник на межі норми. У решти респондентів (і хлопців, і дівчат) індекс агресивності знаходиться в нормі.

Третє дослідження було проведено за методикою Почебут Л. Г. тестування, за цією методикою отримали наступні середні значення:

- вербальна агресія на високому рівні у 30% дівчат і хлопців. Отримані дані говорять про те, що діти в своєму спілкуванні використовують словесні образи.
- фізична агресія: високий рівень – 10% дівчат і 38% хлопців. Ці результати свідчать про можливість застосовувати фізичну силу до інших людей.
- предметна агресія високого рівня – у 17% дівчат і 8% хлопців.
- високі показники емоційної агресії у 17% дівчат і 6% хлопців характеризують даних дітей недоброзичливими, вони відчувають емоційне відчуження в спілкуванні з іншими людьми.

- самоагресія: низький рівень у 25% і хлопців, і дівчат; середній рівень – 38% всіх респондентів; високий рівень – у 37% дітей. Діти з високим рівнем самоагресії мають ослаблені механізми психологічного захисту.

Висновок. Дослідження дає нам можливість підтвердити гіпотезу про те, що дівчаткам і хлопчикам властиві гендерно-специфічні прояви агресії (першим більш властиві вербальні і непрямі її види, другим - фізичні і прямі); дані особливості обумовлені впливом гендерно-асиметричною соціалізації. Аналіз показує, що досліджувана проблема багатоаспектна і багатогранна. У нашій роботі відображені лише ті її сторони, які випливають з висунутих завдань. Можна зробити висновок, що для зниження рівня агресії - любов, взаєморозуміння і вміння знаходити компроміси в тих ситуаціях, які викликають виникнення агресії, дітям необхідно прививати з малечку, що на зло не потрібно відповідати злом і не потрібно в усьому шукати винних, необхідно почати з самого себе, коли ти будеш у злагоді з самим собою, тоді й з іншими людьми не буде проблем.

Література

1. Аверін В. А. Психологія дітей та підлітків – СПб.: Вид-во Михайлова В. А. 2013. – 379 с.
2. Борисова И. В., Бирякина В. И. Гендерные особенности агрессивности юношей и девушек. Текст научной статьи по специальности «Психологические науки» 2016. 123 с.
3. Говорун Т. В., Кравець В. П., Кікінежді О. М. та ін. Гендерні дослідження: монографія. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2013. 448 с.
4. Платонова З. Н. Проявление агрессии у подростков-спортсменов. Текст научной статьи по специальности «Психологические науки» 2017. 98 с.
5. Вэрон R., Rychardson D. Ahressyia : monohrafyia. — SPb.: Pyter, 2001. 352 s.
6. Krahe V., Busching R. / The Contagious Effect of Deviant Behavior in Adolescence: A Longitudinal Multilevel Study / 2017. 543 p

ГЕНДЕРНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОЇ РЕКЛАМИ

К.І. Прокоф'єва

студентка 1 курсу магістратури

спеціальності «Соціальна робота»

науковий керівник: старший викладач Дубініна Я.П.

ФПСР ОНУ імені І.І.Мечникова

В сучасному суспільстві реклама відіграє велику роль у формуванні суспільної думки, стандартів життя, оцінок людей та подій. Не оминають ці зміни й уявлення про нормативні гендерні моделі. Реклама передає інформацію не лише про послуги, товари, ринки, але й про міжособистісні стосунки між чоловіками та жінками. Слід зазначити, що рекламне повідомлення майже завжди є гендерно орієнтованим, озвучується або жінкою або чоловіком як виконавцем тієї чи іншої гендерної ролі. Соціальна реклама ж спрямована на зміну моделей суспільної поведінки і залучення уваги до проблем соціуму.

Рекламодавці природнім чином «продають» споживачу загальновизнану версію соціального, соціально-гендерного світу та взаємовідносин у ньому, тобто «підказують», що очікують від нас оточуючі в більш або менш типовій ситуації та якими повинні бути ваші дії. При створенні та розміщенні рекламного оголошення враховується, на кого вона розрахована, перш за все хто є адресатом, і у зв'язку з чим у рахунок приймається специфіка гендерної цільової аудиторії.

У рекламно-гендерному полі чоловіки, на відміну від жінок, не так глобально та гостро ідентифікуються. Їх поведінка не може бути повністю зведена до поняття статевої приналежності, швидше вона виступає в якості вираження їх соціального статусу та індивідуальності. Жінки ж, більшою мірою виражають в рекламно-фізичній мові статеvu приналежність: їх поведінка менше вказує на їх соціальний статус, в першу чергу вона інтерпретується з урахуванням сексуального сприйняття. Однак, останнім часом статус ділової жінки набуває все більшого поширення, тобто соціальний статус жінки змінюється, і «чоловіча логіка», що відсилає до патріархальних стереотипів, вже не є головною.

За останні роки світ прагне позбутись від існуючих гендерних стереотипів (спрощені, схематизовані, емоційно чітко забарвлені стійкі образи чоловіків і жінок), які мають на нас великий вплив та нав'язують певні соціально-типові ролі. Насамперед це пов'язано з тим, що будь-який гендерний стереотип, який ми бачимо у рекламі, сприймається нами без будь-якої попередньої критичної оцінки, навіть, якщо у ній містяться явні сексистські підтексти. Що призводить до того, що змінюється ставлення до гендерних ролей, гендерної рівності.

Цілком зрозуміло, що рекламні гендерні стереотипи використовуються для досягнення конкретної маркетингової цілі. Однак проведенні експериментальні дослідження наукових співробітників Університету штату Огайо дійшли до висновку, що використання сексистських повідомлень, гендерних стереотипів неефективні, а навпаки загрожують виникненню конфліктів з потенційною аудиторією.

У квітні 1996 р. Європейський Союз ухвалив резолюцію «Про образ жінки в рекламі і засобах масової інформації». ЄС призвав Європейську Комісію і країн-членів ЄС сприяти створенню більш різнопланових і реалістичних портретів жінок і чоловіків, а також вжити відповідні заходи для введення заборони на дискримінацію за ознакою статі.

Таким чином, стереотипи масової свідомості, на які багато в чому спирається реклама, вказують на жорстку структурованість суспільства за ознакою статі, з беззаперечною перевагою чоловіка. Що дозволяє говорити про домінуючу «чоловічу» групу та «підлеглу» жінок, які визначаються у свідомості суспільства як «інші», що однозначно прослідковується в сучасній рекламі. Отже, не дивно, що секрет успіху в рекламній справі залежить від звернення до сталих гендерних стереотипів.

Важливим рішенням є впровадження нейтральної гендерно-соціальної реклами, яка вже почала набирати певні обороти в зарубіжних країнах, руйнуючи гендерні стереотипи та упередження щодо рівності. Серед державних інституцій в Україні, які працюють у напрямку боротьби з дискримінаційною рекламою: Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів, Індустріальний гендерний комітет з реклами, Національна рада з питань телебачення і радіомовлення, Управління з питань дотримання прав дитини, недискримінації та гендерної рівності секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. Наприклад, громадська організація Ліга захисту прав жінок «Гармонія рівних» запустила сервіс, за допомогою якого в режимі онлайн люди можуть скаржитись на тих, хто, на їх думку, тиражує сексистські меседжі в рекламі, зокрема в соціальній.

У 2018 році і Верховній Раді України було запроваджено проект № 8558 про внесення змін до Закону України «Про рекламу» щодо протидії дискримінації, в якому розглядаються питання, що:

- принижують гідність людей за ознакою статі;
- транслиують стереотипні уявлення про інтелектуальні, фізичні, соціальні чи іншого роду переваги однієї статі над іншою;
- тиражують стереотипні ролі, що обмежують свободу життєвого вибору людини;
- використовують людину винятково як сексуальний об'єкт із метою привернення уваги споживачів;
- будуються на неоднозначних виразах із натяками на сексуальні стосунки;
- демонструють фізичне насильство представників однієї статі над іншою.

Також, в 2019 році Міністерство інформаційної політики України представило серію відеороликів про гендерну рівність та протидію стереотипам у професійній діяльності. У соціальній рекламі йде мова про чоловіків і жінок, які працюють на посадах, які звикли вважатись «не жіночими» або «не чоловічими». Метою цієї інформаційної реклами є протидія стереотипним уявленням про професії та показ того, що жінки та чоловіки мають право на рівну оплату праці та свободу у виборі професії.

Отже, можна зробити наступні висновки:

- що різниця між гендерним статусом чоловіка та жінки в соціальному, економічному чи політичному житті поступово призводить до появи як в рекламі так і в житті рівності між ними;
- однак, незважаючи на позитивну динаміку у боротьбі із дискримінацією за ознакою статі в рекламі, все ж регулярно можна зустріти прояви сексизму;
- при написанні гендерно-чутливих рекламних та інформаційних текстів потрібно уникати ігнорування, глузування, зневажання, використання непристойних натяків, висловів, що мають подвійний та неоднозначний зміст.

Література

1. Беликова Ю. Моделі гендерних ідентичностей в рекламі: контент-аналіз // Методологія, теорія та практика соціологічного дослідження сучасного суспільства. – Харків: ВЦ Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. – 2004. – С. 409-412
2. Бучинська О. Гендерні образи сучасної реклами [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/26816/MU_18_4_2.pdf?sequence=1&isAllowed=y
3. Грошев И. В. Рекламные технологии гендера / И. В. Грошев // Общественные науки и современность. – М., 2000. – № 4. – С. 75.
4. Гусейнова И. А. Гендерный аспект в текстах современной рекламы (на материалах журнальной прессы ФРГ) / И. А. Гусейнова, М. В. Томская // Филологические науки. – М. : МО РФ, 2000. – № 3. – С. 86.
5. Проект № 8558 про внесення змін до Закону України «Про рекламу» щодо протидії дискримінації [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://ips.ligazakon.net/document/view/ХН6LQ00А?an=4>

ВПЛИВ ГЕНДЕРНИХ РОЛЕЙ НА ФОРМУВАННЯ ВЗАЄМОВІДНОСИН В СІМ'Ї

Чебанова К.М.

1 ск. курс спеціальність 231 «Соціальна робота»,

ОНУ імені І.І. Мечникова

Науковий керівник: Гладченко С.В.

докторант, кандидат історичних наук, доцент

кафедри соціальної роботи ФПСР

ОНУ імені І.І. Мечникова

За останній час у психологів, соціологів і демографів все частіше можна зустріти висловлювання про те, що такі інститути як шлюб і сім'я, вичерпали весь свій потенціал і потроху відходять у минуле. Перетворилися функції сім'ї, видозмінилися соціальні ролі подружжя, їх очікування, пов'язані зі шлюбом і сімейним життям.

Сім'я – це соціальна спільність, заснована на шлюбі та спорідненні, члени якої зацікавлені у спільному проживанні. Це історично конкретна система взаємин подружжя, яка заснована на народженні й вихованні дітей, спільному побуті та бюджеті [1].

Завдання сім'ї – відтворення потомства, накопичення і передача досвіду трудової діяльності батьків дітям, певні форми та способи задоволення первинних (природних) і вторинних (соціальних) потреб, виховання певних моральних норм поведінки, формування конкретних психологічних відносин [4].

Гендерні взаємини батьків та дітей формуються, здавалося б, в умовах конвергенції статей: заводячи дітей, чоловік та дружина повинні спільно займатися їх вихованням. Злагожені відносини між чоловіком та дружиною, між батьками й дітьми (обох статей) мають бути результатом конвергенції. Але і тут фігурує примаскована статева сегрегація, яка проявляється в різному виконанні батьківських ролей [1].

В багатьох культурах чоловік та дружина поділяють між собою функції в сім'ї. Т. Парсонс та Р. Бейлз називають ці ролі інструментальної та експресивної, відповідно чоловік – годувальник, а дружина – берегиня домашнього вогнища. Коли в сім'ї з'являються діти, подружжя продовжують такий поділ. Чоловік піклується про фінансове становище сім'ї, він повинен заробляти гроші, щоб діти не були голодні, одяг відповідав віку та пори року, отримали освіту і так далі. Дружина, у свою чергу, виконує домашню роботу і виховує дітей.

Між жінками та чоловіками виділяють такі відмінності:

- 1) У використанні інструментального або експресивного лідерського стилю;
- 2) В ступені грубої фізичної взаємодії;
- 3) В різній сенситивності до проявів емоцій у дітей;
- 4) В прояві або взаємності, або владної асертивності при пред'явленні вимог;
- 5) В конфронтації та дисципліні;
- 6) В навчанні та інформуванні дітей [3].

Сексизм і статево-рольові стереотипи пронизують весь процес виховання дитини: вони починають проявлятися з моменту народження, задаючи різні напрями розвитку дівчат і хлопчиків. Розглядаючи відмінні риси в процесі соціалізації, Маргарет Мід писала про так званий «подвійний ланцюг очікувань», який пов'язує як хлопчиків, так і дівчат. У більшості випадків хлопчика готують до того, що він завжди повинен добиватися поставлених собою цілей, а дівчинку, за рідкісним

винятком, – показувати свою неспроможність і беспорядність. Саме тому в процесі гендерної соціалізації важлива роль відводиться сім'ї.

Е. Макабі у своїх роботах пише, що статеві ролі матері та батька стосовно дітей мають істотний різновид в таких аспектах:

- 1) Розподіл видів відповідальності за дітей;
- 2) Стилi поведінки матері та батька;
- 3) Істотний показ в поведінці гендерно-типових рис своєї статі;
- 4) Розбіжність манери поведінки стосовно сина й дочки;
- 5) Прагнення посилювати статеву сегрегацію або конвергенцію щодо дітей [3].

У хлопців та дівчат, під впливом статево-рольових стереотипів батьків також закладається різне сприйняття своїх здібностей і досягнень. Дослідження фахівців показують, що у батьків обдарованих дівчат більше стереотипів, які деформують оцінку здібностей дочок і впливають на їх очікування успіху. Важливо відзначити, що погляди батьків, які відносяться до здібностей їхніх дітей, виявляються більш значущими для самосприйняття дитини, ніж власні успіхи, оскільки в дошкільному та молодшому шкільному віці оцінка оточення є більш значущою, ніж самооцінка. У випадку обдарованих дочок, особливо які мають здібності до математики, стереотипні переконання батьків в тому, що рівень здібностей не дозволить їм досягти успіху, змушують дівчат дуже рано відмовлятися від відповідного навчання. Невдачі хлопців, сприймаються майже як особистісні недоліки, особливо в точних науках. Саме тому дуже часто до хлопчиків пред'являються підвищені вимоги успіхів у навчанні, спорті та інших видах діяльності, а іноді, незалежно від того які їм здібності властиві і які в них бажання. Щодо дівчат це відбувається рідше, в основному, тоді, коли батьки спочатку були налаштовані на народження хлопчика і не змогли надалі змиритися з народженням дівчинки [4].

За твердженням Е. А. Здравомислової і А. А. Темкіної, найбільш поширеним та панівним гендерним стереотипом в суспільстві, є «стереотип матері, яка працює», відповідно до якого вважається, що жінка повинна працювати та бути матір'ю. До цієї ролі підготовка дівчат здійснюється в сім'ї, а також і в інших інститутах соціалізації. Постійно відтворювалася й відтворюється подвійна орієнтація – на

материнство і пов'язане з ним шлюб, з одного боку, й на активність у професійній сфері, з іншого, хоча останнім часом гендерні контракти стали більш різноманітними.

В нашому суспільстві поширений той факт, що жінки виконують більше обов'язків по вихованню та доглядом за дітьми, виходячи з цього, саме вони будуть чинити сильний вплив на дітей, більше спілкуватися з ними та мати ближчі міжособистісні відносини ніж чоловіки. Якщо протягом першого року життя батько, дуже мало спілкується з дитиною, то і надалі він відчуває труднощі у встановленні контакту з ним і, зазнавши невдачі, іноді зовсім відмовляється від таких спроб. Якщо у батька немає навичок спілкування з дітьми, він може так і не знайти спільної мови з власною дитиною. Однак, дана подія не враховує професійної реалізації, яка за вагомістю для сучасних чоловіків стоїть на першому місці [2].

Останнім часом сім'я як соціальний інститут і як мала група стає об'єктом вивчення представників різних гуманітарних дисциплін. Трансформація сучасного українського суспільства привела до формування нового типу сім'ї, який характеризується відсутністю патріархальної субординації й висуненням на перший план емоційних відносин і індивідуальних прагнень[5].

Використання гендерного підходу при вивченні соціології сім'ї дозволило розкрити нові аспекти її життєдіяльності, нові характеристики взаємин між її членами. На відносини між подружжям впливають кілька факторів: тип шлюбу, зв'язок сексуальних відносин з ієрархічною структурою суспільства, працює дружина або займається домашнім господарством, хто лідер в родині й культура, «в якій складаються уявлення про гендерні подружніх ролях [3].

Роль сім'ї в нашому суспільстві в процесі гендерної соціалізації має вельми специфічний характер: з одного боку, в сім'ї стимулюється засвоєння традиційних уявлень про мужність і жіночності, а з іншого, дівчатка орієнтуються на професійну активність, яка не входить в число «суто жіночих» якостей, в той час як хлопчики відчувають недостачу позитивних моделей поведінки.

Література

1. Берн Ш. Гендерная психология. (Секреты психологии) СПб.: прайм-ЕВРОЗНАК, 2001. – 320 с.
2. Надолинская Л.Н. Трансформация гендерных отношений: социокультурный анализ / Л.Н.Надолинская. – Ростов н/Д : Изд-во юж. федер. ун-та, 2007. – 288 с.
3. Мезенцева Е.Б. Гендерные стереотипы и изменение повседневности (семья, поколения, религия) - 2005. - №5. – 312 с.
4. Церетели М.О. Традиционная культура, гендерные стереотипы и установка // Мир психологии. - 2004. - №3. - 264 с.
5. Гладченко С. ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ГЕНДЕРНОГО ПІДХОДУ В ОСВІТУ // The 13 th International scientific and practical conference «PROBLEMS OF IMPLEMENTATION OF SCIENCE INTO PRACTICE» (20-21 April, 2020). Oslo, Norway 2020 ISBN: 978-1-64871-608-9 URL: <http://isg-konf.com>.

ГЕНДЕРНА СОЦІАЛІЗАЦІЯ ДІТЕЙ: ЧИ МОЖЛИВЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ БЕЗ НАВ'ЯЗУВАННЯ СТЕРЕОТИПІВ

Д.В. Буряченко

Студентка 3 курсу спеціальності «Соціальна робота»

Науковий керівник: К.О. Кулава

старший викладач кафедри соціальних теорій

ОНУ ім. І. І. Мечникова

Актуальність: Орієнтованість політики України на вступ до Європейського Союзу зумовлює політичні та соціокультурні зміни, інтеграційні та економічні процеси, які створюють передумови для впровадження гендерних підходів у вихованні. У процесі реформ особлива увага приділяється проблемі створення рівних умов для представників обох статей з рівними правами та можливостями, які закріплені у законодавчих документах. Так як соціальний працівник в рамках діяльності соціальної служби виступає агентом соціалізації, а одним з його основних завдань є реалізація державної політики, то провідним напрямком роботи щодо гендерного підходу є консультація різних верств населення, у тому числі батьків і педагогів, адже на даний момент бракує посібників, дидактичних матеріалів та методичних рекомендацій для гендерного виховання дітей різного віку.

Більшість наукових джерел визначають поняття «гендерна соціалізація» як «процес засвоєння людиною соціальної ролі, визначено для неї суспільством від народження, залежно від того, чоловіком або жінкою вона народилася», а «соціальні

ролі» як «норми та правила поведінки жінок і чоловіків, що ґрунтуються на традиційних очікуваннях, пов'язаних з їх статтю» [4]. Тобто основою гендерної соціалізації є гендерні стереотипи, які допомагають підтримувати існування прийнятих гендерних ролей, норм, моделей поведінки і мислення, прийнятих в культурі.

В останні роки багато вчених критикують уявлення про жіночі та чоловічі гендерні ролі через їх обмежувальний вплив на особистість[3]. Негативний вплив гендерних стереотипів на особистість детально описано у «Стратегії гендерної рівності Ради Європи на 2018 – 2023 роки». Згідно з даним документом, стереотипи можуть обмежити розвиток природних талантів та здібностей дівчат і хлопців, жінок та чоловіків, їх наукових та професійних уподобань та досвіду, а також можливостей у житті загалом. Наслідком функціонування таких упереджених тверджень є нерівне розподілення жінок і чоловіків у різних професіях, а у випадку діяльності обох статей в межах одного сектору чоловіки зазвичай займають високі посади з точки зору заробітної плати та професійної ієрархії. При цьому існує проблема додаткової неоплачуваної домашньої праці жінок, яка також чинить тиск і створює перепони для самореалізації [4].

На сучасному етапі неможливо абсолютно відмовитися від гендерних стереотипів, адже основна роль у такому вихованні дитини належить навчальним закладам. У шкільні роки у дитини настає базовий період формування гендерної культури, моральних цінностей [5].

Тому зміна застарілих стереотипів є важливим напрямком сімейного виховання, яке полягає у поясненні дитини її індивідуальності, незалежно від притаманних їй рис характеру і статі, можливості виконання різноманітних суспільних ролей в залежності від власних бажань та вмінь[1]. Також велике значення має те, як батьки спілкуються з дитиною, адже під час комунікації можливе використання фраз, які укорінюють гендерні стереотипи (наприклад фрази щодо недопустимості використання саме дівчатами насилля і виправдовування такого явища у випадку вчинення його хлопчиком, хоча фізична агресія повинна бути заборонена дітям будь-якої статі).

Відмова від гендерних стереотипів у вихованні дітей – поширене явище у країнах Європи, яке має назву гендерно-нейтральне виховання і яке засноване на ідеї поваги особистості дитини і бажанні дати йому можливість самостійного вибору у т.ч. гендеру. Прихильники такого стилю виховання:

- ретельно підбирають контент - книги, мультфільми і будь-який контент, який обирає дитина, впливає на формування особистості;
- не нав'язують вибір речей певного кольору – розподіл одягу на «жіночий» та «чоловічий» за кольором останнім часом сприймається лише за вдалий маркетинговий хід, який не повинен заганяти дитину в суворі рамки. Значно важливішим є самопочуття дитини і її індивідуальний вибір. Сюди ж відносяться заняття та захоплення (і уявлення про майбутню професію, які звідси випливають) – які не повинні піддаватися осуду лише через те, що така діяльність в більшості притаманна представникам певної статі;
- намагаються не використовувати «гендерних» слів - створення гендерно-нейтральної мови, в якій відсутні відсилання до якоїсь статі, використання фемінітивів. Вважається, що при змішуванні досягнень дитини і гендеру підсилюється зв'язок, що успіхи пов'язані з гендером, а не особистістю [2].

Таким чином можна зробити висновки, що виховання дітей без нав'язування гендерних стереотипів дуже дискусійне питання. Головною проблемою є те, що, хоч Україна і здійснює політичний рух у напрямку Євроінтеграції, та більшість населення не готова сприймати зміни, які стосуються гендерної політики України. Необхідно змінювати застарілі моральні принципи і норми поведінки шляхом впровадження нових – принципів толерантності, поваги до людини та сприйняття її як особистості з індивідуальними рисами, які можуть проявлятися незалежно від статі. В такому випадку можна позбутися застарілих укорінених тверджень, що дозволить виховувати дітей на засадах європейського суспільства.

Література

1. Гендерна соціалізація дітей: чи можливе виховання без нав'язування стереотипів? [Електронний ресурс] // Повага – кампанія проти сексизму в медіа і політиці. – 2015. – Режим

доступу до ресурсу: <https://povaha.org.ua/genderna-sotsializatsiya-ditej-chy-mozhlyve-vyhovannya-bez-navyazuvannya-stereotypiv/>.

2. Горфіль М. С. Що таке гендерно-нейтральне виховання і як сучасні батьки до нього прийшли [Електронний ресурс] / М. С. Горфіль. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://n-e-p.ru/genderneutral/>.

3. Емірільясова С. С. Про необхідність руйнування стереотипів: гендерний аспект / С. С. Емірільясова. // Вісник Запорізького національного університету. – 2009. – №2. – С. 1 – 4.

4. Стратегія гендерної рівності Ради Європи на 2018 – 2023 роки [Електронний ресурс]. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://rm.coe.int/prems-041318-gbr-gender-equality-strategy-2023-ukr-new2/16808b35a4>.

5. Цокур О. Гендерна соціалізація особистості [Електронний ресурс] / О. Цокур, І. І. – 2007. – Режим доступу до ресурсу: <https://osvita.ua/school/method/upbring/1660/>.

ОСОБИСТІСНІ ЯКОСТІ І ОСОБЛИВОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ПСИХОЛОГІВ З УРАХУВАННЯМ ГЕНДЕРНОГО АСПЕКТУ

Щерблюк О. І.

Студентка 3 курсу факультету психології та соціальної роботи ОНУ імені

І.І.Мечникова

Науковий керівник: Данілова О. С.

кандидат психол. наук, доцент кафедри клінічної психології

ОНУ імені І.І.Мечникова

Актуальність проблеми полягає в тому, що на даний момент в Україні ми бачимо що цінуються психологи-професіонали в різних галузях, які здатні на високому рівні виконувати різноманітні професійні обов'язки, дане питання ми розглядаємо крізь призму гендерного аспекту.

Предмет нашого дослідження полягає в теоретико-методологічному огляді наукової літератури на тему особистісних якостей і особливостей фахівців психологів.

Вивчення проблеми формування професійної та особистісної готовності майбутнього психолога репрезентовано у психологічній літературі широким колом дослідників, зокрема: І.Н. Андрєєвою, О.Ф.Бондаренком, І.В. Вачковим, С.П. Дерев'янко, Є.П. Ільїним, М. Аміновим, О. Бодальовим, О. Власовою, В. Карандашевим, О. Санніковою, Н. Чепелевою та ін.

Професіоналізація в психологічній сфері діяльності виступає, як указує О. Бондаренко, не тільки процесом входження й освоєння професії, але й, одночасно, здійснення особистісного та професійного саморозвитку, формування норм, мети, змістів професії та засобів їх досягнення. Якість і успішність професійної діяльності психолога, насамперед, залежить від того, чи зможе студент-психолог, перебуваючи в освітньому просторі, побудувати власну модель професійної діяльності, яка включатиме не тільки впевнене володіння технологією професійної діяльності, але й ціннісне-рольове бачення майбутньої професії та себе в ній. [4]

Чепелева Н. В наголошувала, що майбутньому психологу необхідна і сенситивність, інакше кажучи, чутливість. Якщо ви добре відчуваєте настрій іншої людини, вмієте здогадатися про її потреби, відчуваєте біль і радість близьких як свою власну, отже, ви володієте ще однією важливою якістю. Потрібно сказати, що вона, взагалі-то, розвивається, але її початковий рівень має значення. [5]

Р. Кеттел наприклад, проводив вивчення психологічних якостей, які відрізняють психологів-дослідників від психологів-практиків. За допомогою 16-факторного особистісного опитувальника, який дозволяв побудувати "професійні портрети", вивчалася залежність ефективності їх професійної діяльності від особистісних рис. Ця залежність висловилося в наступних формулах:

- для психолога-практика: Ефективність = $0,72A + 0,29B + 0,29H + 0,29N$;
- для психолога-дослідника: Ефективність = $0,31A + 0,78B + 0,47N$ [3]

Аналіз літератури, проведений Т. А. Верняевой, і її емпіричне дослідження [2] показали, що для психолога-дослідника необхідні ті ж загальні властивості особистості, які необхідні для вчених будь-якої фундаментальної науки. Специфіка полягає лише в вираженості комунікативних якостей, що пов'язано із загальною установкою психологів на вивчення людини. В силу того що в більшості дослідницьких ситуацій в психології потрібна взаємодія психолога-дослідника і випробуваного, вони виявляються необхідними.

За даними Н. А. Аминова і М. В. Молоканова [1], для психолога з практичною орієнтацією виявилися характерними: виражена готовність до контактів; загальна інтелектуальність; вміння підтримувати контакти, тобто стресостійкість в процесі

спілкування; вміння контролювати свою поведінку, тобто зберігати емоційний самоконтроль в процесі спілкування; атракція (привабливість); емоційна заразливість; емпатія; опора на себе в прийнятті рішень.

Наше дослідження ми проводимо на базі ОНУ імені І.І.Мечникова, наш університет відрізняється тим, що вже багато років несе високу планку підготовки фахівців які успішно реалізуються в практичній і дослідницькій діяльності. Також університет займається перекваліфікацією студентів які вже мають першу освіту. Студенти 1 курсу післядипломного навчання стали нашими реципієнтами.

В результаті пілотажного дослідження ми можемо сказати, що тільки незначна кількість реципієнтів 2% навчається підтримуючи модні тенденції та для підтримки престижу соціальної ніші і це нас може тільки тішити. У зв'язку з оглядом наукової літератури та проведеними методиками ми продовжуємо дослідження. І завдяки методу лангітуду ми зможемо порівняти ті якості з якими реципієнти прийшли в університет з набутими в період навчання.

Література

1. Амінів П. Л., Молоканов М. В. Про компонентах спеціальних здібностей майбутніх шкільних психологів // Психологічний журнал. 1992. Т. 13. № 5. С. 108.
2. Вериясва Т. А. Профессионально-личностный портрет психолога : дис.... канд. психол. наук. СПб.: СПбГУ, 1997. С. 48.
3. Кеттелла Р. Вибойщик І.В Особистісний багатофакторний опитувальник «ЮУрГУ» 2000. С. 39
4. Овсянецька Л. П. До проблеми психологічної сутності домагань особистості / Л. П. Овсянецька // Філософія, соціологія, психологія. – Івано-Франківськ : Прикарпатський ун-т ім. В. Стефаника, 1999. – Вип. 3. – № 1. – С. 55–62.
5. Чепелева Н. В. Формування професійної компетентності в процесі вузівської підготовки психолога практика / Н. В. Чепелева // Актуальні проблеми психології. – К. : Інститут психології АПН України. –1999. – С. 271– 279.

ПРОБЛЕМИ ПОДРУЖЖЯ НА КАРАНТИНІ

Науменко А.В.

Студентка 3 курсу спеціальність психологія факультету Психології та соціальної роботи ОНУ

Науковий керівник: Коваленко О.П

кандидат філософ. наук, доц. кафедри соціальної роботи
ФПСР ОНУ імені І.І.Мечникова

Карантин - це безумовно не тільки багато вільного часу та можливість відкривати нові грані в собі, але й випробування для кожного нас. Особливо сильно це відчувають подружні пари адже знаходитись 24/7 з людиною в одному приміщенні протягом невизначеного терміну є неабияким викликом для будь-якої особистості. Навіть якщо ця людина твій коханий чи кохана.

Незважаючи на те, що карантин це справжній челлендж для сімейних пар, більшість конфліктів виникає через старі проблеми, які компенсувались та маскувались за рахунок проведення часу в офісі, з друзями і наодинці. До цього подружжя мало змогу не вирішувати ці конфлікти, а просто переносити фокус уваги на інші справи, але зараз вони повинні вирішувати непорозуміння тут і зараз.

Невміння комунікувати - одна з найпоширеніших проблем через які подружжя сваряться на протязі життя, і під час карантину ця проблема загострюється першою адже комфорт життя повністю залежить від того, наскільки чоловік і дружина добре розуміють один одного, бажання свого партнера, його особливості та потреби і поважають їх. Це впливає на організацію розкладу дня, робочого простору (якщо один з подружжя або обидва працюють віддалено), використання окремих помешкань/речей у квартирі, вибудовування особистих кордонів.

Ще одна проблема, яка в умовах постійного знаходження в одному помешканні ускладнює життя подружжя - це різність поглядів та реагування на одну й ту саму подію. Це питання можна розглянути з двох боків.

По-перше, складність полягає в тому, що кількість сварок в подружжях з різними поглядами в політиці збільшується. Це відбувається через те, що усі розмови зводяться до обговорення питань пов'язаних з коронавірусом, тому що увесь фокус уваги ЗМІ, інтернет-ресурсів та ін. на цьому питанні, що і відображається на кожному з нас.

А по-друге, чоловік і дружина можуть по-різному відреагувати на стрес і по-різному його долати. Навіть на наше лібідо стрес впливає по-різному: за словами

Брітні Блер, клінічного психолога і секс-психотерапевта в Північній Каліфорнії, стрес знижує лібідо 85 відсотків людей і для 15 відсотків воно залишається незмінним.

Ще одна проблема, яка хоч і не відноситься до психологічних, але дуже впливає на психологічний стан подружжя - це фінансові складнощі, які викликані скороченням робочих місць та обмеженнями для різних видів бізнесу під час карантину. Втрата роботи одним з партнерів або обома може викликати не тільки фінансові труднощі, але й депресії і навіть апатію.

Підводячи підсумок хочу позначити, що головним для пар є саме відношення до карантину. І якщо подружжя відреагує на нього не як на якусь каторгу, а навпаки - шанс попрацювати над відносинами та стати краще, тоді подружжя не тільки збереже відносини, але й матимуть позитивний вплив карантину на відносини. Цей період варто використовувати для того, щоб краще пізнати свого партнера, поліпшити організацію побуту, завести нові спільні ритуали і заняття, на які раніше не було часу (настільні ігри, пазли, спільні хобі і т.ін.).

Спільні заняття та зближення це звісно важливо, але треба пам'ятати, що для здорових стосунків нам потрібно мати час для себе навіть в умовах карантину. Треба обговорити це питання з партнером, з'ясувати потреби один одного, організувати розклад дня і простір вдома так, щоб друга половинка мала змогу побути наодинці та набратись натхнення для проведення часу з чоловіком або жінкою.

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПІДТРИМКА ДІТЕЙ ТА ПІДЛІТКІВ У КРИЗОВИХ СИТУАЦІЯХ ЧЕРЕЗ ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ

О.М. Домуші

**студентка 3 курсу Коледжу економіки та соціальної роботи
спеціальності «Соціальна робота»**

ОНУ імені І.І.Мечникова

Науковий керівник: О. С. Данілова
к.псих.наук, доцент ФПСР ОНУ імені І.І.Мечникова

Актуальність дослідження: проблема періодизації психічного розвитку в дитячому віці є фундаментальною проблемою дитячої психології. Її розробка має важливе теоретичне значення, бо через визначення періодів психічного розвитку і через виявлення закономірностей переходів від одного періоду до іншого, в кінцевому рахунку, може бути вирішена проблема рушійних сил психічного розвитку. Від правильного вирішення проблеми періодизації багато в чому залежить побудова системи виховання і навчання дітей. При чому, під час кризи можуть загостритися такі проблеми, як: завищена агресивність, жорстокість, цинізм, ранні сексуальні відносини, наркотизація, алкоголізм, погіршення здоров'я.

Найважливішими періодами вважається дошкільний вік та підлітковий період.

Мета дослідження: провести теоретичне дослідження соціальної та педагогічної допомоги дітям і підліткам в кризових ситуаціях через гендерний аспект.

Об'єкт дослідження: кризові ситуації у дітей дошкільного віку та підлітків.

Предмет дослідження: гендерний аспект у вихованні дошкільнят і підлітків.

Контингент дослідження. Варто зазначити, що корекція поведінки під час кризи залежить від віку, тому тему, що розглядається, варто розділити на 2 частини:

- Соціально педагогічна підтримка дітей у кризових ситуаціях через гендерний аспект;
- Соціально педагогічна підтримка підлітків у кризових ситуаціях через гендерний аспект

Почнемо з соціально педагогічної підтримки дітей. Дошкільний вік - 3-7 років. Провідна діяльність-рольова гра, в процесі якої дитина опановує «фундаментальними смислами людської діяльності». Тут же формуються такі новоутворення, як прагнення до суспільно значущої і суспільно-оцінюваної діяльності, що характеризує готовність дитини до початкового навчання. З 4 до 7 років у дітей формується розуміння про свою гендерну приналежність. Так як цей

вік припадає на дитячий садок та молодшу школу, де, переважно, усі педагоги є жіночої статі, ця робота особливо важлива. Для ідентифікації дітей, як різностатевих, педагог може виконати такий алгоритм дій:

- Сприяти гендерній самоідентифікації
- Виховувати правильну статевою рольову поведінку
- Впливати на гендерну соціалізацію дітей

Статева ідентифікація-одне з новоутворень віку. Тобто відбувається становлення статевої орієнтації, самосприйняття підлітка за гендером. Статева ідентифікація буває біологічної та психологічної. Їх розбіжність загрожує внутрішньоособистісним конфліктом і розладами статевої поведінки. Проблемами періодизації займався Л. С. Виготський.[3-4]

Методами впливу на пізнання світу дитиною може стати діалог (ігровий та реальний), етична бесіда, модельовані життєві ситуації.

Засобами можна назвати казки, колискові, ігри, направлені на гендерний аспект.

Наступний важливий період, що формує основні риси у житті людини, є підлітковим.

Наприклад, психолог Л.С. Виготський[1] на етапі отрочтва (підлітковий період) виділив дві кризи – 13 років і 17 років. Перша криза знаменує перехід від дитинства до отрочтва, другий – від отрочтва до юності. Говорячи спрощено, криза підліткового віку-це пік емоційної активності, гормонального викиду, особистісного розвитку. Крайній варіант кризи-девіації. Якщо справа стосується підлітків, то важливо почати з такої галузі, як статеve виховання, бо вона напряму пов'язана зі статеvim розвитком дитини у цей період.

Проходить за двома напрямками:

- усвідомлення власної тілесної сексуальності;
- пошук спорідненої душі і любові, романтизація відносин.

Ш. Бюллер[2] зазначила, що існує ще й психічна пубертатність. Вона може виникнути задовго до фізичного дозрівання, а закінчитися після нього. Говорячи простою мовою, це прагнення бути з кимось, доповнювати один одного, яке згідно

теорії автора властиво всім людям. Таким чином, можна сказати, що це якраз напрямок романтизму, відносин без сексуального підтексту: розмови, спільне проведення часу.

Статеве виховання має розглядатися як цілісна педагогічна система. Особистість, що включається в процес статевої ролі соціалізації, розглядається як системне утворення, структурні компоненти якого представлені в ракурсі інтегрального дослідження індивідуальності.

Суть комплексного підходу до статевого виховання виражається у взаємозв'язку всіх сторін виховання підлітків. Статеве виховання пов'язано з моральним, фізичним, етичним, розумовим і трудовим. Основний підхід у статево-вихованні вважається гендерним. Він оснований на тому, щоб виховати у підлітку ті чи інші почуття, притаманні одній чи другій статі. Такі як сміливість, гордість, честь у хлопчиків та турботу і ласку у дівчат.

Соціальний педагог у період кризи у підлітків може використовувати такі методи роботи:

- Індивідуальні та групові бесіди з батьками та підлітками;
- тренінг;
- робота із залученням фахівців.

Прикладом роботи цими методами у гендерному аспекті може стати тренінг на тему «Гендерна культура молоді», «Гендерні особливості статей».

При цьому важливо тісно співпрацювати з інспекцією у справах неповнолітніх, органами опіки та піклування, охороною здоров'я, освітою.

Висновок. Проходження вікової кризи залежить від багатьох факторів, такі як:

- Характер
- Темперамент
- Соціальні відносини
- Індивідуальні якості

При соціально-педагогічній підтримці дітей та підлітків важливо пам'ятати про особливість їх вікових періодів. Саме тому види підтримки різняться між собою. Допомога дітям основана на ідентифікації особистості, як статі, а допомога

підліткам націлена на виховання особливих чуттєвих основ у відношеннях з представниками іншої статі.

Гармонізація гендерних відносин у виховних та освітніх установах з метою регулювання взаємовідносин дітей у виховному процесі є одним з найважливіших завдань педагогічної психології.

Статева приналежність дитини-важливий фактор, від якого залежить його розвиток і соціальну поведінку.

Процес гендерно-рольової соціалізації триває протягом усього людського життя, і відображає мінливі обставини і новий досвід.

Література

- 1.Виготський Л. С. психіка, свідомість, несвідоме // Корнілов, К.Н. (Ред.). Елементи загальної психології (основні механізми людської поведінки). М: изд-во БЗО при педагогічному факультеті 2-го МГУ, 1930. Рік 1.Вип. 4. С. 48-61 (текст перевиданий з спотвореннями в 1982 в "зборах творів" Виготського, Т. 1, [1930 стор. 132-148]
- 2.Ш. Бюлер - «життєвий шлях людини» (1968, у співавторстві з Фредом Массариком) [1968 ст. 117-121]
- 3.Ельконін Д. Б. мислення молодшого школяра. - М.: Педагогіка, 1951. - (Нариси психології дітей).[1951 ст. 204-211]
- 4.Ельконін Д.Б. основні питання теорії дитячої гри // Психологія і педагогіка гри дошкільника. - М., [1966 ст. 42-44]

ГЕНДЕРНІ СТЕРЕОТИПИ

Антонецька Д.Л.

Студентка 3 курсу спеціальності « Соціальна робота»

коледжу економіки та соціальної роботи

ОНУ імені І.І. Мечникова

Науковий керівник: Данілова О. С.

канд. психол наук, доцент каф. клінічної психології

ФПСР ОНУ імені І.І.Мечникова

Актуальність дослідження. Важливо розуміти, що гендерні стереотипи не тільки соціально поширені в суспільстві, але й демонструють вражаючу

узгодженість між культурами. Це створює труднощі для суто культурних пояснень походження стереотипів. Однак через повсюдність гендерних відмінностей у владі і ролях ці міжкультурні знахідки узгоджуються з соціальними структурними поясненнями і не обов'язково мають на увазі біологічно обґрунтовані відмінності в ознаках. Оціночні конотації гендерних стереотипів також показують крос-культурні закономірності: чоловіки вважаються «поганими, але сміливими», а жінки - «чудовими, але слабкими».

Мета дослідження. Провести теоретичне дослідження проблеми гендерних стереотипів.

Об'єкт дослідження. Представники різних статей.

По-перше, розглянемо саму сутність словосполучення «гендерні стереотипи». Більшість наукових джерел трактують його, як сформовані культурою та розповсюджені в ній узагальнені уявлення (переконання) про те, якими є і як поведуться особи різних гендерів (чоловіки і жінки). Початок формуванню теорії стереотипізації поклали американські вчені. У 1922 році вийшла книга Уолтера Ліппмана «громадська думка», яка ввела в науковий обіг поняття «стереотип»: «стереотипи це упереджені думки», які «рішуче керують всім процесом сприйняття. Вони позначають певні об'єкти як знайомі або незнайомі, так що ледве знайомі здаються глибоко чужими. Вони збуджуються знаками, які можуть варіювати від істинного індексу до невизначеної аналогії».[1]

Теорія американського вченого була з інтересом сприйнята не тільки в США, але і в Західній Європі. Вже в 60-70 роках виявилось деілька проблем у вивченні соціальних стереотипів. У зв'язку з активізацією феміністського руху і розвитком жіночих, а потім і гендерних досліджень, в центр уваги соціологів, психологів, філософів були висунуті соціостатеві аспекти стереотипізації суспільної свідомості. Ще в 1957 році американські вчені Дж. Мак Кі та А. Шерріфс зробили висновок, що типово чоловічий образ це набір рис, пов'язаний з соціально не обмежувачим стилем поведінки, компетенцією і раціональними здібностями, активністю і ефективністю. Типово жіночий образ, навпаки, комунікативні вміння, теплоту і емоційну підтримку. При цьому надмірна акцентуація як типово маскулінних, так і типово

фемінних рис набуває вже негативного оціночного забарвлення: типово негативними якостями чоловіків визнаються грубість, авторитаризм, зайвий раціоналізм тощо. Ті ж автори прийшли до висновку, що в цілому, чоловікам приписується більше позитивних якостей, ніж жінкам. Нарешті, гендерні стереотипи є нормативними.[2] Оскільки уявлення про те, який повинен бути «справжній чоловік» (наприклад, бути здатним захистити жінку), як повинна вести себе в тій чи іншій ситуації жінка, і навіть як їм одягатися (чоловік не повинен носити спідницю), є соціально поділюваними, реальні чоловіки і жінки не можуть з цим не рахуватися.

Оскільки гендерний поділ праці та гендерна ієрархія існують у приблизно однакових формах у багатьох культурах та субкультурах, теорія соціальних ролей передбачає міжкультурний консенсус щодо того, які риси пов'язані з чоловіками та жінками. Одне з найбільш великих досліджень змісту гендерних стереотипів у різних культурах було проведено Дж. Е. Вільямсом і Бестом та їх співробітниками. Учасники оцінювали кожну рису в цьому списку вказуючи, чи є ця риса такою, що «частіше асоціюється з чоловіками, ніж з жінками», «частіше асоціюється з жінками, ніж з чоловіками», або "не диференційовано асоціюється з двома статями".[3]

Відповідно до першого, чоловіки, здається, сприймаються як «погані» (наприклад, агресивні, грубі), але «сміливі» (компетентні, заповзятливі, активні) і жінки як «чудові» (теплі, ласкаві, ніжні), але «слабкі» (покірні, залежні, боязкі). З точки зору теорії соціальних ролей, «чудові» риси жінок підходять для виховання інших, а їх "слабкі" риси посилюють їх низький статус в гендерній ієрархії. Навпаки «сміливі» риси чоловіків підходять їм на роль захисника і годувальника, припускаючи, що вони володіють компетентністю і сміливістю, необхідною для виконання цих ролей, а їх «погані» (а також сміливі) риси підсилюють їх владу і статус, характеризуючи їх як придатних для того, щоб домінувати і вести (бути лідером), коли справи йдуть жорстко.

Дж. Е. Вільямс і Бест досліджували зв'язок стереотипних чоловічих і жіночих рис, породжених в кожній нації, з основними мотивами, взятими з класичної таксономії потреб людини Мюррея.[4] Деякі з мотивів, описаних Мюрреем, ясно представляють прагнення до влади, статусу і досягнень. До них відносяться

домінування (вольове переслідування власних цілей навіть за рахунок інших), автономія (незалежність від інших), агресія (конкурентна орієнтація на інших), виставка (прагнення до соціального визнання своїх досягнень) і досягнення (бути працюючим і цілеспрямованим). Інші основні людські мотиви відображають бажання виховувати, бути угодним, приємним, і ладити з іншими більше, ніж купувати або використовувати особисту владу. До них відносяться турбота (прояв співпраці та співчуття до інших), успіх (бажання уникати конфронтації з іншими), повагу (вважаючи за краще, щоб інші були відповідальними) і приниження (підпорядкування своїх потреб іншим).

Висновок. Гендерні стереотипи - це сформовані стійкі і поширені уявлення, що стосуються особливостей поведінки, зовнішності, самоуявлення і прагнень в залежності від статі. Стереотипи пов'язані з підтриманням функціонування гендерних ролей, будучи породженими їх особливостями, але і впливають на їх відтворення у наступних поколіннях.

Вивчення гендерних стереотипів показало їх вплив на встановлення гендерної нерівності, а також обмеження особистості на підставі статі, що породило безліч мітингів про гендерну та статеву толерантність, а також феміністський рух. Найкращим засобом проти гендерних стереотипів є знання. Якщо людина бачить, що до неї відносяться виходячи із загальних уявлень про жіноче або чоловіче, можна пояснити неправоту співрозмовника не емоційно, а раціонально. Просто поділіться з людиною знаннями. У цьому допоможуть і наукові роботи на тему гендерних стереотипів, і особисті аргументи.

Література

1. Ліпман У. «Громадська думка» / Пер. з англ. Т.В. Барчунової; редактори перекладу К. А. Левінсон, К. В. Петренко. - М.: Інститут Фонду "Громадська думка" [2004, - 384 с.]
2. Mckee J.P., Sheriffs A.C. The Differential Evaluation of Males and Females // Journal of Pers. [1957, -N 25.]
3. Вільямс, Дж.Е. секс стереотипи і міжгрупові відносини. Психологія міжгрупових відносин / Дж.Е. Вільямс, Д. Бест. – Чикаго: Нельсон-Налл, [2008, – 400 с.]
4. Doherty, Brian (2008). "Murray, Charles (1943-)". In Hamowy, Ronald (ed.). Murray, Charles (1943–).[2008,-43 с.]

НЕРАВЕНСТВО В ЗАРПЛАТЕ. ГЕНДЕРНЫЙ АСПЕКТ

И. А. Церконюк

Студентка первого курса специальность «психология»

ОНУ имени И. И. Мечникова

Научный руководитель: Данилова Е.С.

Кандидат психологических наук, доцент ФПСР ОНУ

Проблема неравенства в определении заработной платы в одних и тех же областях актуальна для большинства стран. Из-за тенденции увеличения количества работающих женщин не только в «женских», но и в «мужских» сферах профессиональной деятельности эта проблема становится еще более актуальной. Развитие Украины, как современного европейского государства требует анализа причин и аспектов данного вопроса.

Существуют два наиболее распространенных объяснения различной оплаты труда мужчин и женщин: во-первых, женщинам платят меньше от того, что они сами выбирают более низкооплачиваемые работы, во-вторых, женщины являются менее ценными работниками из-за недостатка у них опыта и квалификации. Есть и такое предположение: женщинам платят меньше, потому что они ожидают получить меньше и соглашаются на более низкую зарплату. Джейкобс и Штейнберг (Jacobs & Steinberg, 1990) обнаружили, что доля женщин, занятых в данной профессии, влияет на уровень заработной платы в этой сфере деятельности - чем больше женщин, тем ниже оплата труда.

В Украине «традиционными женскими» считаются профессии в сферах культуры, образования, медицины, текстильного производства, общепита и так далее. «Традиционно мужскими» сферами в Украине остаются строительство, добывающая промышленность, производство мебели, ремонт и монтаж машин и другое. Но что, если речь идет об одинаковых или похожих должностях на предприятиях, но о разных зарплатах?

Более чем на 20% больше, чем женщины, получают украинские мужчины – такую информацию привел сайт Update, опираясь на данные Укрстата. Защитники гендерного равенства уверены, что в Украине власть и деньги подчинены мужчинам. Работодатели более сдержаны в оценках и утверждают, что платят зарплату, зависимо не от пола, а от квалификации.

По статистическим данным, самая большая разница в зарплатах – в Донецкой области. Там мужчины, в среднем, получают на 70% больше, чем женщины. В лидерах также Запорожская, Днепропетровская, Николаевская области. Там разница в зарплатах превосходит 40%. По данным Государственной службы статистики, за третий квартал 2018 г. зарплата мужчин в Украине была почти на 24% выше, чем зарплата женщин, причем, эта разница выросла по сравнению с началом года.

В целом, абсолютно во всех без исключения сферах зарплата у мужчин выше. Но, если смотреть на статистику по профессиям, то, по данным Госстата, наибольшая разница между зарплатами мужчин и женщин сейчас в сфере авиации – мужчины здесь зарабатывают на 42,3% больше. А вот наименьшая в сфере водного транспорта (на 2,4% больше получают мужчины), и в сфере административного обслуживания (на 2,1% больше).

Украинские эксперты выделяют некоторые основные аспекты в определении этой проблемы.

«У нас есть достаточно глубинные вещи по непониманию самими работодателями присутствия неравенства. Практически на всех уровнях квалификации из года в год у нас есть серьезные проблемы с разницей в заработных платах, причем это даже не вакансии, это резюме. Т.е. люди сами хотят меньше деньги», – говорит Татьяна Пашкина, HR-эксперт сайта rabota.ua в комментарии сайту «Сегодня». «Это не только украинская беда, в той же Европе и Америке есть разница в заработной плате в пользу мужчин, и зачастую это связано с тенденциями в воспитании. Родители, бабушки, дедушки, стремятся воспитать в девочках скромность, и они вырастают с убеждением, что они не должны подчеркивать свои достижения и качества. Многие считают почти неприличным говорить о своих заслугах и тем более требовать повышения зарплаты. Обычно женщины безропотно

соглашаются на тот оклад, который им предлагают при приеме на работу, в то время как мужчины стараются выбить себе ставку повыше», – поясняет Татьяна Пашкина.

Еще одно интересное наблюдение – чем ниже уровень должности, тем больше там женщин. Например, в Европе женщины составляют до 60% работников в нижнем уровне оплаты труда и лишь 20% в верхнем уровне. В Украине ситуация похожая. По результатам исследования кадрового портала HeadHunter Украина женщины чаще подают резюме на более низкооплачиваемые должности.

Миру понадобится в среднем еще два столетия, чтобы у мужчин и женщин были равные шансы на реализацию в карьере и оплату труда на одинаковом уровне. К такому выводу пришел Всемирный экономический форум (ВЭФ) в 2018 году. Чтобы полностью ликвидировать глобальный гендерный разрыв в политике, здравоохранении и образовании развивающимся странам нужно около 108 лет. 20% - это средняя распространенная цифра разницы в зарплатах мужчин и женщин на одинаковых должностях. Существенный разрыв – в Пакистане (62%), Непале (44%), Нидерландах (40%), Швейцарии (37%).

Для того, чтобы составить общее представление о гендерном равенстве, Всемирный экономический форум опросил мужчин и женщин из 149 стран. Подобные опросы ВЭФ проводит с 2006 года. В исследовании рассматриваются такие факторы как возможность получения образования для каждого пола, ожидаемая продолжительность жизни, уровень грамотности, число женщин на профессиональных должностях и на руководящих должностях в каждой стране. Передовиками в этих вопросах сегодня выступают Исландия, Норвегия, Швеция и Финляндия и Никарагуа. США занимают 51-е место. Украина завершает шестой десяток. Каждый год показатели меняются – все зависит от того, работают ли правительства разных стран над гендерными вопросами.

Чтобы понять динамику этих процессов, мы сравним трехлетние показатели Украины и Германии. Если верить показателям ВЭФ, серьезную работу провела Германия.

В 2016 году Украина заняла 69 место из 144 стран в рейтинге гендерного равенства. Разница в зарплате у женщин и мужчин за аналогичный труд поставила

Украину на 59 место в отдельном рейтинге. Тогда разница в зарплате составляла примерно 25%. В 2016 году Германия занимала в общем рейтинге 13 позицию, однако если оценивать ее по критерию разницы в оплате труда, то страна была на 95 месте. С годами эта ситуация резко улучшилась. Уже в 2017 году Германия поднялась в общем рейтинге на 12 место и заняла 49 позицию в вопросах разницы между доходами женщины и мужчин на одинаковых должностных позициях. Тем не менее, гендерный разрыв в зарплатах жителей в Германии остается на уровне 21% и это один самых негативных показателей в Европе. Тогда же, в 2017 году, правительство Германии одобрило законопроект о равенстве зарплат мужчин и женщин.

Украина в 2017 году тоже показала положительный результат, поднялась на 8 позиций (61 место), а в вопросе равной оплаты труда – на 22 позиции (37 место). Оплата мужского труда была выше женского на 21-22%.

Украина за 2018 год не показала существенных положительных результатов – общий рейтинг стал ниже (65 место). Также и в вопросе оплаты труда (39 место). Теперь, согласно данным национальной статистики, разница в зарплатах мужчин и женщин составляет около 21%. При этом Международная организация труда (МОТ) предоставила другие данные: от 17% до 20% за почасовую работу и 25% за ежемесячный труд.

Общий гендерный рейтинг Германии в 2018 году - 14 место, а разница в оплате одинакового труда мужчин и женщин снова сократилась (33 место). И в все же, согласно данным Международной организации труда, пока в Германии остается гендерный разрыв в 21%.

На основании всего вышеперечисленного можно сделать вывод, что проблема, с которой столкнулись женщины сейчас не появилась внезапно. Этому способствовали долгие годы, когда права женщин пытались всячески ущемить, требуя от них в основном только одного – рождения детей. Реалии современного мира изменились, но подходы к воспитанию девочек у многих остались такими же. Еще одна проблема в том, что сами мужчины не воспринимают женщин как равных конкуренток, а мужчины-работодатели и вовсе неохотно берут их на работу.

Государство должно разработать системный подход для решения этой проблемы, внедрить квоты и т.д. Правда, есть и обратная сторона медали – сами женщины зачастую не чувствуют себя ущемленными из-за того, что им, при равных условиях и на одних и тех же должностях, платят меньше, нежели мужчинам. Они соглашаются на такую работу и не видят в этом ничего плохого.

«Гендерный разрыв в оплате труда – разница в средней заработной плате между мужчинами и женщинами – остается проблемой во всем мире. Он есть на предприятиях любого типа, но особенно велик на предприятиях с более высокой средней оплатой труда. Меры ограничения размера оплаты труда руководства также могут сузить широкий гендерный разрыв в оплате труда, существующий, по данным доклада, между мужчинами и женщинами, занимающими руководящие должности», – сказано в докладе МОТ.

Литература

1. Международная организация труда.« Гендерное равенство:поиски решения старых проблем.» 2003 г. Сборник статей.
- 2.Шон Берн. « Гендерная психология. Законы мужского и женского поведения.» Глава 3.
- 3.Интернет-ресурс: Радио свобода / <https://www.radiosvoboda.org/a/donbass-realii/29085412.html>
4. Интернет-ресурс. Режим доступа: <http://novosti.dn.ua/article/7255-gendernoe-neravenstvo-vospytany-zarabatyvat-menshe#>

СУЧАСНИЙ РИНОК ПРАЦІ: ГЕНДЕРНА СПРЯМОВАНІСТЬ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Афанасьєва Є.С.

Студентка 3 ск. курсу спеціальність «Соціальна робота»

ФПСР ОНУ імені І.І.Мечникова

Науковий керівник: Г.В. Кравець

к.політ.наук, доц. доцент кафедри соціальної роботи

ФПСР

ОНУ ім. І. І Мечников

В умовах трансформації суспільства Українська держава прагне до створення громадянського суспільства, основу якого складають нові гуманітарні засади, що, в свою чергу, є передумовою демократичного устрою. Гендерна культура зумовлює утвердження рівності прав, людських взаємин між чоловіками і жінками в суспільстві. Гендерна культура і політика поєднують в собі збалансовану стратегію забезпечення умов людського життя, творення нових цінностей, спрямованих на людський розвиток.

Структурні зміни у соціальній, політичній, та економічній сфері суспільства вплинули на всі групи населення України. У період економічних перебудов найуразливішою частиною населення виявилися жінки.

Соціальна дискримінація жінок означає обмеження або позбавлення прав за ознакою статі у всіх сферах життя суспільства: трудовій, соціально-економічній, політичній, духовній, родинно-побутовій. Соціальна дискримінація веде до зниження соціального статусу жінки і є однією з форм насильства над її особою, і, отже, загрозою для її безпеки [1].

Гендерні проблеми на ринку праці України визначаються значним дисбалансом щодо можливостей доступу жінок і чоловіків до гідної праці, оскільки часто жінки з високим освітньо-професійним рівнем змушені реалізовувати свою трудову активність на менш престижних посадах, що потребують нижчої кваліфікації, менше оплачуються та дають обмежені можливості кар'єрного просування.

Важливою складовою становлення демократії є гендерна демократія, яка стверджує імперативи громадянських, політичних і соціальних прав людини без дискримінації статі. Як відомо, рівність прав і свобод людини і громадянина в Україні незалежно від статі визначається і гарантується Конституцією та іншими законодавчими актами. Так, згідно зі Ст. 24 Конституції України «Громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом [2, с.10]

Незважаючи на те, що рівень загального безробіття серед жінок в середньому декілька нижче, ніж у чоловіків, скорочуються можливості для працевлаштування

жінок, тривале безробіття все більше набуває жіночих рис, а в молодших вікових групах рівень безробіття серед жінок набагато перевищує його рівень серед чоловіків.

Індикаторами цього процесу стали такі тенденції: – зменшення чисельності економічно активного населення відбувається, перш за все, за рахунок витіснення з його складу жінок; – скорочення зайнятості жінок відбувалося впродовж всього десятиліття і значно більш великими темпами, ніж зайнятість чоловіків; – після тимчасової стабілізації стала падати доля жінок, зайнятих у нових, високооплачуваних секторах економіки, таких як фінансово-кредитна сфера, харчова промисловість і т.п.; – збільшується концентрація жіночої робочої сили в низькооплачуваних сферах, таких як легка промисловість, освіта та охорона здоров'я, які більшою мірою торкнулися проблем затримок заробітної плати; – поглиблюється професійна сегрегація жінок на середніх і низових посадових позиціях; – змінюється психологія роботодавців: усе частіше керівники підприємств віддають перевагу при наймі на роботу чоловікам.

У сучасній Україні стає популярним уявлення про те, що необхідно повернути жінку в сім'ю. До певної міри це продиктовано природним прагненням здолати вимушену зверхзайнятість жінок, характерну для радянського періоду. Проте пропаганда образу жінки – хатньої господарки переслідує також приховану мету зменшити пропозицію робочої сили за допомогою усунення з ринку праці великої групи претендентів на робочі місця [3].

Становище жінок на ринку праці залишається нестійким; спостерігається перманентне погіршення кількісних і якісних показників функціонування саме цієї категорії робочої сили на ринку праці при все зростаючому у динаміці рівні економічної активності жінок. Про більш сприятливе становище чоловіків свідчить гендерний аналіз зайнятого населення за статусом та формами зайнятості. Статус жінки на ринку праці та її конкурентні переваги на ньому часто нівелюються фізіологічними особливостями, зокрема репродуктивною діяльністю. Тобто соціально-економічні та конкурентні механізми на ринку праці не мають вирішального значення на становище жінок на ринку праці, не дивлячись на

обмеженість жінки у виборі сфери професійної діяльності та приховані перепони в самореалізації на ринку [4].

Жінки в Україні контролюють лише 5-10% економічних ресурсів, становлять 38% усіх підприємців, що займаються індивідуальною діяльністю, очолюють 26% малих підприємств, 15% – середніх, 12% – великих. У промисловості бізнесом керують лише 2% жінок [3].

В Україні також загострюються проблеми становища чоловіків: – чоловіче безробіття зростає більшими темпами, ніж жіноче, але воно має свою специфіку; – жінки і чоловіки отримують пенсії, однак, зважаючи на те, що в Україні жінки живуть довше чоловіків на 12 і більше років, йдуть раніше на пенсію, у середньому одержують відрахування з пенсійного фонду на 17 років довше. При цьому жінки на 5% менше, ніж чоловіки, сплачують внески до пенсійного фонду України; – суїцид як явище переважно панує серед чоловіків; – розпад сімей, пов'язаний переважно із зростанням чоловічої аморальності, став масовим явищем; – 57% чоловіків після розлучення перестають піклуватися про своїх дітей; – надзвичайно гострою є проблеми репродуктивного здоров'я чоловіків [5].

Отже, в Україні спостерігається суперечливе становище у сфері зайнятості та оплати праці: жінки посідають менш оплачувані посади на менш престижних роботах. Держава витрачає чимало коштів для навчання жінок, а потім нераціонально використовує створений нею трудовий ресурс. Очевидна нерівність позицій жінок та чоловіків на ринку праці призвела до фемінізації бідності.

Література

1. Галайда Т. О. Проблема гендерної нерівності та її вплив на відмінності оплати праці в Україні / Т. О. Галайда, В. Б. Васюта, М. К. Марченко // Вісник Хмельницького національного університету. – №3. – Т.3. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchnu_ekon/2011_3_3/069-072.pdf
2. Конституція України. – К., 1999. – С. 10.
3. Глобальний рейтинг гендерної нерівності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://edclub.com.ua/analitika/genderna-rivnist-v-ukrayini>
4. Плиська М. гендерні особливості працевлаштування / М. Плиська // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://stud-centr.univ.kiev.ua.7>
5. Іващенко О. В. Гендерна сегрегація чи гендерна асиметрія на ринку праці: теоретичні засади та емпіричні прояви при працевлаштуванні в Україні / О. В. Іващенко, О. М. Лободинська // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukr-socium.org.ua/Arhiv/Stati/1_2013/43-62.pdf

ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ В ПРОЯВІ АГРЕСИВНОСТІ У ДІТЕЙ ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ

Штембуляк В.Ю.

студентка 2 (4) СК курсу спеціальність Психологія

ФПСР ОНУ імені І.І. Мечникова

Науковий керівник: Булгак Е .Д.

ст. викладач кафедри клінічної психології

ФПСР ОНУ імені І.І. Мечникова

Об'єкт дослідження: агресивність.

Предмет дослідження гендерні особливості в прояві агресивності у дітей підліткового віку.

Актуальність дослідження полягає в тому, що в сучасному суспільстві стало виникати все більше ситуацій пов'язаних з проявами агресивності у дітей підліткового віку. Також слід відмітити взаємозв'язок між гендерною приналежністю та проявом агресивності.

Агресивність (лат. *Aggressio* - нападати) або ворожість - стійка характеристика суб'єкта, що відображає його схильність до поведінки, метою якого є заподіяння шкоди, або подібне афективний стан (гнів, злість).

Одним з найбільш важливих факторів, що визначають вікову специфіку агресивної поведінки, є те, що підлітковий період характеризується психоендокринним зрушенням з пубертатною кризою.

Основними гендерними відмінностями в прояві агресивності є:

1. Диференціальна сфера дії антигромадської і агресивної поведінки

Юнаки в підлітковому віці роблять більш асоціальні і антигромадські вчинки, ніж дівчата. Прояви такої поведінки пов'язані з нанесенням шкоди здоров'ю іншій людини і / або пов'язані з псуванням чужого майна, юнаки в співвідношенні 5:1, більше ніж дівчата вступають в злочинні угруповання, а також мають більш високий рівень вживання наркотичних речовин.

Асоціальні і антигромадські вчинки у дівчат підлітків проявляються у вигляді дрібних або великих крадіжках з магазинів, в співвідношенні 3:1 частіше прогулюють школу і тікають з останнього уроку, ніж юнаки.[3, с. 452]

2. Вираз агресивної поведінки

Дівчата також як і юнаки висловлюють / проявляють реляційну агресію, але дівчата прагнуть використовувати непрямі, соціальні та усні форми агресії. Наприклад: соціальне виключення, таємні угоди, плітки, поширення чуток, наклеп, остракізм, загрози пов'язані з дружною і пов'язані з поширенням особистої інформації. Ця агресія характеризується зусиллями які націлені шкодити людині через маніпуляцію і контроль відносин. Дівчата в ранній юності прагнуть бути більше усно агресивними, ніж дівчатка в більш пізньої юності.

Реляційна агресія у юнаків підліткового віку проявляється в прямій, неприхованій, фізичній формі, однак так само як і у дівчат може проявлятися в усній, але в більш грубій формі. Наприклад: бійки, цькування, знущання, псування особистих предметів, запальність, грубість, глузування.

Дівчата в більшості випадків націлені на менш конкурентоспроможного опонента, над якими проводять маніпуляції / непрямую агресію, будуючи «дружні» стосунки, для підняття свого статусу, у таких дівчат високі рівні близькості, ревності і винятковості.

Юнаки діють імпульсивніше, ніж дівчата, тому частіше використовуватимуть вербальні знаки агресії такі, як крик, прокляття, фізичні погрози. А дівчата використовують невербальні знаки агресії, як, наприклад, презирливе вираз обличчя, стиснуті кулаки, ігнорування і т.ін. [1, с. 431]

Юнаки в співвідношенні 7:1 можуть використовувати зброю в фізичних формах агресії, а дівчата користуються зброєю під час усної агресії (для посилення залякування і погроз).

Результатом ненормативної агресивної поведінки серед дівчат (фізична агресія) проявляється в більш серйозних неадекватних результатах, ніж нормативна агресія або не агресія. У дівчат, які б'ються або використовують жорстоке поводження (нетипова статева приналежність), цілком ймовірно може розвинути

розлад поведінки. Розлад поведінки у дівчаток, пов'язаний з розвитком антисоціального розладу особистості. Інші коригувальні проблеми, можливо, включають в себе хворобливу депресію, неспокій і самотність. Заперечення однолітків пов'язано з реляційної агресією. Зв'язок між відкиданням і агресією збільшується з часом.

3. Розвиток і наслідки

Як для хлопчиків, так і для дівчаток показники агресивної поведінки досягають піку приблизно в 3 роки. У віці 4 років, гендерні відмінності починають проявлятися, так як дівчатка показують велику ступінь чутливості до тиску соціалізації і помітне зниження їх агресивного поведіння. Гендерні відмінності в агресивній поведінці залишаються досить стійкими в дитинстві, знижуються в пізньому підлітковому і дорослому віці.

Починаючи з раннього дитинства, хлопчики частіше беруть участь в грубих іграх де потрібно більше фізичного навантаження; в той час як дівчатка зазвичай грають менше фізично і більше в парах.

Хлопчики схильні миритися після бійки з іншим хлопчиками швидше, ніж дівчатка, коли вони конфліктують з іншими дівчатами. Тому конфлікт між хлопчиками зазвичай менш руйнівні для поточної групової діяльності, ніж серед дівчаток.

Хлопчики, яких нехтують інші хлопчики, зазвичай ігнорують таке звернення. Дівчатка з більшою ймовірністю засмучуються, коли вони стають жертвами агресії в стосунках (зневаги, опущення, заковування очей, ознаки соціального відторгнення).

Батьки, а також вчителі, як правило, перешкоджають прояви фізичної агресії у дівчаток, і заохочують у хлопчиків. Дівчата прагнуть піти з змагальної ситуації більше, ніж хлопчики.

Хлопчики в більш пізньому віці схильні перерости тенденцію в напрямку опозиційного поведінки, ніж дівчатка. Коли виникають поведінкові проблеми, вони спочатку однакові для хлопчиків і дівчаток.

Коли поведінкові проблеми з'являються у хлопчиків і дівчаток спочатку вони аналогічні (наприклад, високий рівень невідповідності, опозиційний, що викликає і підривної поведінки). Тільки фізична агресія і деструктивна поведінка частіше зустрічається у хлопчиків, ніж у дівчаток. Дівчата рідко демонструють високий рівень агресії в початковій школі. Цей «гендерний розрив» має тенденцію до скорочення в підлітковому віці.

В контексті гендерного аспекту основним фактором, що впливає на розвиток агресивності у підлітка є особливості сімейного виховання.

Юнаки з проблемами з агресією в дитячому віці виховувалися як «кумири сім'ї», в сім'ях без батька, або в сім'ях з авторитарним батьком при непослідовній, поступливій матері. Живучи в таких умови, в підлітковому віці юнаки ідентифікують себе з батьком і вдаються до його методам, щоб протистояти батькові і всім оточуючим. У дорослому віці вони ризикують вирости такими як їхні батьки. Для агресивних дівчат характерна протилежна сімейна ситуація, жорстка, авторитарна мати і поступливий, м'який батько. В такому випадку дівчина, асоціюючи себе з матір'ю, переймає її грубість, конфліктність і агресивність. Інший приклад агресивних підлітків, коли вони надані самі собі, вони самостійно пробиваються в житті. Агресія для них є механізмом виживання і носить інструментальний характер і не має таких виражених відмінностей за гендерною ознакою. [2, с. 38]

Висновок. Таким чином можна зробити висновок, що гендерними відмінностями в прояві агресивності у підлітків є спрямованість, методи і форми агресії. Юнаки розвивають схильність до прямої і непрямой фізичної агресії (наприклад, бійці), а також до прямої вербальної агресії, підлітки-дівчатка - до непрямой вербальної агресії.

Література

1. Бендас Т. В. Гендерная психология: Учебное пособие. / Т.В. Бендас — СПб.: Питер, 2006. — с. 431.
2. Artz, S. (1998). Sex, power and the violent school girl. Toronto: Trifolium Books. Bertolino, B., (2003). Change-oriented therapy with adolescents and young adults. New York: W.W. Norton

ОСНОВНІ ГЕНДЕРНІ РОЛІ ЧОЛОВІКІВ ТА ЖІНОК В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Указна Н.С.

студентка 2(4) СК курсу спеціальність Психологія

Керівник: Булгак Е. Д.

ст. викладач кафедри клінічної психології

ФПСР ОНУ імені І.І. Мечникова

Актуальність дослідження. Гендерна роль - вид соціальної ролі, що представляє собою поведінку, нормативно очікуване від індивідів чоловічої і жіночої статі. Це поведінка, яке традиційно розглядається як належне чоловікам і жінкам. За останні десятиліття минулого століття і на початку нового трапилися серйозні зміни у всіх сферах життєдіяльності людини. Стався великий стрибок в науці і техніці, що призвело до розвитку верстатобудування і роботизації. На багатьох виробництвах, де переважала в основному чоловіча праця, стали застосовувати нові технології, які, в свою чергу, відкрили нові професії та можливості для жінок. Гендерна роль передбачає реалізацію певної поведінки в різних ситуаціях [2, 183]. Суспільство очікує, що чоловік і жінка будуть носити певний одяг, виконувати свої функції в сім'ї, надавати перевагу відповідній статі тип дозвілля. Вихід за межі тендерної ролі, якщо безпосередньо і не засуджується суспільством, все-таки виглядає в очах багатьох дивним, вибивається із сформованого порядку людей. Нерідко виникає стан, який називають гендерним конфліктом. Основна причина такого конфлікту лежить в області зіткнення цілей і інтересів людей через різне розуміння гендерних цінностей. Проявлятися такі конфлікти можуть в сім'ї, на роботі, в громадських місцях. Так, між чоловіком і дружиною можливі напружені відносини, викликані прагненням кожного боку до

лідерства в сім'ї або несправедливим, на погляд однієї зі сторін, розподілом домашніх обов'язків. Все більших масштабів набуває конкуренція між чоловіками і жінками через престижних робочих місць. [1, 332]

Об'єкт дослідження: гендерна роль чоловіків та жінок.

Предмет дослідження: визначення особливостей гендерних ролей чоловіків та жінок в сучасному світі.

Культура кожного суспільства містить у собі уявлення про те якими мають бути чоловік і жінка. Іноді ці уявлення можуть бути далекі від реальності. Дослідники відзначають як два безперечних факти існування сильних гендерних стереотипів та їх прийняття членами тієї групи, щодо якої вони діють. Сила цих стереотипів виявляється значно більшою, аніж расових. [4,291]

Нерівність жінок підтримується системою гендерної нерівності на ринку праці. Насамперед це стосується сфери професійної зайнятості, можливостей самореалізуватися різними шляхами, серед яких чільне місце посідає кар'єрне просування сходинками бюрократичного, професійного чи фінансового успіху. Хоча і жінки і чоловіки мають однакову працездатність проте перевагу все-таки віддають чоловікові-працівнику ніж жінці. Чоловік вважається більш працездатним працівником, а жінка має більше проблем на робочому місці адже вона більше часу приділяє сім'ї, бере декретну відпустку тощо.

Натомість жінки мають більше проблем, ніж чоловіки, – як у разі звільнення, так і при працевлаштуванні.

Жорсткі гендерні ролі змушують чоловіка жити в постійній гонці за успіхом і грошима, що заважає йому створити сім'ю. Інший гендерний психологічний стереотип, який накинута на чоловіка, – це установка, що "справжній мужчина мусить бути серйозним, солідним і незворушним". Така стандартна чоловіча гендерна роль обмежує чоловіків і в спілкуванні з іншими людьми, через що чоловіки втрачають радощі теплового, щирого людського спілкування, вміння толерантно і делікатно налагоджувати свої стосунки з оточуючими [3, 56].

Отже, основою формування гендерних ролей є розподіл зобов'язань на чоловічі і жіночі. Критерієм якого історично була й досі великою мірою залишається

біологічна здатність жінок до дітонародження, хоча в сучасних суспільствах давно відпала потреба розподіляти працю на такій підставі. У наш час жінці не обов'язково бути домогосподаркою, а чоловікові добувачем в родині. Буває такі ситуації, коли зовсім навпаки відбувається. Багато жінок не мають дітей, інші мають, але водночас працюють поза домом, чоловіки давно вже не мисливці й воїни, як і не єдині годувальники в сім'ї. В наш час зовсім не соромно, щоб жінка працювала, а чоловік доглядав дітей. Зараз нормально коли чоловік і жінка заробляють однаково, та по рівну забезпечують родину.

Висновки. Потрібно перестати застосовувати старі стереотипи на наших чоловіків і жінок. Вже давно жінка не зобов'язана сидіти вдома і постійно готувати, а може самостійно заробляти собі на життя. А чоловік може легко сидіти вдома і допомагати своїй дружині з дітьми. Але не варто забувати, що всі люди індивідуальні, якщо така модель підходить одному, то це не означає, що вона є типовою для всіх представників сильної статі. Чоловіче призначення, як втім, і просто призначення людське, полягає в реалізації своїх здібностей, свого потенціалу і досягнення гармонії, перш за все з самим собою. А яким шляхом баланс буде досягнутий - через побудову успішної кар'єри або створення міцної сім'ї – абсолютно неважливо, чи буде індивід відомим воєначальником або ж домогосподарками - вирішувати тільки йому. Не треба переносити старі звички у новий час. Головне щоб людина була щасливою, і зовсім не важливо чим вона буде займатися. Кожна людина сама для себе обирає те, що їй подобається і забороняти або ж судити ми їй не можемо.

Література

1. Бендас Т. В. Гендерная психология: Учебное пособие. / Т.В. Бендас — СПб.: Питер, 2006. — с. 431.
2. Кімел М. Гендероване суспільство./ М. Кімел – К.: Сфера, 2003.
3. Лавриненко Н.В. Гендерні стереотипи масової свідомості // Українське суспільство: моніторинг – 2000 р. Інформаційноаналітичні матеріали / за ред. В.М.Ворони, А.О.Ручки. – К.: І-нт соціології НАН України, 2000.
4. Майерс Д. Социальная психология. Интенсивный курс. – СПб.: Прайм-Евроник, 2002.

ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОВЕДІНКИ В СТРЕССОВИХ СИТУАЦІЯХ

Рогачко В.О.

студентка 2(4) СК курсу ФПСР ОНУ імені І.І. Мечникова

Науковий керівник: Булгак Е. Д.

ст. викладач кафедри клінічної психології.

ФПСР ОНУ імені І.І. Мечникова

Об'єкт дослідження: стресові ситуації.

Предмет дослідження: гендерні особливості поведінки в стресових ситуаціях.

Актуальність дослідження зумовлена тим, що в наш час українське суспільство постійно переживає все нові і нові потрясіння, кожне з яких стає стресом для населення. Наразі стресу піддається більша частина населення всього світу.

Стрес- являє собою сукупність неспецифічних реакцій організму на вплив стресорів. Це може порушити гомеостаз, стан нервової системи та в цілому організму. У медицині, фізіології, психології виділяють позитивну і негативну форми стресу, еустрес і дістрес відповідно. Яким би не був стрес позитивним чи негативним, емоційним та/або фізичним, його вплив на організм буде мати свої наслідки у будь-якому випадку. Результатом періодичної або одноразової дії стресових або психотравмуючих ситуацій може стати посттравматичний стресовий розлад, що являє собою тяжкий психічний стан.

За характером впливу виділяють нервово-психічний, температурний, світловий, голод, позбавлення сну і інші стреси. Проте одним із головних факторів які вплинути на те як людина впорається зі стресом є гендерна відмінність, адже представники чоловічої і жіночої статі по різному реагують на стресові ситуації і виникають вони в них під впливом різних чинників[3, с.10].

На процес подолання стресу можуть вплинути ряд факторів, такі як демографічні та особистісні особливості кожної людини, умови зовнішньої середовища,

життєві кризи, індивідуальна значущість ситуації яка викликає стрес, а також оцінка ситуації.

З огляду на специфіку психологічного стресу, основні форми його прояву та пов'язані з ним поведінкові, інтелектуальні, емоційні та фізіологічні зміни, а також суб'єктивні та об'єктивні причини виникнення психологічного стресу, не можна поставитися з зневагою до гендерних особливостей прояву стресу.

У копінг стратегіях, що використовують чоловіки та жінки в стресових ситуаціях є суттєві відмінності. Відповідні реакції чоловіків та жінок чітко проявляються в способах якими вони користуються задля того щоб впоротись зі своїми негативними емоціями[2, с. 112].

Жінка в пригніченому стані почне шукати причину свого стану в собі. Ця стратегія часто приводить до фокусування на проблемі, що збільшує жіночу вразливість до депресії. Проте це не завжди так, через те що жіночий організм більш стійкий самого початку вони легше переносяться деякі види фізіологічного стресу на зразок голодування, нестачі кисню, хронічно недосипають. У них на багато вище рівень здоров'я у всіх вікових групах це допомагає жінкам бути більш стресостійкими.

Велике значення має і ставлення жінок до стресових ситуацій. Вони більш схильні до того щоб прислухатись до самих себе та проаналізувати ситуацію через призму власної вини у ситуації, що склалась. Такий спосіб мислення заставляє жінок частіше звертатися за допомогою до лікарів і психологів з профілактичною метою, стають учасниками спеціальних тренінгів, що пропагують здоровий спосіб життя. Хороше здоров'я сприяє кращій адаптації до життєвих несподіванок. Це допомагає їм легше переносити стресові ситуації. Проте здоров'я не єдина причина через яку жінки більш легко справляються зі стресовими ситуаціями. Ця причина полягає в тому що жінки легше переключаються на щось інше та відволікаються від негативних думок, а через короткий проміжок часу і зовсім можуть забути[1, с 43]. Чоловіки ж навпаки стараються повністю відгородитися від негативних думок та депресивних емоцій. Поведінка чоловіків частіше направлена на фізичну активність за допомогою якої вони намагаються вивести себе зі стресового стану.

Проте не зважаючи на всі наведені раніше причини у представників обох гендерів ми можемо спостерігати високий рівень стресу.

Високий рівень стресу у представниць жіночої статі виникає з тієї самої причини що й знижується, тобто через їх емоційність. Стресові стани жінок супроводжуються найчастіше посиленням емоційної неврівноваженості і схильністю до стрімких змін психологічного стану, імпульсивних та радикальних рішень про прийняття яких вони з часом можуть пожалкувати.

Високий рівень стресу у чоловіків супроводжується психологічною дезадаптивністю, емоційним дискомфортом, а також домінуванням зовнішнього контролю, відображає підвищену залежність чоловіків від впливу зовнішніх обставин і низьку здатність контролювати і планувати своє життя. При підвищені рівню стресу призводить до надмірної поступливості чоловіків, це пов'язано з тим що під час стресових ситуацій вони не мають можливості конструктивно мислити та вирішувати проблемні ситуації. Перебуваючи у стресовому стані представники чоловічої статі схильні до мінливості настрою та меншою мірою проявляють схильність до емоційної експресивності.

Висновок. Як висновок варто відзначити, що жінки найчастіше звинувачують в події себе і їх реакція може бути на перший погляд не логічною та занадто емоційною, проте саме ця природна властивість дає їм можливість бути більш стійкими до різноманітних життєвих ситуацій. Жінка може дозволити собі заплакати не зважаючи на те, чи є поруч хтось, хто може її втішити, але доволі легко переключасться на щось інше іноді навіть забуваючи причину стресу. Чоловіки ж навпаки схильні шукати причину всіх неприємностей в будь-кому лише не в собі самому. Він частіше дає вихід роздратуванню, через те що може зірвати зло на комусь, хто трапиться під руку, або ж буде наднормове працювати чи займатися якимось фізичними вправами ніж дозволить собі розрядитися, заплакавши.

Жінка, на відміну від чоловіка, для якого показати свою слабкість перед суспільством може зрівнятися з приниженням його гідності, охоче обговорює з оточуючими такими як подруги, родичі, або навіть звертаються до фахівців з психології для того щоб не лише обговорити причину стресу, а й мати змогу його

подолати. Вона не соромиться відкрито говорити про свою проблему, в той час як чоловік, за закладеними з дитинства правилами, вважає за краще справлятися зі складною ситуацією самостійно і звертається за допомогою вже коли змінити щось дуже складно.

Література

1. Клециной И. С. Гендерная психология. 2-е изд. / И. С. Клециной. – СПб: Питер, 2009. – 496 с.
2. Величковский Б. Б. Комплексная диагностика индивидуальной устойчивости к стрессу в рамках модели «состояние устойчивая черта» / Б. Б. Величковский, М. И. Марьин. – М, 2007. – (Вестник МГУ Серия 14.). – (Психология; № 2).
3. Водопьянова Н. Е. Психодиагностика стресса / Н. Е. Водопьянова. – СПб: Питер, 2009. – 336 с. – (Практикум).

МЕТОДЫ И ТЕХНОЛОГИИ СЕКСУАЛЬНОГО ПРОСВЕЩЕНИЯ СОВРЕМЕННОЙ МОЛОДЁЖИ

Боровикова А.А.

студентка 3 курсу колледжу Економіки та соціальної роботи

ОНУ імені І.І.Мечникова

Науковий керівник: Данілова О. С.

канд. психол наук, доцент каф. клінічної психології

ФПСР ОНУ імені І.І.Мечникова

Актуальность проблемы. Сексуальное просвещение и половое воспитание – как никогда актуальная тема в наши дни, когда возрастает количество половых связей между подростками, не достигшими 16-летнего возраста, а также абортів среди несовершеннолетних и влечёт за собой заражение венерическими заболеваниями, в том числе ВИЧ. Украина до сих пор остается лидером в Европе по масштабам распространения ВИЧ. По оценкам экспертов UNAIDS, с инфекцией живут до 250 тыс. людей.

Теоретическими и методологическими основами в изучении проблемы сексуального образования стали работы Дж. Бэнкрофта, Х. Барбары, У. Л. Маршалла, У. Н. Фридриха и Н. Гевей.

Исследования ЮНИСЕФ 2019-го года в Украине [1] рассказывают о том, что украинская молодёжь в среднем вступает в половую жизнь в 14-15 лет для юношей и девушек соответственно. По результатам исследования была получена следующая информация: почти у каждого из опрошенных уже был первый сексуальный опыт (от 3,7% среди 13-летних до 34,2% среди 17-летних). Наиболее опытными в этом деле оказалась именно мужская половина. 66,8% опрошенных подростков имели первый интимный опыт по достижении 15 лет.

В связи с выученной проблемой нами было проведено собственное исследование в рамках одной школы, где были опрошены учащиеся 9-11 классов в возрасте 14-17 лет, по результатам которого были получены следующие данные: 51% девушек и 44% парней не считают раннее начало половой жизни нормой, а вот вмешательство взрослых в этот вопрос считают необходимым 42% и 44% соответственно. Среди 14-летних 65% не считают нормой ранее начало половой жизни и столько же указывают на необходимость вмешательства взрослых в этот вопрос. Среди 15-летних эта цифра опускается до 45%, а за вмешательство выступают всего 35%. Среди 16-летних значения опускаются до 37% и 12% соответственно, а среди 17-летних за оба пункта высказалось всего 22%.

Итак, что же такое половое воспитание, сексуальное просвещение и чем они отличаются? Половое воспитание — это система медико-педагогических мер по воспитанию у родителей, детей и молодёжи правильного отношения к вопросам пола [2]. Сексуальное (половое) просвещение – это доведение до обучаемых знаний об анатомии половых органов человека, половом размножении, репродуктивном здоровье, эмоциональных отношениях с половым партнёром, репродуктивных правах и ответственности, противозачаточных средствах и других аспектах сексуального поведения человека [3]. В странах Европы (Северные страны и страны Бенилюкса считаются наиболее развитыми в этом плане) уже введена подобная практика.

В Украине же не существует понятия «сексуальное образование», поэтому, используя зарубежный опыт в этом вопросе, а также Стандарты сексуального образования в Европе ООН [4], мы хотим предложить следующую программу для

сексуального просвещения молодёжи, которая на наш взгляд соответствует современным требованиям, это:

1. Для детей в возрасте 6-9 лет (1-4 класс) проводить факультативные лекции с предоставлением информации об изменениях тела, индивидуальных различиях в развитии, проявляющихся со временем, биологических различиях мужчин и женщин (внутренних и внешних), гигиене тела, разнице между дружбой и любовью, тайной любви, первой любви, разных взаимоотношениях, разных семейных отношениях, праве на самовыражение, сексуальных правах детей, насилии, ответственности взрослых за безопасность детей, гендерных ролях, культурных различиях для того, чтобы сформировать у детей такие навыки как: знать и использовать правильные слова для обозначения частей тела и описания их функций, проверять свое тело и заботиться о нем, развивать коммуникационные способности, осознавать собственную и потребность других в частной жизни, выражать и говорить об эмоциях, собственных желаниях и потребностях, чтобы в дальнейшем сформировать следующие установки: принятие неуверенности, возникающей из осознания собственного тела, позитивный образ собственного тела и самого себя, позитивная гендерная идентичность, понимание того, что чувство любви является естественным, установку на то, что их собственный опыт и выражение эмоций, правильны и важны, положительное отношение к преданности, ответственности и честности как основам взаимоотношений, чувство уважения к другим, чувство ответственности за себя и других, уважение к разным образам жизни, ценностям, нормам.

2. Для детей в возрасте 9-12 лет (5-7 класс) проводить факультативные лекции с предоставлением информации о гигиене тела, ранних изменениях в период полового созревания, внутренних и внешних сексуальных и репродуктивных органах и их функциях, любви, влюбленности, нежности, сексе в СМИ (включая Интернет), сексуальном насилии и агрессии (где получить помощь), репродукции и планировании семьи, разных видах контрацепции и их применении, симптомах беременности, первом сексуальном опыте, гендерной ориентации, различиях в сексуальном поведении, различиях между гендерной идентичностью и

биологическим полом, разных эмоциях, различиях в индивидуальных потребностях в интимной сфере и частной жизни, разных способах ухаживания, разных видах приятных и неприятных отношений (влияние (гендерного) неравенства на отношения), симптомах, рисках и последствиях незащищенных, неприятных и нежелательных сексуальных контактов (ИППП, ВИЧ, нежелательная беременность, психологические последствия), последствиях давления со стороны сверстников, СМИ, порнографии, культуры, религии, гендерной принадлежности, законодательства и социально-экономического статуса на принятие сексуальных решений, сексуальных отношений и поведения для формирования следующих навыков: понимать взаимосвязь между половой связью и рождаемостью, эффективно пользоваться средствами контрацепции в будущем, принимать сознательное решение иметь сексуальный опыт или нет, различать сексуальность в реальной жизни и СМИ, выражать потребности, желания, границы и уважать это у других для формирования следующих установок: понимание и положительное отношение к изменениям и различиям физических тел, позитивный образ собственного тела и самого себя, понимание того, что использование средств контрацепции – ответственность обоих полов, положительное отношение, уважение и понимание разнообразия сексуальности и сексуальных ориентаций, понимание того, что начало периода полового созревания – это строго индивидуальный процесс, понимание эмоций и ценностей, уважение к частной сфере окружающих, позитивное отношение к гендерному равенству в отношениях и свободный выбор партнера.

3. Для детей 12-15 лет (7-9 класс) проводить факультативные лекции или классные часы с предоставлением информации о телосложении, образе тела, телесных модификациях, менструальном цикле, вторичных половых признаках, их функциях у мужчин и женщин, а также возникающих при этом ощущениях, идеалах красоты в СМИ, изменениях тела на протяжении жизни, влиянии (юного) материнства и отцовства, информацию об услугах контрацепции, неэффективной контрацепции и причинах ее неэффективности, беременности и бесплодии, влиянии возраста, половой принадлежности, религии и культуры, разных стилях

коммуникации и способов их улучшения, как строить и поддерживать отношения, структуре семьи и ее переменах, разных типах отношений, семей и образах жизни, распространенности и разных видах сексуального насилия, как этого избежать и куда обратиться за поддержкой, рискованном (сексуальном) поведении и его последствиях, симптомах, способах передачи и профилактики ИППП, включая ВИЧ, системах здравоохранения и соответствующих услугах, последствиях давления со стороны сверстников, СМИ, порнографии, (урбанистической) культуры, религии, гендерной принадлежности, законодательства и социально-экономического статуса на принятие сексуальных решений, отношений и поведение для формирования следующих навыков: описывать, как отношение людей к своему телу может влиять на их здоровье, самооценку и поведение, принять свою половую зрелость и не поддаваться давлению со стороны сверстников, быть разборчивыми в идеалах, навязываемых СМИ, и индустрией красоты, распознавать признаки и симптомы беременности, приобретать контрацептивные средства в соответствующих местах и эффективно использовать, принимать осознанное решение иметь сексуальный опыт или нет, обращать внимание на несправедливость, дискриминацию и неравенство, говорить о собственных ожиданиях и потребностях во взаимоотношениях, обращаться за помощью и поддержкой в случае возникновения проблем, различать рискованные ситуации и уметь справляться с ними, признавать свои и сексуальные права окружающих, справляться с противоречивыми (меж)личностными нормами и ценностями в семье и обществе для формирования следующих установок: критическое мышление в отношении модификаций тела, положительное и правильное восприятие разных форм тела, принятие того, что окружающие переживают явления по-разному, стремление создавать равные и приносящие удовлетворение отношения, чувство взаимной ответственности за здоровье и благополучие, чувство ответственности за предохранение от нежелательной беременности.

4. Для детей от 15 лет и старше (9-11 класс) проводить факультативные лекции или классные часы с предоставлением информации о психологических изменениях в период полового созревания, возрастных изменениях способности к

деторождению, беременности и бесплодию, аборте, контрацепции, экстренной контрацепции (более углубленная информация), значении секса в разном возрасте, гендерных различиях, бизнес-сексе, порнографии, сексуальном насилии, небезопасном аборте, материнской смертности, отклонениях на сексуальной почве, способах передачи ВИЧ/СПИДа и ИППП, насилии на гендерной почве, социальных границах, стандартах сообщества для формирования следующих навыков: устанавливать различия между образами в СМИ и реальной жизни, принять половую зрелость и не поддаваться давлению со стороны сверстников, общаться со своим партнером на равных, обсуждать проблемные вопросы, уважая разные взгляды, совладать с разными/противоречивыми эмоциями, чувствами и желаниями, бороться с несправедливостью и пресекать (себя и других) использование унижительных оборотов речи или оскорбительных шуток, противостоять сексуальным домогательствам, уметь защитить себя, понимать принципы прав человека, распознавать нарушение прав и высказываться против дискриминации и гендерного насилия, определяться с личными ценностями и убеждениями, стремиться к хорошо сбалансированным отношениям, стать заботливым и оказывающим поддержку партнером для формирования следующих установок: критическое осмысление культурных норм, относящихся к телу человека, готовность принимать во внимание гендерные различия, связанные со способностью к деторождению, репродукцией и абортом, осознание важности позитивной роли мужчин во время беременности и воспитания ребенка, принятие различных сексуальных ориентаций и сексуальных идентичностей, уважение к разным системам ценностей и верований, правильное восприятие уверенности в своих силах и самооценки в своей культурной среде, чувство ответственности за свою роль/точку зрения в процессе социальных изменений.

5. Создание программы для родителей, взяв за основу британский проект *Speakeasy* [5] для помощи родителям и опекунам, с целью облегчения коммуникации между родителями и детьми на темы, касающиеся деторождения и отношений. Программа рассчитана на внедрение через школы с помощью проведения лекций для родителей, предоставления теоретических материалов (буклеты, видео) и

проведення круглих столів в форматі «Учителя – Родители – Дети». Інформація, отримувана батьками, буде стосуватися змін, які відбуваються з дітьми в період статевого дозрівання, статевого виховання в контексті сімейного життя і поваги потреби дітей, різних видів контрацепції, захворювань, передаваних статевим шляхом, стратегіях забезпечення безпеки дітей, а також про сексуальну освіту в школах з метою набуття необхідних навичок для спілкування з дітьми і молодими людьми на теми сексуального здоров'я і стосунків. Одна з ключових сфер – зростаючий тиск на дітей з боку засобів масової інформації і реклами, а також способи допомогти дітям впоратися з цим без шкоди для їхнього здоров'я.

Всі лекції і тренінги будуть проходити за участю фахівців: психологів, психіатрів, соціальних педагогів, сексологів, сексопатологів, гінекологів, урологів, а також інфекціоністів і інших лікарів.

Література

1. Соціальна обумовленість та показники здоров'я підлітків та молоді: за результатами соціологічного дослідження в межах міжнародного проекту «Здоров'я та поведінкові орієнтації учнівської молоді»: моногр. / О. М. Балакірева, Т. В. Бондар та ін. ; наук. ред. О. М. Балакірева ; ЮНІСЕФ, ГО «Укр. ін-т соц. дослідж. ім. О. Яременка». – Київ: Поліграфічний центр «Фоліант», 2019. – 127 с.
2. Большая советская энциклопедия, «Половое воспитание». <https://ru.wikipedia.org/> «Половое просвещение»
3. Стандарти сексуального образования в Европе: рамочный документ для лиц, определяющих политику, руководителей и специалистов в области образования и здравоохранения/ ред. К. Винкельманн – Кёльн: Федеральный центр просвещения в сфере здравоохранения (ФЦПСЗ), 2010. – 85 с.
5. The Family Planning Association is a registered charity, number 250187, and a limited liability company registered in England, number 887632. FPA, 2011. – 9 с.

КАРАНТИН, ЯК РЕСУРС СБОРУ ЖІНОЧИХ ІСТОРІЙ

Русінова О.

студентка 3 курсу факультету Психології та соціальної роботи ОНУ імені

І.І.Мечникова

Науковий керівник: Гладченко С.В.

к.істор.наук, доц.кафедри соціальної роботи
ФПСР ОНУ імені І.І.Мечникова

2020 рік виявився для нас ну дуже не передбачуваним, усі ми, ставши заручниками обставин, сидимо на вимушеній самоізоляції. Звичайно ж у багатьох із нас змінився темп та образ життя, відношення до буденних справ (як от випити каву у кав'ярні або сходити на прогулянку), режим дня тощо.

Є думка, що жінці за день треба вимовити 20 000 слів, для її нормального самопочуття. В умовах карантину, коли наші соціальні контакти різко зменшились, це стає доволі важким, тож, одним із найголовніших способів для зв'язку зі світом, щоб вимовити свою норму, стали і без того відомі і популярні соціальні мережі.

У цій статті я би хотіла звернути увагу на соціальну мережу Instagram. Цей інтернет ресурс і без самоізоляції є доволі популярним, особливо серед жінок. Проте під час карантину він, на мій погляд, сильно змінився. Я помітила, що кількість постів, які викладають медіа особистості – зріс. Я зараз кажу про співачок, моделей, телеведучих, актрис, популярних блогерок, візажисток тощо. Кількість їхніх публікацій у соціальних мережах значно збільшилась. Багато хто з них почав вести онлайн трансляції із тим, як проходить їхній день. Наприклад, Ольга Полякова (українська співачка, телеведуча тощо) почала вести онлайн спортивні тренування, а також запрошує різних зірок у свої прямі ефіри, розповідаючи про своє життя, або проводить уроки танцю онлайн із провідними тренерами, при цьому закликає, щоб жінки не сиділи на місці продовжували тренуватись, підтримувати тіло у формі.

Безліч публікацій (нажаль, я не можу надати точну статистику, але їх дійсно багато, чи не кожна друга) починаються із наступних фраз «чим я займаюсь на карантині», «чим зайнятись на карантині», «які книжки я читаю на карантині» тощо. Тобто повна огласка того, чим же саме займається жінка на карантині (це спостерігається не тільки у медійних особистостей).

Також у медійних жінок я спостерігаю таку тенденцію. Вони показують, що можна творити (у сенсі мистецтва) і вдома, і закликають усіх це робити. Наприклад українська співачка Jamala переможниця Євробачення 2016 р. почала разом із своєї

командою записувати домашні «кавери» . Тобто сидючи вдома кожен із членів її команди записує свою партію, і виходить, що сидючи на карантині, вони створюють музику, і навіть не контактують один із одним (у фізичному сенсі). Також вона продовжує розповідати про свою вагітність, підтримку її чоловіка тощо.

Серед таких «закликань» до дії можу відмітити величезну кількість онлайн Instagram марафонів, які, переважно, спрямовані саме на жіночу аудиторію (я не стверджую, що участь чоловіків у цих марафонах не можлива, проте можу відмітити, що розраховані саме на жіночу цільову аудиторію). Такі марафони як спорт на карантині, щоб підготувати себе до літа, марафони з макіяжу, з готування страв, вивчення віршів тощо. Їх дійсно безліч. Так, вони були і раніше, проте зараз їхня кількість збільшилась чи не в сотні разів. Такий спосіб соціального спілкування, на мою думку, певним чином заміщує кількість соціальних контактів, які ми втратили через умови самоізоляції. Це саме одна із інтернет історій про жінок, які не дивлячись ні на що, спілкуються саме на ті теми, які їх об'єднують, відчуваючи співпричетність до великої справи (бодай навіть місії).

Проте, не усі карантинні жіночі історії відображають нам продуктивне, активне, соціально залучене (хоча і в онлайн форматі) та мотивуюче проведення свого часу. За статистикою, під час карантину поширилися випадки домашнього насилля. Нажаль, це сумна історія, про самоізоляцію. У таких жінок немає можливості «сховатись» від насилля, тому вони потерпають його. Проте, навіть на це у спільноти Instagram є відповідь. Жіноча спільнота одразу ж відреагувала на це, було створено, так звані, маски, які створюють ефект побоїв на обличчі. Як правило під такими фотографіями блогерки розповідають саме про проблеми домашнього насилля, оголошуючи цю проблему, та звертаючи на неї увагу суспільства. Вони, таким чином, допомагають тим жінкам, які стали заручницями обставин, дають їм зрозуміти, що те, що відбувається із ними – є аб'юзивними відносинами, що вони не мають цього терпіти, пропонують свою допомогу, та інформують про наявність телефонів довіри, які можуть їм допомогти.

Але домашнє насилля – це, так би мовити, крайній випадок. Instagram спільнота також поширює безліч «мемів», які дають нам розуміння про те, що

збільшилися родинні конфлікти. Наприклад, ми бачимо фото, де жінка сидить за комп'ютером (ми можемо зрозуміти, що вона працює), а на підлозі лежать склеєні скотчем діти із заклеєними ротами. Так як тепер усі вимушені працювати із дому, а діти постійно знаходяться вдома, жінки можуть не знайти порозуміння із родиною і такий «мем» вказує саме на ті радикальні міри, на які ладні йти жінки, щоб діти не заважали їм працювати. Також можемо спостерігати «меми» пов'язані із відношеннями жінок із чоловіками. Закрадається таке враження, що раніше ці люди не помічали один одного, або ж, не були готові стільки часу проводити в одному приміщенні.

Підбиваючи підсумки цієї статті хочу сказати, що карантин дійсно став ресурсом збору жіночих історій, і це ми можемо побачити на прикладі такої соціальної мережі, як Instagram. Ми бачимо, що жінки об'єднуються у певні групи за інтересами, проводячи, чи беручи участь в онлайн марафонах. Вони навчаються чомусь новому, та закликають інших навчатись, показуючи їм приклад, або проводячи онлайн уроки. І хоча жінки стикаються із труднощами порозуміння у родині, вони підтримують одна одну створюючи інтернет жарти «меми», які дають зрозуміти «ти не одна, така проблема є у багатьох». Вони ладні надати свою допомогу. Та найголовніше – вони справляються із цією ситуацією.

Усі ми, стали заручниками обставин, і таким чином ми бачимо, що за карантин ми дійсно пристосувались до іншого способу нашого існування. Звикли носити маски та обробляти руки антисептиком, та стали більше розповідати про своє життя в інтернеті, адже не можемо розповісти це при особистому контакті. Ми самі створюємо свої карантинні історії.

ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМ МОВИ

Албул Анна

магістр факультету Психології та соціальної роботи

ОНУ імені І.І.Мечникова

Науковий керівник: Гладченко С.В.

докторант, кандидат історичних наук, доц кафедри соціальної роботи

ФПСР ОНУ імені І.І.Мечникова

Сьогодні вчені встановили ,що дівчатка скоріш розвиваються ,аніж хлопці в мовному сенсі. Це помітно ,насамперед ,у немовлячому віці, коли дівчинка в 4 місяці починає лепетати на «свої мові», то хлопчик починає це робити в 6 місяців.

Процес засвоєння мови у дівчаток починається раніше в середньому на два місяці. Активно говорити дівчатка починають в рік і вісім місяців, хлопчики на два місяці пізніше, зазвичай після року і десяти місяців, такі відмінності пояснюються накопиченням великої кількості дієслів в активному словнику у дівчаток. Саме з цим пов'язане і деякий випередження в появі коротких двухсловний висловлювань дівчаток в порівнянні з хлопчиками.

Найчастіше ,у хлопчиків виявляють затримку мови. Такій діагноз лікарі ставлять дітям ,котрі у віці півтора років ознакою утрудненого розвитку мови затримки може бути відсутність спроб повторення слів за іншими людьми (батьками, бабусями, дідусями, з телевізора і т.ін.). У віці двох років - бракує дитині в лексиконі самостійних слів. У два з половиною - три роки - нездатність дитини з'єднувати слова в найпростіші словосполучення, фрази. У три роки - повна відсутність самостійної мови, тобто дитина може розмовляти, але використовувати завчені фрази, які почув від батьків, з мультфільмів і т.ін. Це через гаджети ,котрі сприяють розвиток затримки мовлення у дітей.

За даними ЮНЕСКО 93% сучасних дітей 3-5 років дивляться на екран 28 годин на тиждень, тобто близько 4-х годин в день, що набагато перевершує час спілкування з дорослими. Малюк не чує голоси реальних людей в достатньої кількості. Через те мова у трирічного малюка дуже бідна.

Що стосується вимови дитиною звуків мови, то це залежить від готовності фонематичного слуху до сприйняття окремих фонем мови. Вивчаючи дослідження Т.П. Хрїзман про сприйняття немовних звуків різностатевими дітьми, можна відзначити, що, починаючи з п'яти років, хлопчики сприймають лівим вухом краще

немовні звуки (шум вітру, крики тварин), ніж дівчата. При засвоєнні рідної мови у хлопчиків в два рази частіше спостерігаються характерні розлади в розвитку мови, наприклад, темпові затримки мовного розвитку, які характерні як при девіантнонормальній мові, так і в нормі. Відмінності спостерігаються і в розумінні мови у хлопчиків і дівчаток: дівчинки краще сприймають емоційну промову; хлопчики коротку, стриману. Для дівчаток важливі почуття і емоції, саме їх вони намагаються помітити в мові дорослих. З хлопчиками розмовляти набагато ефективніше конкретно і коротко. Видавати інформацію за схемою «Причина-вчинок-наслідок».

З огляду на мовні особливості хлопчиків і дівчаток, необхідно підкреслити, що дієвим в роботі з розвитку мовлення буде застосування принципу взаємодоповнення вільних мовних висловлювань дітей: підвищення коефіцієнта використання емоційних опор і ознак у хлопчиків; логічних ознак - у дівчаток.

ЗМІСТ

Engels-Kritidis, Rozalina Plamenova Some differencies in educational progress in boys and girls as a result of comprehensive application of individualised pedagogical interaction in kindergarten	2-7
Tsveta Petrova Women artists in bulgarian printmaking – relevance of the problem, access to education, first female printmakers 1878-1944	7-11
Andonova, Diana Zdravkova Gender differences in the process of adaptation to kindergarten	12-16
Родіна Н.В Проблема дослідження гендерного конфлікту у подоланні стресових ситуацій.	16-18
Гладченко С.В. Альошин О.О. Жінки та чоловіки: хто і як витримують карантині	18-21
Чернявська Т.П. Гендерні аспекти лідерства у професійній сфері	22-24
Кернас А.В. Психологічні особливості гендерної конкуренції. Історичний аналіз проблеми	25-31
Березіна В.В. Гендерне навчання лікарів у закладах післядипломної освіти	31-34
Кременчуцька М.К. Гендерні особливості діяльності, що протікає в стресогенних умовах	34-37
Ворнікова Л.К Окремі аспекти кризи у жінок зрілого віку, що впливають на трудові відносини у колективі (гендерний аспект) .	38-41
Дунаєва Л.М., С.В. Альошин О.О. Проблеми в вихованні дітей на карантині	41-44
Піщевська Е.В. Тенденції розвитку першої половини ХХІ століття та їх вплив на психологічне благополуччя особи	44-46
Костіна Т.О. Карантин як можливість виходу за межі гендерних стереотипів	46-50
Дикіна Л.В Гендерні стереотипи та гендерне насильство.	50-55
Смолко Н. Гендерний аспект у впливі групи на особистість	56-59
Корольчук А.А. Вплив гендера на особливості усвідомлення фінансового благополуччя	59-63
Кузьмич К.О. Соціальне страхування нещасних випадків гендерний аспект	63-67

Єрмакова А.С. Гендерні особливості сексуального здоров'я	67-70
Кологривова Н Проблема взаємозв'язку гендерного насильства та гендерних стереотипів в сучасних журналах.	70-73
Троїцький А. Гендер, гендерна роль, гендерна ідентичність	74-78
Вашенко В.М. Чачко С. Особливості стійкості до стресу курсантів військових навчальних закладів чоловічої статі	78-81
Булгак Е.Д. Гендерні особливості прояву емпатії	82-88
Білова М.Е., Юрченко Г. І Гендерні особливості переживання почуття провини	89-92
Задорожна М.О. Феміністичні погляди у новелі «Malse melancolique» Ольги Кобилянської	92-95
Долгоносенко В.В. Аналіз розвитку соціального підприємництва: гендерний аспект	96-99
Циганкова А. В Гендерний аспект функціонування бізнес-структур в Україні	100-103
Герасимчук В.П Гендерні особливості впливу медитації на емоційний стан особистості.	103-106
Бойчук К. Г. Гендерні особливості щодо безробіття в Одеській області	107-110
Петренко М.І. Гендерний аспект психологічних проявів посттравматичних стресових реакцій в осіб з різними типами характеру	110-114
Єрмакова А.С. Гендерні особливості сексуального здоров'я	115-118
Луб М.Л. Гендерні стереотипи у професійній діяльності в Україні	118-124
Алієва Ф.Ф Необхідність використання сучасних інформаційних технологій в соціальній роботі для впровадження гендерної політики.	125-131
Пушкін Є. Гендерна нерівність та гендерне насильство: основні поняття	131-136
Богдан М. І. Причини виникнення і розвитку течії чайлдфрі в Україні та за кордоном	136-139
Тишкевич Є.Р Вплив камінг-ауту дитини на дитячо-батьківські відносини	139-143
Гончар Н.А. Проблеми адаптаційного періоду серед молодших школярів через призму гендерного аспекту	143-147

Долапчи Н. О Смокова Л.С. Гендерні особливості взаємозв'язку емоційного інтелекту і стратегій долаючої поведінки	147-152
Архипова Т. М. Гендерні особливості прояву агресивності особистості підлітків	152-154
Прокоф'єва К.І. Гендерні аспекти соціальної реклами	154-158
Чебанова К.М. Вплив гендерних ролей на формування взаємовідносин в сім'ї	158-162
Буряченко Д.В. Гендерна соціалізація дітей: чи можливе виховання дітей без нав'язування стереотипів	162-165
Щерблюк О. І. Особистісні якості і особливості майбутніх фахівців психологів з урахуванням гендерного аспекту	165-167
Науменко А.В. Проблеми подружжя на карантині	167-169
Домущі О.М. Соціально-педагогічна підтримка дітей та підлітків у кризових ситуаціях через гендерний аспект	169-173
Антонецька Д.Л. Гендерні стереотипи	173-176
Церконюк І. А. Нерівенство в зарплаті. Гендерний аспект	177-181
Афанасьєва Є.С. Сучасний ринок праці: гендерна спрямованість трансформаційних процесів	181-184
Штембуляк В. Ю. Гендерні особливості в прояві агресивності у дітей підліткового віку	185-189
Указна Н.С. Основні гендерні ролі чоловіків та жінок в сучасному світі	189-191
Рогачко В.О. Гендерні особливості поведінки в стресових ситуаціях	192-195
Боровикова А.А. Методи и технологии сексуального просвещения современной молодежи	195-201
Русінова О. Карантин, як ресурс збору жіночих історій	201-204
Албул А. Гендерний аспект соціальної адаптації дітей з порушенням мови	204-206

Наукове видання

ГЕНДЕРНА КОНСТРУКЦІЯ СОЦІУМУ: ІСТОРІЯ І СУЧАСНІСТЬ

**ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

м. Одеса, 20-21 ТРАВНЯ 2020 року

Підп. до друку __.05.2018. Формат 60x84/16.

Умов.-друк.арк. 11,39. Тираж 50.

Зам. № 2097.

Видавець і виготовлювач

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4215 від 22.11.2011 р.

Україна, 65082, м. Одеса, вул. Єлісаветинська, 12

Тел. (048) 723-28-39. E-mail: druk@onu.edu.ua